

รายงานฉบับสมบูรณ์

(วันที่ 1 เดือนเมษายน พ.ศ.2566 ถึงวันที่ 31 เดือนมีนาคม พ.ศ.2567)

สัญญาเลขที่ A11F660105

การพัฒนาและสนับสนุนพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์ เพื่อขจัดความยากจนและ
สร้างโอกาสทางสังคม พื้นที่จังหวัดลำปาง

The Development and support Strategic Research Areas for poverty
Alleviation and Social Mobility in Lampang Province.

โดย รองศาสตราจารย์ ดร.กิตติศักดิ์ สมุทธารักษ์ หัวหน้าโครงการวิจัย
สังกัด สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

สนับสนุนโดยกองทุนส่งเสริม ววน. และหน่วย บพท.

วันที่ 10 เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.2568

นักวิจัยและสังกัด

1. รองศาสตราจารย์กิตติศักดิ์	สมุทรรักษ์	หัวหน้าโครงการวิจัย
2. อาจารย์ดวงใจ	พุทธวงศ์	นักวิจัย
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์นราธิป	วงศ์ปิ่น	นักวิจัย
4. ผู้ช่วยศาสตราจารย์เนตรดาว	โทธรัตน์	นักวิจัย
5. ผู้ช่วยศาสตราจารย์วีระชัย	สว่างทุกซ์	นักวิจัย
6. ผู้ช่วยศาสตราจารย์พงศธร	คำใจหนัก	นักวิจัย
7. ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุวรรณี	จันทร์ตา	นักวิจัย
8. ผู้ช่วยศาสตราจารย์กาญจนา	คума	นักวิจัย
9. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศิรญา	จนาศักดิ์	นักวิจัย
10. อาจารย์จิระประภา	คำราช	นักวิจัย
11. อาจารย์ชัตนารี	มีสุขโข	นักวิจัย
12. ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิศท์	เศรษฐกร	นักวิจัย
13. ผู้ช่วยศาสตราจารย์เบญจวรรณ	ดิษฐาขานา	นักวิจัย
14. รองศาสตราจารย์พฤกษา	เครือแสง	นักวิจัย
15. ผู้ช่วยศาสตราจารย์กาญจนา	รัตนธีรวิเชียร	นักวิจัย
16. อาจารย์วรรักษ์	หน่อสีดา	นักวิจัย
17. อาจารย์วรญา	จตุพัฒน์รังสี	นักวิจัย
18. ผู้ช่วยศาสตราจารย์เอกสิทธิ์	ไชยปิ่น	นักวิจัย
19. ผู้ช่วยศาสตราจารย์วีระ	พันอินทร์	นักวิจัย
20. ผู้ช่วยศาสตราจารย์รัชฎาภรณ์	ทองแป้น	นักวิจัย
21. ผู้ช่วยศาสตราจารย์จารุวรรณ	ลิ้มปี่ไพบูลย์	นักวิจัย
22. ผู้ช่วยศาสตราจารย์อนันต์	อุปสอด	นักวิจัย
23. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ณรงค์	คชภักดี	นักวิจัย
24. อาจารย์ออมทอง	พัฒน์พงษ์	นักวิจัย

กิตติกรรมประกาศ

มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง โดยทีมงาน ภายใต้โครงการ การพัฒนาและสนับสนุนพื้นที่วิจัย เชิงยุทธศาสตร์เพื่อขจัดความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคม พื้นที่จังหวัดลำปาง ปีที่ 3 (พ.ศ.2566-2567) ขอขอบพระคุณผู้บริหารสำนักงานนโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม และผู้บริหาร หน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.) ที่ได้มอบความไว้วางใจ และจัดสรรงบประมาณ ในการดำเนินโครงการวิจัยที่เป็นประเด็นเร่งด่วน สำคัญ และมีคุณค่าอย่างยิ่งในครั้งนี้ สอดคล้องกับปรัชญา พันธกิจของมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปางในการเป็น “มหาวิทยาลัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น” ขอขอบพระคุณ ผู้ทรงวุฒิ ทีมที่ปรึกษา ทีมพี่เลี้ยง ของ บพท. รวมถึง บุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกท่าน ที่ให้การสนับสนุน ให้คำปรึกษา และข้อชี้แนะที่เป็นประโยชน์ ต่อการดำเนินโครงการวิจัยฯ เพื่อสัมฤทธิ์ผลตามวัตถุประสงค์

รายงานฉบับสมบูรณ์นี้ เป็นการรายงานผลการดำเนินงานวิจัยในระยะ 12 เดือนนับแต่วันที่ 1 เมษายน 2566 ถึง 31 มีนาคม 2567 เป็นการประมวลภาพรวมของการดำเนินงานของโครงการวิจัยหลักและ โครงการวิจัยย่อย (Operating Model) 4 โครงการ ใน 5 อำเภอนำร่องได้แก่ อำเภอเมืองลำปาง อำเภอเถิน อำเภอแม่เมาะ อำเภอแจ้ห่ม และอำเภองาว แบ่งการนำเสนอตามวัตถุประสงค์

ขอขอบพระคุณ ผู้ว่าราชการจังหวัดลำปาง รองผู้ว่าราชการจังหวัดลำปาง นายอำเภอทั้ง 13 อำเภอ คณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการ การพัฒนาระบบสนับสนุนการทำงานเชิงพื้นที่เพื่อแก้ไขปัญหาความ ยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำ พื้นที่จังหวัดลำปาง ตลอดจนผู้บริหาร บุคลากรของสำนักงานพัฒนาชุมชน จังหวัดลำปาง สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดลำปาง รวมทั้งขอขอบคุณที่ปรึกษา และ ผู้ประสานงานของโครงการวิจัยที่ได้ช่วยให้การดำเนินงานในพื้นที่เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และขอขอบคุณ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้ง 103 แห่งในจังหวัดลำปาง ผู้นำท้องที่ ผู้นำชุมชน อาสาสมัคร สาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) สมาชิกสภา องค์กรชุมชน เครือข่ายภาคประชาสังคม ที่มีส่วนร่วมในความสำเร็จของโครงการวิจัยในครั้งนี้

ท้ายนี้ ทีมวิจัยขอขอบพระคุณผู้บริหารของมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง บุคลากรที่เกี่ยวข้อง ที่อำนวยความสะดวก คอยติดตาม และให้กำลังใจทีมงานฯตลอดมา

ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ทีมงานวิจัยฯ

บทคัดย่อ

โครงการวิจัยการพัฒนาและสนับสนุนพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์เพื่อจัดการความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคม พื้นที่จังหวัดลำปาง ภายใต้การสนับสนุนจาก สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ (สอวช.) โดยหน่วยบริหารและจัดการทุนการพัฒนาในระดับพื้นที่ (บพท.) ดำเนินมาในปีที่ 3 (ปีพ.ศ.2566-2567) มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาและยกระดับแนวทาง การบูรณาการบริหารจัดการในพื้นที่ (Provincial Platform) เชื่อมโยงเชิงระบบและความสัมพันธ์ การขับเคลื่อนเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน พื้นที่จังหวัดลำปางสู่ยุทธศาสตร์ของจังหวัด 2) พัฒนาและยกระดับแพลตฟอร์มจัดการความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำระดับจังหวัด ประกอบด้วย ระบบการค้นหาสอบทาน ระบบข้อมูลครัวเรือนยากจน ระบบส่งต่อความช่วยเหลือ 3) พัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ (Decision Support System: DSS) ในการเพิ่มประสิทธิภาพของการแก้ไขปัญหาความยากจน 4) พัฒนาและยกระดับบทบาทของมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง (Area Based University) และสร้างนักบริหารจัดการเชิงพื้นที่ (Area Research Manager: ARM) ในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์และปฏิบัติการแก้ไขปัญหาความยากจนจังหวัดลำปาง 5) พัฒนาโมเดลแก้จน (Operating Model) ระดับพื้นที่ที่เหมาะสมกับศักยภาพของคนจนเป้าหมายและสอดคล้องกับบริบทพื้นที่ ประชากรและกลุ่มตัวอย่างวิจัยแบ่งเป็น 3 ประเภท ประกอบด้วย 1) ประชากรที่เป็นครัวเรือนยากจนในพื้นที่จังหวัดลำปางที่มีรายชื่ออยู่ในระบบ DSS และ TPMA เป็นหลัก และครัวเรือนยากจนที่ตกหล่นจากระบบ 2) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม 3) ผู้นำท้องที่ ท้องถิ่น และผู้นำชุมชนอื่นๆ พื้นที่วิจัย แบ่งเป็น 2 พื้นที่ คือ การค้นหาและสอบทานครัวเรือนยากจน ดำเนินการในพื้นที่ทั้ง 13 อำเภอของจังหวัดลำปาง และพื้นที่ดำเนินการ Operating Model ดำเนินการใน 5 อำเภอนำร่อง ได้แก่ อำเภอเมืองลำปาง อำเภอเถิน อำเภอแจ้ห่ม อำเภอแม่เมาะ และอำเภองาว เครื่องมือวิจัยที่สำคัญ ๆ คือ แบบสอบถาม เพื่อค้นหาและสอบทานครัวเรือน และแบบคัดกรองครัวเรือนยากจน เพื่อเข้าร่วมกิจกรรม Operating Model การอบรมเชิงปฏิบัติการ ประเด็นการประชุม การจัดเวทีต่าง ๆ รวมถึงแบบประเมิน SLROI ผลการดำเนินงาน สามารถสรุปได้ตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

ผลจากการค้นหาและสอบทาน พบว่า “คนจนกลุ่มเป้าหมายมีทั้งสิ้นจำนวน 7,408 ครัวเรือน จำแนกเป็นครัวเรือนในฐานข้อมูล DSS จำนวน 5,882 ครัวเรือน คนจนที่เพิ่มรายชื่อเข้ามา (Add-on) โดยผู้นำชุมชนในพื้นที่จำนวน 1,526 ครัวเรือน โดยสามอำเภอแรกที่มีครัวเรือนยากจนมากที่สุด คือ อำเภอเมืองลำปาง อำเภอเถิน อำเภองาว ตามลำดับ **ด้านการส่งต่อความช่วยเหลือครัวเรือนยากจน** ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการส่งรายชื่อ คิดเป็นร้อยละ 100 ครัวเรือนยากจนได้รับการช่วยเหลือด้านที่อยู่อาศัยคิดเป็นร้อยละ 3.50 ได้รับทุนการศึกษาหรืออุปกรณ์การศึกษาคิดเป็นร้อยละ 0.19 ได้รับหรือเข้าถึง สวัสดิการคิดเป็นร้อยละ 6.30 ด้านสุขภาพคิดเป็นร้อยละ 0.04 และได้รับการเพิ่มทักษะ อาชีพ ด้วยกระบวนการ OM คิดเป็นร้อยละ 15.06 ทั้งนี้ยังอยู่ระหว่างการติดตามการช่วยเหลือจากหน่วยงานต่างๆ **ส่วนผลการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ (DSS: Decision Support System)** เกิดระบบ กลไกการพัฒนาแบบ DSS ที่สามารถนำไปสู่การใช้งาน แต่ยังคงต้องพัฒนา ปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดการยอมรับมากขึ้นกว่าเดิม และผลการสร้างนัก

จัดการงานวิจัยเชิงพื้นที่ (ARM: Area Research Manager) และนักจัดการงานพัฒนาเชิงพื้นที่ (Area Development Manager: ADM) เกิด ARM และ ADM ระดับจังหวัดจำนวน 100 คน และขยายผลไประดับอำเภอในพื้นที่นำร่องอีกจำนวน 264 คน เพื่อกำลึงสำคัญในการขับเคลื่อนการจัดความยากจนในระดับพื้นที่ สุดท้าย **ผลการพัฒนาโมเดลแก๊จน (Operating Model)** โดยใช้องค์ความรู้ เทคโนโลยี นวัตกรรมจำนวน 29 ชิ้น/องค์ความรู้ ดำเนินการภายใต้ 4 โครงการวิจัยย่อยใน 5 อำเภอนำร่อง ได้แก่ พื้นที่อำเภอเมืองลำปาง อำเภอเถิน อำเภอแจ้ห่ม อำเภองาว และอำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง รวมพื้นที่ดำเนินการจำนวน 27 ตำบล ใน 5 อำเภอ ครัวเรือนทั้งหมดจำนวน 3,187 ครัวเรือน โดยมีครัวเรือนที่ยากจนเข้าร่วมกิจกรรม OM จำนวน 1,392 ครัวเรือน โดย ร้อยละครัวเรือนยากจนเข้าร่วมกิจกรรม OM ที่ก่อเกิดรายได้ มีดังนี้ อำเภอเมืองลำปาง ร้อยละ 7.88 ก่อเกิดรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 20.33 อำเภอเถินร้อยละ 39.1 ก่อเกิดรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 23.22 อำเภอแจ้ห่มร้อยละ 44.37 ก่อเกิดรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 30.72 อำเภองาวร้อยละ 50.52 ก่อเกิดรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 56.68 และอำเภอแม่เมาะร้อยละ 78.49 ก่อเกิดรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 38.53 นอกจากนี้ยังได้พัฒนาทักษะความรู้ ประสบการณ์ แก่กลุ่มอาชีพ ผู้ประกอบการในพื้นที่ Local Enterprise (LE) กลุ่ม Young Smart Farmer (SE) /Young Smart Farmer (YF) แล้ว กลุ่ม LE /SE/YF

ผลการดำเนินโครงการวิจัยในปีที่สาม ก่อเกิดการเปลี่ยนแปลงจำแนกตามมิติต่างๆได้ดังนี้

มิติด้านเศรษฐกิจ ครัวเรือนยากจนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายได้รับการพัฒนา ส่งเสริมให้มีอาชีพ ก่อเกิดรายได้ และลดรายจ่ายในครัวเรือน **มิติด้านสังคม** เกิดสังคมของการแบ่งปัน ก่อเกิดสัมพันธภาพที่ดี ครัวเรือนเป้าหมายเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง มีความมั่นใจที่จะดำเนินชีวิตต่อไป เกิดการก่อตั้งกองทุนระดับตำบลเพื่อช่วยเหลือสวัสดิการของครัวเรือนยากจนพื้นที่ตำบลบ้านอ้อ อำเภองาว และกองทุนระดับหมู่บ้าน ณ บ้านปางปวย ตำบลนาสัก เป็นต้น **มิติด้านสิ่งแวดล้อม** กลุ่มเป้าหมายเข้าถึง และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างคุ้มค่า ชุมชนรัก ห่วงแหน และอนุรักษ์ พันธุ์ ผ่านแผนการบริหารจัดการป่าชุมชน ธรรมนูญชุมชน มีฝักทักษะ การสำรวจข้อมูลด้านความหลากหลายของพันธุ์พืช ข้อมูลไม้ยืนต้น เพื่ออนาคตจะนำไปสู่การเข้าโครงการคาร์บอนเครดิต เห็นคุณค่าของเศษวัสดุจากเหลือใช้จากภาคการเกษตร เช่น ชัง-ต้นข้าวโพด เศษไม้ไผ่ โดยนำมาแปรรูป ร่วมขับเคลื่อนประเด็นสิ่งแวดล้อมไปกับ “โครงการแม่เมาะเมืองน่าอยู่” ของ กฟผ.แม่เมาะ และบริษัทปูนซีเมนต์ไทย (ลำปาง) จำกัด **มิติด้านวิชาการหรือมิติด้านโครงสร้าง** เกิดความเชื่อมโยงกับ กลไกจังหวัด เช่น คณะกรรมการศูนย์อำนวยการจัดความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. (ศจพ.จังหวัด) คณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตจังหวัดลำปาง (พชจ.) และคณะอนุกรรมการพัฒนาสุขภาพตามกลุ่มวัยจังหวัดลำปาง กลไกระดับอำเภอ เช่น คณะกรรมการบริหารศูนย์อำนวยการจัดความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอำเภอ (ศจพ.อ) หรือคณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการวิจัย “การพัฒนาระบบสนับสนุนการทำงานเชิงพื้นที่เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำ พื้นที่จังหวัดลำปาง ที่จัดขึ้นมาเฉพาะกิจเพื่อขับเคลื่อนโครงการวิจัยนี้ และกลไกระดับพื้นที่ เช่น การเชื่อมโยงการดำเนินงานร่วมกับ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นอกจากนี้ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปางได้รับการยกระดับ และมีบทบาทชั้นนำสังคม โดยเฉพาะ

ประเด็นที่เป็นปัญหาสำคัญๆ เช่น ประเด็นหมอกควันและไฟฟ้าป่า ประเด็นผู้สูงอายุ เป็นต้น ผลการวิเคราะห์ผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (SROI) ที่เป็นผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานภายใต้ โครงการพัฒนาและสนับสนุนพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์ เพื่อขจัดความยากจน และสร้างโอกาสทางสังคม พื้นที่จังหวัดลำปาง ภายหลังสิ้นสุดโครงการ (Ex-post Evaluation) พบว่า ดัชนีชี้วัด NPV หรือ มูลค่าสุทธิที่เกิดจากการลงทุนในโครงการนี้ มีมูลค่าเท่ากับ 34,888,208.62 บาทซึ่งเป็นมูลค่าเชิงบวก ดัชนีชี้วัดผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (Social Return of Investment หรือ SROI) มีค่าเท่ากับ 0.54 เท่า หมายความว่า ทุกการลงทุน 1 บาทในโครงการนี้ จะเกิดผลตอบแทนทางเศรษฐกิจคืนกลับมาแก่สังคมโดยรวม 0.54 บาท ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า การลงทุนในกิจกรรมภายใต้โครงการวิจัยนี้ ก่อเกิดความคุ้มค่า

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 1) ภาครัฐต้องกำหนดให้ปัญหาความยากจนเป็นวาระสำคัญของชาติ และวางแผนระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว ที่ชัดเจน ปฏิบัติได้ มีปัจจัยสนับสนุนที่เพียงพอและยืดหยุ่น ไม่ถูกแทรกแซงจากการเมือง และอยู่บนฐานข้อมูลที่ถูกต้อง และแม่นยำ 2) การบูรณาการระบบข้อมูลครัวเรือนยากจน กลุ่มเปราะบางให้เป็น One DATA **ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ** 1) ฝ่ายนโยบายไปปฏิบัติต้องมีทัศนคติเชิงบวก เข้าใจวัตถุประสงค์ เป้าหมาย มีกรอบการดำเนินงานให้เป็นทิศทางเดียวกัน กำหนดกลุ่มเป้าหมาย KPI ที่ชัดเจน ส่วนไหน แยกทำ ส่วนไหนทำร่วม เพื่อลดความซ้ำซ้อน 2) การแก้ไขปัญหาต้องมองแบบองค์รวม (Holistic Approach) ครอบคลุมทุกมิติ และสอดคล้องกับบริบทพื้นที่ รวมถึงมีกลไก ระบบการติดตาม ตรวจสอบ เชื่อมโยงการช่วยเหลือ “ครัวเรือนยากจน” อย่างมีประสิทธิภาพ 3) การเพิ่มบทบาทและสร้างความตระหนักให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ ในการเป็นหน่วยงานหลักในการแก้ไขปัญหาความยากจน โดยบูรณาการเชิงรุกกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และผู้นำท้องที่ ผู้นำชุมชน กลุ่ม องค์กรต่างๆ

The research project aiming to develop and support strategic research areas to eliminate poverty and create social opportunities in the Lampang province has been undertaken for the third year (2023-2024) with support from the Office of the National Policy Council for Higher Education, Science, Research and Innovation (NSTDA) through the Provincial Development Fund Management Unit. The objectives are: 1) to enhance and integrate the management approach in the area (Provincial Platform) which connects systematically to drive poverty alleviation strategies in Lampang province; 2) to develop and refine a comprehensive and precise provincial poverty alleviation platform, including a poverty household review system, a database of impoverished households, and a referral assistance system; 3) to develop a Decision Support System (DSS) to improve the efficiency of poverty alleviation efforts; 4) to enhance the role of Lampang Rajabhat University (Area Based University) and to create Area Research Managers (ARM) to drive strategies and actions in mitigating poverty in Lampang; 5) to develop appropriate Operating Models tailored to the capabilities of the target poor and consistent with the context of the area.

The population and research samples include: 1) impoverished households in Lampang listed in the DSS and TPMAP systems, as well as unregistered impoverished households; 2) relevant agencies from the government, private sector, and civil society; 3) local leaders and other community leaders. The research areas consist of two main activities: the identification and review of impoverished households across all 13 districts of Lampang, and the implementation of the Operating Model in five pilot districts: Mueang Lampang, Thoen, Jaehom, Mae Mo, and Ngao.

Key research tools include questionnaires for identifying and reviewing households, screening forms for impoverished households for participation in the Operating Model, as well as workshops and meeting agendas, including SLROI assessment forms. The results from the activities can be summarized as follows: Through identification and review, a total of 7,408 target impoverished households were found. This includes 5,882 households in the DSS database and an additional 1,526 households added by local community leaders. The three districts with the highest number of impoverished households are Mueang Lampang, Thoen,

and Ngao respectively. All poverty households have received housing assistance, representing 3.50%, 0.19% received scholarships or educational materials, 6.30% accessed welfare, 0.04% received health support, and 15.06% received skills training through OM processes. Monitoring of support from various agencies is ongoing.

As for the development of the DSS, a system mechanism has been established that can be operational, although further development and improvement are needed for wider acceptance. A total of 100 ARM and ADM have been created at the provincial level, with an additional 264 at the pilot district level, serving as key drivers in poverty alleviation at the local level. Lastly, the development of the Operating Model using 29 pieces of knowledge and technology under four sub-projects across five pilot districts resulted in the involvement of 1,392 impoverished households in the OM activities, leading to income outcomes.

The project's third-year outcomes indicate changes across various dimensions:

In the economic dimension, the target impoverished households have been developed, encouraged to pursue livelihoods, leading to increased income and reduced household expenses. In the social dimension, a sharing society has emerged, fostering good relationships and self-pride among households, which have established community funds to aid impoverished households. Environmentally, the target groups have effectively used natural resources and demonstrated community commitment to conservation and restoration through community forest management plans.

In terms of academic or structural dimensions, connections have been forged with provincial mechanisms like committees for sustainable poverty alleviation.

The analysis of social return on investment (SROI) indicated that the net present value (NPV) of investments in this project was 34,888,208.62 Baht. This positive value reflects that for every 1 Baht invested, a social return of 0.54 Baht is generated, showcasing the project's effectiveness and economic viability.

Policy recommendations include: 1) the government should prioritize poverty as a national agenda and develop clear and actionable short-, medium-, and long-term plans based on accurate data; 2) integrate data systems for impoverished households into a One DATA platform. Practical recommendations include: 1) policymakers should adopt a positive

attitude toward objectives with coherent operational frameworks; 2) solve issues holistically, considering all dimensions and context-specific mechanisms for effective monitoring and support of impoverished households; 3) enhance roles and budgets for local governance to act as principal agencies in poverty alleviation.

สารบัญ

ซ

หน้า

กิตติกรรมประกาศ	ก
บทคัดย่อภาษาไทย	ข
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
สารบัญ	ซ
บทสรุปผู้บริหาร	ฐ
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 ที่มาและความสำคัญของโครงการ	1
1.2 คำถามการวิจัย	17
1.3 วัตถุประสงค์	18
1.4 กรอบการวิจัย	19
บทที่ 2 ทบทวน บริบท งานวิจัย ทฤษฎี	
2.1 นโยบายรัฐบาลด้านการแก้ไขปัญหาความยากจน	26
2.1.1 กระทรวงมหาดไทยกับแนวทางขับเคลื่อนแก้ไขปัญหาความยากจนปี 2567	26
2.2 นโยบายเฉพาะพื้นที่ (ส่วนที่เกี่ยวข้องกับจังหวัด)	29
2.2.1 ที่มา และกลไกของศูนย์อำนวยการขจัดความยากจนและพัฒนาคน ทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (ศจพ.จ)	29
2.2.2 แผนพัฒนาจังหวัดลำปาง พ.ศ.2566-2570 (ฉบับทบทวน) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2567	30
2.3 แนวคิด ทฤษฎี เทคโนโลยี ที่จะนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาความยากจน	32
2.3.1 แนวคิดเกี่ยวกับ การพัฒนาอย่างยั่งยืนฯ	32
2.3.2 แนวคิดเกี่ยวกับ ความยากจน	34
2.3.3 การวิเคราะห์และออกแบบระบบ (โอภาส เอี่ยมสิริวงศ์, 2555)	38
2.3.4 โครงสร้างข้อมูลเชิงสัมพันธ์ (Relational Data Structure) (โอภาส เอี่ยมสิริวงศ์, 2551)	39
2.3.5 กฎ 12 ข้อบนฐานข้อมูลเชิงสัมพันธ์ของคอดด์ (Codd's 12 Relational Database Rules) (โอภาส เอี่ยมสิริวงศ์, 2551)	41
2.3.6 แนวคิด ทฤษฎี เทคโนโลยี ที่จะนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาความ ยากจน	42
2.4 หลักการทรงงานในหลวงรัชกาลที่ 9	43

สารบัญ(ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย	
3.1 ประชากรกลุ่มเป้าหมาย	49
3.2 พื้นที่ดำเนินโครงการ	51
3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	52
3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล	52
3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล	53
3.6 วิธีการดำเนินการวิจัย และแผนการดำเนินงาน	53
3.6.1 การพัฒนาและยกระดับแนวทางการบูรณาการบริหารจัดการในพื้นที่ (Provincial Platform) เชื่อมโยงเชิงระบบและความสัมพันธ์การขับเคลื่อน เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน พื้นที่จังหวัดลำปางสู่ยุทธศาสตร์ของจังหวัด	53
3.6.2 การพัฒนายุทธศาสตร์การจัดความยากจนระดับจังหวัดที่มีเป้าหมายร่วม แผนปฏิบัติการและโครงการปฏิบัติการแก้ไขปัญหาความยากจนที่เกิด เส้นทางการแก้ไขปัญหาความยากจนให้เสร็จสมบูรณ์ภายในปี 2570	55
3.6.3 การพัฒนาและยกระดับแพลตฟอร์มจัดความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและ แม่นยำระดับจังหวัด (Provincial Alleviation Operating System: PPAOS) ประกอบด้วย ระบบการค้นหา สอบทานระบบข้อมูล ครัวเรือนยากจน ระบบส่งต่อความช่วยเหลือ	59
3.6.4 การพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ (Decision Support System: DSS) ในการเพิ่มประสิทธิภาพของการแก้ไขปัญหาความยากจน พื้นที่จังหวัดลำปาง	61
3.6.5 การพัฒนาระบบข้อมูล PPAOS/DSS/การเชื่อมการใช้ประโยชน์กับ Users	62
3.6.6 การพัฒนาและยกระดับบทบาทของมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง ให้เป็นสถาบันการศึกษาในพื้นที่ (Area Based University) และ สร้างนักบริหารจัดการพื้นที่ (Area Research Manager) ในการ ขับเคลื่อนยุทธศาสตร์และปฏิบัติการแก้ไขปัญหาความยากจน จังหวัดลำปาง	64
3.6.7 การพัฒนาโมเดลแก๊จน (Operating Model) ระดับพื้นที่ที่เหมาะสม กับศักยภาพของคนจนเป้าหมาย และสอดคล้องกับบริบท	

สารบัญ(ต่อ)

หน้า

โครงการย่อยที่ 1 การพัฒนา และต่อยอดโมเดลแก๊จน เพื่อยกระดับศักยภาพ อาชีพ โอกาส และรายได้ของกลุ่มเป้าหมายที่ยากจน พื้นที่อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง	67
โครงการย่อยที่ 2 การขับเคลื่อนการจัดความยากจนเชิงบูรณาการ โดยใช้ต้นทุน ศักยภาพ เทคโนโลยี นวัตกรรมที่เหมาะสมในพื้นที่เป็นฐานในการพัฒนา พื้นที่อำเภองาว และอำเภอแม่เมะ จังหวัดลำปาง	69
โครงการย่อยที่ 3 การพัฒนาโมเดลแก๊จน: การยกระดับคุณภาพชีวิตเพื่อขจัดความยากจน และลดความเหลื่อมล้ำ เพิ่มโอกาสการเข้าถึงอาชีพ องค์ความรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรมด้วย วิถีชุมชนคนแจ้ห่ม อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง	71
โครงการย่อยที่ 4 การแก้ไขปัญหาความยากจน โดยใช้องค์ความรู้ เทคโนโลยี นวัตกรรม บนฐานการบูรณาการกับภาคี เครือข่าย พื้นที่อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง	73
3.7 ประเมินความสำเร็จของชุดโครงการทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมโดย Sustainable Livelihoods Return on Investment (SLROI)	80

บทที่ 4 ผลการดำเนินงานวิจัย

4.1 การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และประโยชน์ที่เกิดขึ้น (ผลลัพธ์/ผลกระทบ)	81
การเปลี่ยนแปลงสังคม ระดับจังหวัด	82
การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ	83
การเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งแวดล้อม	85
ภาพของการขับเคลื่อนงานในอนาคต	86
การได้รับการยอมรับ	88
ปัญหา คอขวดของระบบ แนวทางแก้ไข	89
4.2 การเปลี่ยนแปลง: ประโยชน์ที่เกิดขึ้น (ผลลัพธ์ ผลกระทบ)	92
ผลต่อกลุ่มเป้าหมาย คนจน/LE/SE/YSF	93
ผลการส่งต่อความช่วยเหลือ ครั้วเรือนยากจน (สังเคราะห์ อาชีพ ฯลฯ)	96
ผลการดำเนินงานวิจัย ที่มีต่อกลไกของหน่วยงาน กลุ่ม องค์กร ภาคี	98
การบูรณาการแผนท้องถิ่น /จังหวัด/หน่วยงานภารกิจ	100

สารบัญ(ต่อ)

หน้า

บทที่ 4 ผลการดำเนินงานวิจัย

ผลต่อ Social Mobility	103
ผลต่อเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และกายภาพ	105
4.3 ผลการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์	108
การพัฒนาและยกระดับแนวทางการบูรณาการบริหารจัดการในพื้นที่ (Provincial Platform) เชื่อมโยงยุทธศาสตร์จังหวัดลำปาง	108
พัฒนาและยกระดับแพลตฟอร์มจัดความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำระดับจังหวัด ประกอบด้วย ระบบการค้นหาสอบทาน ระบบข้อมูลครัวเรือนยากจน ระบบส่งต่อความช่วยเหลือ	109
พัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ (Decision Support System: DSS)	111
พัฒนาและยกระดับบทบาทของมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง (Area Based University) และสร้างนักบริหารจัดการเชิงพื้นที่ (Area Research Manager: ARM)	114
พัฒนาโมเดลแก๊จน (Operating Model) ระดับพื้นที่ที่เหมาะสมกับศักยภาพของ คนจน และสอดคล้องกับบริบทพื้นที่	119
ผลการขับเคลื่อน โครงการนำร่อง Operating Model ในพื้นที่ 5 อำเภอ	123
4.4 ผลการขับเคลื่อน Pro Poor Value Chain	126
บทบาท หน้าที่ (Role and Function) ในการเชื่อมโยงการทำงานของ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย	137

บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย และอภิปรายผล

5.1 สรุปผลการค้นหาและสอบทาน และการส่งต่อความช่วยเหลือครัวเรือนยากจน	144
5.2 สรุปผลการดำเนินงาน Operating Model ในพื้นที่นำร่อง 5 อำเภอ	147
ผลการขับเคลื่อน Pro Poor Value Chain	
5.3 ผลการเปลี่ยนที่เกิดขึ้น ต่อหน่วยงานภาคี	152
ผลการเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งแวดล้อม สังคม	153
ผลการเปลี่ยนแปลงต่อครัวเรือนยากจน	154
ผลการเปลี่ยนแปลง: ประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับ SE/LE ในพื้นที่	156

สารบัญ(ต่อ)	หน้า
การนำองค์ความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรมมาใช้ในโมเดลแก้จน	157
การเปลี่ยนแปลงต่อมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปางและต่อนักวิจัย	158
5.4 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ	160
5.5 การอภิปรายผล	161
ข้อเสนอแนะต่อประเทศ และต่อแนวทางการจัดความยากจน	164
ข้อเสนอแนะต่อแนวทางการจัดความยากจนในพื้นที่จังหวัดลำปาง	165
ข้อเสนอแนะทั่วไปต่อแนวทางการแก้ไขปัญหาความยากจนพื้นที่จังหวัดลำปาง	166
บรรณานุกรม/เอกสารอ้างอิง	167
ภาคผนวก	168

มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปางดำเนินงาน การแก้ไขปัญหาความยากจน ภายใต้โครงการวิจัย การพัฒนาและสนับสนุนพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์เพื่อขจัดความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคม พื้นที่จังหวัด ลำปาง โดยปีนี้เป็นปีที่ 3 ที่มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปางได้รับบอกระยะการวิจัยจาก สำนักงานสภานโยบายการ อุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ (สอวช.) โดยหน่วยบริหารและจัดการทุนการพัฒนาระดับ พื้นที่ (บพท.) การดำเนินโครงการวิจัยในปีที่ 3 นี้ มีวัตถุประสงค์ไว้เพื่อ 1) พัฒนาและยกระดับแนวทางการ บูรณาการบริหารจัดการในพื้นที่ (Provincial Platform) เชื่อมโยงเชิงระบบและความสัมพันธ์ การขับเคลื่อนเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน พื้นที่จังหวัดลำปางสู่ยุทธศาสตร์ของจังหวัด 2) พัฒนาและยกระดับ แพลตฟอร์มจัดความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำระดับจังหวัด ประกอบด้วย ระบบการค้นหาสอบทาน ระบบข้อมูลครัวเรือนยากจน ระบบส่งต่อความช่วยเหลือ 3) พัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ (Decision Support System: DSS) ในการเพิ่มประสิทธิภาพของการแก้ไขปัญหาความยากจน 4) พัฒนาและยกระดับ บทบาทของมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง (Area Based University) และสร้างนักบริหารจัดการเชิงพื้นที่ (Area Research Manager: ARM) ในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์และปฏิบัติการแก้ไขปัญหาความยากจนจังหวัด ลำปาง 5) พัฒนาโมเดลแก๊จน (Operating Model) ระดับพื้นที่ที่เหมาะสมกับศักยภาพของคนจนเป้าหมาย และสอดคล้องกับบริบทพื้นที่ ประชากรและกลุ่มตัวอย่างวิจัยแบ่งเป็น 3 ประเภท ประกอบด้วย 1) ประชากรและ กลุ่มตัวอย่างที่เป็นครัวเรือนเป้าหมายในการจัดเก็บข้อมูล ได้แก่ ครัวเรือนยากจนที่มีรายชื่ออยู่ในระบบ PPAOS หรือระบบ DSS รายชื่อจากระบบ TPMP ThaiQM ระบบข้อมูล จปฐ. และครัวเรือนยากจนที่ตกหล่นจากระบบ 2) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยตรงที่เป็นเจ้าของข้อมูลครัวเรือนยากจน พัฒนาชุมชนจังหวัดลำปาง อำเภอและ สำนักงานพัฒนาการอำเภอทั้ง 13 อำเภอ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ทั้ง 103 แห่งในจังหวัดลำปาง และ หน่วยงานที่ร่วมเป็นภาคี เครือข่ายในการขับเคลื่อนการจัดความยากจน ภายใต้โครงการวิจัยฯ 3) ผู้นำท้องที่ ท้องถิ่น และผู้นำชุมชนอื่น ๆ ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อาสาพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สมาชิกสภาองค์กรชุมชน เป็นต้น พื้นที่ดำเนินการวิจัย แบ่งเป็น 2 กลุ่มหลัก ๆ ตามภารกิจหลักของงานวิจัยคือ พื้นที่ดำเนินการค้นหาและสอบทานครัวเรือนยากจน ดำเนินการทั้ง 13 อำเภอในพื้นที่จังหวัดลำปาง และพื้นที่ดำเนินการ Operating Model เลือกพื้นที่ 5 อำเภอนำร่อง ประกอบด้วย อำเภอเมืองลำปาง อำเภอเถิน อำเภอแจ้ห่ม อำเภอแม่เมาะ และอำเภองาว เครื่องมือวิจัยที่สำคัญ ๆ คือ แบบสอบถาม เพื่อค้นหาและสอบทานครัวเรือน และแบบคัดกรองครัวเรือนยากจน เพื่อเข้าร่วมกิจกรรม Operating Model การอบรมเชิงปฏิบัติการ ประเด็นการประชุม การจัดเวทีต่าง ๆ รวมถึงแบบประเมิน SLROI และแบบฟอร์มการออม ผลการดำเนินงาน สามารถสรุปได้ตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

ผลจากการค้นหาและสอบทาน “ข้อมูลครัวเรือนยากจน” เป็นจุดตั้งต้นของการขับเคลื่อนงาน ในโครงการฯ ปีแรกของการค้นหาและสอบทาน (ปี พ.ศ.2564-2565) ดำเนินการค้นหาและสอบทานครัวเรือน ยากจนในพื้นที่ 6 อำเภอ ปีที่สอง (2565-2566) ดำเนินการค้นหาและสอบทานครัวเรือนยากจนในพื้นที่

7 อำเภอที่เหลือ ส่วนปีที่สาม (2566-2567) ดำเนินการค้นหาและสอบทานครัวเรือนยากจนทั้ง 13 อำเภอ ผลการดำเนินงานพบว่า ในภาพรวม มีจำนวน “คนจนกลุ่มเป้าหมายทั้งสิ้นจำนวน 7,408 ครัวเรือน จำแนกเป็น ครัวเรือนในฐานข้อมูล DSS จำนวน 5,882 ครัวเรือน เป็นคนจนที่เพิ่มรายชื่อเข้ามา (Add-on) โดยผู้นำชุมชนในพื้นที่จำนวน 1,526 ครัวเรือน หากจำแนกจำนวนคนจนเป็นรายอำเภอ โดยลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ อำเภอเมืองลำปาง อำเภอเถิน อำเภองาว อำเภอแจ้ห่ม อำเภอห้างฉัตร อำเภอแม่เมาะ อำเภอวังเหนือ อำเภอเสริมงาม อำเภอเกาะคา อำเภอแม่พริก อำเภอแม่ทะ อำเภอสบปราบ และอำเภอเมืองปาน ตามลำดับ ส่วนผลการส่งต่อความช่วยเหลือครัวเรือนยากจนให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คิดเป็นร้อยละ 100 เช่น ส่งต่อให้ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดลำปาง สาธารณสุขจังหวัดลำปาง ศึกษาธิการจังหวัดลำปาง สำนักงานอำเภอในพื้นที่นำร่องจังหวัดลำปาง สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (มหาชน) เครือข่ายสภาองค์กรชุมชน จังหวัดลำปาง เป็นต้น ส่วนความช่วยเหลือครัวเรือนยากจนเฉพาะพื้นที่อำเภอนำร่องด้านที่อยู่อาศัยสามารถดำเนินการได้คิดเป็นร้อยละ 3.03 การเข้าถึงสวัสดิการ เช่น ได้รับถุงยังชีพ ได้เข้าถึงการสวัสดิการของรัฐ หรือช่วยเหลือด้วยมอบเงินเพื่อประกอบอาชีพคิดเป็นร้อยละ 6.34 ด้านสุขภาพคิดเป็นร้อยละ 0.03 (อยู่ระหว่างการติดตามการช่วยเหลือจากหน่วยงาน) ด้านการเข้าถึงการศึกษาคิดเป็นร้อยละ 0.04 (อยู่ระหว่างการติดตามการช่วยเหลือจากหน่วยงาน) และส่งต่อโดยช่วยเหลือให้มีอาชีพ ด้วยกิจกรรม ปฏิบัติการแก้จน (Operating Model: OM เสริม OM รอง และ OM หลัก) คิดเป็นร้อยละ 16.1

2) ผลการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ (DSS: Decision Support System) เกิดระบบกลไกการพัฒนาระบบ DSS โดยความร่วมมือมหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การอบรมการใช้ระบบให้กับภาคีเครือข่าย จังหวัดให้ความสำคัญและสนับสนุนให้เกิดการใช้ประโยชน์ สิ่งที่เป็นข้อจำกัดของการพัฒนาระบบ คือการเชื่อมข้อมูลกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากมีความกังวลเรื่องความปลอดภัยของข้อมูลส่วนบุคคล ปัจจุบัน มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปางได้ร่วมกับ คณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตจังหวัดลำปาง ผลักดันให้เกิดการใช้ประโยชน์จากข้อมูล ในมิติต่างๆ โดยเฉพาะมิติด้านสุขภาพ

3) ผลการสร้างนักจัดการงานวิจัยเชิงพื้นที่ (ARM: Area Research Manager) และนักจัดการงานพัฒนาเชิงพื้นที่ (Area Development Manager: ADM) ระดับจังหวัดจำนวน 100 คน และเกิดหลักสูตรที่ยกระดับนักวิจัยในมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง และบุคลากรของสถาบันการศึกษา และหน่วยงาน องค์กรทั้งภาครัฐ เอกชน ประชาสังคม และกลุ่ม Young Smart Farmer ในพื้นที่ ให้มีทักษะ การแบ่งปันความรู้ เกิดเครือข่ายความร่วมมือการทำงานในพื้นที่ และขยายผลให้เกิด นักจัดการงานพัฒนาเชิงพื้นที่ (ARM) และนักจัดการงานพัฒนาเชิงพื้นที่ (ADM) ในพื้นที่นำร่องทั้ง 5 อำเภอจำนวน 264 คน เพื่อเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนการจัดความยากจนในระดับพื้นที่ ต่อไป

4) ผลการพัฒนาโมเดลแก้จน (Operating Model) โดยใช้ องค์ความรู้ เทคโนโลยี นวัตกรรม เพื่อให้คนจนหลุดพ้นความยากจน ดำเนินการภายใต้ 4 โครงการวิจัยย่อยใน 5 อำเภอนำร่อง ได้แก่ พื้นที่อำเภอเมืองลำปาง อำเภอเถิน อำเภอแจ้ห่ม อำเภองาว และอำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง รวมพื้นที่ดำเนินการจำนวน 27 ตำบล ใน 5 อำเภอ ครัวเรือนทั้งหมดจำนวน 3,187 ครัวเรือน โดยมีครัวเรือนที่ยากจนเข้าร่วมกิจกรรม OM

จำนวน 1,392 ครัวเรือน โดย ร้อยละครัวเรือนยากจนเข้าร่วมกิจกรรม OM ที่ก่อเกิดรายได้ มีดังนี้ อำเภอเมือง ลำปางร้อยละ 7.88 ก่อเกิดรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 20.33 อำเภอเถินร้อยละ 39.1 ก่อเกิดรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 23.22 อำเภอแจ้ห่มร้อยละ 44.37 ก่อเกิดรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 30.72 อำเภองาวร้อยละ 50.52 ก่อเกิดรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 56.68 และอำเภอแม่เมาะร้อยละ 78.49 ก่อเกิดรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 38.53 นอกจากรายได้ที่ ครัวเรือนยากจนได้รับแล้ว ผลการดำเนินงาน นอกจากจะทำให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มเป้าหมายที่เป็น กลุ่มคนจน กลุ่ม Local Enterprise (LE) กลุ่ม Young Smart Farmer (SE) /Young Smart Farmer (YF) แล้ว กลุ่ม LE /SE/YF ยังได้เพิ่มทักษะความรู้ ประสบการณ์ บางแห่งยกระดับเป็นแหล่งเรียนรู้/ถ่ายทอด สร้าง อาชีพ และรายได้ให้กับชุมชน สังคม

ผลการดำเนินโครงการวิจัยในปีที่สาม ก่อเกิดการเปลี่ยนแปลงจำแนกตามมิติต่างๆได้ดังนี้

มิติด้านเศรษฐกิจ ครัวเรือนยากจนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายได้รับการพัฒนา ส่งเสริมให้มีอาชีพ ก่อเกิด รายได้ และลดรายจ่ายในครัวเรือน ด้วยการใช้องค์ความรู้ เทคโนโลยี นวัตกรรม ไปเชื่อมร้อยกับภูมิปัญญา ท้องถิ่น โดยมีต้นทุน 5 ด้านจากฐานข้อมูลในระบบ DSS เป็นแนวทางการสนับสนุน **มิติด้านสังคม** นอกเหนือจากรายได้ สังคมเกิดการแบ่งปัน ก่อเกิดสัมพันธภาพที่ดี ครัวเรือนเป้าหมายเกิดความภาคภูมิใจใน ตนเองที่ไม่เป็นภาระของสังคม มีความมั่นใจที่จะดำเนินชีวิตและช่วยเหลือคนอื่นที่ด้อยกว่าต่อไป ในขณะที่ หน่วยงานในพื้นที่ มองเห็นศักยภาพ และมีเป้าหมายและทิศทางการแก้ไขปัญหาความยากจนในพื้นที่ เช่น การก่อตั้งกองทุนระดับตำบลเพื่อช่วยเหลือสวัสดิการของครัวเรือนยากจน ดังปรากฏเป็นรูปธรรมที่ตำบลบ้าน อ่อน อำเภองาว และกองทุนระดับหมู่บ้าน ณ บ้านปางปวย ตำบลนาสัก เป็นต้น **มิติด้านสิ่งแวดล้อม** กระบวนการวิจัย ได้บ่มเพาะ ให้นักวิจัย กลุ่มเป้าหมาย ให้เรียนรู้ที่จะอยู่ และเข้าถึงการใช้ประโยชน์จาก ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างคุ้มค่า โดยไม่เป็นการทำลายทรัพยากรธรรมชาติเหล่านั้น รวมถึง ก่อ เกิดการเชื่อมประสานความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ และชุมชนเพื่ออนุรักษ์ ปันฟู ผ่านแผนการบริหารจัดการ ป่าชุมชน ธรรมนูญชุมชน ผ่านกระบวนการฝึกทักษะ การสำรวจข้อมูลด้านความหลากหลายของพันธุ์พืช ข้อมูล ไม้ยืนต้นเพื่ออนาคตจะนำไปสู่การเข้าโครงการคาร์บอนเครดิต ผ่านกระบวนการนำเศษวัสดุจากพืช ผักมาแปร รูปที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การขับเคลื่อนร่วมกับ “โครงการแม่เมาะเมืองน่าอยู่” ของ กฟผ.แม่เมาะ เพื่อปรับ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้ปลูกพืชเชิงเดี่ยว (ข้าวโพด) มาเป็นพืชพลังงาน (ไผ่) ทั้งหมดเป็นการติดต่อทางปัญญา ให้กับชุมชน เพื่อสานต่อการปกป้อง ดูแลรักษาทรัพยากร สิ่งแวดล้อมในพื้นที่ต่อไป **มิติด้านวิชาการหรือมิติ ด้านโครงสร้าง** กระบวนการวิจัยดำเนินการทั้งในลักษณะพหุภาคี ก่อเกิดการเชื่อมประสานงานทั้งแนวตั้งและ แนวนอน เกิดกลไกความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆทั้งระดับจังหวัด เช่น ศจพ.จังหวัด คณะกรรมการพัฒนา คุณภาพชีวิตระดับจังหวัด ระดับอำเภอ เช่น ศจพ.อำเภอ หรือคณะกรรมการที่จัดขึ้นมาพิเศษ เพื่อดำเนินการ ขจัดความยากจนระดับอำเภอ และระดับพื้นที่ เช่น การเชื่อมประสานการทำงานด้านการเก็บข้อมูล กิจกรรม OM และแนวทางการแก้ไขปัญหาความยากจนระดับพื้นที่ เพื่อให้เกิดเป้าหมายร่วม คือการขจัดความยากจนใน พื้นที่จังหวัดลำปาง นอกจากนี้ ผู้บริหาร นักวิจัย และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ยังได้เพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์

บทบาทของมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปางปรับเปลี่ยนเป็นองค์กรที่ชี้นำสังคมมากยิ่งขึ้น บทบาทของอาจารย์นักวิจัยต่อประเด็นปัญหาสำคัญๆ เช่น ประเด็นผู้สูงอายุ ประเด็นหมอกควันและไฟฟ้าป่า ประเด็นบุหรี่ปั๊พไฟฟ้า เป็นต้น

ส่วนผลการประเมินผลลัพธ์ทางสังคม (SIA) และผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (SLROI) ปี 2566 พบว่า งบประมาณดำเนินงานจำนวน 37,200,000 บาท มูลค่าปัจจุบันของต้นทุนรวมจำนวน 34,888,208.62 บาท มูลค่าผลประโยชน์ปีปัจจุบันสุทธิที่เกิดขึ้นแก่สังคมจากเงินลงทุนของโครงการก่อนหักกลับต้นทุนจำนวน 49,592,746.06 บาท ค่า NPV หรือมูลค่าผลประโยชน์ปัจจุบันสุทธิของโครงการเท่ากับ 14,877,142.87 บาท ค่า IRR เท่ากับ 22.39 %

ค่า SROI Ex-Post= 0.53 หมายความว่า ทุกการลงทุน 1 บาทในโครงการนี้ จะเกิดผลตอบแทนทางเศรษฐกิจคืนกลับมาแก่สังคมโดยรวม 0.53 บาท ซึ่งสะท้อนว่า การลงทุนกิจกรรมภายใต้โครงการวิจัยนี้ก่อเกิดความคุ้มค่า

ค่า SROI Ex-Ante = 1.41 เท่ากับ 1:41 นั้นหมายความว่า การคาดการณ์ในอนาคตว่า จะเกิดขึ้นอีก 5 ปี (พ.ศ.2566-2570) การลงทุน 1 บาทในโครงการนี้ จะเกิดผลตอบแทนทางเศรษฐกิจคืนกลับมาแก่สังคมโดยรวมเท่ากับ 0.42 บาท ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า การลงทุนในกิจกรรมภายใต้โครงการนี้ก่อเกิดความคุ้มค่า โดยอำเภอเถินมี

ข้อเสนอแนะต่อแนวทางการขจัดความยากจน

เชิงนโยบาย 1) ภาครัฐต้องกำหนดให้ปัญหาความยากจนเป็นวาระสำคัญของชาติ และวางแผนระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว ที่ชัดเจน ปฏิบัติได้ มีปัจจัยสนับสนุนที่เพียงพอและยืดหยุ่น ไม่ถูกแทรกแซงจากการเมือง และบนฐานข้อมูลที่ต้อง และแม่นยำ 2) การบูรณาการระบบข้อมูลครัวเรือนยากจน กลุ่มเปราะบางให้เป็น One DATA **เชิงปฏิบัติการ** 1) ฝ่ายนโยบายไปปฏิบัติต้องมีทัศนคติเชิงบวก เข้าใจวัตถุประสงค์ เป้าหมาย มีกรอบการดำเนินงานให้เป็นทิศทางเดียวกัน กำหนดกลุ่มเป้าหมาย KPI ที่ชัดเจน ส่วนไหน แยกทำ ส่วนไหนทำร่วม เพื่อลดความซ้ำซ้อน 2) การแก้ไขปัญหาต้องมองแบบองค์รวม ครอบคลุมทุกมิติ และสอดคล้องกับบริบทพื้นที่ รวมถึงมีกลไก ระบบการติดตาม ตรวจสอบเชื่อมโยงการช่วยเหลือ “ครัวเรือนยากจน” อย่างมีประสิทธิภาพ 3) การเพิ่มบทบาทและสร้างความตระหนักให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ ในการเป็นหน่วยงานหลักในการแก้ไขปัญหาความยากจน โดยบูรณาการเชิงรุกกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และผู้นำท้องที่ ผู้นำชุมชน กลุ่ม องค์กรต่างๆ

บทที่ 1

บทนำ

สัญญาเลขที่ A11F660105

ชื่อโครงการ การพัฒนาและสนับสนุนพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์เพื่อจัดการความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคม
พื้นที่จังหวัดลำปาง

หัวหน้าโครงการ รองศาสตราจารย์ ดร.กิตติศักดิ์ สมุทธารักษ์

หน่วยงานต้นสังกัด มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

ระยะเวลาดำเนินการ 1 ปี

งบประมาณดำเนินการ 20,000,000 บาท

1.1 ที่มาและความสำคัญของโครงการ

การพัฒนาและสนับสนุนพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์เพื่อจัดการความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคมพื้นที่จังหวัดลำปาง ครั้งนี้ มีความสอดคล้องกับแผนทุกระดับ ทั้งระดับชาติ ระดับอำเภอ และระดับพื้นที่ ปัญหาความเหลื่อมล้ำ ยังเป็นโจทย์ที่ทุกรัฐบาล กระทรวง ทบวง กรมให้ความสำคัญ ดังจะเห็นได้จากแผนพัฒนาสังคม เศรษฐกิจฉบับที่ 13 ที่สะท้อนให้เห็น โครงสร้างประชากรไทยเปลี่ยนแปลงเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ คุณภาพคนไทยทุกกลุ่มวัยยังมีปัญหา กลุ่มวัยแรงงานมีปัญหาด้านผลิตภาพแรงงานต่ำ กลุ่มผู้สูงอายุมีปัญหาทางสุขภาพและมีแนวโน้มอยู่คนเดียวมากขึ้น ครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวและครอบครัวข้ามรุ่นมีความเปราะบางสูงส่งผลกระทบต่อการศึกษาของเด็กให้เติบโตอย่างมีคุณภาพ คุณภาพการศึกษาและการเรียนรู้ของคนไทยอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ คนไทยมีแนวโน้มเป็นโรคไม่ติดต่อมากขึ้นซึ่งเป็นสาเหตุหลักของการเสียชีวิต รายงานด้านสุขภาพภาครัฐมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะรายงานของระบบหลักประกันสุขภาพภาครัฐ คนไทยส่วนใหญ่ยังมีปัญหาด้านคุณธรรมจริยธรรมและไม่ตระหนักถึงความสำคัญของการมีวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต และการมีจิตสาธารณะ นอกจากนี้ ประเทศไทยยังมีปัญหาด้านความเหลื่อมล้ำในหลายมิติ อันเป็นสาเหตุสำคัญจากโครงสร้างเศรษฐกิจที่ไม่สมดุล มีการพึ่งพาการส่งออกมาก มุ่งเน้นการขยายตัวของเศรษฐกิจมากกว่าการกระจายผลประโยชน์การพัฒนาอย่างเป็นธรรม การเข้าถึงและการจัดสรรการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติยังไม่เป็นธรรม ซึ่งความเหลื่อมล้ำมีแนวโน้มรุนแรงมากขึ้นจากกระแสโลกาภิวัตน์ ที่เข้มข้นพร้อมกับความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสมัยใหม่ โครงการสังคม สภาพการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ การขาดแคลนน้ำในอนาคต รวมถึงปัญหามลพิษ เป็นต้น ปัญหาเหล่านี้ ไม่ได้หมดไปจากประเทศไทย ดังจะเห็นได้จากแผนพัฒนาสังคม เศรษฐกิจฉบับที่ 13 ที่ระบุว่า มิติด้านเศรษฐกิจ ในภาพรวมเศรษฐกิจขยายตัวต่ำสุดในรอบ 22 ปี รวมถึงมีอัตราการขยายตัวของปัจจัยทุนอยู่ในระดับต่ำ ผลิตภาพการผลิตรวมเติบโตช้ายังมีข้อจำกัดการกระจายผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสถานะการแข่งขันระหว่างผู้ประกอบการที่ไม่เท่าเทียม มิติด้านทรัพยากรมนุษย์ แม้คนไทยทุกช่วงวัยมีทักษะความรู้และความสามารถโดยรวมเพิ่มขึ้น แต่ทักษะการอ่าน ศึกษาหาความรู้

เพิ่มเติม รวมถึงผลสัมฤทธิ์การศึกษายังอยู่ในระดับต่ำ ยังมีข้อจำกัดในการผลิตแรงงานให้ตรงกับความต้องการของตลาด ประเทศไทยเรายังคงต้องพึ่งพาแรงงานต่างด้าว ส่วนมิติด้านสังคม ความยากจนและการกระจายรายได้มีแนวโน้มดีขึ้น สัดส่วนคนจนลดลงอย่างต่อเนื่อง จากร้อยละ 65.2 ในปี 2531 มาอยู่ที่ร้อยละ 6.2 หรือประมาณ 4.3 ล้านคนในปี 2562 ซึ่งถือว่าบรรลุเป้าหมายของแผนพัฒนาฉบับที่ 12 ที่ตั้งเป้าให้สัดส่วนคนจนลดลงเหลือน้อยกว่าร้อยละ 6.5 อย่างไรก็ดี แม้จะประสบความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาความยากจนในภาพรวม แต่การติดตามประเมินผลการแก้ไขปัญหาความยากจนที่ผ่านมา ส่วนใหญ่ใช้การวิเคราะห์เชิงสถิติเนื่องจากมีข้อจำกัดด้านข้อมูลระดับประเทศในระยะยาว ตัวเลขดังกล่าว จึงไม่สามารถอธิบายพลวัตของความยากจนได้ว่า คริวเรือนยากจนที่ต้องการความช่วยเหลือที่สุดจะสามารถหลุดพ้นความยากจนได้หรือไม่ ส่วนความเหลื่อมล้ำยังคงเป็นปัญหาที่ต้องเร่งดำเนินการแก้ไขกลุ่มรายได้สูงสุดมีส่วนแบ่งมูลค่าสินทรัพย์สูงถึงเกือบ 1 ใน 3 ของทรัพย์สินรวมทั้งประเทศในปี 2562 และแม้การเข้าถึงบริการพื้นฐานของภาครัฐจะดีขึ้น แต่คุณภาพการศึกษายังคงเป็นปัญหาสำคัญระหว่างเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาล นอกจากนี้ สังคมไทยมีความเปราะบาง ที่เกิดจากปัญหาเรื้อรังเชิงโครงสร้างที่เป็นรากเหง้าของปัญหาสังคม โดยเฉพาะความเปราะบางที่เกิดจากความยากจนและปัญหาครอบครัว ข้อจำกัดในการจัดหาทรัพยากรและการศึกษาที่มีคุณภาพให้บุตร เป็นต้น

แนวทางการพัฒนาของแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมฉบับที่ 13 ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ ดังนี้ ด้านกายภาพโดยการกระจายศูนย์กลางการพัฒนา มุ่งการกระจาย การพัฒนาเมือง การขยายความร่วมมือให้เกิดการรวมตัวของภาคเอกชนที่มีศักยภาพในพื้นที่ได้เข้ามามีบทบาทในการบริหารจัดการและสนับสนุนการลงทุนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ด้านทุนทางธรรมชาติ แนวทางการพัฒนาอยู่บนพื้นฐานของการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด การมุ่งสู่เศรษฐกิจหมุนเวียนและสังคมคาร์บอนต่ำอย่างเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ควบคู่กับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมบริโภค เพื่อลดการใช้วัตถุดิบและของเสียจากกระบวนการผลิต เพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ด้านทุนทางสังคม เน้นการสร้างโอกาส สร้างความเสมอภาค และลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม โดยการสร้างโอกาสทางการศึกษา สาธารณสุข และการเข้าถึงบริการทางโครงสร้างพื้นฐาน/บริการสาธารณะอื่น ๆ ที่มีคุณภาพ รวมถึงเร่งแก้ไขและป้องกันความยากจนเรื้อรัง และ/หรือความยากจนข้ามรุ่น และการให้ความคุ้มครองทางสังคมที่เพียงพอเหมาะสมแก่คนในประเทศ ควบคู่ไปกับการเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่นในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของตน เพื่อให้เกิดความสามารถในการพึ่งพาตนเองและเข้ามาเป็นกำลังของการพัฒนาประเทศ รวมถึง ความเท่าเทียมในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีในทุกมิติของชีวิต ระหว่างผู้มีศักยภาพและขาดโอกาส ไม่ว่าจะเป็นด้านการเข้าถึงความรู้ แหล่งเงินทุน หรือสวัสดิการทางสังคม อันจะส่งผลต่อความเหลื่อมล้ำทางรายได้ของประชาชนต่อไปได้ นอกจากนี้ สังคมไทยยังมีความเปราะบางของครอบครัวสูงขึ้น โดยเปลี่ยนจากโครงสร้างครอบครัวขยายที่มีคนหลายรุ่นอยู่ด้วยกันเป็นครอบครัวใหญ่มาเป็นครอบครัวเดี่ยว หรือการใช้ชีวิตคนเดียว เพิ่มมากขึ้น อีกทั้งยังมีครอบครัวข้ามรุ่นจำนวนมากที่ประกอบด้วยเด็ก และปู่ย่าตายายซึ่งพบว่า 1 ใน 5 ของผู้สูงอายุในครอบครัวข้ามรุ่นมีรายได้ต่ำกว่าเส้นความยากจน ซึ่งเป็นประเด็นที่ควรให้ความสนใจและเตรียมแนวทางรองรับผลที่อาจเกิดขึ้น เนื่องจากสถานการณ์เหล่านี้ส่งผลที่ยังตอกย้ำให้สังคมไทยมีความเปราะบางมากยิ่งขึ้นในอนาคต

ส่วนด้านทุนมนุษย์ แนวทางการพัฒนาคือการพัฒนากำลังคนให้สมรรถนะสูง สอดคล้องกับความต้องการของ ตลาดแรงงาน ควบคู่กับการสร้างความตระหนักในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างมีจริยธรรม อย่างมีวิจรรย์ญาณและเท่ากัน โดยมุ่งให้ความสำคัญกับการยกระดับคนไทยมีความรู้ ทักษะและคุณลักษณะ ที่จำเป็นในโลกยุคใหม่ สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน ตลอดจนสอดคล้องกับทิศทาง การพัฒนา ประเทศ ซึ่งกำลังคนที่มีสมรรถนะสูงจะเป็นหนึ่งในปัจจัยเงื่อนไขสำคัญของการยกระดับ ชีตความสามารถในการ แข่งขันฯ ประกอบกับประเทศไทยกำลังมุ่งหน้าสู่การเป็น “สังคมสูงวัยระดับสุดยอด” ภายในปี 2577 เมื่อมี สัดส่วนของประชากรสูงวัยถึงร้อยละ 28.1 ของประชากรทั้งหมด ซึ่งการที่ประเทศไทย มีโครงสร้างประชากร เป็นสังคมสูงวัย และมีสัดส่วนวัยแรงงานลดลงนั้น หากไม่มีการปรับใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสมจะทำให้อัตรา การพึ่งพิงของผู้สูงอายุต่อวัยแรงงานและภาระค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพของผู้สูงอายุเพิ่มสูงขึ้น ส่งผลให้ภาครัฐ จำเป็นต้องพิจารณาการพัฒนาคนทุกช่วงวัยให้เต็มตามศักยภาพ โดยเฉพาะผู้สูงอายุให้สามารถพึ่งพาตนเอง และช่วยเหลือสังคมได้อย่างสมศักดิ์ศรี

หากพิจารณาความสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาของจังหวัด จะพบว่า แผนพัฒนาจังหวัดลำปาง ปี พ.ศ.2566-2570 รวมถึงแผนพัฒนาระดับอำเภอนำร่องทั้ง 5 อำเภอ ที่ระบุถึง สถานการณ์ด้านต่าง ๆ รวมถึง ศักยภาพ และปัญหาในมิติต่าง ๆ ไว้ ดังนี้

แผนพัฒนาจังหวัดลำปาง ปี พ.ศ.2566-2570 ระบุข้อมูลไว้ว่า จังหวัดลำปาง ตั้งอยู่ภาคเหนือ ตอนบนของประเทศไทย มีเนื้อที่ประมาณ 7,833,726 ไร่ มีพื้นที่ใหญ่เป็นอันดับที่ 5 ของภาคเหนือ อยู่เหนือ ระดับน้ำทะเล 268.80 เมตร มีพื้นที่เป็นรูปยาวรี ภูมิประเทศโดยทั่วไปเป็นที่ราบสูง มีภูเขาสูงอยู่ทั่วไป ทอดยาว ตามแนวทิศเหนือใต้ มีลักษณะเป็นแอ่งแผ่นดินที่ยาวและกว้างที่สุดในภาคเหนือ เรียกว่า “อ่างลำปาง” คำขวัญของจังหวัดลำปางคือ “ถ่านหินลือชา รถม้าลือลั่น เครื่องปั้นลือนามงาม พระธาตุลือไกล ฝึกช้างใช้ลือ โลก” จากคำขวัญนี้สะท้อนให้เห็นถึงความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม รวมถึง วัฒนธรรมอันดีงาม จังหวัดลำปาง แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 13 อำเภอ 100 ตำบล 934 หมู่บ้าน 107 ชุมชน 43 เทศบาล 59 องค์การบริหารส่วนตำบล มีจำนวนประชากรมีจำนวน 727,262 คน อำเภอที่มี ประชากรมากที่สุดได้แก่ อำเภอเมืองลำปาง รองลงมาคือ อำเภอเกาะคา อำเภอเถิน และอำเภอแม่ทะ มีพื้นที่ ป่าไม้จำนวน 5,487,456 ไร่ หรือร้อยละ 70 จากพื้นที่ทั้งหมด 7,833,726 ไร่ (ข้อมูลจากสำนักงานเศรษฐกิจ การเกษตร/กรมป่าไม้ ปี 2563 ที่ปรากฏในแผนพัฒนาจังหวัด ปี พ.ศ.2566-2570) **ด้านโครงสร้างทาง เศรษฐกิจ** จังหวัดลำปางมีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดจำนวน 71,417 ล้านบาทเป็นอันดับที่ 41 ของ ประเทศ หรือ อันดับที่ 8 ของภาคเหนือ (17 จังหวัด) มีอัตราการเติบโตเฉลี่ยย้อนหลัง 5 ปี (2558-2562) ขยายตัวร้อยละ 0.7 โดยสาขาที่ขยายตัวสูงสุดคือ สาขาการผลิตภาคการเกษตรกรรมขยายตัว ร้อยละ 3.1 รองลงมาภาคบริการขยายตัวร้อยละ 2.6 ส่วนภาคอุตสาหกรรมหากตัวร้อยละ 2.7 ประชากรมีรายได้เฉลี่ย 100,711 บาทต่อปี อยู่ลำดับที่ 47 ของประเทศ หรือลำดับที่ 9 ของภาคเหนือ ด้านการเกษตร จังหวัดลำปาง มีการเพาะปลูกพืชจำนวน 1,177,726 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 15.0 ของพื้นที่จังหวัดลำปาง มีครัวเรือนประกอบ อาชีพด้านการเกษตรจำนวน 118,051 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 45.12 ของครัวเรือนทั้งหมด (โดยไม่คำนึงถึง

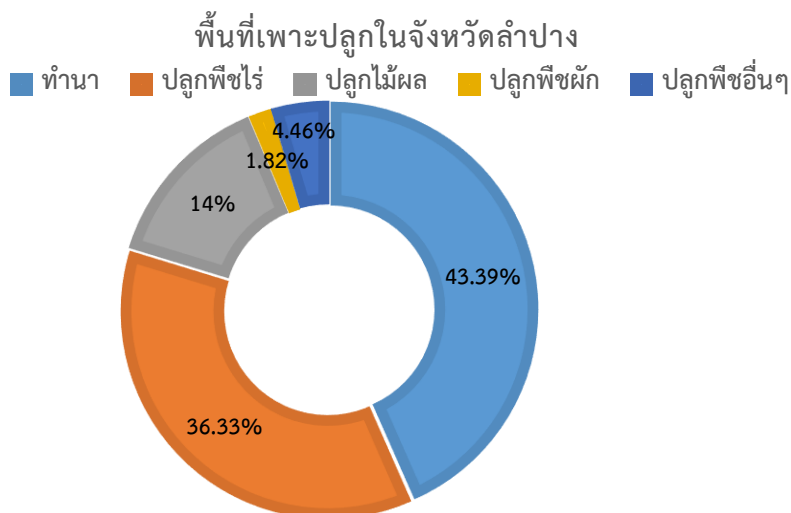
กรรมสิทธิ์ในที่ดิน) ส่วนพื้นที่เพาะปลูกภาพรวมทั้งหมด 1,078,122 ไร่ จำแนกเป็น 1) พื้นที่นา จำนวน 467,762 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 43.39 2) พื้นที่ปลูกพืชไร่ จำนวน 391,736 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 36.33 3) พื้นที่ปลูกไม้ผล/ไม้ยืนต้น จำนวน 150,924 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 14.4 จำนวน 19,627 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 1.82 และ 5) พื้นที่ปลูกพืชอื่นๆ จำนวน 48,073 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 4.46 โดย พืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ได้แก่ ข้าว พืชไร่ (ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มันสำปะหลัง สับปะรด) พืชผัก ไม้ผล (ลำไย) และเมื่อพิจารณาปริมาณการผลิตภาคการเกษตร พบว่า ปริมาณการผลิตภาคเกษตรจังหวัดลำปาง 10 ปีที่ผ่านมา มีโครงสร้างการผลิตภาคเกษตรที่เปลี่ยนแปลง เป็นการผลิตเกษตรเชิงเดี่ยวมีอัตราเพิ่มขึ้นทุกปี **ด้านอุตสาหกรรม** ส่วนใหญ่เลี้ยงลักษณะรายย่อย โดย เลี้ยงไก่พื้นเมือง ส่วนไก่ไข่ ไก่เนื้อ และสุกร เป็นการเลี้ยงลักษณะฟาร์มใหญ่โดยบริษัท CP และเบทาโกร เป็นผู้ส่งเสริมการผลิต **ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม** จังหวัดลำปางมีทรัพยากรธรรมชาติที่หลากหลาย ทั้งทรัพยากรป่าไม้ร้อยละ 69.70 ของพื้นที่จังหวัด และทรัพยากรแร่ธาตุ จากข้อมูลจำนวนประทานบัตรและปริมาณการผลิตแร่ ในปี 2564 (ข้อมูล ณ วันที่ 31 กรกฎาคม 2564) จังหวัดลำปางมีประทานบัตรจำนวน 109 แปลงเปิดทำเหมืองแร่ในพื้นที่จำนวน 87 แปลง มีโรงโม่บดหรือย่อยที่ได้รับการอนุญาตจำนวน 7 โรงงาน และเปิดทำการจำนวน 6 โรงงาน **ด้านสังคมและความมั่นคง** จังหวัดลำปางมีจำนวนประชากร 725,246 คน โดยแบ่งเป็นประชากรที่ใช้แรงงาน 404,428 คน มีงานทำ 406,764 คน ไม่อยู่ในกำลังแรงงาน 217,751 คน มีอัตราการเกิด (ปี 2563) ร้อยละ 4.87 ต่อพันประชากร ซึ่งมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง แต่จำนวนผู้สูงอายุมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ซึ่งหากพิจารณาร้อยละของผู้สูงอายุของประเทศไทย พบว่า ปี 2562 จังหวัดที่มีประชากรผู้สูงอายุมากที่สุดคือ จังหวัดสิงห์บุรีร้อยละ 23.69 รองลงมาคือ ลำปาง ลำพูน แพร่และสมุทรสงคราม ตามลำดับ ส่งผลต่ออัตราส่วนการพึ่งพิงของประชากร หมายถึงผู้สูงอายุ 1 คน จะมีคนวัยแรงงานดูแล 4 คน ในปี 2558 เหลือเพียง 3 คน ในปี 2562 และคาดว่าจะลดลงเรื่อย ๆ ผู้สูงอายุที่เป็นคนพิการ ร้อยละ 12.23 ติดสังคมร้อยละ 70.03 ติดบ้านร้อยละ 19.93 และติดเตียงร้อยละ 0.43 เป็นคลังปัญญาผู้สูงอายุ ร้อยละ 0.09 ผู้สูงอายุที่ได้รับการบริการจากภาครัฐ ได้แก่ เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ร้อยละ 89.73 บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ร้อยละ 39.8 ได้รับเงินสงเคราะห์ผู้สูงอายุในสภาวะยากลำบาก ร้อยละ 0.13 และได้รับการปรับสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย ร้อยละ 0.2 **ด้านสาธารณสุข** จังหวัดลำปาง มีสถานบริการทางการแพทย์ที่มีศักยภาพในด้านเทคโนโลยีทางการแพทย์ขั้นสูง และได้มาตรฐานสากลของภาคเหนือ จำนวนสถานบริการสาธารณสุขภาครัฐ ภาคเอกชน จำนวนแพทย์และอัตราส่วนบุคคลต่อประชากร 1: 2,265 พยาบาลวิชาชีพ 1: 414 เป็นต้น ประชากรมีอายุขัยเฉลี่ย สูงขึ้น ในภาพรวม 76.01 ปี หากจำแนกวัยของประชากรจะพบว่า วัยเด็ก 0-4 ปีมีจำนวนร้อยละ 3.39 วันเรียน 15-21 ปี ร้อยละ 8.62 วัยแรงงาน 15-59 ปี ร้อยละ 63.92 และ วัยผู้สูงอายุ ร้อยละ 24.32 ซึ่งเป็นวัยพึ่งพิงร้อยละ 36.08 และเมื่อวิเคราะห์ตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals-SDGs) ด้านการพัฒนาคน (People) พบว่า มิติด้านการพัฒนาคน จัดอยู่ในกลุ่มที่ 4 กล่าวคือ เป็นจังหวัด ที่มีความเข้มแข็งและพร้อมขยายผลไปภายนอก คือจังหวัดที่มีค่าดัชนีผสมสูงกว่าค่ากลางของประเทศ

ความเชื่อมโยงประเด็นปัญหาและความต้องการเชิงพื้นที่ กับโครงการวิจัยฯ

จากแผนพัฒนาจังหวัดลำปางปี พ.ศ.2566-2570 ที่ได้วิเคราะห์ประเด็นปัญหาและความต้องการเชิงพื้นที่ โดยประเด็นที่เชื่อมโยงมาสู่งานวิจัย สรุปได้ ดังนี้

ด้านภูมินิเวศ ดังได้กล่าวไปข้างต้นว่า จังหวัดลำปางมีภูมิประเทศทั่วไป เป็นที่ราบสูง มีพื้นที่เป็นที่ราบล้อมรอบด้วยภูเขา มีลักษณะเป็นแอ่งแผ่นดิน “แอ่งลำปาง” จึงแบ่งภูมิประเทศเป็น 3 ลักษณะคือ 1) บริเวณตอนบนเป็นภูเขาสูง ภูเขาและป่าค่อนข้างทึบ อุดมสมบูรณ์ด้วยไม้มีค่า ได้แก่ พื้นที่อำเภอเมืองปาน อำเภอแจ้ห่ม อำเภอวังเหนือ และอำเภองาว 2) บริเวณตอนกลางของจังหวัด เป็นที่ราบและราบลุ่มริมฝั่งแม่น้ำ ซึ่งเป็นแหล่งเกษตรกรรมที่สำคัญของจังหวัด ได้แก่ พื้นที่อำเภอห้างฉัตร อำเภอเมืองลำปาง อำเภอเกาะคา อำเภอแม่ทะ และอำเภอสบปราบ 3) บริเวณตอนใต้ของจังหวัด เป็นป่าไม้รัง บางส่วนเป็นทุ่งหญ้า ได้แก่ พื้นที่อำเภอเถิน อำเภอแม่พริก และบางส่วนของอำเภอเสริมงาม และอำเภอแม่ทะ ส่วนพื้นที่ที่ดำเนินการ OM ที่ผ่านมา และที่กำลังดำเนินการอยู่จำแนกได้ ดังนี้ พื้นที่ที่ดำเนินการในปี 64 ได้แก่ อำเภอเมืองลำปาง พื้นที่ปี 65 ได้แก่ อำเภอเถิน และพื้นที่ดำเนินการ OM ปี 66 ได้แก่ อำเภอเถิน อำเภอเมืองลำปาง อำเภอแม่เมาะ อำเภอแจ้ห่ม และอำเภองาว ซึ่งโครงการวิจัยนี้ได้ดำเนินในพื้นที่ทั้ง 3 ลักษณะ สิ่งที่เป็นประเด็นปัญหา หรือข้อจำกัดร่วมคือ ปัญหาเรื่องแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร ประชาชนในพื้นที่ยังมีปัญหา ปริมาณน้ำและแหล่งกักเก็บไม่เพียงพอสำหรับการทำการเกษตร โดยเฉพาะในช่วงฤดูแล้ง ระบบประปาส่งน้ำ (ประปาหมู่บ้าน) มีสภาพเก่าและชำรุด และไม่ทั่วถึงทุกพื้นที่ ระบบไฟฟ้าสาธารณะ และไฟฟ้าชุมชนบางพื้นที่ยังมีสภาพชำรุด ไม่ครอบคลุมทั่วถึงทุกพื้นที่ เส้นทางคมนาคมระหว่างหมู่บ้านมีสภาพชำรุด หลายพื้นที่ยังเป็นลักษณะ ผิวดิน ไม่ใช่ถนนลาดยาง แอสฟัลต์ติก หรือ ถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก ส่งผลให้การคมนาคมไม่สามารถดำเนินไปได้โดยสะดวก และปลอดภัย ปัญหาระบบ (ท่อ) ระบายน้ำในพื้นที่ (ในช่วงฤดูน้ำหลาก) ทั้งนี้ จังหวัดลำปางเกือบร้อยละ 70 เป็นพื้นที่ป่าไม้ เนื่องจากอาชีพหลักของประชากรส่วนใหญ่ในจังหวัดยังคงอยู่ภายใต้วิถีเกษตร ซึ่งต้องพึ่งพาอาศัยระบบโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ เพื่อการประกอบการเกษตร นอกจากนี้ พื้นที่การเกษตรของครัวเรือนยากจนที่เข้าร่วมโครงการฯ ส่วนใหญ่ยังไม่มีพื้นที่ทำกินเป็นของตนเอง การขอรับงบประมาณเพื่อสนับสนุนโครงสร้างพื้นฐานยังมีปัญหาเรื่องการติดพื้นที่ป่า ที่ดินขาดเอกสารสิทธิ์ เป็นต้น

ด้านภูมิเศรษฐกิจ พบว่า จังหวัดลำปาง (ข้อมูลปี 62) มีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดจำนวน 41,417 ล้านบาท เป็นอันดับที่ 8 ของภาคเหนือ (17 จังหวัด) จังหวัดลำปาง ประชากรมีรายได้เฉลี่ย 100,711 บาทต่อคนต่อปี อันดับที่ 47 ของประเทศ และเป็นอันดับ 9 ของภาคเหนือ ซึ่งหากวิเคราะห์ถึงโครงสร้างเศรษฐกิจจะเห็นว่า สาขาการผลิตหลักของจังหวัดลำปาง ที่มีมูลค่าสูงสุดคือ การทำเหมืองแร่และเหมืองหิน คิดเป็นร้อยละ 17.1 นั้นหมายความว่า หากกฟผ.แม่เมาะ ยุติการผลิตกระแสไฟฟ้าจากถ่านหินลงเมื่อใด รายได้ส่วนนี้จะหายไป และส่วนหนึ่งของรายได้ต่อหัวต่อคน ก็จะลดลงตามไปด้วย นี่คือโจทย์ที่ กฟผ. คงจะได้ดำเนินการหาแนวทางการเตรียมความพร้อมในเรื่องนี้ อย่างไรก็ตาม สัดส่วนประชากรในจังหวัดลำปาง ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพด้านการเกษตร โดยมีครัวเรือนที่ประกอบอาชีพด้านการเกษตรจำนวน 118,051 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 45.12 ของครัวเรือนทั้งหมด

แผนภูมิที่ 1 พื้นที่เพาะปลูกในจังหวัดลำปาง

ที่มา: นำตัวเลขมาจากแผนพัฒนาจังหวัดลำปาง ปี 2566-2570

จากตัวเลขของเกษตรกรในจังหวัดลำปาง จะเห็นว่า ส่วนใหญ่มีการปลูกข้าวโดยเฉพาะข้าวเหนียว นาปี และพืชไร่ ได้แก่ การปลูกมันสำปะหลัง ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ สับปะรด ตามลำดับ ส่วนสภาพปัญหาการเกษตรคือเรื่องแหล่งน้ำ ดังที่กล่าวไปข้างต้น หากปีไหนที่มีปริมาณน้ำฝนเพียงพอ ราคาผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ ผลผลิตทางการเกษตรขาดคุณภาพมาตรฐาน และต้นทุนการผลิตทางการเกษตรมีต้นทุนราคาสูง ขาดแหล่ง/ตลาดรับซื้อผลผลิต การปลูกพืชเกษตรเชิงเดี่ยวของเกษตรกร เกษตรกรหลายพื้นที่ยังขาดความรู้ใหม่ที่ต้องการในการทำเกษตรให้ได้ผลผลิตอย่างมีประสิทธิภาพและปลอดภัย นอกจากนี้ ด้านเศรษฐกิจจังหวัดลำปาง ยังพบปัจจัยเสี่ยง (รายงานประมาณการเศรษฐกิจจังหวัดลำปาง ปี 2566 ฉบับที่ 2 โดย สำนักงานคลังจังหวัด ลำปาง กลุ่มงานนโยบายและเศรษฐกิจจังหวัด) คือ ภาระหนี้ครัวเรือนและธุรกิจที่ยังอยู่ระดับสูง ความไม่แน่นอนทางสถานการณ์การเมือง และผู้ประกอบการขาดความเชื่อมั่น และกังวลต่อสถานการณ์เศรษฐกิจในประเทศและเศรษฐกิจโลก

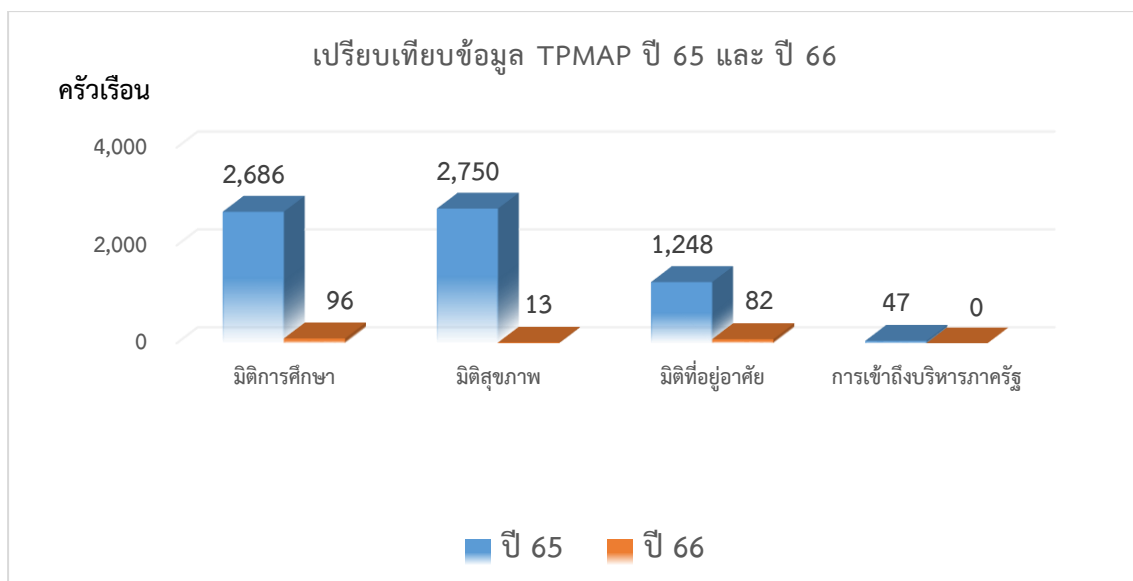
สถานการณ์ และสภาพปัญหา ดังกล่าวข้างต้น ทำให้โครงการวิจัยฯ ในครั้งนี้ และที่ผ่านมาสองปีได้นำข้อมูลมาเป็นประเด็นโจทย์สำคัญ ในหาแนวทางการแก้ไขปัญหาหรือข้อจำกัดดังกล่าว ซึ่งไม่ง่ายสำหรับโจทย์ที่สำคัญนี้ โดยเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมปลูกพืชเชิงเดี่ยว และปัญหาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร ปัญหาไม่ได้อยู่ที่ไม่มีงบประมาณ แต่อยู่ที่ไม่สามารถนำงบดังกล่าวมาสร้างแหล่งน้ำได้ เนื่องจากติดปัญหาเรื่องพื้นที่ป่าไม้ พื้นที่เขตป่าสงวน เป็นต้น และที่สำคัญผู้นำยังเข้าไม่ถึงข้อมูล แนวทางการจัดการกับปัญหา หรือข้อจำกัดดังกล่าว ตัวอย่าง อำเภอมะเมาะ เป็นพื้นที่ที่มีงบมากมายนับเป็นพันล้านบาท เช่น งบกองทุนพัฒนารอบโรงไฟฟ้าฯ เป็นต้น งบดังกล่าว บางปี ต้องคืนแหล่งทุน เนื่องจากเหตุผลดังกล่าว ข้างต้น ดังนั้น สิ่งที่นักวิจัยสามารถทำได้คือ การส่งเสริมให้ครัวเรือนยากจนที่เป็นเกษตรกร ได้ปลูกพืชผักที่ใช้น้ำน้อย เช่น พืชหลังนา อาทิ ถั่วเหลือง ถั่วลิสง หรือการปลูกพืชแบบผสมผสาน เป็นต้น รวมถึง การเลือกที่จะใช้สารชีวภาพด้วยการทำปุ๋ย

หมัก ปุ๋ยไส้เดือนมาทดแทนการซื้อปุ๋ยเคมี เพื่อลดต้นทุน หรือส่งเสริมให้มีการตรวจสอบสภาพดิน เพื่อดูความสมบูรณ์ของขาดแร่ธาตุต่างๆในดิน เป็นต้น

ภูมิสิ่งแวดล้อม พบว่า จังหวัดลำปางมีทรัพยากรธรรมชาติที่มีความหลากหลาย ทั้งทรัพยากรแร่ธาตุ ป่าไม้ โดยมีป่าไม้ทั้งหมด 5,461,903.02 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 69.70 ของพื้นที่ทั้งหมดในจังหวัดลำปาง มีป่าสงวนแห่งชาติจำนวน 33 ป่า อุทยานแห่งชาติ 7 แห่ง วนอุทยานแห่งชาติ 2 แห่ง และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าจำนวน 1 แห่ง ส่วนอุตสาหกรรมสำคัญ ๆ ที่ส่งผลเศรษฐกิจของจังหวัด คือ อุตสาหกรรมด้านพลังงาน ได้แก่ การผลิตพลังงานไฟฟ้าโดยใช้ถ่านหินลิกไนต์ การผลิตจากพลังงานแสงอาทิตย์ การผลิตปูนซีเมนต์ และการผลิตเชื้อเพลิงชีวมวลอัดแท่งอัดเม็ด ตามลำดับ สภาพปัญหาโดยรวม เกิดจากปริมาณขยะที่เพิ่มขึ้น ความต้องการการบริหารจัดการในการการคัดแยกขยะ และกำจัดขยะมูลฝอยอย่างเป็นระบบ ปัญหาการเผาถ่านในพื้นที่ป่าหลังฤดูเก็บเกี่ยว ที่ก่อให้เกิดปัญหาไฟป่าและหมอกควัน ปัญหาขาดเอกสารสิทธิ์ในที่ดินทำกิน ภัยพิบัติทางธรรมชาติ (อุทกภัย) จิตสำนึกการอนุรักษ์และดูแลทรัพยากรธรรมชาติ การลักลอบตัดไม้ทำลายป่า และการบุกรุกพื้นที่ป่า เป็นต้น

สภาพปัญหา และข้อจำกัดดังกล่าว โครงการวิจัยฯ ได้มีกิจกรรมต่าง ๆ ที่ดำเนินการด้านสิ่งแวดล้อม ทั้งโครงการย่อยที่ประกอบด้วย การบริหารจัดการป่าชุมชน การทำข้อมูลคาร์บอนเครดิต รวมถึงกิจกรรมที่ช่วยฟื้นฟูสภาพแวดล้อมโดยตรง เช่น การปลูกป่า การทำฝายชะลอน้ำเพื่อรักษาความอุดมสมบูรณ์ของป่าต้นน้ำ หรือกิจกรรมส่งเสริมทางอ้อม เช่น การทำปุ๋ยไส้เดือน เพื่อลดจำนวนขยะเปียก การทำปุ๋ยหมักจากต้นกระถิน การนำเศษวัสดุเหลือใช้จากภาคการเกษตรมาใช้ประโยชน์แทนการเผา เช่น การเพาะเห็ดฟางในเปลือกและซังข้าวโพด การทำถ่านอัดแท่งข้อไม้ที่ได้จากเศษเหลือใช้จากการทำไม้ตะเกียบ หรือไม้เสียบลูกชิ้น ด้วยเตาเผาไร้วควัน เป็นต้น

ภูมิสังคม ความมั่นคง และคุณภาพชีวิต ข้อมูล รายงานสถานการณ์ทางสังคมจังหวัดลำปาง ประจำปี 2565 โดยสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดลำปาง ระบุจำนวนประชากรในจังหวัดลำปาง จากข้อมูลทะเบียนราษฎร ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2564 เฉพาะประชากรที่มีสัญชาติไทย มีจำนวนทั้งหมด 724,678 คน นอกจากนี้จังหวัดลำปางถือว่ามีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ เนื่องจากมีประชากรที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์จำนวน 18,486 คนกระจายอยู่ใน 7 อำเภอของจังหวัดลำปาง ประกอบด้วยชนเผ่าเมี่ยน กะเหรี่ยง และอาข่า ตามลำดับ เป็นกลุ่มที่สามารถอาศัยมีวิถีชีวิตที่กลมกลืนกับคนเมือง และบริบทของพื้นที่เป็นอย่างดี ส่วนประชากรสูงวัยมีจำนวน 185,858 คนหรือร้อยละ 25.65 จำแนกตามความสามารถในการทำกิจวัตรประจำวัน (ADL) ได้แก่ ผู้สูงอายุติดบ้านจำนวน 2,938 คน ติดสังคม 103,273 คน และผู้สูงอายุที่ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ (ติดเตียงจำนวน) 539 คน ปัญหาหลักของผู้สูงอายุคือ แนวโน้มสังคมผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น ส่งผลต่อปัจจัยการผลิตด้านแรงงานลดลงรัฐต้องเพิ่มค่าใช้จ่ายด้านสวัสดิการและการรักษาพยาบาล และส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ ในขณะที่สถานการณ์กลุ่มเปราะบาง ตามข้อมูล TPMAP ระหว่างปี 65 และปี 66 อ้างอิงจาก <https://www.tpmmap.in.th/2566/52> นำมาเปรียบเทียบได้ ดังนี้

แผนภูมิที่ 2 เปรียบเทียบข้อมูล TPMAP ปี 65 และ ปี 66

จากตารางแผนภูมิที่ 1 สะท้อนถึงตัวเลขครัวเรือนยากจนในฐาน TPMAP มีจำนวนลดลงอย่างชัดเจน ทำให้เกิดข้อสังเกตเกี่ยวกับตัวเลขที่ลดลงอย่างมีนัยสำคัญ จึงเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทีมวิจัยต้องหาคำตอบเชิงประจักษ์ ด้วยพัฒนาการไกล ระบบการเก็บข้อมูลให้มีความน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น เพื่อสะท้อนให้เห็นตัวเลขที่มีความถูกต้องและแม่นยำของครัวเรือนที่อยู่ในภาวะลำบากทั้ง 5 มิติดังกล่าว

นอกจากนี้ สังคมด้านความมั่นคง และคุณภาพชีวิต ยังพบว่า ปัญหาของเด็กและเยาวชน (ท้องไม่พร้อม คุณแม่วัยรุ่น) ปัญหาสุขภาพ (โรคไม่ติดต่อ เบาหวาน ไขมัน ความดัน) ปัญหาการว่างงาน การขาดแรงงานทักษะฝีมือ สายวิชาชีพ การอพยพแรงงานในช่วงหลังเหตุการณ์การเกษตร ปัญหายาเสพติด อบายมุขต่าง ๆ ปัญหาการสืบสานขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่นในกลุ่มเยาวชนและวัยรุ่น ปัญหาผู้ด้อยโอกาสทางคุณภาพชีวิต ขาดฐานข้อมูลกลางด้านสังคม เป็นต้น

กระบวนการวิจัยภายใต้โครงการฯ ทำให้เห็นตัวเลขของครัวเรือนที่ประสบปัญหาในมิติต่างๆ และได้ออกแบบกระบวนการ กิจกรรมให้สามารถแก้ไข บรรเทาปัญหา ด้วยปฏิบัติการแก้จน (Operating Model) 3 รูปแบบ ประกอบด้วย 1) OM เสริม เป็นกิจกรรมส่งเสริมการปลูกผัก เลี้ยงสัตว์ไว้บริโภค เป็นการลดรายจ่ายในครัวเรือน 2) OM รอง เป็นกิจกรรมที่นอกเหนือจากการส่งเสริมการปลูกผัก เลี้ยงสัตว์ไว้บริโภคเพื่อลดรายจ่ายแล้วยังส่งเสริมให้มีการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร หรือผลผลิตในพื้นที่ และ 3) OM หลัก เป็นกิจกรรมที่มุ่งส่งเสริมผลผลิตที่เป็นต้นทุนในพื้นที่ เพื่อสามารถยกระดับคุณภาพ มาตรฐาน โดยเชื่อมโยงกับกลุ่ม Local enterprise หรือ Social enterprise เป็นต้น นอกจากนี้ กิจกรรมหลักภายใต้โครงการวิจัยฯ คือ นอกเหนือจากการค้นหาและสอบถามครัวเรือนยากจนแล้ว ยังมีการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาความยากจนร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่มี Function การทำงานที่เกี่ยวข้องโดยตรงหรือโดยอ้อมกับการแก้ไขปัญหาความยากจน เช่น สำนักงานพัฒนาชุมชน สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สำนักงานสาธารณสุข สำนักงาน

เกษตรจังหวัด สำนักงานปฎิรูปที่ดิน สภาองค์กรชุมชน เป็นต้น เพื่อเชื่อมโยง ข้อมูล และการส่งต่อความช่วยเหลือ “ครัวเรือนยากจน” และที่สำคัญการเชื่อมโยงกับโครงการบำบัดทุกข์ บำรุงสุขแบบบูรณาการยั่งยืน และโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งหมู่บ้านยั่งยืนเฉลิมพระเกียรติฯ ที่ขับเคลื่อนโดยอำเภอ ทำให้เกิดการเสริมพลังซึ่งกันและกัน เนื่องจากเป้าหมายคือ การช่วยเหลือครัวเรือนที่ยากไร้ ทำให้เกิดกลไกระดับอำเภอเกิดขึ้น เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน

ความเชื่อมโยงกับผลการดำเนินโครงการวิจัยที่ผ่านมา

มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปางได้รับงบประมาณจาก สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ (สอวช.) โดย หน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.) จัดสรรงบประมาณวิจัยให้ ภายใต้ โครงการวิจัย การพัฒนาระบบสนับสนุนการทำงานเชิงพื้นที่เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำ พื้นที่จังหวัดลำปาง ปีที่ 1 (พ.ศ.2564-2565) และโครงการ การพัฒนาและขยายระบบการสนับสนุนการทำงานเชิงพื้นที่เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำ พื้นที่จังหวัดลำปาง ปีที่ 2 (พ.ศ.2565-2566) ทำให้ตอกย้ำบทบาทของมหาวิทยาลัยฯ ในการแก้ไขปัญหาความยากจนในพื้นที่จังหวัดลำปาง ซึ่งผลการศึกษาในปี 1 การค้นหาและสอบทานข้อมูลคนจนเป้าหมาย สะท้อนให้เห็นตัวเลขคนจนที่มีอยู่ระบบ (TPMAP) ตัวเลขของคนจนที่ตกหล่น (Add-on) ดังตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 แสดงจำนวน ร้อยละ อำเภอ ตำบล ในการค้นหาและสอบทานคนจนในฐาน TPMAP /Add-on ในปี 1 (พ.ศ.2564-2565) และจำนวนสัดส่วนร้อยละที่เพิ่มขึ้น

ชื่ออำเภอ	จำนวนตำบล	จำนวนคนจนกลุ่มเป้าหมาย* (ครัวเรือน)		เพิ่มขึ้น ร้อยละ	รวม ครัวเรือน	สัดส่วนร้อยละ ครัวเรือนคนจน เป้าหมาย
		TPMAP	Add-on			
เมืองลำปาง	19	5,616	765	13.62	6,381	52.80
ห้างฉัตร	7	475	340	71.58	815	6.74
งาว	10	410	546	133.17	956	7.91
เมืองปาน	5	685	6	0.88	691	5.72
เถิน	8	2,077	644	31.01	2,721	22.52
แม่เมะ	5	103	418	405.83	521	4.31
รวม	54	9,366	2,719	29.03	12,085	100.00

จากตารางที่ 1 การค้นหาสอบทานในพื้นที่ 6 อำเภอ ในปี 1 (พ.ศ.2564-2565) ในภาพรวมมีจำนวน “คนจนกลุ่มเป้าหมาย” (ข้อมูล ณ วันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2568) ในฐาน TPMAP จำนวน 9,366 ครัวเรือน จำนวน “คนจนกลุ่มเป้าหมาย” ที่เพิ่มรายชื่อเข้ามา (Add-on) โดยผู้นำชุมชนในพื้นที่จำนวน 2,719 ครัวเรือน

คิดเป็นร้อยละ 29.03 หากจำแนกสัดส่วนการเพิ่มขึ้นเป็นรายอำเภอลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ อำเภอแม่เกาะ คิดเป็นร้อยละ 405.83 อำเภองาว คิดเป็นร้อยละ 133.17 อำเภอห้างฉัตร คิดเป็นร้อยละ 71.58 อำเภอเถิน เพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 31.01 อำเภอเมืองลำปาง คิดเป็นร้อยละ 13.62 และอำเภอเมืองปาน คิดเป็นร้อยละ 0.88 ตามลำดับ ทั้งนี้ การค้นหาได้ดำเนินการครบทั้ง 6 อำเภอครอบคลุม 54 ตำบล แต่หาก พิจารณาจำนวนครัวเรือน “คนจนเป้าหมาย” ทั้งในระบบ TPMAP และ Add-on ที่มีสัดส่วนมากไปหาน้อยในสามอำเภอแรก จะพบว่า อำเภอเมืองลำปางมีจำนวน “คนจนเป้าหมาย” ร้อยละ 52.80 รองลงมาคืออำเภอเถิน คิดเป็นร้อยละ 22.52 และอำเภองาว คิดเป็นร้อยละ 7.91 ตามลำดับ

ตารางที่ 2 แสดงจำนวน ร้อยละ อำเภอ ตำบล ในการค้นหาและสอบทานคนจนในฐาน TPMAP /Add-on ในปี 2 (พ.ศ.2565-2566) และจำนวนสัดส่วนร้อยละที่เพิ่มขึ้น

ชื่ออำเภอ	จำนวนตำบล	จำนวนคนจน กลุ่มเป้าหมาย* (คร.)		เพิ่มขึ้น ร้อยละ	รวม ครัวเรือน	ร้อยละ ครัวเรือนคนจน เป้าหมาย
		TPMAP	Add-on			
เกาะคา	9	36	244	677.78	280	12.24
เสริมงาม	4	506	74	14.62	580	25.36
แจ้ห่ม	7	275	158	57.45	433	18.93
วังเหนือ	8	31	316	1019.35	347	15.17
แม่พริก	4	66	169	256.06	235	10.28
แม่ทะ	10	92	78	84.78	170	7.43
สบปราบ	4	124	118	95.16	242	10.58
รวม	46	1,130	1,157	102.39	2,287	100.00

จากตารางที่ 2 การค้นหาสอบทานในพื้นที่ 7 อำเภอ ในปี 2 (พ.ศ.2565-2566) ในภาพรวมมีจำนวน “คนจนกลุ่มเป้าหมาย” (ข้อมูล ณ วันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2568) ในฐาน TPMAP จำนวน 1,130 ครัวเรือน จำนวน “คนจนกลุ่มเป้าหมาย” ที่เพิ่มรายชื่อเข้ามา (Add-on) โดยผู้นำชุมชนในพื้นที่จำนวน 1,157 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 102.39 หากจำแนกตามสัดส่วนร้อยละที่เพิ่มขึ้นของจำนวนคนจนเป็นรายอำเภอ โดยลำดับจากมากไปหาน้อยได้ ดังนี้ อำเภอวังเหนือ คิดเป็นร้อยละ 1,019.35 อำเภอเกาะคา คิดเป็นร้อยละ 677.78 อำเภอแม่พริก คิดเป็นร้อยละ 256.06 อำเภอสบปราบ คิดเป็นร้อยละ 95.16 อำเภอแม่ทะ คิดเป็นร้อยละ 84.78 อำเภอแจ้ห่มคิดเป็นร้อยละ 57.45 และอำเภอเสริมงาม คิดเป็นร้อยละ 14.62 ตามลำดับ แต่หาก พิจารณาจำนวนครัวเรือน “คนจนเป้าหมาย” ทั้งในระบบ TPMAP และ Add-on ที่มีสัดส่วนมากไปหาน้อย ในสามอำเภอแรก จะพบว่า อำเภอเสริมงาม มีสัดส่วนครัวเรือนคนจน คิดเป็นร้อยละ 25.36 รองลงมาคือ อำเภอแจ้ห่ม คิดเป็นร้อยละ 18.93 และอำเภอวังเหนือ คิดเป็นร้อยละ 15.17 ตามลำดับ

ตารางที่ 3 แสดงจำนวน ร้อยละ อำเภอ ตำบล ในการค้นหาและสอบทานคนจนในฐาน TPMAP /Add-on ที่ใช้ดำเนินการในปีที่ 3 (พ.ศ.2566-2567) และจำนวนสัดส่วนร้อยละที่เพิ่มขึ้น

พื้นที่	สำรวจปี 2566							
	จำนวนตำบล	TPMAP จนจริง 64-65	Add on จนจริง 64-65	TPMAP 66	Add-on 66	เพิ่มขึ้น ร้อยละ	รวมทั้งสิ้น ครัวเรือนสำรวจ ปี 66	ร้อยละครัวเรือน คนจนเป้าหมาย
เมืองลำปาง	19	1,804	427	2,231	248	11.12	2,479	33.46
แม่เมะ	5	29	265	294	72	24.49	366	4.94
งาว	10	169	262	431	242	56.15	673	9.08
เถิน	8	630	439	1,069	367	34.33	1,436	19.38
ห้างฉัตร	7	126	217	343	63	18.37	406	5.48
เมืองปาน	5	45	4	49	47	95.92	96	1.30
เกาะคา	9	30	199	229	30	13.10	259	3.50
เสริมงาม	4	157	51	208	73	35.10	281	3.79
แจ้ห่ม	7	242	145	387	176	45.48	563	7.60
วังเหนือ	8	22	272	294	66	22.45	360	4.86
แม่พริก	4	33	120	153	30	19.61	183	2.47
แม่ทะ	10	49	43	92	65	70.65	157	2.12
สบปราบ	4	32	70	102	47	46.08	149	2.01
รวมทั้งสิ้น	100	3,368	2,514	5,882	1,526	25.94	7,408	100.00

จากตารางที่ 3 การค้นหาและสอบทานในพื้นที่ 13 อำเภอ ในปีที่ 3 (พ.ศ.2566-2567) ในภาพรวม มีจำนวน “คนจนกลุ่มเป้าหมาย” (ข้อมูล ณ วันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2568) ในฐาน TPMAP จำนวน 5,882 ครัวเรือน จำนวน “คนจนกลุ่มเป้าหมาย” ที่เพิ่มรายชื่อเข้ามา (Add-on) โดยผู้นำชุมชนในพื้นที่จำนวน 1,526 ครัวเรือนที่เพิ่มเข้ามาจากการชี้เป้าของผู้นำชุมชนคิดเป็นร้อยละ 25.94 หากจำแนกสัดส่วนร้อยละของการเพิ่มขึ้นของครัวเรือนยากจน เป็นรายอำเภอ ลำดับจำนวนครัวเรือนยากจนทั้งหมด โดยลำดับจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ อำเภอเมืองปาน* อำเภอแม่ทะ อำเภองาว อำเภอสบปราบ อำเภอแจ้ห่ม อำเภอเสริมงาม อำเภอเถิน อำเภอแม่เมะ อำเภอวังเหนือ อำเภอแม่พริก อำเภอห้างฉัตร อำเภอเกาะคา และอำเภอเมืองลำปาง ตามลำดับ

* หมายเหตุ ในส่วนอำเภอเมืองปาน แม้จะมีจำนวนครัวเรือนยากจนเพิ่มขึ้นในสัดส่วนที่มากที่สุด หากแต่พิจารณาจำนวนตัวเลขจะพบว่า มีครัวเรือนยากจนน้อยเป็นอันดับสุดท้าย อธิการได้ว่า สาเหตุหนึ่ง เกิดขึ้น พื้นที่ส่วนหนึ่งเป็นพื้นที่ราบสูง มีคนไทยกลุ่มชาติพันธุ์อาศัยอยู่ บางพื้นที่ผู้ให้ข้อมูลว่า ไม่มีครัวเรือนยากจน หรือมีจำนวนน้อย ที่สำคัญคนในพื้นที่ มีความพึงพอใจต่อสภาพความเป็นอยู่ แม้คนภายนอกจะมองว่าบ้านทรุดโทรม ไม่น่าจะปลอดภัย แต่นี่คือวิถีชีวิต และพอใจที่จะอยู่แบบพอเพียง

ผลการพัฒนาระบบ กลไกการส่งต่อข้อมูล เริ่มแต่ในปีที่ 1 (พ.ศ.2564-2565) และปีที่ 2 (พ.ศ.2565-2566) ช่วงสองปีที่ผ่านมา มีดังนี้ 1) กลไกระดับจังหวัด ผ่านกลไก ศูนย์อำนวยการจัดความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจังหวัดลำปาง (ศจพ.จ.) โดยในคำสั่งดังกล่าว มีอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปางเป็นร่วมเป็นกรรมการ นอกจากนี้ยังมีกลไกการส่งต่อผ่านหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่ร่วมทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ ประกาศจังหวัดลำปาง เรื่อง การแต่งตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อน โครงการการพัฒนากระบวนการสนับสนุนการทำงานเชิงพื้นที่เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำ พื้นที่จังหวัดลำปาง” 2) กลไกระดับอำเภอ ด้วยการเชื่อมข้อมูล และร่วมเป็นคณะทำงานขับเคลื่อน “โครงการบำบัดทุกข์ บำรุงสุข”แบบบูรณาการ ที่มุ่งการช่วยเหลือ ผู้ยากไร้ ซึ่งรวม “กลุ่มเป้าหมาย” ของโครงการวิจัยฯ 3) กลไก ระดับพื้นที่ ด้วยการบูรณาการกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่นำร่อง “โมเดลแก๊จน” เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเสด็จ เทศบาลตำบลเมืองยาวและองค์การบริหารส่วนตำบลแม่สัน องค์การบริหารส่วนตำบลหัวเมือง เพื่อให้กิจกรรมการช่วยเหลือ “คนจนเป้าหมาย” ให้เป็นนโยบายของหน่วยงาน 4) กลไกอย่างไม่เป็นทางการ ได้แก่ การร่วมมือระหว่าง นักวิจัย ภาควิชาที่เกี่ยวข้อง และผู้นำชุมชน คนในชุมชนในการช่วยเหลือ “คนจนกลุ่มเป้าหมาย” ในภาวะเร่งด่วน เช่น ช่อมแซมที่อยู่อาศัย ช่อมห้องส้วม ถูยั้งชีพ รถจักรยาน ทุนการศึกษา อุปกรณ์ที่เอื้อต่อการเคลื่อนไหวของผู้สูงอายุ เป็นต้น

สองปีของการดำเนินการส่งต่อความช่วยเหลือ “กลุ่มเป้าหมาย” ทั้ง 3 กลไก ยังไม่สามารถดำเนินการช่วยเหลือได้อย่างครอบคลุมทั้ง 100 เนื่องจาก การเก็บข้อมูล โดยเฉพาะในปีที่ 1 ค่อนข้างเป็นไปอย่างล่าช้า ด้วยสถานการณ์การแพร่ระบาด COVID-19 ทำให้การป้อนเข้าระบบ การวิเคราะห์ข้อมูล รวมถึงการส่งต่อความช่วยเหลือล่าช้าตามไปด้วย ส่วนในปีที่ 2 การจัดเก็บข้อมูลดำเนินการได้รวดเร็วขึ้น แต่ยังมีปัญหาการใช้เวลาค่อนข้างมากในการตรวจสอบความถูกต้อง ตัวเลขมีการเปลี่ยนแปลง อย่างไรก็ตามการส่งต่อความช่วยเหลือ “กลุ่มเป้าหมาย” ในปีที่ 2 สามารถดำเนินการได้อย่างทันเวลา โดยได้ดำเนินการส่งครัวเรือนรายที่ต้องการความช่วยเหลือเร่งด่วนให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น การส่งต่อเด็กที่มีความเสี่ยงจะถูกกลวงละเมิดให้แก่ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดลำปาง หรือความเร่งด่วนในการซ่อมแซมบ้านที่ทรุดโทรมมาก นอกจากนั้นยังส่งความช่วยเหลือด้านการศึกษา กรณีเด็กท้องไม่พร้อม เด็กที่ไม่ได้เรียนต่อให้กับสมัชชาการศึกษาจังหวัดลำปาง เพื่อรวบรวมส่งต่อ กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา เป็นต้น

นอกเหนือจาก การส่งต่อความช่วยเหลือผ่านหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแล้ว ยังมีการส่งต่อความช่วยเหลือ “กลุ่มเป้าหมาย” ด้วย “โมเดลแก๊จน” Operating Model ในพื้นที่นำร่อง ภายใต 3 ประเด็น ได้แก่ ประเด็น

สมุนไพร ประเด็นป่าชุมชน และประเด็น Quick Win ในพื้นที่นำร่องอำเภอเถิน ประกอบด้วย ตำบลแม่มอก ตำบลแม่ปะ ตำบลนาโป่ง และตำบลเถินบุรี ผลการดำเนินงาน สรุปได้ ดังนี้

1) ประเด็นสมุนไพร ภายใต้ โครงการ การพัฒนาห่วงโซ่คุณค่าสมุนไพรแม่มอกเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนพื้นที่อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง เป็นการยกระดับรายได้คนจน พัฒนาและยกระดับมาตรฐานผลิตภัณฑ์สมุนไพรแม่มอกด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม: การปลูกพืชอินทรีย์ การทำปุ๋ยอินทรีย์ การแปรรูปสมุนไพร การสกัดสารสำคัญ และเพื่อพัฒนาทักษะการบริหารจัดการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน สหกรณ์การเกษตรสมุนไพรแม่มอกเพื่อก้าวสู่การเป็นผู้ประกอบการยุคดิจิทัล รวมถึงเพื่ออนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาและองค์ความรู้ด้านพืชสมุนไพรพื้นบ้าน ตำรับยา การบำบัดรักษาจากปราชญ์ชุมชนและหมอเมือง การดำเนินงานที่ผ่านมาได้มีผล ดังนี้ 1) คณะกรรมการของกลุ่มวิสาหกิจสหกรณ์การเกษตรสมุนไพรตำบลแม่มอก จำกัด ได้รับการเพิ่มความรู้ ทักษะการประเมินเบื้องต้นเกี่ยวกับหลักเกณฑ์และวิธีการที่ดีในการผลิตยาโบราณ แก่โรงงานผลิตสมุนไพร และการเตรียมความพร้อมเพื่อรับการตรวจประเมินรับรอง (Pre-audit) โดยการตรวจประเมินเบื้องต้น กลุ่มวิสาหกิจสหกรณ์การเกษตรสมุนไพรแม่มอกฯ นำผลการตรวจประเมินไปปรับปรุงแก้ไข เช่น การบันทึกรายละเอียดต่างๆลงในเอกสารอย่างสม่ำเสมอ ติดป้ายบอกถึงสถานที่ สถานะของวัสดุ อุปกรณ์ที่มีการใช้งาน การดูแลความสะอาดของวัสดุ อุปกรณ์เครื่องมือ เป็นต้น ส่วนประเด็นที่ยังอยู่ในระหว่างการหาแนวทางการแก้ไข คือด้านโครงสร้างของโรงเรือน เนื่องจากต้องใช้งบประมาณ 2) เกิดการพัฒนาแบรนด์สินค้าสำหรับการสื่อสารการตลาด 1 ชุด และต้นแบบบรรจุภัณฑ์และสื่อเพื่อนำเสนอผลิตภัณฑ์ 1 ชุด รวมถึงการผลิตสื่อและดำเนินการทดลองตลาดและศึกษาการรับรู้และพฤติกรรมผู้บริโภค นอกจากนี้ ยังมีกระบวนการเสริมรายได้ให้กับ กลุ่มคนจนเป้าหมายหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง ด้วยการเลี้ยงไส้เดือนเพื่อใช้ในการเพาะปลูกในพื้นที่ รวมถึง 3) มีการจัดตั้งศูนย์เพาะกล้าสมุนไพรจำนวน 1 ศูนย์ ดำเนินการเพาะกล้าสมุนไพรเพื่อนำไปปลูกต่อไป อันเป็นการลดต้นทุน และเพิ่มผลผลิตสมุนไพรในพื้นที่

2) ประเด็นป่าชุมชน ภายใต้ โครงการ การแก้ไขปัญหาความยากจน ด้วยป่าชุมชนในอำเภอเถิน จังหวัดลำปาง ผลการศึกษาที่ผ่านมาพบว่า (1) ก่อเกิดกระบวนการจัดการป่าชุมชนอย่างมีส่วนร่วมของพื้นที่เป้าหมาย (2) มีการจัดทำฐานข้อมูลป่าชุมชนเพื่อใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนอย่างยั่งยืน และ (3) มีการพัฒนาต่อยอดระบบนิเวศวิทยาป่าไม้ให้มีความสมบูรณ์เพื่อชุมชนได้ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรได้ดำเนินการในหมู่บ้านต้นแบบในหมู่ที่ 1 บ้านหัวน้ำ หมู่ที่ 4 บ้านสะพานหิน หมู่ที่ 7 บ้านเด่นอุดม หมู่ที่ 9 บ้านหัวน้ำพัฒนา และหมู่ที่ 10 บ้านสะพานหินพัฒนา ผลดำเนินงานที่ผ่านมา ดังนี้ (1) แกนนำและผู้เกี่ยวข้องได้รับการอบรมเพื่อสร้างความเข้าใจและฝึกทักษะการเก็บข้อมูลไม้ยืนต้นในป่าชุมชน และคาร์บอนเครดิต การวางแผนและการสำรวจข้อมูลไม้ยืนต้นในพื้นที่ป่าชุมชน (2) มีการจัดตั้งกลุ่มแก่งจันด้วยป่าชุมชน 7 หมู่บ้าน ตำบลแม่มอก ดำเนินการลงพื้นที่เพื่อจัดเก็บข้อมูลไม้ยืนต้นในป่าชุมชน ดำเนินการสำรวจพันธุ์ไม้แล้วเสร็จ รวม 55 ไร่ พบพันธุ์ไม้ยืนต้นจำนวน 11,253 ต้น ซึ่งจะได้จัดทำข้อมูลเพื่อขอรับการประเมินค่าคาร์บอนเครดิตต่อไป (3) การฝึกทักษะการวางแผนและเก็บข้อมูลพันธุ์ไม้ในป่าชุมชนหมู่ที่ 4 โดยจะดำเนินการวางแผนและเก็บข้อมูลพรรณไม้ในพื้นที่ป่าอนุรักษ์เพื่อเก็บข้อมูลในโอกาสต่อไป (4) การสำรวจและจัดเก็บข้อมูลไม้ยืนต้น และพร้อมจะร่วมทำกิจกรรมต่างๆ

ในพื้นที่ป่าชุมชน อาทิ การเฝ้าระวังรักษาป่า การเก็บอัดใบไม้ การคืนสมุนไพรสู่ป่า การทำปุ๋ยใบไม้ การเลี้ยงไส้เดือนและปลูกผักและสมุนไพรปลอดสาร เพื่อสร้างรายได้ให้ครอบครัว (5) การอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าและทรัพยากรในป่าชุมชน โดยการปลูกป่า สร้างฝายจำนวน 2 ฝาย บริเวณพื้นที่ของหมู่ที่ 7 จำนวน 1 ฝาย และระหว่างหมู่ที่ 3 กับหมู่ที่ 7 จำนวน 1 ฝาย และสนับสนุนต้นพันธุ์หวาย การปลูกผัก การเลี้ยงปลาตุ๊ก เพื่อการบริโภค เหลือนำไปขาย เป็นต้น

3) ประเด็น Quick Win ภายใต้ โครงการ การพัฒนาโมเดลแก๊จน อำเภอลำปาง ด้วยกิจกรรม Quick win ผลการศึกษาที่ผ่านมาได้มีดังนี้ โดย (1) คนจนเป้าหมาย รวมถึงผู้ใกล้ชิดได้รับการส่งเสริมการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรก่อเกิดรายได้ให้แก่คนจนเป้าหมาย เช่น การทำน้ำเต้าหู้ ข้าวเกรียบ ถั่วเหลือง เต้าหู้อ่อน น้ำพริก การปลูกหญ้า การเลี้ยงปลาตุ๊ก เป็นต้น (2) ส่งเสริมการรวมกลุ่ม การให้ความรู้ทักษะในการบริหารจัดการกลุ่ม รวมถึงการตลาด และบรรจุภัณฑ์ (3) การจัดทำแปลงปลูกถั่วเหลืองเพื่อขยายเมล็ดพันธุ์ เป็นการลดต้นทุน เป็นต้น จากผลการส่งต่อความช่วยเหลือ “กลุ่มเป้าหมาย” ด้วย “โมเดลแก๊จน” ในพื้นที่อำเภอลำปางดำเนินการใน 4 ตำบล เพื่อให้ได้รูปแบบที่จะสามารถนำไปสู่การขยายผล และปรับใช้ในพื้นที่อื่น ๆ ในโอกาสต่อไป

ในปีที่ 3 (พ.ศ.2566-2567) มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง ได้เลือกพื้นที่ 5 อำเภอเพื่อขับเคลื่อนโมเดลแก๊จน ซึ่งมีทั้งพื้นที่อำเภอที่เก็บข้อมูลในปีที่ 1 และปีที่ 2 ผลการค้นหาและสอบถาม แสดงจำนวนครัวเรือนกลุ่มเป้าหมายอย่างมีนัยสำคัญ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4 แสดงจำนวนครัวเรือนในระบบ TPMP ที่ได้จากการค้นหาและสอบถาม “พื้นที่อำเภอนำร่อง” Operating Model เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนในปีที่ 3 (ข้อมูล ณ วันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2568)

พื้นที่	สำรวจปี 2566							
	จำนวนตำบล	TPMAP จนจริง 64-65	Add on จนจริง 64-65	TPMAP	Add-on	เพิ่มขึ้น ร้อยละ	รวม ครัวเรือน สำรวจ ปี 66	ร้อยละ ครัวเรือน คนจน เป้าหมาย
เมืองลำปาง	19	1,804	427	2,231	248	11.12	2,479	33.46
แม่เมาะ	5	29	265	294	72	24.49	366	4.94
งาว	10	169	262	431	242	56.15	673	9.08
เถิน	8	630	439	1,069	367	34.33	1,436	19.38
แจ้ห่ม	7	242	145	387	176	45.48	563	7.60
รวมทั้งสิ้น	49	2,874	1,538	5,882	1,526	25.94	7,408	100.00

จากตารางที่ 4 อธิบายได้ว่า จำนวนครัวเรือนในระบบ TPMAF จำแนกตามรายอำเภอ นำร่อง จำนวน 5 อำเภอ มีจำนวนทั้งสิ้น 7,408 ครัวเรือน โดยอำเภอเมืองลำปางมีส่วนครัวเรือนยากจน ร้อยละ 33.46 อำเภอเถินมีส่วนครัวเรือนยากจน คิดเป็นร้อยละ 19.38 อำเภองาวมีส่วนครัวเรือนยากจน คิดเป็นร้อยละ 9.08 อำเภอแจ้ห่มมีส่วนครัวเรือนยากจน คิดเป็นร้อยละ 7.60 และอำเภอแม่เมาะมีส่วนครัวเรือนยากจน คิดเป็นร้อยละ 4.94 แต่หากพิจารณาจากสัดส่วนร้อยละที่เพิ่มขึ้น จะเห็นว่า อำเภองาว มีตัวเลขที่สูง รองลงมาคือ อำเภอเมืองแจ้ห่ม อำเภอเถิน อำเภอแจ้ห่ม และอำเภอเมืองลำปาง ตามลำดับ ซึ่งอธิบายบริบทเพิ่มเติมได้ ดังนี้ อำเภองาว และอำเภอแจ้ห่ม มีประชาชนที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ ค่อนข้างมากกว่าอำเภออื่น ๆ อำเภอเถินเป็นอำเภอที่สะท้อนตัวเลขของจำนวนผู้สูงอายุที่ไม่มีรายได้ เกษตรกร ขาดแหล่งน้ำ ทำให้รายได้ที่จากภาคการเกษตรจะได้เฉพาะฤดูกาล อีกทั้งถูกทิ้งให้อยู่เพียงลำพังลูกหลานไป ทำงานในต่างจังหวัดหรือต่างจังหวัด ส่วนอำเภอแม่เมาะ เช่นกัน มีจำนวนสัดส่วนของผู้สูงอายุที่ไม่มีรายได้ ขาด พื้นที่ภาคการเกษตร น้ำเพื่อการเกษตรไม่เพียงพอ รวมถึงบุคคลในภาวะพึ่งพิง เป็นต้น อำเภอแม่เมาะ อำเภอ กาว และอำเภอแจ้ห่ม สะท้อนจำนวน “คนจนเป่าหมาย” ที่ตกหล่น โดยสองอำเภอหลังนี้อาจตั้งข้อสันนิษฐานว่า การเก็บข้อมูลค่อนข้างลำบาก ทั้งสภาพพื้นที่ ที่เป็นภูเขาไม่อำนวยในการเดินทางไปจัดเก็บ หรือปัญหาเรื่องการ สื่อสาร หรืออาจไม่ได้รับความร่วมมือด้วยประชาชนมีความพอใจกับสภาพความเป็นอยู่ของตนเอง เป็นต้น ส่วนอำเภอเมืองลำปาง เป็นอำเภอใหญ่ทั้งจำนวนพื้นที่ และประชากร แต่เนื่องจากปีที่ 3 นักวิจัยได้ร่วมกับ เทศบาลนครลำปางดำเนินการคัดกรองครัวเรือนที่ไม่จนออก ก่อนมีการค้นหาและสอบทาน

ข้อคิดที่ได้จากการทำงานสองปีที่ผ่านมา ภายใต้โครงการวิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบสนับสนุน การทำงานเชิงพื้นที่เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำ พื้นที่จังหวัดลำปาง ระยะที่ 1 (พ.ศ.2564-2565) และโครงการ การพัฒนาและขยายระบบการสนับสนุนการทำงานเชิงพื้นที่เพื่อแก้ไขปัญหา ความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำ พื้นที่จังหวัดลำปาง ระยะที่ 2 (พ.ศ.2564-2565) ถือได้ว่าเป็นช่วงรอยต่อ ที่สำคัญของการทำงานในเชิงระบบคิดและระบบปฏิบัติการ รวมถึงระบบการเชื่อมโยงการทำงานกับภาคี ภาคส่วนต่าง ๆ บทเรียนสำคัญจากการทำงานสะท้อนให้เห็นการเปลี่ยนแปลงของบทบาทมหาวิทยาลัยราชภัฏ ลำปาง รวมถึงคณาจารย์ในการขับเคลื่อนงานวิจัย อย่างมีนัยยะสำคัญ ดังนี้

- 1) การปรับ Mindset (ความเชื่อที่มีผลต่อพฤติกรรม) ของการทำงานของนักวิจัยและหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะนักวิจัยที่ปรับจากกรอบแนวคิดแบบปิดตาย (Fixed Mindset) มาเป็นกรอบ แนวคิดแบบเปิดกว้าง (Growth Mindset) กล่าวคือ นักวิจัยกล้าที่จะออกจาก Comfort Zone ซึ่งเป็นพื้นฐานของมนุษย์ต้องการที่ที่ปลอดภัย ส่งผลให้สามารถพัฒนาตนเองได้ และด้วย กระบวนการวิจัยทำให้ได้ฝึกทักษะต่างๆ และได้ลงมือปฏิบัติอยู่เสมอ ทำให้ “ก้าวข้าม” สิ่งที่เคยกลัวว่า “ข้อจำกัด” สิ่งที่เคยคิดว่า “ไม่น่าจะทำได้ ไม่มีกำลังพอที่จะทำได้”.... ส่งผลต่อความเชื่อมั่นของ นักวิจัย ที่สำคัญคือ เกิดพลังบวกที่ช่วยให้การขับเคลื่อนกลไกการแก้ไขปัญหาความยากจนเกิดการ เชื่อมโยงไปทุกระดับ ทำให้มองเห็นการเชื่อม “รอยต่อ ที่ขาดไป” ก่อเกิดพลังกลุ่มต่างๆในการ

ทำงานขึ้นมา นอกเหนือจากกลไกที่ทำอยู่ประจำ ดังนั้น ตลอดระยะเวลาเกือบสองปี ทำให้มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปางได้มองเห็น “คน” มองเห็น “กลไก” “เครือข่าย” และมองเห็น “งาน” “ข้อมูล” ที่จะป็นต้นทุนในดินตอเพื่อการแก้ไขปัญหาคความยากจนได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

- 2) การเชื่อมโยงการทำงานในลักษณะสหวิทยาการ (Multidisciplinary) มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปางทำให้กระบวนการเรียนรู้ข้ามศาสตร์ เพื่อนำมาใช้ดำเนินการกิจกรรมในโครงการ ทำให้เกิดกระบวนการพัฒนาต่อการบริหารจัดการ ในการเชื่อมประสาน หากจุดเชื่อมโยงการทำงาน ทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันว่า การทำงานบนฐานของการกำหนด “เป้าหมายร่วม” เป็นสิ่งสำคัญ ช่วงจังหวะของการทำงานจะให้น้ำหนัก บทบาทที่ต่างกันไป “พื้นที่กลาง” เป็นสิ่งที่จำเป็นเพื่อใช้ในการสื่อสารภายในกลุ่ม การทำงานต้องไม่เป็นลักษณะทำงานแบบกลุ่ม (Workgroup) คือ ผลัดกันลงพื้นที่ ทำให้ภารกิจตนเองลุล่วงไปเท่านั้น แต่ต้องทำงานเป็นทีม (Teamwork) อันเป็นการทำงานที่มีลักษณะช่วยเหลือกันให้บรรลุเป้าหมาย อันจะส่งผลดีต่อการดำเนินงาน และต่อพื้นที่
- 3) การวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกระดับมีความสำคัญ ไม่ว่าจะกลุ่มที่มีอำนาจระดับสูง (High Power) กลุ่มไม่มีอำนาจ (Low Power) ทั้งกลุ่มที่ให้ความสนใจโครงการวิจัยมาก หรือให้ความสนใจน้อย (High Interest หรือ Low Interest) ด้วยการพบปะ พูดคุย และให้ข้อมูลที่ถูกต้องและแม่นยำ ทั้งอย่างเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ เนื่องจากเป็น Key Success ที่จะนำไปสู่ความสำเร็จของโครงการฯ ซึ่งที่ผ่านมา ทางมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปางให้ความสำคัญมาตลอด และทำได้ดีในระดับหนึ่ง และควรเพิ่มระดับความสำคัญมากยิ่งขึ้นในปี 2566 นี้เป็นต้นไป
- 4) มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปางได้พัฒนาการทำงานไปสู่การเป็น “พื้นที่กลาง” ของการทำงานในการเชื่อมโยงบูรณาการองค์ความรู้ การเชื่อมโยงกลไกคณะทำงานทั้งจากจังหวัด ภาคเอกชน รัฐวิสาหกิจ ภาคธุรกิจ และภาคประชาสังคม เข้ามาร่วมขบคิด แชร้บทเรียนการทำงานร่วมกันบนฐานข้อมูลความรู้ และสามารถแผ่ขยายโครงข่ายความร่วมมือออกไปในระดับพื้นที่อื่น ๆ ได้อย่างเป็นระบบ ขณะเดียวกันเกิดการกำหนดแนวทางการทำงานร่วมกันในเชิงกลไกหลัก (Functional) โดยนำไปสู่การกระตุ้นให้กลไกปฏิบัติการต่าง ๆ ที่เป็นพื้นที่องสำคัญได้เกิดการทบทวนแนวทางการทำงานอย่างเป็นระบบมากขึ้น

ท้ายสุด การเปลี่ยนแปลงในเชิงรูปธรรมที่สำคัญอีกประเด็นคือ เกิดการพยายามพัฒนาและยกระดับฐานะข้อมูล ระบบ กลไก ในการแก้ไขปัญหาคความยากจนในพื้นที่จังหวัดลำปาง เพื่อสามารถนำเอาชุดระบบฐานข้อมูลดังกล่าว ไปออกแบบการพัฒนาในมิติต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นในมิติทุนทางสังคม ทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางกายภาพ ทุนทางมนุษย์ รวมถึงทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ ไปพร้อมๆ กับ การพัฒนาศักยภาพสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่ และสร้างนักบริหารจัดการในพื้นที่ ซึ่งมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง มีต้นทุนพอสมควรในการเป็นสถาบันที่เข้าไปมีส่วนในการพัฒนาชุมชน ท้องถิ่น

จากปัญหา และความสำคัญดังกล่าวข้างต้น ผนวกกับประสบการณ์การดำเนินงาน ตลอดจนสิ่งที่เรียนรู้ที่ผ่านมา ทีมนักวิจัยโครงการการพัฒนาและขยายระบบการสนับสนุนการทำงานเชิงพื้นที่เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำ พื้นที่จังหวัดลำปาง จึงเกิดข้อคิด และแนวทางการทำงาน ดังนี้

1) มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปางควรนำต้นทุน ประสบการณ์ที่ได้จากการดำเนินโครงการ พัฒนาระบบสนับสนุนการทำงานเชิงพื้นที่เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำ พื้นที่จังหวัดลำปาง มาต่อยอดการดำเนินงานวิจัยในปีที่สาม (ปี พ.ศ.2566-2567) เพื่อขยายพื้นที่การดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ทำให้เกิดพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์ในพื้นที่จังหวัดลำปาง ต่อไป

2) มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปางควรสานต่อการทำงานในลักษณะเครือข่าย ทั้งระดับพื้นที่ และระดับอำเภอ และระดับจังหวัดลำปาง อันเป็นต้นทุนสำคัญ ดังนั้น หากได้มีการเชื่อมร้อยภาคีเครือข่ายเพื่อขับเคลื่อนงานเดิม เสริมงานใหม่ ในลักษณะของการบูรณาการมากยิ่งขึ้น จะทำให้นำไปสู่การแก้ไขปัญหาความยากจนของกลุ่มเป้าหมาย ได้อย่างเบ็ดเสร็จและแม่นยำ อันจะเป็นการแก้ไขปัญหาที่ยั่งยืนต่อไป

ดังนั้น มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง จึงเสนอ โครงการวิจัย โครงการ การพัฒนาและสนับสนุนพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์ เพื่อขจัดความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคม พื้นที่จังหวัดลำปาง ต่อหน่วยบริหาร และจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.) และได้รับการสนับสนุนงบประมาณเป็นปีที่สาม โดยมีวัตถุประสงค์ หัวข้อการดำเนินงานที่สำคัญๆดังนี้

1.2. คำถามวิจัย และวัตถุประสงค์ของโครงการ

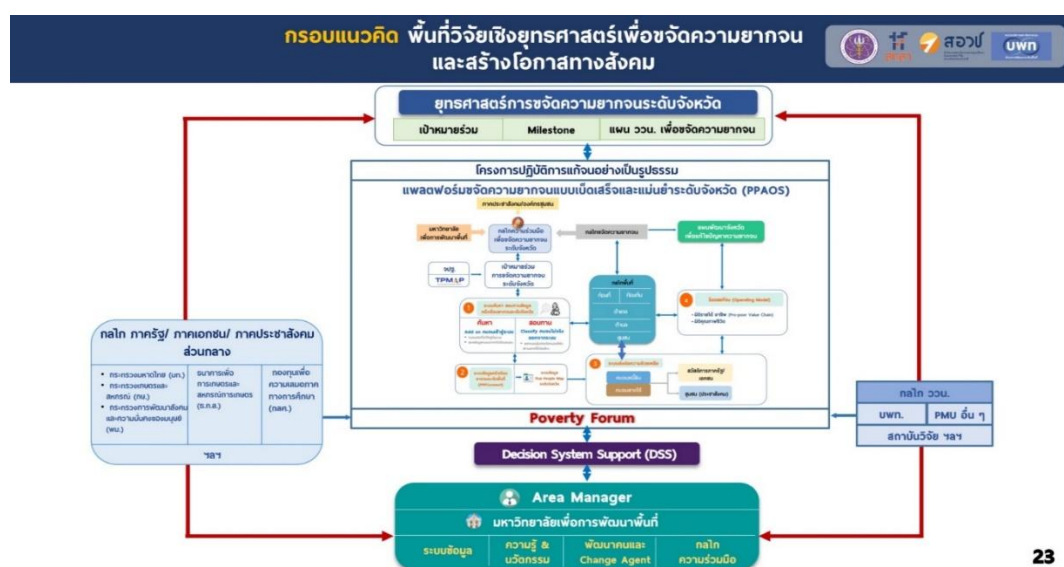
1.2.1 คำถามวิจัย

- (1) ยกระดับแนวทางการบูรณาการบริหารจัดการในพื้นที่ (Provincial Platform) เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน พื้นที่จังหวัดลำปางสู่ยุทธศาสตร์ของจังหวัด ควรมีลักษณะเช่นไร
- (2) การพัฒนาและยกระดับระบบการค้นหาสอบถาม ระบบข้อมูลครัวเรือนยากจน ระบบส่งต่อความช่วยเหลือ ควรเป็นอย่างไร
- (3) ทำอย่างไรจะทำให้ระบบสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ (Decision Support System: DSS) ในการเพิ่มประสิทธิภาพของการแก้ไขปัญหาความยากจน ได้รับการยอมรับจากหน่วยงานต่าง ๆ
- (4) การพัฒนาและยกระดับบทบาทของมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง (Area Based University) และสร้างนักบริหารจัดการพื้นที่ (Area Research Manager: ARM) ในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์และปฏิบัติการแก้ไขปัญหาความยากจนจังหวัดลำปาง ควรต้องทำอย่างไร มีปัจจัยอะไรที่สนับสนุนหรือเป็นข้อจำกัด
- (5) โมเดลแก๊จน (Operating Model) ระดับพื้นที่ที่เหมาะสมกับศักยภาพของคนจนเป้าหมาย และสอดคล้องกับบริบทพื้นที่ ควรมีรูปแบบอย่างไร อะไรคือปัจจัยเอื้อ และปัจจัยที่เป็นอุปสรรคหรือข้อจำกัด

1.2.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

- (1) พัฒนาและยกระดับแนวทางการบูรณาการบริหารจัดการในพื้นที่ (Provincial Platform) เชื่อมโยงเชิงระบบและความสัมพันธ์การขับเคลื่อนเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน พื้นที่จังหวัดลำปางสู่ยุทธศาสตร์ของจังหวัด
- (2) เพื่อพัฒนาและยกระดับแพลตฟอร์มจัดความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำระดับจังหวัด (Provincial Poverty Alleviation Operating System: PPAOS) ประกอบด้วย ระบบการค้นหา สอบทาน ระบบข้อมูลครัวเรือนยากจน ระบบส่งต่อความช่วยเหลือ
- (3) เพื่อพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ (Decision Support System: DSS) ในการเพิ่มประสิทธิภาพของการแก้ไขปัญหาความยากจน
- (4) เพื่อพัฒนาและยกระดับบทบาทของมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง (Area Based University) และสร้างนักบริหารจัดการเชิงพื้นที่ (Area Research Manager: ARM) ในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์และปฏิบัติการแก้ไขปัญหาความยากจนจังหวัดลำปาง
- (5) เพื่อพัฒนาโมเดลแก๊จน (Operating Model) ระดับพื้นที่ที่เหมาะสมกับศักยภาพของคนจนเป้าหมาย และสอดคล้องกับบริบทพื้นที่

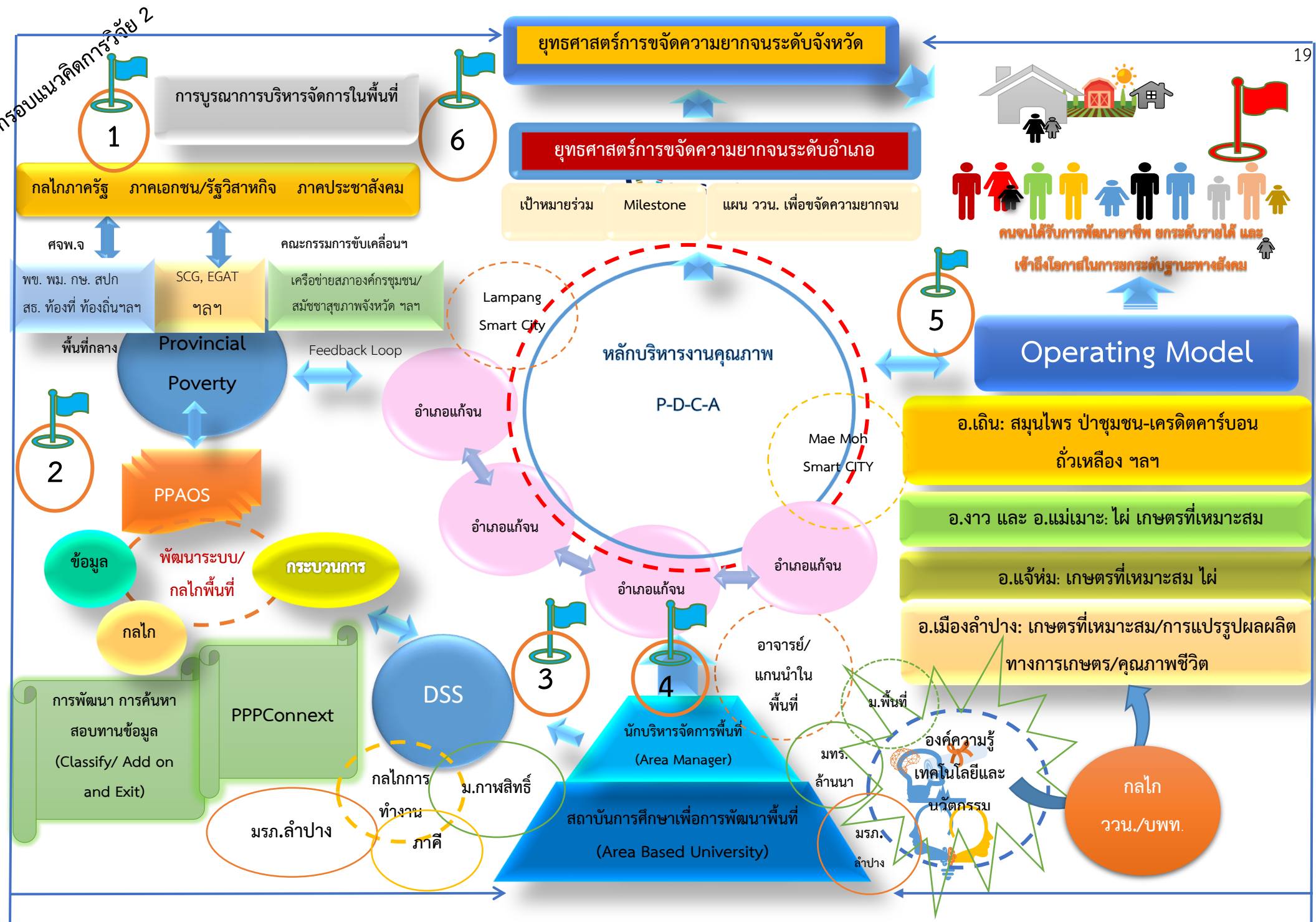
1.3 กรอบแนวคิดการวิจัย ดังแผนภาพที่ 4 และ 5 ดังนี้

23 ภาพที่ 4

กรอบแนวคิดหลักการวิจัยที่ 1

กรอบแนวคิดการวิจัย 2

บทที่ 2

ทบทวนนโยบาย ระบบ แนวคิด

2.1 นโยบายรัฐบาลด้านการแก้ไขปัญหาความยากจน

2.1.1 กระทรวงมหาดไทยกับแนวทางขับเคลื่อนแก้ไขปัญหาความยากจนปี 2567

การแก้ไขปัญหาความยากใน ปี 2565 - 2566 ดำเนินการไปแล้วกว่า 11.35 ล้านปัญหาพร้อมเตรียมเดินหน้า Re X-ray ติดตามผลการแก้ไขปัญหาก็แล้วเสร็จ และสำรวจเพิ่มเติมรวมกว่า 20 ล้านครัวเรือนทั่วประเทศ ภายใน 15 มกราคม 67 เน้นย้ำ “คนมหาดไทยต้องเป็นผู้นำบูรณาการแก้ไขทุกปัญหาความเดือดร้อนในพื้นที่ เพื่อพี่น้องประชาชนได้มีคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างยั่งยืน” วันที่ 7 พฤศจิกายน 2566 ที่ศาลาว่าการกระทรวงมหาดไทย นายสุทธิพงษ์ จุลเจริญ ปลัดกระทรวงมหาดไทย เป็นประธานการหารือแนวทางการขจัดความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กล่าวว่ นับตั้งแต่ปี 2565 รัฐบาลได้มอบหมายให้กระทรวงมหาดไทยขับเคลื่อนการดำเนินงานศูนย์อำนวยการขจัดความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (ศจพ.) ในระดับพื้นที่ ซึ่งมีเป้าหมาย คือ การแก้ปัญหาความยากจนแบบพุ่งเป้ารายครัวเรือน โดยมีข้อมูลจากระบบบริหารจัดการข้อมูลการพัฒนาคนแบบชี้เป้า (Thai People Map and Analytics Platform) หรือ TPMAP ของสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นฐานข้อมูลในการขับเคลื่อนรวม 619,111 ครัวเรือน จำแนกเป็น 5 ด้าน คือ 1) ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ 2) การศึกษา และทักษะที่จำเป็น 3) สถานะทางสุขภาพ 4) สภาพชีวิตความเป็นอยู่ และ 5) การเข้าถึงบริการ ความช่วยเหลือ และการมีส่วนร่วมในสังคม ซึ่งจากข้อมูลดังกล่าวกระทรวงมหาดไทยโดยกรมการปกครองจึงได้พัฒนาแพลตฟอร์ม ThaiQM ขึ้น เพื่อ Re X-ray สำรวจสภาพปัญหาเพิ่มเติม โดยนิยามความหมายของคำว่า “ยากจน” คือ ทุกปัญหาความเดือดร้อนที่พี่น้องประชาชนกำลังประสบอยู่ และไม่สามารถแก้ไขได้ด้วยตนเอง อาทิ มีบ้านแต่ไม่มีเลขที่บ้าน บ้านชำรุดทรุดโทรม ไม่มีห้องน้ำที่ถูกสุขลักษณะ มีคนในบ้านติดยาเสพติด เงินกู้ยืมอกระบบ การไม่ได้รับความเป็นธรรม ไม่มีเอกสารสิทธิ์ในที่ดินทำกิน ไม่มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ซึ่งในการสำรวจมีนายอำเภอเป็นผู้นำภาคีเครือข่ายในพื้นที่เข้าทำการ Re X-ray เป็นรายครัวเรือน ตามเป้าหมาย จำนวน 14,562,655 ครัวเรือน พบสภาพปัญหา 3,810,466 ครัวเรือน 12,143,656 สภาพปัญหา ซึ่งผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ ตลอดจนส่วนราชการและภาคีเครือข่ายในพื้นที่ ได้ร่วมกันดำเนินการแก้ไขปัญหาล้วทั้งสิ้น 11,357,962 ปัญหา คิดเป็นร้อยละ 93.53 แม้ว่าในปี 2565 – 2566 ผู้ว่าราชการจังหวัดและนายอำเภอทั่วประเทศในฐานะผู้นำของจังหวัดและผู้นำของอำเภอได้ร่วมกันบูรณาการส่วนราชการที่มีอำนาจหน้าที่ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาของพี่น้องประชาชนและสรรพกำลังของภาคีเครือข่ายในพื้นที่ เช่น ผู้นำศาสนา พระสงฆ์องค์เจ้า บาทหลวง โตะอิหม่าม เหล่ากาชาดจังหวัด ภาคธุรกิจ ภาคประชาสังคม พุ่งเป้าแก้ปัญหาให้กับประชาชนไปแล้วกว่า

11.35 ล้านปัญหาแล้วก็ตาม แต่สิ่งที่จะปฏิเสธไม่ได้ คือ สภาพปัญหาความเดือดร้อนของพี่น้องประชาชนนั้น ไม่ได้เลือกเวลา ทุกวันนี้เรายังคงพบเห็นความเดือดร้อนของพี่น้องประชาชนที่สะท้อนผ่านช่องทางต่าง ๆ ทั้งศูนย์ดำรงธรรม สื่อมวลชน และสื่อสังคมออนไลน์ อันแสดงให้เห็นว่า “ปัญหาความเดือดร้อนของพี่น้องประชาชนยังคงมีสภาพปัญหาเพิ่มขึ้นในทุกวัน” ดังนั้น ภาระหน้าที่ของข้าราชการกระทรวงมหาดไทย ตลอดจนข้าราชการในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในทุกกระทรวง ทุกกรม ทุกจังหวัด ทุกอำเภอ และทุกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการแก้ไขปัญหาความยากจนและความเดือดร้อนทุกข์ของพี่น้องประชาชนยังคงต้องดำเนินต่อไป เพื่อ “บำบัดทุกข์ บำรุงสุข” ให้กับพี่น้องประชาชนคนไทยทุกคนให้ได้มีคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างยั่งยืน โดยน้อมนำพระราชปณิธานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงมุ่งมั่นในการสืบสาน รักษา และต่อยอดพระราชดำริทั้งปวง โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” และ “ร่วมคิด ร่วมพูดคุย ร่วมแก้ไขปัญหาและร่วมรับประโยชน์” ด้วยการตั้งศักยภาพและระดมความคิดเห็นของพี่น้องประชาชนตลอดจนภาคีเครือข่ายในพื้นที่ผืนที่กำลังเป็น “ทีมสำรวจและแก้ไขปัญหาความเดือดร้อน” อย่างเข้มข้นและต่อเนื่อง เพื่อให้ทุกปัญหาความเดือดร้อนได้รับการบรรเทา ได้รับการคลี่คลาย และท้ายที่สุดได้รับการแก้ไขจนสำเร็จให้ได้

ปลัดกระทรวงมหาดไทย ให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการข้อมูลเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนและความเดือดร้อนของพี่น้องประชาชน โดยกล่าวว่า ที่ผ่านมา มหาดไทยมี Big Data ขนาดใหญ่ คือ Thai QM ที่ได้ทำการสำรวจไว้แล้วเป็นฐานการขับเคลื่อนงาน ซึ่งหลายปัญหาก็ได้แก้ไขแล้วเสร็จ หลายปัญหาก็ได้แก้ไขสำเร็จ และยังพบ “สภาพปัญหาเพิ่มเติม” สิ่งสำคัญที่ต้องขับเคลื่อนต่อไป คือ ต้อง Re X-ray ทั้งการติดตามผลการแก้ไขปัญหของครัวเรือนเป้าหมายเดิมที่ได้แก้ไขไปแล้ว รวมทั้งสำรวจสภาพปัญหาอีก 6 ล้านครัวเรือนเพิ่มเติม เพราะเจตนารมณ์ของคนมหาดไทยและข้าราชการทุกคน คือ “เราไม่ต้องการทิ้งใครไว้ข้างหลัง (No one left behind)” ซึ่งทุกวันนี้ยังพบว่า คนในชุมชนเมืองมีสภาพปัญหามากกว่าคนในชนบท ดังนั้น การดำเนินการสำรวจข้อมูลความยากจนและความเดือดร้อนของพี่น้องประชาชนในปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 นี้ ใน “ระยะต้น” ขอให้กรมการปกครองได้บูรณาการร่วมกับกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นทำทุกวิถีทางเพื่อให้ได้ข้อมูลความเดือดร้อนของพี่น้องประชาชนให้มากที่สุด ต้องทำงานแข่งกับเวลาเพื่อให้มีข้อมูลโดยประสานเทศบาลทั่วประเทศ เพื่อให้นายกเทศมนตรีนคร นายกเทศมนตรีเมือง เป็นผู้นำในการสำรวจข้อมูลความยากจนและความเดือดร้อนของพี่น้องประชาชนในเขตเทศบาลทุกเรื่องควบคู่ไปกับการทำประชาคมแผนในระดับชุมชนของเทศบาล สำหรับใน “ระยะกลาง” ให้ศูนย์สารสนเทศเพื่อการบริหารงานปกครองได้ศึกษาและพัฒนาระบบ ThaiQM โดยนำฟังก์ชันการใช้งานแพลตฟอร์มของเทศบาลเมืองพิบูลมังสาหารมาต่อยอด เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการข้อมูลแก้ไขปัญหาความยากจน และแจ้งให้ทุกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ใช้เป็นแพลตฟอร์มกลางสำหรับการบริหารจัดการข้อมูลแก้ไขปัญหาความยากจนเพื่อนำไปสู่ “ขั้นปลาย” คือ การพุ่งเป้าแก้ไขปัญหาความยากจนและความเดือดร้อนทุกข์ให้กับพี่น้องประชาชนแบบบูรณาการ ทั้งนี้ การประชาคมแผนและ Re X-ray 20 ล้านครัวเรือนทั่วประเทศ ต้องแล้วเสร็จภายในวันที่ 15 มกราคม 2567

“ช่วงเวลานี้เป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของการบำบัดทุกข์ บำรุงสุขให้กับพี่น้องประชาชน ซึ่งแม้ว่าไม่ใช่งาน ฟังก์ชันของกระทรวงมหาดไทย ทำให้ไม่สามารถขอรับการจัดสรรงบประมาณจากรัฐบาลโดยตรงได้ แต่คน มหาดไทยสามารถทำได้ในฐานะ “ผู้นำพื้นที่” เพราะมีผู้ว่าราชการจังหวัดและนายอำเภอเป็น CEO ของพื้นที่ที่เป็นผู้บูรณาการการทำงานของทุกกระทรวง ทุกกรม ทุกรัฐวิสาหกิจ และ 7 ภาควิชาในพื้นที่จังหวัด อำเภอ และมีใจรัก มี Passion ที่จะ “บำบัดทุกข์ บำรุงสุข” ให้กับพี่น้องประชาชน ซึ่งแพลตฟอร์มการสำรวจ ข้อมูลที่จะได้รับการพัฒนาขึ้นเพื่อทำการสำรวจข้อมูลเพิ่มเติมนี้เป็นหลักประกันของความยั่งยืน ต้องทำให้การ สำรวจและติดตามการแก้ไขปัญหาความยากจนในแพลตฟอร์ม ThaiQM เป็น Real time ให้ได้ ทำให้ กลุ่มเป้าหมาย 20 ล้านครัวเรือนมาอยู่ในฐานข้อมูล ThaiQM ได้ โดยมีประชาชนเป็นผู้นำเข้า (input) ข้อมูลใน ระบบได้เอง และส่วนที่สำคัญต่อมา คือ กรรมการปกครอง กรรมการพัฒนาชุมชน และสำนักนโยบายและแผน สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย ต้องทบทวน (review) แนวทางการพัฒนาข้อมูล การแก้ไขปัญหาความ ยากจนในปีที่ผ่านมา เพื่อให้การพูดคุยและซักซ้อมแนวทางการปฏิบัติร่วมกับผู้ว่าราชการจังหวัดและ นายอำเภอเป็นไปตามเป้าหมายต้องสื่อสารถูกต้อง ชัดเจน เข้าใจได้ เพื่อได้ผลลัพธ์ที่มีประสิทธิภาพและเกิด ประโยชน์อย่างยั่งยืนให้กับพี่น้องประชาชน นอกจากนี้ในส่วนของจุดอ่อนประการหนึ่งในแง่สถิติการดำเนินงาน ในรอบปีที่ผ่านมา คือ สภาพปัญหาความเดือดร้อนที่ไม่ใช่หน้าที่ของกระทรวงมหาดไทยโดยตรงหรือเกิน ความสามารถของพื้นที่ เช่น เรื่องปัญหาเอกสารสิทธิ์ที่ดินทำกิน หรือแม้แต่เรื่องเด็กไม่ได้เข้าเรียน หรือ ประชาชนไม่สามารถอ่านออกเขียนได้ไม่สามารถคิดเลขง่าย ๆ ได้ เป็นต้น ต้องประมวลรวบรวมและรายงาน สภาพปัญหาเหล่านั้นไปยังรัฐบาล พร้อมทั้งมีระบบการติดตามสภาพปัญหาในรูปแบบชี้เป้าหมายเชิงภูมิศาสตร์ (GIS) ที่ทางรัฐบาลสามารถมอบหมายให้หน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่นำไปใช้ได้ และสามารถปรับปรุงข้อมูล เพื่อรายงานความคืบหน้าของการแก้ไขปัญหาได้ “งานจะสำเร็จด้วยการบูรณาการ ซึ่งกระทรวงมหาดไทยจะได้ เร่งปรับปรุงแนวทางและพัฒนารูปแบบแพลตฟอร์มเพื่อให้การแก้ปัญหาความยากจนและความเดือดร้อนในทุก มิติเกิดความยั่งยืน”

มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง ดำเนินการเชื่อมโยงนโยบายดังกล่าวนี้ โดย 1) ดำเนินการเชื่อมข้อมูล TPMAPI โดยนำรายชื่อ คนจนในระบบดังกล่าว มาเป็นส่วนหนึ่งของการสอบทานข้อมูล ครัวเรือนยากจนในพื้นที่ ทั้ง 13 อำเภอในจังหวัดลำปาง 2) ดำเนินการเชื่อมข้อมูล Thai QM โดยนำรายชื่อครัวเรือนยากจนในระบบ ดังกล่าวมาร่วมสอบทานกับข้อมูลในระบบที่โครงการวิจัยจัดเก็บรวมถึงนำร่องในบางพื้นที่ เพื่อบูรณาการเก็บ ข้อมูลครัวเรือนยากจน 3) การเชื่อมงานกับ “โครงการบำบัดทุกข์ บำรุงสุขแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน” ในพื้นที่ 5 อำเภอนำร่อง Operating Model ได้แก่ อำเภอเมืองลำปาง อำเภอเถิน อำเภอแม่เมาะ อำเภอแจ้ห่ม และ อำเภอาง โดยสร้างกลไกการขับเคลื่อนงานแก่จนระดับอำเภอขึ้นมา โดยมีนายอำเภอเป็นประธาน คณะกรรมการ และมีพัฒนาการอำเภอเป็นเลขานุการร่วม

2.2 นโยบายเฉพาะพื้นที่ (ส่วนที่เกี่ยวข้องกับจังหวัด)

2.2.1 ที่มา และกลไกของศูนย์อำนวยการขจัดความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (ศจพ.)

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2561-2580) ได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาประเทศให้เกิดความยั่งยืนตามหลักธรรมาภิบาลเพื่อใช้เป็นกรอบการจัดทำแผนในระดับต่างๆ ให้มีความสอดคล้องและบูรณาการกันเพื่อนำไปสู่วิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” เพื่อยกระดับศักยภาพของประเทศในหลากหลายมิติ พัฒนาคนในทุกมิติและในช่วงวัยให้เป็นคนดี เก่ง และมีคุณภาพ สร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม สร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดยมีภาครัฐที่เป็นภาครัฐที่เป็นภาครัฐของประชาชนเพื่อประชาชนและประโยชน์ส่วนรวมอย่างแท้จริง และภายหลังการมอบนโยบายและแนวทางการขับเคลื่อนการดำเนินงานขจัดความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัย อย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับพื้นที่ของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย (พ.ศ.2565) มอบนโยบายและแนวทางการขับเคลื่อนการดำเนินงานขจัดความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืนในระดับพื้นที่ทั้ง 4 ภาคทั่วประเทศ และเพื่อให้เกิดการพัฒนาและขับเคลื่อนประเทศในทุกมิติ และเพื่อลดความเหลื่อมล้ำของประชาชนในประเทศ รวมถึงการพัฒนาคนทุกช่วงวัย เพื่อให้ประชาชนมีความอยู่ดีมีสุข ได้รับผลและโยชน์จากการพัฒนามากขึ้นโดยไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง เนื่องจากคนเป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จพื้นฐานที่สำคัญของการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน และเพื่อให้การดำเนินการดังกล่าวเป็นไปอย่างบูรณาการมีประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์ต่อประชาชนสูงสุด จึงมีคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 347/2563 ณ วันที่ 30 ตุลาคม 2563 เรื่องการจัดตั้งศูนย์อำนวยการขจัดความยากจนและพัฒนา คนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เรียกโดยย่อว่า “ศจพ.” โดยตั้งอยู่ในกระทรวงมหาดไทยหรือสถานที่อื่นตามที่นายกรัฐมนตรีกำหนดและขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรี โดยมีแนวทางปฏิบัติ ดังนี้ 1) ขจัดความยากจนและความเหลื่อมล้ำ พร้อมกับการพัฒนาคนในทุกช่วงวัยให้ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืนเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง นำไปสู่การบรรลุเป้าหมายของยุทธศาสตร์ชาติและการพัฒนาที่ยั่งยืน 2) ใช้ข้อมูลระบบการพัฒนาคนแบบชี้เป้า (Thai People Map and Analytics Platform: TPMAP) 3) พิจารณาองค์กร หน่วยงาน และทรัพยากร รวมทั้งการดำเนินการด้านงบประมาณในการสนับสนุนและพัฒนาตามความเหมาะสม ทั้งในด้านการให้ความรู้ เทคโนโลยี และการพัฒนาคุณภาพชีวิต 3) แสวงหาความร่วมมือจากภาคีการพัฒนาต่าง ๆ ในการเข้ามามีส่วนร่วมและสนับสนุนการดำเนินงาน 5) ให้ส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสนับสนุนการดำเนินงานของ ศจพ.ทุกระดับ อย่างรวดเร็วและเต็มความสามารถตามที่ได้รับภารกิจ

จังหวัดลำปาง นำนโยบายดังกล่าวนี้มาสู่การปฏิบัติ โดย จังหวัดมีคำสั่งที่ 7607/2564 เรื่อง จัดตั้งศูนย์อำนวยการขจัดความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจังหวัดลำปาง (ศจพ.จ.) ขึ้นเมื่อวันที่ 24 ธันวาคม 2564 โดยมีแนวทางปฏิบัติ ดังนี้ ให้จัดตั้ง “ศูนย์อำนวยการขจัดความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”ในระดับจังหวัด เรียก

โดยย่อว่า ศจพ.จ. โดยมีแนวทางปฏิบัติ ดังนี้ 1) ใช้ข้อมูลระบบการพัฒนาคนแบบชี้เป้า (Thai People Map and Analytics Platform: TPMAP) เป็นข้อมูลหลักในการดำเนินการจัดความยากจนและความเหลื่อมล้ำ รวมถึงการพัฒนาคนทุกช่วงวัย 2) เติมเต็มข้อมูลในระบบ TPMAP ให้ครอบคลุมประเด็นการพัฒนาทุกมิติ และทุกพื้นที่ในประเทศ เพื่อให้มีข้อมูลและระบบที่สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการสนับสนุนการดำเนินการให้สามารถบรรลุเป้าหมายของการพัฒนาได้อย่างเป็นรูปธรรมและเกิดความยั่งยืน 3) ร่วมแก้ไขปัญหาในระดับความยากจนในกลุ่มเป้าหมายที่ต้องเร่งให้ความช่วยเหลืออย่างเร่งด่วน เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายวิกฤติสามารถอยู่รอดและดำรงชีพออยู่ 4) ร่วมแก้ไขปัญหา และพัฒนาคนอย่างยั่งยืน โดยใช้ระบบ TPMAP ผ่านการจัดทำมาตรการ แนวทาง แผนงาน โครงการ และกิจกรรม และประเมินผล โดยใช้ระบบ TPMAP โดยรายงานผลการดำเนินการให้ความช่วยเหลือ และการพัฒนาคนทุกช่วงวัยในระบบ TPMAP เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลและใช้เป็นข้อมูลประกอบการวางแผนดำเนินการให้สอดคล้องกับสถานการณ์ และข้อเท็จจริงของกลุ่มเป้าหมายและบริบทของแต่ละพื้นที่ต่อไป 6) พิจารณาองค์กร หน่วยงาน และทรัพยากร รวมทั้งการดำเนินการด้านงบประมาณในการสนับสนุนและพัฒนาตามความเหมาะสม ทั้งในด้านการให้ความรู้ เทคโนโลยี และการพัฒนาคุณภาพชีวิตรวมทั้งแสวงหาความร่วมมือจากภาคี การพัฒนาต่าง ๆ ในการเข้ามามีส่วนร่วม และสนับสนุนการดำเนินงาน ศูนย์อำนวยการจัดความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจังหวัดลำปาง (ศจพ.จ.) โดยมีองค์ประกอบของที่ปรึกษาคณะกรรมการจากภาคส่วนต่าง ๆ โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดลำปางเป็นประธาน และรองผู้ว่าราชการจังหวัดลำปาง เป็นรองประธาน พัฒนาการจังหวัดลำปาง เป็นกรรมการและเลขานุการ และกรรมการจำนวน 50 ราย

มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง เป็นหนึ่งในหน่วยงานที่ร่วมเป็นกรรมการฯ ทำให้มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปางใช้เป็นกลไกการเชื่อมงาน การขับเคลื่อนการจัดความยากจนในพื้นที่จังหวัดลำปาง โดย 1) ใช้เวทีการประชุมในการนำเสนอข้อมูลที่จัดเก็บ รายงานความก้าวหน้าผลการดำเนินโครงการฯ เป็นต้น 2) เชื่อมโยงกลไกระดับจังหวัดไปยังระดับอำเภอ ด้วยการเข้าร่วมประชุมกับอำเภอนำร่องที่เป็นพื้นที่ดำเนินการ Operating Model และใช้กลไกระดับอำเภอเคลื่อนงานแก้จน

2.2.2 แผนพัฒนาจังหวัดลำปาง พ.ศ.2566-2570 (ฉบับทบทวน) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2567

สถานะที่จะส่งผลต่อการแก้ไขปัญหาความยากจน

แผนพัฒนาจังหวัดลำปาง ปี พ.ศ.2566-2570 ระบุการแบ่งเขตการปกครองจังหวัดลำปาง ออกเป็น 13 อำเภอ 100 ตำบล 934 หมู่บ้าน 107 ชุมชน 43 เทศบาล 59 องค์การบริหารส่วนตำบล มีจำนวนประชากรมีจำนวน 727,262 คน อำเภอที่มีประชากรมากที่สุดได้แก่ อำเภอเมืองลำปาง รองลงมาคือ อำเภอเกาะคา อำเภอเถิน และอำเภอแม่ทะ มีพื้นที่ป่าไม้จำนวน 5,487,456 ไร่ หรือร้อยละ 70 จากพื้นที่ทั้งหมด 7,833,726 ไร่ (ข้อมูลจากสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร/กรมป่าไม้ ปี 2563 ที่ปรากฏในแผนพัฒนาจังหวัด ปี พ.ศ.2566-2570) ประเด็นปัญหาและความต้องการเชิงพื้นที่โดยกระบวนการสังเคราะห์ข้อมูลจาก

เอกสารแผนพัฒนาอำเภอ (รายอำเภอ) 5 ปี (พ.ศ.2561-2565) ฉบับทบทวนปี 2564 โดยประเด็นที่ยังเป็น ปัญหา และความต้องการหลักของประชาชนทุกพื้นที่ ดังนี้ **ด้านโครงสร้างพื้นฐาน** พบว่า ประชาชนในพื้นที่ยังมี ปัญหา ปริมาณน้ำและแหล่งกักเก็บไม่เพียงพอสำหรับการทำการเกษตร โดยเฉพาะในช่วงฤดูแล้ง ระบบประปา ส่งน้ำ (ประปาหมู่บ้าน) มีสภาพเก่าและชำรุดและไม่ทั่วถึงทุกพื้นที่ ระบบไฟฟ้าสาธารณะ และไฟฟ้าชุมชนสภาพ ชำรุดไม่ครอบคลุมทั่วถึงทุกพื้นที่ เส้นทางคมนาคมระหว่างหมู่บ้านมีสภาพชำรุดหลายพื้นที่ ยังเป็นลักษณะ ผิดดิน ไม่ใช่ถนนลาดยางแอสฟัลท์ติก หรือ ถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก ส่งผลให้การคมนาคม ไม่สามารถดำเนินไปได้โดยสะดวก และปลอดภัย ปัญหาระบบ (ท่อ) ระบายน้ำในพื้นที่ (ในช่วงฤดูน้ำหลาก) ทั้งนี้เนื่องจากอาชีพหลักของประชากรส่วนใหญ่ในจังหวัดยังคงอยู่ภายใต้วิถีเกษตร ซึ่งต้องพึ่งพาอาศัยระบบ โครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ เพื่อการประกอบการเกษตร นอกจากนี้ ยังรวมถึงระบบโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ ในการอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยต่อการดำรงชีวิตทั้งด้านประปา ไฟฟ้า และคมนาคม **ด้านเศรษฐกิจ** พบว่า ปัญหาความต้องการยังเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพ การเกษตรเป็น หลัก อาทิ ราคาผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำขึ้นอยู่กับกลไกตลาด ผลผลิตทางการเกษตรมีคุณภาพต่ำ และ ต้นทุนการผลิตทางการเกษตรมีต้นทุนราคาสูง ขาดแหล่ง/ตลาดรับซื้อผลผลิต การปลูกพืชเกษตรเชิงเดี่ยวของ เกษตรกร เกษตรกรหลายพื้นที่ยังขาดความรู้ใหม่ที่ต้องการในการทำการเกษตรให้ได้ผลผลิตอย่างมีประสิทธิภาพ และปลอดภัย นอกจากนี้ ยังมีประเด็นปัญหาความต้องการอื่น ๆ เพิ่มเติมที่สอดคล้องกัน ในภาพรวมทั้งจังหวัด ซึ่งพบประเด็นความถี่ในการวิเคราะห์รายอำเภอทั้งบริบทของสังคมเมืองและสังคมชนบท **ด้านทรัพยากรและ สิ่งแวดล้อม** พบว่า ยังมีปัญหาและความต้องการในหลาย ๆ ด้าน อาทิ ต้องการให้มีการบริหารจัดการในการ การคัดแยกขยะ และกำจัดขยะมูลฝอยอย่างเป็นระบบ ปัญหาการเผาถ่านพื้นที่ป่าหลังฤดูเก็บเกี่ยว ที่ก่อให้เกิด ปัญหาไฟป่าและหมอกควัน ขาดเอกสารสิทธิ์ในที่ดินทำกิน ภัยพิบัติทางธรรมชาติ (อุทกภัย) จิตสำนึกในการ อนุรักษ์และดูแลทรัพยากรธรรมชาติ การลักลอบตัดไม้ทำลายป่า บุกรุกพื้นที่ป่า **ด้านสังคม** ความมั่นคง และ คุณภาพชีวิต พบว่า ประชาชนยังต้องการในการส่งเสริมอาชีพ และสร้างรายได้ เพื่อลดทอนปัญหาความยากจน การว่างงาน และการอพยพแรงงาน ในช่วงหลังฤดูการทำการเกษตร ปัญหายาเสพติด มั่วสุม และสิ่งอบายมุข ต่าง ๆ ในชุมชน การสืบสานขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่นในกลุ่มเยาวชนและวัยรุ่น การมีส่วนร่วมระหว่าง ชุมชนกับท้องถิ่น การดูแลช่วยเหลือและพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับกลุ่มผู้สูงอายุ ผู้พิการ และผู้ด้อยโอกาส หนี้สิน คราวเรือน การพัฒนาและอนุรักษ์แหล่งโบราณสถาน และแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ การระบาดติดต่อของโรค รวมถึงสุขอนามัยในการใช้ชีวิตด้านต่าง ๆ

จากสภาพปัญหา ข้อจำกัดด้านต่างๆข้างต้น มีความสัมพันธ์และเป็นเหตุและเป็นผลซึ่งกันและกัน รวมถึง ส่งผลกระทบต่องานระดับพื้นที่ ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด และระดับชาติ ตลอดจนส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต ของประชาชนโดยเฉพาะกลุ่มเปราะบาง คราวเรือนยากจน จะได้รับผลกระทบมากเป็นพิเศษไม่ทางตรงก็ทางอ้อม

2.3 แนวคิด ทฤษฎี เทคโนโลยี ที่จะนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาความยากจน

2.3.1 แนวคิดเกี่ยวกับ การพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable development goals: SDGs)

ความยากจน (Poverty) เป็นปัญหาระดับสากลหรือระดับโลก ประเทศไทยเช่นกัน ประสบปัญหาเรื่องความยากจนอย่างต่อเนื่อง และเป็นปัญหาที่สั่งสมมายาวนาน ทั้งนี้เกิดจากสถานะทางเศรษฐกิจระหว่างคนจนและคนรวยมีความแตกต่างกัน รวมถึงการขาดโอกาสในด้านต่าง ๆ ทั้งมิติด้านสังคม สาธารณสุข การศึกษา และแหล่งทรัพยากรฯ และแหล่งทำงาน เป็นต้น องค์การสหประชาชาติ (United Nations: UN) ให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาความยากจน โดยมี sustainable development goals: SDGs เป็นทิศทางในการพัฒนา ประกอบด้วย 17 เป้าหมายสำคัญ ครอบคลุมระยะเวลา 15 ปี เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างยั่งยืน โดยการจัดทำเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน : (The 17 sustainable development goals (SDGs) to transform our world.” ประกอบด้วย เป้าหมาย 1: ขจัดความยากจน : No Poverty เป้าหมาย 2: ขจัดความหิวโหย : Zero Hunger เป้าหมาย 3: มีสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี : Good Health and Well-being เป้าหมาย 4: การศึกษาที่เท่าเทียม : Quality Education เป้าหมาย 5: ความเท่าเทียมทางเพศ : Gender Equality เป้าหมาย 6: การจัดการน้ำและสุขาภิบาล : Clean Water and Sanitation เป้าหมาย 7: พลังงานสะอาดที่ทุกคนเข้าถึงได้ : Affordable and Clean Energy เป้าหมาย 8: การจ้างงานที่มีคุณค่าและการเติบโตทางเศรษฐกิจ: Decent Work and Economic Growth เป้าหมาย 9: อุตสาหกรรม นวัตกรรม โครงสร้างพื้นฐาน : Industry, Innovation and Infrastructure เป้าหมาย 10: ลดความเหลื่อมล้ำ : Reduced Inequality เป้าหมาย 11: เมืองและถิ่นฐานมนุษย์อย่างยั่งยืน : Sustainable Cities and Communities เป้าหมาย 12: แผนการผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืน : Responsible Consumption and Production เป้าหมาย 13: การรับมือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ : Climate Action เป้าหมาย 14: การใช้ประโยชน์จากมหาสมุทรและทรัพยากรทางทะเล : Life Below Water เป้าหมาย 15: การใช้ประโยชน์จากระบบนิเวศทางบก : Life on Land เป้าหมาย 16: สังคมสงบสุข ยุติธรรม ไม่แบ่งแยก : Peace and Justice Strong Institutions เป้าหมาย 17: ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน : Partnerships to achieve the Goal เป้าหมายของ Sustainable development goals: SDGs คือ การขจัดความยากจนในทุกรูปแบบให้แล้วเสร็จภายในปี 2573 จาก <https://siam.edu/sustainable-development-goals-sdgs/> ระบุเป้าหมายดังกล่าวเกี่ยวข้องกับการกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่อาศัยอยู่ในสถานการณ์ที่มีความเสี่ยง ในการเข้าถึงทรัพยากรและการบริการขั้นพื้นฐาน รวมถึงช่วยเหลือชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากความขัดแย้งและภัยพิบัติที่เกี่ยวข้องกับสภาพภูมิอากาศ ขจัดความหิวโหย บรรลุความมั่นคงทางอาหาร ส่งเสริมเกษตรกรรมอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (SDGs) มุ่งมั่นที่จะส่งเสริมการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืนโดยบรรลุเป้าหมายการผลิตในระดับที่สูงขึ้นและผลิตผ่านนวัตกรรมทางเทคโนโลยี สนับสนุนนโยบายที่ส่งเสริมให้ผู้ประกอบการและการสร้างงานซึ่งเป็นกุญแจสำคัญในเรื่องนี้

จากรายงานระบุว่า ความไม่เท่าเทียมของรายได้มีอัตราเพิ่มขึ้น 10% ของคนร่ำรวยที่สุด มีรายได้เป็น 40% ของรายได้รวมทั่วโลก ผู้ที่ยากจนที่สุด 10% ทำได้รายได้เพียง 2 – 7% ของรายได้รวมทั่วโลก ในประเทศกำลังพัฒนา ความไม่เท่าเทียมเพิ่มขึ้น 11 % ตามการเจริญเติบโตของประชากร ความไม่เท่าเทียมด้านรายได้เป็นปัญหาระดับโลกที่ต้องการการแก้ไข ซึ่งปัญหานี้เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงกฎระเบียบข้อบังคับ การตรวจสอบของตลาดการเงินและสถาบันด้านการเงิน การส่งเสริมการช่วยเหลือด้านการพัฒนา และการลงทุนโดยตรงจากต่างชาติไปยังภูมิภาคที่มีความจำเป็นมากที่สุด การอำนวยความสะดวกในการอพยพย้ายถิ่นที่ปลอดภัยและการเคลื่อนย้ายของผู้คนก็เป็นสิ่งสำคัญในการแก้ไขปัญหาการแบ่งเขตแดน ทำให้เมืองและการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์มีความปลอดภัย ทัวถึง พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาอย่างยั่งยืน การเติบโตอย่างรวดเร็วของเมืองในประเทศที่กำลังพัฒนา ควบคู่ไปกับการเพิ่มขึ้นในการย้ายถิ่นฐานจากชนบทสู่เมือง ซึ่งนำไปสู่ความเจริญในเมืองขนาดใหญ่ ความยากจนมักจะกระจุกตัวอยู่ในเมือง รัฐบาลระดับชาติและระดับท้องถิ่นต้องพยายามจัดการเพื่อรองรับการเพิ่มขึ้นของประชากรในพื้นที่เหล่านั้น การทำให้เมืองปลอดภัยและยั่งยืน หมายถึง การทำให้เข้าถึงที่อยู่อาศัยที่ปลอดภัยและเหมาะสมและพัฒนาก่อตั้งถิ่นฐานของชุมชนแออัด นอกจากนี้ยังเกี่ยวข้องกับการลงทุนเรื่องการขนส่งสาธารณะ การสร้างพื้นที่สาธารณะสีเขียวและการปรับปรุงการวางผังเมืองและการจัดการในลักษณะแบบมีส่วนร่วม

แผนการบริโภคและการผลิตที่ยั่งยืน การที่จะบรรลุเป้าหมายการเติบโตทางเศรษฐกิจและการพัฒนาที่ยั่งยืนนั้นต้องลดรอยเท้าทางนิเวศลงอย่างเร่งด่วน โดยการเปลี่ยนแปลงการผลิตและการบริโภคสินค้าและทรัพยากร การเกษตรกรรมเป็นผู้ใช้ทรัพยากรใหญ่ที่สุดในโลก และในขณะนี้มีการจัดการน้ำได้ถึง 70% ของผู้ใช้น้ำทั้งหมด การจัดการการใช้ทรัพยากรธรรมชาติร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพและวิธีการกำจัดขยะที่เป็นพิษและมลพิษเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายนี้ การส่งเสริมให้มีการรีไซเคิลและลดขยะมูลฝอยในอุตสาหกรรม ธุรกิจและผู้บริโภคเป็นสิ่งสำคัญเท่าเทียมกับการสนับสนุนประเทศกำลังพัฒนาเพื่อก้าวเข้าสู่แผนการบริโภคที่ยั่งยืนภายในปี 2573 **ดำเนินมาตรการเร่งด่วนเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและผลกระทบ** ไม่มีประเทศใดในโลกที่ไม่เห็นผลกระทบอันรุนแรงของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การปล่อยก๊าซเรือนกระจกยังคงเพิ่มขึ้น และตอนนี้เพิ่มขึ้นจากปี 2533 มากกว่า 50% นอกจากนี้ภาวะโลกร้อนเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอันยาวนานกับระบบสภาพภูมิอากาศ ซึ่งผลลัพธ์ที่ตามมาอาจไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ ถ้าหากไม่เริ่มดำเนินการในตอนนี้

ในปัจจุบันนี้เราจะเห็นความเสื่อมโทรมของที่ดินแบบที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน และการสูญเสียที่ดินทำกิน 30 – 35 ครั้ง ภัยแล้งและการแปรสภาพเป็นทะเลทรายก็ยังคงเพิ่มขึ้นในแต่ละปี รวมจำนวนการสูญเสียถึง 12 ล้านเฮกเตอร์ และส่งผลกระทบต่อชุมชนที่ยากจนทั่วโลก จาก 8,300 สายพันธุ์สัตว์ที่เป็นที่รู้จักมีจำนวน 8% ที่กำลังจะสูญพันธุ์และอีก 22% มีความเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) มุ่งมั่นที่จะอนุรักษ์และฟื้นฟูประโยชน์จากระบบนิเวศทางบก อาทิ ป่าไม้ พื้นที่ชุ่มน้ำ พื้นที่กึ่งแห้งแล้ง และภูเขา ภายในปี 2563 การส่งเสริมการจัดการป่าอย่างยั่งยืนและแก้ไขการตัดไม้ทำลายป่าก็เป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยบรรเทาผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศ ควรต้องดำเนินการอย่างเร่งด่วนเพื่อลดการสูญเสีย ถิ่นที่อยู่อาศัย

ตามธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพที่เป็นส่วนหนึ่งของมรดกทางวัฒนธรรมร่วมกัน ส่งเสริมสังคมสงบสุข ยุติธรรม ไม่แบ่งแยก เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

จาก วรรณกรรม การพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ดังกล่าวข้างต้น สามารถนำแนวทางการพัฒนาทั้ง 17 เป้าหมายสำคัญ มาเป็นแนวทางการดำเนินงานผสมผสานกับศาสตร์พระราชา หรือหลักการทรงงาน ในหลวงรัชกาลที่ 9 เพื่อขจัดความยากจนในพื้นที่จังหวัดลำปาง คนจนเป้าหมาย รวมถึงผู้เกี่ยวข้อง เพื่อก่อเกิดการพัฒนาระบบสมดุล ต่อไป

2.3.2 แนวคิดเกี่ยวกับ ความยากจน

ความยากจน (Poverty) และความไม่เท่าเทียม (Inequality) อ้างอิงจาก รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการศึกษาประเด็นเชิงนโยบายด้านความยากจนและการกระจายรายได้ โดยสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย 2556 แบ่งการวัดความยากจนเป็น 2 แนวคิดดังนี้

- (ก) แนวคิดการวัดความยากจนแบบสัมบูรณ์ (absolute poverty concept) คือการพิจารณาหาเกณฑ์แบ่งคนจน และคนที่ไม่จนออกจากกัน โดยใช้เกณฑ์แบบสัมบูรณ์ที่สะท้อนระดับค่าครองชีพขั้นต่ำสุดที่มนุษย์จะยังชีพอยู่ได้ เกณฑ์ดังกล่าวนี้เราเรียกว่า “เส้นความยากจน” (absolute poverty concept) วิธีการต่าง ๆ ที่รู้จักกันในปัจจุบันได้แก่ ค่าจ้างขั้นต่ำ ความต้องการอาหารขั้นต่ำ และความจำเป็นขั้นพื้นฐาน
- (ข) แนวคิดการวัดความยากจนแบบสัมพัทธ์ (relative poverty concept) คือ การพิจารณาความยากจนโดยเปรียบเทียบระดับรายได้ต่าง ๆ ของประชากรแต่ละกลุ่มหรือเป็นการพิจารณาสถานะการกระจายรายได้นั้นเอง วิธีการที่นิยมมี 2 แบบได้แก่ 1) การกำหนดร้อยละ เช่น ร้อยละ 10 ของครัวเรือนที่อยู่ช่วงระดับรายได้ต่ำสุดเป็นครัวเรือนยากจนที่สุดร้อยละของครัวเรือนที่อยู่ในช่วงรายได้สูงขึ้นมาถือว่ายากจนน้อยกว่า 2) กำหนดจากร้อยละของรายได้เฉลี่ยต่อคนสมมติว่ารายได้เฉลี่ยต่อคนคือ 40,000 บาท/ปี อาจกำหนดว่าผู้ที่มีรายได้ต่ำกว่าร้อยละ 50 ของรายได้เฉลี่ยต่อคน (คือ 20,000 บาท/ปี) เป็นคนจน

การวัดความยากจนแบบสัมบูรณ์นั้น ในช่วงก่อนศตวรรษ 1900s ได้นิยามความยากจนลักษณะนี้ โดยเริ่มต้นจากความหมายแค่ว่าหมายถึง ความขาดแคลนสิ่งจำเป็นในระดับที่ทำให้ไม่สามารถยังชีพได้ (subsistence level) โดยสะท้อนจากความขาดแคลนระดับสารอาหารขั้นต่ำสุดที่ร่างกายมนุษย์ต้องการและถูกวัดออกมาในรูปตัวเงิน นั่นคือการพิจารณาที่ระดับรายได้ของบุคคลที่ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพตามมาตรฐานขั้นต่ำ (Booth, 1889; Rowntree, 1901) โดย Booth (1889) ได้ทำการศึกษาความยากจนของครัวเรือนในกรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ โดยสร้างเส้นความยากจนขึ้นเพื่อวัดระดับความต้องการขั้นพื้นฐานที่มนุษย์ต้องการในการดำรงชีพและวัดออกมาในรูปตัวเงิน ผู้ที่มีรายได้ต่ำกว่าเส้นความยากจนดังกล่าวถือเป็นผู้ที่ตกอยู่ในความยากจน งานของ Booth ได้รับการพัฒนาในช่วงต่อมาโดย Rowntree (1901) ซึ่งศึกษาความยากจนในกรุงยอร์ก ประเทศอังกฤษ โดย Rowntree วัดความยากจนโดยสร้างเส้นความยากจนเช่นกัน แต่ได้แบ่งความยากจน

ออกเป็นสองระดับ คือ ความยากจนระดับแรก หมายความว่าผู้ที่ไม่สามารถเข้าถึงการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ที่จะนำมาตอบสนองความต้องการขั้นต่ำของร่างกายที่พึงจะมีเพื่อการดำรงชีพได้ และความยากจนระดับสอง หมายถึงผู้มีทรัพยากรแต่ไม่สามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรเหล่านั้น เพื่อดำรงชีพได้ ทั้งสองกลุ่มถือว่าเป็นผู้ที่ตกอยู่ในความยากจนตามคำนิยามของ Rowntree

ในทศวรรษที่ 1970 ความยากจนถูกตีความให้มีความหมายเพิ่มขึ้น เป็นความขาดแคลนสิ่งที่เป็นความจำเป็นพื้นฐาน (basic needs) ซึ่งรวมถึงเครื่องนุ่งห่ม สุขภาพอนามัย และที่อยู่อาศัย หลังจากนั้น ในช่วงทศวรรษที่ 1990 เริ่มมีการถกเถียงของนักวิชาการในวงกว้างถึงข้อจำกัดของแนวคิดนิยามความยากจนแบบแคบ ที่ให้ความสำคัญต่อความยากจนในรูปของตัวเงินหรือรายได้เพียงอย่างเดียว โดยเห็นว่าความยากจนในรูปของรายได้ไม่สามารถสะท้อนภาวะความขาดแคลนของบุคคลได้ครบถ้วนสมบูรณ์ จึงได้กำหนดนิยามของความยากจนในความหมายที่กว้างขึ้น ซึ่งครอบคลุมวิถีชีวิตความเป็นอยู่และความอยู่ดีมีสุขได้มากขึ้น ทั้งมิติเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและการเมือง (UNDP, 1991 และ World Bank 2000) โดยแนวคิดที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อการกำหนดนิยามความยากจนได้แก่ งานของ Amartya Sen นักเศรษฐศาสตร์รางวัลโนเบล ปี 1999 ที่ได้เสนอแนวคิดเรื่องความยากจนในกรอบที่กว้างกว่ามุมมองด้านรายได้ในการยังชีพเท่านั้น โดยให้ความสำคัญต่อการให้คุณค่าของคนในแต่ละสังคม (capabilities) ซึ่งประกอบด้วยความสามารถในการทำสิ่งต่าง ๆ (functions) และมีเสรีภาพในการเลือกที่จะทำหรือเลือกที่จะเป็น (freedom) เพื่อบรรลุเป้าหมายของการดำรงชีวิตอยู่ (Sen, 1993) ความหมายของความยากจนในปัจจุบันจึงได้ครอบคลุมองค์ประกอบต่าง ๆ มากขึ้น เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงความขัดสนของบุคคลในแต่ละสังคมในมิติที่แตกต่างกันออกไป ดังที่ปรากฏอยู่ในคำนำของรายงานความยากจนของสำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) ปี 2540 ระบุความหมายความยากจน ดังนี้

“ความยากจน หมายถึง ความขัดสนในโอกาสและทางเลือกของมนุษย์ที่จะนำไปสู่การดำรงชีวิตที่ยืนยาว สุขภาพแข็งแรง และทำให้ไม่สามารถไปสู่มาตรฐานการดำรงชีวิตที่ดีได้ นอกจากนี้ ยังรวมถึงความขัดสนทางเสรีภาพ ความมีศักดิ์ศรี การให้เกียรติตัวเองและผู้อื่น ความยากจนยังสะท้อนถึงความไม่เพียงพอในทรัพยากรต่าง ๆ ความเปราะบางต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยไม่คาดคิด อาทิ ความเจ็บป่วย ความรุนแรง และความสูญเสียต่าง ๆ รวมทั้ง การขาดอำนาจต่อรองและขาดศักยภาพในการเรียกร้องสิทธิ ทั้งสิทธิทางการเมือง สังคม และเศรษฐกิจในการดำรงอยู่ในสังคมและประเทศนั้น ๆ ”

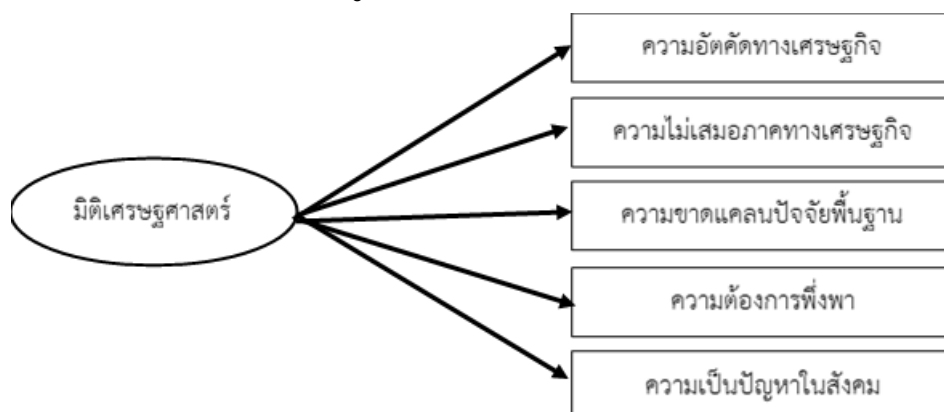
สำหรับประเทศไทย การศึกษาวิเคราะห์ในประเด็นเรื่องความยากจนได้รับความสนใจในกลุ่มนักวิชาการมาเกือบ 30 ปีแล้ว โดยเริ่มตั้งแต่ปี 2517 งานที่ได้รับการกล่าวถึงและเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป คืองานของ เอื้อย มีสุข (Meesook, 1979; IBRD, 1980) ซึ่งทำร่วมกับธนาคารโลก นับว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาตัวชี้วัดความยากจน และเป็นเครื่องมือในการหาขนาดของความจนอย่างเป็นรูปธรรม แม้ว่าในระยะหลังวิธีการศึกษาดังกล่าวจะได้รับความวิจารณ์ว่ามีข้อบกพร่องอยู่หลายจุด แต่การพัฒนาตัวชี้วัดในระยะต่อมาก็ยังยึดหลักการและแนวคิดของธนาคารโลก ในประเด็นการมีรายได้ที่เพียงพอกับค่าใช้จ่ายในการบริโภคอาหารที่จำเป็นต่อการมีชีวิตรอด ผู้เสนอแนวคิดในการคำนวณเส้นความยากจนใหม่ คือ ศ.ดร.เมธี ครองแก้ว และ Prof. Nanak Kakwani โดยร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) พัฒนาเส้นความ

ยากจนขึ้นใหม่ ด้วยหลักการเดิมแต่มีเทคนิคการคิดที่ละเอียดรอบคอบมากขึ้น ในปี 2545 สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (ทีดีอาร์ไอ) ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ภายใต้การให้คำปรึกษาของ Prof. Nanak Kakwani ได้มีการปรับปรุงแนวคิดในการคำนวณเส้นความยากจนแนวใหม่ โดยเป็นการคำนวณเส้นความยากจนด้านอาหารและเส้นยากจนในหมวดที่ไม่ใช่อาหารออกจากกันอย่างชัดเจน และเป็นครั้งแรกที่ให้ความสำคัญต่อขนาดของครัวเรือนที่มีผลต่อการประหยัดจากขนาด เส้นความยากจนที่คำนวณด้วยวิธีใหม่นี้ ถูกใช้คำนวณขนาดของความยากจนอย่างเป็นทางการจนถึงปัจจุบัน

ชูจิต ชายทวีป (2018, p. 191-194) อธิบายไว้ว่า “ความยากจน” มาจากภาษาฝรั่งเศสว่า “Poverty” หรือภาษาละตินว่า “Paupertas” พจนานุกรมภาษาอังกฤษอ็อกฟอร์ด ให้ความหมายไว้ว่า “สภาวะความจนข้นแค้นและสภาวะความด้อยคุณภาพหรือขาดแคลน” เนื่องจากนักวิชาการแต่ละสาขามองความหมายของความจนในหลายมิติหลายมุมมองจึงเป็นการยากที่จะนิยามความหมายความยากจน ในมิติเดียว ซึ่งสามารถแยกมองความหมายแต่ละมิติ ดังนี้

(1) มิติความจนทางเศรษฐศาสตร์

นักเศรษฐศาสตร์นิยามความหมายของความยากจน 5 ความหมาย คือ ความอึดอัดทางเศรษฐกิจ (Economic Insufficiency) ซึ่งมี 2 นัย คือ ความอึดอัดในการยังชีพหรือในการประทังชีวิต และความอึดอัดในการครองชีพ ความไม่เสมอภาคทางเศรษฐกิจ ความขาดแคลนปัจจัยพื้นฐาน ความต้องการพึ่งพา และความเป็นปัญหาในสังคม

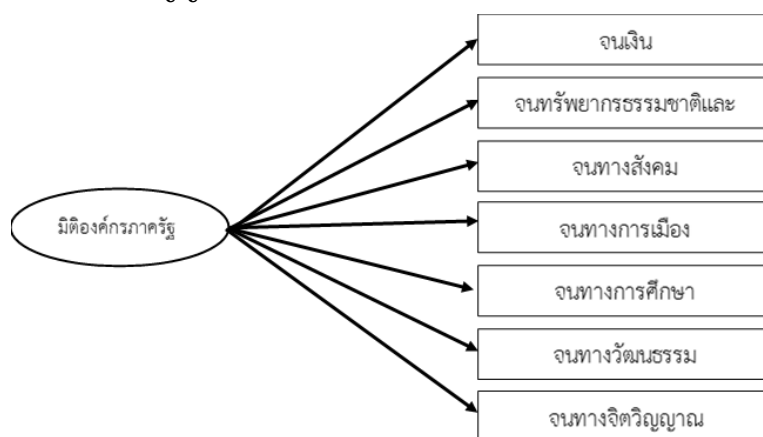
ภาพที่ 6 มิติความจนทางเศรษฐศาสตร์

ที่มา : ชูจิต ชายทวีป, 2018 : 191

(2) มิติความจนขององค์กรภาครัฐ

หน่วยงานภาครัฐที่มีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบายการแก้ไขปัญหาความยากจน ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ให้ความหมายความยากจน คือ บุคคลที่มีความเสี่ยงต่อการมีภาวะทุพโภชนาการ เนื่องจากคนจนมีรายได้ ไม่เพียงพอที่จะบริโภคให้ได้ตามมาตรฐาน ภาวะโภชนาการโดยคำนวณจำนวนคนจนของประเทศไทย ตามหลักวิชาการของ

นักเศรษฐศาสตร์ที่กำหนดให้ คนจน คือ ผู้ที่มีรายได้ต่ำกว่าระดับเส้นความ ยากจน ซึ่งเป็นเกณฑ์ชี้วัด ความยากจน โดยประมาณการจากต้นทุนหรือค่าใช้จ่ายของแต่ละคนในการ ได้มา ซึ่งอาหารและสินค้า จำเป็นพื้นฐานขั้นต่ำและเส้นความยากจนนี้ ปรับเปลี่ยนตามสภาวะค่าครองชีพ แต่ช่วงเวลา สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) กำหนดมิติ ความยากจน 7 มิติ ได้แก่ จนนเงิน จนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จนทางสังคม จนทางการเมือง จนทางการศึกษา จนทางวัฒนธรรม จนทางจิตวิญญาณ

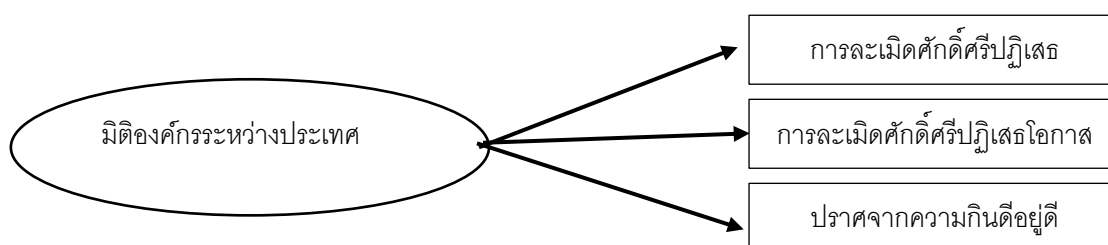

ภาพที่ 7 มิติความจนขององค์กรภาครัฐ

ที่มา : ชูจิต ชายทวีป, 2018 : 192

(3) มิติความยากจนขององค์กรระหว่างประเทศ

องค์การสหประชาชาติ (UN) นิยาม “Poverty” ว่าเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยวิธีปฏิบัติทางเลือกและโอกาสแก่มนุษย์ และธนาคารโลก World Bank ให้ความหมายไว้ ว่า ความยากจน คือ ภาวะปราศจากความกินดีอยู่ดีและรวมถึงปัจจัยมากมาย คนจนจึงมีภาวะความ เป็นอยู่ ลำบาก อันเนื่องมาจากการมีรายได้ต่ำ ไม่สามารถเลือกซื้อสินค้าและบริการพื้นฐานเพื่อตนได้ ความจน ทำให้คนจนมีสุขอนามัยต่ำและมีการศึกษาต่ำ ไม่มีน้ำดื่มที่สะอาด ไม่มีสาธารณูปโภคที่จำเป็น ไม่มีความปลอดภัยในชีวิต ไม่มีสิทธิมีเสียง ไม่มีความสามารถและโอกาสในการทำให้ชีวิตของตนดีขึ้น

ภาพที่ 8 มิติความจนขององค์กรระหว่างประเทศ

ที่มา : ชูจิต ชายทวีป, 2018 : 193

2.3.3 การวิเคราะห์และออกแบบระบบ (โกลาส เอี่ยมสิริวงศ์, 2555)

การวิเคราะห์ระบบงาน (System Analysis) เป็นการศึกษาถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในระบบงานปัจจุบัน (Current System) เพื่อออกแบบระบบการทำงานใหม่ (New system) นอกจากออกแบบสร้างระบบงานใหม่แล้ว เป้าหมายในการวิเคราะห์ระบบ ต้องการปรับปรุงและแก้ไขระบบงานเดิมให้มีทิศทางที่ดีขึ้น วงจรการพัฒนาระบบ (System Development Life Cycle) เป็นวงจรหรือวัฏจักรที่แสดงถึงกิจกรรมต่าง ๆ ในแต่ละขั้นตอนตั้งแต่ขั้นเริ่มต้น กระบวนการและจนกระทั่งถึงสำเร็จผล วงจรการพัฒนาระบบนี้จะทำให้ผู้ใช้เข้าใจถึงกิจกรรมพื้นฐาน กระบวนการและรายละเอียดต่าง ๆ ของการพัฒนาระบบ ซึ่งมีกระบวนการอยู่ด้วยกัน 7 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1) การกำหนดปัญหา (Problem Definition) ขั้นตอนการกำหนดปัญหาหรือขั้นตอนของการศึกษาความเป็นไปได้สำหรับโครงการที่มีขนาดใหญ่ เป็นขั้นตอนของการกำหนดขอบเขตของปัญหา สรุปหาสาเหตุของปัญหาจากการดำเนินงานในปัจจุบัน ศึกษาความเป็นได้กับการสร้างระบบใหม่ กำหนดความต้องการระหว่างนักวิเคราะห์ระบบกับผู้ใช้งาน ด้วยวิธีการรวบรวมข้อมูลจากการดำเนินงาน การสัมภาษณ์ การสังเกต และการสอบถาม เพื่อทำการสรุปเป็นข้อกำหนดที่ชัดเจน

2) การวิเคราะห์ระบบ (System Analysis) ขั้นตอนการวิเคราะห์ เป็นขั้นตอนของการวิเคราะห์การดำเนินงานของระบบงานในปัจจุบัน โดยการนำข้อสรุปที่ได้จากขั้นตอนการกำหนดปัญหามาวิเคราะห์ในรายละเอียด เพื่อกำหนดความต้องการของระบบงานใหม่ หลังจากนั้นทำการพัฒนาสร้างแบบจำลองลอจิกัล (Logical Model) ซึ่งประกอบด้วย แผนภาพกระแสข้อมูล (Data Flow Diagram) คำอธิบายการประมวลผลข้อมูล (Process Description) และแบบจำลองข้อมูล (Data Model) ในรูปแบบของ ER – Diagram ทำให้ทราบถึงรายละเอียดขั้นตอนการดำเนินงานในระบบ และความสัมพันธ์ของระบบได้

3) การออกแบบระบบ (System Design) ขั้นตอนการออกแบบเป็นขั้นตอนการนำผลลัพธ์ที่ได้ จากการวิเคราะห์ทาง Logical มาพัฒนาเป็นแบบจำลองทางกายภาพ (Physical Model) ให้สอดคล้องกัน โดยการออกแบบจะเริ่มจากส่วนของอุปกรณ์และเทคโนโลยีต่าง ๆ และโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่นำมาพัฒนาการออกแบบจำลองข้อมูล (Data Model) การออกแบบรายงานและจอภาพ (Input & Output Design) การออกแบบผังระบบ (System Flowchart) การออกแบบฐานข้อมูล (Database Design) และการออกแบบจอภาพในการติดต่อกับผู้ใช้งาน (User Interface)

4) การพัฒนาระบบ (System Development) ขั้นตอนการพัฒนาเป็นขั้นตอนการพัฒนาโปรแกรมที่ได้ทำการวิเคราะห์และออกแบบไว้ ด้วยการสร้างชุดคำสั่งหรือเขียนโปรแกรมเพื่อการสร้างระบบงาน โดยโปรแกรมที่ใช้จะต้องพิจารณาใช้ภาษาที่เหมาะสมและสามารถพัฒนาต่อได้ ในขั้นตอนการพัฒนานี้อาจพิจารณาใช้ Computer Aided Software Engineering ต่าง ๆ ในการพิจารณาเพื่อเพิ่มความความสะดวกตรวจสอบหรือแก้ไขให้รวดเร็วขึ้น และเป็นไปตามมาตรฐานเดียวกัน

5) การทดสอบระบบ (System Testing) ขั้นตอนการทดสอบระบบ เป็นขั้นตอนของการทดสอบระบบก่อนจะนำไปปฏิบัติการใช้งานจริง ด้วยการสร้างข้อมูลจำลองเพื่อตรวจสอบการทำงานของระบบ โดยจะทำการตรวจสอบความถูกต้องหลังจากยอมรับในรายละเอียดของระบบ (Verification) และตรวจสอบความถูกต้องจากความต้องการของผู้ใช้งาน (Validation) ด้วยกัน 2 ส่วน ได้แก่ การตรวจสอบรูปแบบภาษาเขียน (Syntax) และการตรวจสอบวัตถุประสงค์ของงาน ตรงกับความต้องการหรือไม่

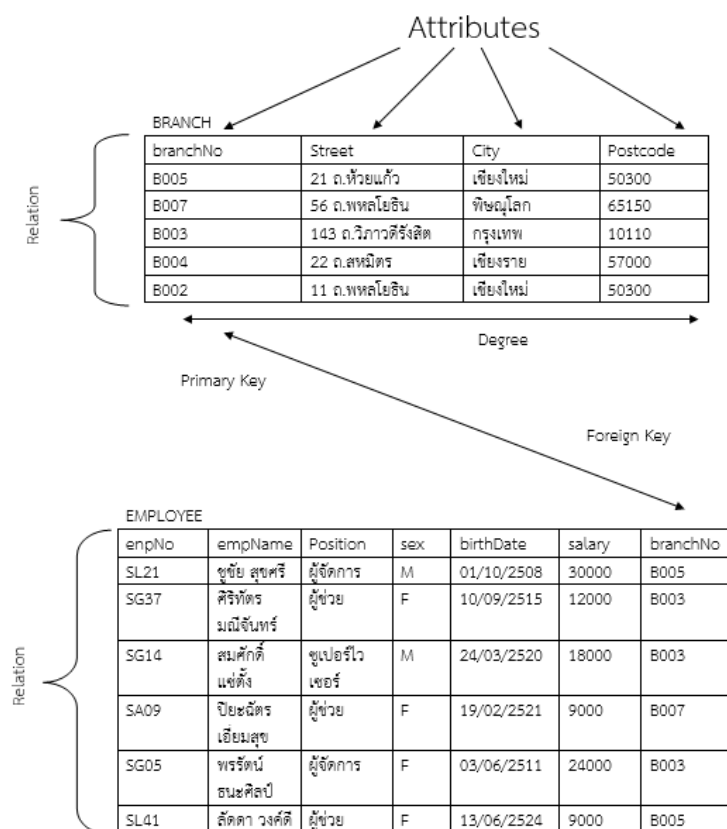
6) การติดตั้งระบบ (System Implementation) ขั้นตอนการติดตั้ง เป็นขั้นตอนการติดตั้งระบบเพื่อใช้งานจริงภายหลังจากที่ได้ผ่านการทดสอบจนมีความมั่นใจแล้วระบบสามารถทำงานได้จริงและตรงกับความต้องการของผู้ใช้ระบบ

7) การบำรุงรักษาระบบ (System Maintenance) ขั้นตอนการบำรุงรักษา เป็นขั้นตอนของการปรับปรุงแก้ไขระบบหลังจากที่ได้ มีการติดตั้งและใช้งานแล้ว ซึ่งอาจเกิดจากปัญหาของโปรแกรม (Bug) หรือเกิดจากความต้องการของผู้ใช้งานที่ต้องการเพิ่มโมดูล (Module) ในการทำงานอื่น

2.3.4 โครงสร้างข้อมูลเชิงสัมพันธ์ (Relational Data Structure) (โอภาส เอี่ยมสิริวงศ์, 2551)

- รีเลชัน (Relation) ระบบจัดการฐานข้อมูลเชิงสัมพันธ์ (Relational Database Management Systems : RDBMS) จะนำไปใช้บนฐานข้อมูลด้วยการให้ผู้ใช้เห็นภาพของข้อมูลในรูปแบบของตาราง โดยข้อมูลและโครงสร้างข้อมูลมีความอิสระจากตัวโปรแกรม การอ้างอิงโครงสร้างข้อมูลเพื่อใช้งาน จะเป็นระดับแนวคิดมากกว่าโครงสร้างในระดับกายภาพ ทั้งนี้โครงสร้างทางกายภาพของฐานข้อมูลที่แท้จริงแล้วอาจถูกสร้างด้วยโครงสร้างแฟ้มข้อมูลแบบ B-Tree หรือ Indexed Sequential ก็ได้

- แอตตริบิวต์ (Attribute) ในแบบจำลองเชิงสัมพันธ์ รีเลชันใช้สำหรับบรรจุสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับวัตถุต่างๆ เพื่อนำไปเป็นตัวแทนในฐานข้อมูล ซึ่งตัวแทนของรีเลชันก็คือ ตาราง 2 มิติ ที่ประกอบไปด้วยแถว ซึ่งก็คือเรคอร์ดที่ประกอบไปด้วยข้อมูลเฉพาะของรายการนั้นๆ ในทำนองเดียวกัน คอลัมน์ในตารางก็คือแอตตริบิวต์ โดยสามารถพิจารณาจากรูป 2.3 จะเห็นได้ว่ารีเลชัน BRANCH จะประกอบไปด้วยแอตตริบิวต์ชื่อ branchNo, street, city และ portcode ในขณะที่รีเลชัน EMPLOYEE ก็ประกอบไปด้วยแอตตริบิวต์ชื่อ empNo, empName, position, sex, birthDate, salary และ branchNo ซึ่งตารางทั้งสองมีการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ด้วยแอตตริบิวต์ branchNo

ภาพที่ 9 แสดงตัวอย่างรีเลชัน BRANCH และ EMPLOYEE

- โดเมน (Domain) โดเมนถือว่าเป็นลักษณะเด่นที่สำคัญในแบบจำลองเชิงสัมพันธ์ ทุก ๆ แอตทริบิวต์ในรีเลชันจะถูกกำหนดโดยโดเมน ซึ่งโดเมนอาจกำหนดให้มีความแตกต่างกันในแต่ละแอตทริบิวต์หรือหลาย ๆ แอตทริบิวต์อาจจะมีการกำหนดให้อยู่บนโดเมนเดียวกันก็ได้ โดยพิจารณาจากรูปที่ 1 ที่แสดงถึงโดเมนในบางแอตทริบิวต์ของรีเลชัน BRANCH และ EMPLOYEE โดยโดเมนของแอตทริบิวต์ชื่อ branchNo จะสามารถกำหนดค่าได้ในช่วงระหว่าง B001 – B999 ซึ่งหมายความว่ารหัสสาขานี้สามารถกำหนดค่าได้ในช่วงดังกล่าวเท่านั้น ในขณะที่โดเมนของแอตทริบิวต์ชื่อ sex ค่าที่เป็นไปได้เป็นค่า M หรือ F เท่านั้น สำหรับแนวคิดโดเมนยังอนุญาตให้ผู้ใช้สามารถกำหนดขึ้นเองได้ ซึ่งถือเป็นการหลีกเลี่ยงการป้อนข้อมูลผิดพลาดแต่อย่างไรก็ตาม แนวคิดโดเมนก็เชื่อว่าจะเป็นเหตุผลที่ดีและสามารถนำไปใช้ได้กับทุกแอตทริบิวต์ การกำหนดโดเมนกับค่าข้อมูลบางอย่างแล้วดูไม่เหมาะสมนัก เช่น ชื่อถนน เบอร์โทรศัพท์ ซึ่งเป็นสิ่งที่ยากต่อการนำมากำหนดเป็นโดเมนเพื่อระบุเป็นเฉพาะเจาะจงได้ แต่ก็สามารถทำได้เพียงกำหนดโดเมนว่าให้เป็นข้อความ (Character) ที่มีความยาวของตัวอักษรตามที่กำหนด

- ทับเพิล (Tuple) อิลิเมนต์ของรีเลชันก็คือแถว แถวแต่ละแถวในรีเลชันจะเรียกว่าเรคคอร์ดหรือทับเพิล พิจารณาจากรีเลชัน BRANCH จากรูปที่ 1 จะเห็นว่าแถวแต่ละแถวจะประกอบไปด้วยค่า 4 ค่าด้วยกัน โดยทับเพิลของสาขา B003 จะประกอบข้อมูลดังต่อไปนี้

- ดีกรี (Degree) รีเลชัน BRANCH ในรูปที่ 1 จะมีอยู่ 4 แอตทริบิวต์ หรือเรียกว่า 4 ดีกรี ซึ่งหมายความว่าในแต่ละแถวในตาราง BRANCH จะประกอบไปด้วย 4 ดีกรีที่ข้อมูลจำนวน 4 ค่าด้วยกัน
- คาร์ดินัลลิตี้ (Cardinality) ในทางตรงกันข้าม จำนวนทUPLE จะเรียกว่าคาร์ดิบิลลิตี้ของ รีเลชัน ซึ่งจำนวนของคาร์ดินัลลิตี้สามารถเปลี่ยนแปลง ได้จากการเพิ่มทUPLE หรือลบทUPLE ในรีเลชัน

2.3.5 กฎ 12 ข้อบนฐานข้อมูลเชิงสัมพันธ์ของคอดด์ (Codd's 12 Relational Database Reles) (โสภาส เอี่ยมสิริวงศ์, 2551)

ในราวปี ค.ศ. 1985 Dr. E.F. Codd ได้เผยแพร่ผลงาน ซึ่งมีเนื้อหารายการเกี่ยวกับกฎ 12 ข้อ ที่ได้บัญญัติไว้เพื่อนำไปนิยามบนระบบฐานข้อมูลเชิงสัมพันธ์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ผลิตต่างๆ ที่สร้างผลิตภัณฑ์ DBMS สามารถนำกฎดังกล่าวไปใช้เพื่อการอ้างอิงว่า DBMS ที่ได้สร้างขึ้นนั้นมีความเป็นฐานข้อมูลเชิงสัมพันธ์มากน้อยเพียงไร ซึ่งแต่ละกฎประกอบด้วยรายละเอียดต่อไปนี้

- 1) กฎด้านสารสนเทศ (Information) เป็นกฎที่ว่าด้วย สารสนเทศทั้งหมดในฐานข้อมูลเชิงสัมพันธ์ในเชิงตรรกะแล้ว จะต้องนำเสนอในรูปแบบของตารางที่ประกอบไปด้วยคอลัมน์และแถว
- 2) กฎการรับประกันการเข้าถึง (Guaranteed Access) เป็นกฎที่ว่าด้วย ค่าทุกค่าในตารางสามารถอ้างอิงเพื่อการเข้าถึงได้ด้วยการระบุชื่อตาราง คีย์หลัก และชื่อคอลัมน์
- 3) กฎการปฏิบัติกับค่า Null อย่างมีแบบแผน (Systematic Treatment of Nulls) เป็นกฎที่ว่าด้วย ค่า Null ที่นำไปใช้กับข้อมูลบางค่าที่ละไว้เป็นค่าว่าง จะต้องถูกปฏิบัติอย่างมีแบบแผน และมีความเป็นอิสระจากชนิดข้อมูล (Data Type)
- 4) กฎการออนไลน์แคตตาล็อกแบบไดนามิกที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของแบบจำลองเชิงสัมพันธ์ (Dynamic On-Line Catalog Based on the Relational Model) เป็นกฎที่ว่าด้วย ตารางต่างๆ ที่บรรจุภายในฐานข้อมูล ซึ่งภายในจะมี Metadata ที่สามารถนำมาใช้เพื่อ งานด้านสิทธิการเข้าถึงฐานข้อมูลที่เป็นไปตามมาตรฐานภาษารฐานข้อมูลเชิงสัมพันธ์
- 5) กฎด้านภาษาข้อมูล (Comprehensive Data Sublanguage) เป็นกฎที่ว่าด้วยฐาน ข้อมูลเชิงสัมพันธ์อาจสนับสนุนภาษาต่างๆ ได้หลากหลาย แต่อย่างไรก็ตาม จะต้องสนับสนุน ภาษาที่เกี่ยวข้องกับการนิยามข้อมูล การวิว การจัดการข้อมูล (ได้ทั้งแบบอินเตอร์แอคทีฟหรือผ่านโปรแกรม) การกำหนดข้อบังคับด้านความคงสภาพ การกำหนดสิทธิ์ และการจัดการทรานแซกชัน
- 6) กฎการปรับปรุงวิว (View Updating) เป็นกฎที่ว่าด้วย วิวทุกวิวสามารถอัปเดตหรือปรับปรุงได้ตั้งนั้นในเชิงทฤษฎีแล้วจึงสามารถอัปเดตได้โดยผ่านระบบ

- 7) กฎการแทรก การปรับปรุง และการลบข้อมูลระดับสูง (High-Level Insert, Update and Delete) เป็นกฎที่ว่าด้วย ฐานข้อมูลจะต้องสนับสนุนกลุ่มคำสั่งระดับสูงที่สามารถนำมาใช้เพื่อการแทรก อัปเดต และการลบข้อมูล
- 8) กฎความอิสระของข้อมูลเชิงกายภาพ (Physical Data Independence) เป็นกฎที่ว่าด้วย แอปพลิเคชันโปรแกรมและฐานข้อมูลในระดับตรรกะจะไม่ได้รับผลกระทบใด ๆ จากการเปลี่ยนแปลงวิธีการเข้าถึง หรือการปรับเปลี่ยนโครงสร้างของสื่อบันทึกข้อมูล
- 9) กฎความอิสระของข้อมูลเชิงตรรกะ (Logical Data Independence) เป็นกฎที่ว่าด้วย แอปพลิเคชันโปรแกรมจะไม่ได้รับผลกระทบใดๆ จากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างตารางในระดับตรรกะ
- 10) กฎความคงสภาพที่เป็นอิสระ (Integrity Independence) เป็นกฎที่ว่าด้วย ข้อบังคับด้านกฎความคงสภาพ (Integrity Constraints) ในทุกระดับชั้น จะต้องถูกกำหนดขึ้นด้วยภาษาเชิงสัมพันธ์และจัดเก็บอยู่ในแคตตาล็อกของระบบ ซึ่งไม่ใช่ถูกกำหนดขึ้นจากระดับประยุกต์ (Application Level)
- 11) กฎการกระจายที่อิสระ (Distribution Independence) เป็นกฎที่ว่าด้วยผู้ใช้และโปรแกรมประยุกต์จะไม่ต้องรู้ตัว รวมถึงไม่ได้รับผลกระทบใด ๆ ทั้งสิ้นจากตำแหน่งที่ตั้งของข้อมูลไม่ว่าเป็นฐานข้อมูลแบบโลคัลหรือฐานข้อมูลแบบกระจาย ที่ได้จัดเก็บฐานข้อมูลกระจายไปยังพื้นที่ต่าง ๆ ผ่านระบบเครือข่าย
- 12) กฎปราศจากเวอร์ชันย่อย (Non-subversion) เป็นกฎที่ว่าด้วย หากระบบสนับสนุนการเข้าถึงข้อมูลระดับต่ำ (Low-Level) จะต้องไม่สามารถใช้เป็นทางผ่านกฎความคงสภาพในฐานข้อมูลได้

จาก แนวคิดเกี่ยวกับ การวิเคราะห์และออกแบบระบบ สามารถนำหลักการแนวคิดดังกล่าว มาปรับใช้ในการพัฒนาระบบฐานข้อมูลของมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปางเพื่อนำไปสู่การพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ (Decision Support System) โดยเฉพาะ กระบวนการพัฒนาระบบทั้ง 7 ขั้นตอน ได้แก่ การกำหนดปัญหา การวิเคราะห์ระบบ การออกแบบระบบ การพัฒนาระบบ การทดสอบระบบ การติดตั้งระบบ และการบำรุงรักษาระบบ

2.3.6 แนวคิด ทฤษฎี เทคโนโลยี ที่จะนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาความยากจน

ศาสตร์พระราชา

ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่นอกจากจะทรงด้วยทศพิธราชธรรมแล้ว ทรงยังเป็นพระราชินีที่เป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต และการทำงานแก่พสกนิกรของพระองค์และนานาชาติอีกด้วย

ผู้คนต่างประจักษ์ถึงพระอัจฉริยภาพของพระองค์ และมีความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นพ้นอันหาที่สุดมิได้ ซึ่งแนวคิดหรือหลักการทรงงาน 23 ประการของในหลวงรัชกาลที่ 9 <https://www.porpeang.org/categorycontent/1704/%> มีความน่าสนใจที่สมควรนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินโครงการแก้งาในพื้นที่ได้ ดังนี้

หลักการทรงงาน ในหลวงรัชกาลที่ 9

1. ศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบ การที่พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรราชทินนามเดิมฯ ทรงดำเนินงานโครงการใดโครงการหนึ่งนั้น จะทรงศึกษาข้อมูลรายละเอียดอย่างเป็นระบบจากข้อมูลพื้นฐานในเบื้องต้นจากเอกสาร แผนที่ สอบถามจากเจ้าหน้าที่ นักวิชาการและสอบถามจากราษฎรในพื้นที่ให้ได้รายละเอียดที่เป็นประโยชน์ครบถ้วน เพื่อที่พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี จะสามารถช่วยเหลือได้อย่างถูกต้องและรวดเร็วตรงความต้องการของประชาชน

2. ระเบิดจากข้างใน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมุ่งเน้นเรื่องการพัฒนาคน มีพระราชดำรัสว่า "ต้องระเบิดจากข้างใน" นั้นหมายความว่า ต้องมุ่งพัฒนาเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้คนและครอบครัวในชุมชนที่เข้าไปพัฒนาให้มีสภาพพร้อมที่จะรับการพัฒนาล่วงหน้า แล้วจึงค่อยออกมาสู่สังคมภายนอก มิใช่การนำเอาความเจริญจากสังคมภายนอกเข้าไปหาชุมชนและหมู่บ้าน ซึ่งหลายชุมชนยังไม่ทันได้มีโอกาสเตรียมตัวหรือตั้งตัว จึงไม่สามารถปรับตัวได้ทันกับกระแสการเปลี่ยนแปลงและนำไปสู่ความล่มสลายได้

3. แก้ปัญหาจากจุดเล็ก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเปี่ยมไปด้วยพระอัจฉริยภาพในการแก้ไขปัญหา ทรงมองปัญหาในภาพรวม (Macro) ก่อนเสมอ แต่การแก้ปัญหของพระองค์จะทรงเริ่มจากจุดเล็ก ๆ (Micro) คือ การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าที่คนมักจะมองข้าม ดังพระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า

“...ถ้าปวดหัวก็คิดอะไรไม่ออกเป็นอย่างนั้นต้องแก้ไขการปวดหัวนี้ก่อน... มันไม่ได้เป็นการแก้อาการจริง แต่ต้องแก้ปวดหัวก่อน เพื่อที่จะให้อยู่ในสภาพที่คิดได้แบบ (Macro) นี้ เขาจะทำแบบรีอทั้งหมด ฉันไม่เห็นด้วย อย่างบ้านคนอยู่ เรียบอกบ้านมันผุตรงนั้น ผุตรงนี้ ไม่คุ้มที่จะซ่อม เอาตะกอลงรื้อบ้านนี้ ระเบิดเลย เราจะไปอยู่ที่ไหน ไม่มีที่อยู่ วิธีทำต้องค่อย ๆ ทำ จะไประเบิดหมดไม่ได้...”

4. ทำตามลำดับขั้น ในการทรงงานพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จะทรงเริ่มต้นจากสิ่งที่เป็นของประชาชนที่สุดก่อน ได้แก่ งานด้านสาธารณสุข เพราะเมื่อมีร่างกายสมบูรณ์แข็งแรงแล้วก็จะสามารถทำประโยชน์ด้านอื่น ๆ ต่อไปได้ จากนั้นจะเป็นเรื่องสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานและสิ่งจำเป็นในการประกอบอาชีพ อาทิ ถนน แหล่งน้ำเพื่อการเกษตรและการอุปโภคบริโภค รวมถึงการให้ความรู้ทางวิชาการและเทคโนโลยีที่เรียบง่าย เน้นการปรับใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ราษฎรสามารถนำไปปฏิบัติได้และเกิดประโยชน์สูงสุด ดังพระบรมราโชวาท เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2517 ความตอนหนึ่งว่า “...การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐาน คือ ความพอมีพอกิน พอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและใช้อุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชา เมื่อได้พื้นฐานที่มั่นคงพร้อมพอควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญและฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป หากมุ่งแต่จะทุ่มเทสร้างความ

เจริญ ยกเศรษฐกิจขึ้นให้รวดเร็วแต่ประการเดียว โดยไม่ให้แผนปฏิบัติการสัมพันธ์กับสภาวะของประเทศและของประชาชนโดยสอดคล้องด้วย ก็จะเกิดความไม่สมดุลในเรื่องต่าง ๆ ขึ้น ซึ่งอาจกลายเป็นความยุ่งยากล้มเหลวได้ในที่สุด ดังเห็นได้ที่อารยประเทศกำลังประสบปัญหาทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรงในเวลานี้...”

5. ภูมิสังคม การพัฒนาใด ๆ ต้องคำนึงถึงสภาพภูมิประเทศของบริเวณนั้นว่าเป็นอย่างไร และสังคมวิทยาเกี่ยวกับลักษณะนิสัยใจคอของคน ตลอดจนวัฒนธรรมประเพณีในแต่ละท้องถิ่นที่มีความแตกต่างกัน ดังพระราชดำรัส ความตอนหนึ่งว่า “...การพัฒนาจะต้องเป็นไปตามภูมิประเทศทางภูมิศาสตร์และภูมิประเทศทางสังคมศาสตร์ในสังคมวิทยา คือ นิสัยใจคอของคนเราจะไปบังคับให้คนคิดอย่างอื่นไม่ได้ เราต้องแนะนำ เราเข้าไปช่วยโดยที่จะคิดให้เขาเข้ากับเราไม่ได้ แต่ถ้าเราเข้าไปแล้ว เราเข้าไปดูว่าเขาต้องการอะไรจริง ๆ แล้วก็อธิบายให้เขาเข้าใจหลักการของการพัฒนานี้ก็จะเกิดประโยชน์อย่างยิ่ง...”

6. องค์กรรวม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีวิธีคิดอย่างองค์กรรวม (Holistic) ทรงมองสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดอย่างเป็นระบบครบวงจร มองทุกสิ่งเป็นพลวัตที่ทุกมิติเชื่อมต่อกัน ในการที่จะพระราชทานพระราชดำริเกี่ยวกับโครงการหนึ่งนั้น จะทรงมองเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นและแนวทางแก้ไขอย่างเชื่อมโยง ดังเช่น กรณีของ “ทฤษฎีใหม่” ที่พระราชทานเป็นแนวทางดำเนินชีวิตแก่ปวงชนชาวไทย อันเป็นแนวทางในการประกอบอาชีพซึ่งพระองค์ทรงมองอย่างเป็นองค์รวม ตั้งแต่การถือครองที่ดินโดยเฉลี่ยของประชาชนคนไทยประมาณ 10-15 ไร่ การบริหารจัดการที่ดินและแหล่งน้ำอันเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญในการประกอบอาชีพ เมื่อมีน้ำในการทำการเกษตรแล้วจะส่งผลให้ผลผลิตดีขึ้น และหากมีผลผลิตเพิ่มมากขึ้นเกษตรกรจะต้องรู้จักวิธีการจัดการและการตลาด รวมถึงการรวมกลุ่มรวมพลังชุมชนให้มีความเข้มแข็ง เพื่อพร้อมที่จะออกสู่การเปลี่ยนแปลงของสังคมภายนอกได้อย่างครบวงจร นั่นคือแนวทางการดำเนินงานทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1 2 และ 3 อย่างองค์รวม

7. ไม่ติดตำรา หลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีลักษณะการพัฒนาที่อนุโลมและรวมกลมกับสภาพธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และสภาพของสังคมจิตวิทยาของชุมชน เป็นการใช้ตำราอย่างอะลุ่มอล่วยกัน ไม่ผูกติดกับวิชาการและเทคโนโลยีที่ไม่เหมาะสมกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่แท้จริง คือ “ไม่ติดตำรา”

8. ประหยัด เรียบง่าย ได้ประโยชน์สูง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงประหยัดมากแม้เป็นเรื่องส่วนพระองค์ดังที่ประชาชนชาวไทยเคยเห็นว่า หลอดยาสีพระทนต์นั้นทรงใช้อย่างคุ้มค่าอย่างไร ฉลองพระองค์แต่ละองค์ทรงใช้อยู่เป็นเวลานาน หรือแม้แต่ฉลองพระบาทหากชำรุดก็จะส่งซ่อมและใช้อย่างคุ้มค่า ขณะเดียวกันการพัฒนาและช่วยเหลือราษฎรทรงใช้หลักในการแก้ไขปัญหาด้วยความเรียบง่ายและประหยัด ราษฎรสามารถทำได้เอง หาได้ในท้องถิ่นและประยุกต์ใช้สิ่งที่มีอยู่ในภูมิภาคนั้นๆ มาแก้ไขปัญหาโดยไม่ต้องลงทุนสูงหรือใช้เทคโนโลยีที่ไม่ยุ่งยากนัก ดังพระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า “...ให้ปลูกป่า โดยไม่ต้องปลูก โดยปล่อยให้ขึ้นเองตามธรรมชาติ จะได้ประหยัดงบประมาณ...”

9. ทำให้ง่าย ด้วยพระอัจฉริยภาพและพระปรีชาสามารถในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทำให้การคิดค้น ดัดแปลง ปรับปรุงและแก้ไขงานการพัฒนาประเทศตามแนวพระราชดำรินั้นไปได้โดยง่าย ไม่ยุ่งยาก

ซับซ้อน และที่สำคัญคือ สอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่และระบบนิเวศโดยรวม ตลอดจนสภาพทางสังคมของชุมชนนั้น ๆ ทรงโปรดที่จะทำสิ่งที่ยาก ให้กลายเป็นง่าย ทำสิ่งที่สลับซับซ้อนให้เข้าใจง่าย อันเป็นการแก้ปัญหาด้วยการใช้กฎแห่งธรรมชาติเป็นแนวทางนั่นเอง ฉะนั้นคำว่า “ทำให้ง่าย” จึงเป็นหลักคิดสำคัญของการพัฒนาประเทศในรูปแบบของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

10. การมีส่วนร่วม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นนักประชาธิปไตย ทรงเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายทั้งสาธารณชน ประชาชน หรือเจ้าหน้าที่ทุกระดับได้เข้ามาร่วมกันแสดงความคิดเห็นและร่วมกันทำงานโครงการพระราชดำริ โดยคำนึงถึงความคิดเห็นของประชาชนหรือความต้องการของสาธารณชนด้วย สำหรับวิธีการมีส่วนร่วมพระองค์ทรงนำ “ประชาพิจารณ์” มาใช้ในการบริหารจัดการดำเนินงาน ซึ่งเป็นวิธีการที่เรียบง่ายตรงไปตรงมา โดยหากจะทำโครงการใดจะทรงอธิบายถึงความจำเป็นและผลกระทบที่เกิดกับประชาชนทุกฝ่ายรวมทั้งผู้นำชุมชนในท้องถิ่น เมื่อประชาชนในพื้นที่เห็นด้วยแล้ว หน่วยราชการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องและร่วมดำเนินการมีความพร้อม จึงจะพระราชทานพระราชดำริให้ดำเนินโครงการนั้น ๆ ต่อไป

11. ประโยชน์ส่วนรวม การปฏิบัติพระราชกรณียกิจ และการพระราชทานพระราชดำริในการพัฒนาและช่วยเหลือพสกนิกรในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงระลึกถึงประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญ ดังพระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า “...ใครต่อใครบอกว่า ขอให้เสียสละส่วนตัวเพื่อส่วนรวม อันนี้ฟังจนเบื่อ อาจรำคาญด้วยซ้ำว่า ใครต่อใครมาก็บอกว่าขอให้คิดถึงประโยชน์ส่วนรวม อาจมานึกในใจว่าให้อยู่เรื่อย ๆ แล้วส่วนตัวจะได้อะไร ขอให้คิดว่าคนที่ให้เพื่อส่วนรวมนั้น มิได้ให้ส่วนรวมแต่อย่างเดียว เป็นการให้เพื่อตัวเองสามารถที่จะมีส่วนรวมที่จะอาศัยได้...”

12. บริการรวมที่จุดเดียว การบริการรวมที่จุดเดียวเป็นรูปแบบการบริการแบบเบ็ดเสร็จ หรือ One Stop Services ที่เกิดขึ้นเป็นครั้งแรกในระบบบริหารราชการแผ่นดินของประเทศไทย โดยทรงให้ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริเป็นต้นแบบในการบริการรวมที่จุดเดียว เพื่อประโยชน์ต่อประชาชนที่จะมาขอใช้บริการ จะประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย โดยจะมีหน่วยงานราชการต่าง ๆ มาร่วมดำเนินการและให้บริการประชาชน ณ ที่แห่งเดียว

13. ทรงใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเข้าใจถึงธรรมชาติ และต้องการให้ประชาชนใกล้ชิดกับทรัพยากรธรรมชาติ ทรงมองปัญหาธรรมชาติอย่างละเอียด โดยหากเราต้องการแก้ไขธรรมชาติจะต้องใช้ธรรมชาติเข้าช่วยเหลือ เช่น การแก้ไขปัญหาป่าเสื่อมโทรม ได้พระราชทานพระราชดำริ “การปลูกป่าโดยไม่ต้องปลูก” ปลอ่ยให้ธรรมชาติช่วยในการฟื้นฟูธรรมชาติ หรือแม้กระทั่ง “การปลูกป่า 3 อย่างประโยชน์ 4 อย่าง” ได้แก่ ปลูกไม้เศรษฐกิจ ไม้ผลและไม้ฟืน นอกจากได้ประโยชน์ตามประเภทของการปลูกแล้วยังช่วยสร้างความชุ่มชื้นให้แก่พื้นดินด้วย พระองค์จึงทรงเข้าใจธรรมชาติและมนุษย์ที่อยู่อย่างเกื้อกูลกัน ทำให้คนอยู่ร่วมกับป่าไม้ได้อย่างยั่งยืน

14. ใช้ธรรมปราบอธรรม ทรงนำความจริง ในเรื่องความเป็นไปแห่งธรรมชาติ และกฎเกณฑ์ของธรรมชาติมาเป็นหลักการ แนวปฏิบัติที่สำคัญในการแก้ปัญหาและปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสถานะที่ไม่ปกติ เข้าสู่ระบบที่เป็นปกติ เช่น การนำน้ำดี ขบไล่ น้ำเสีย เป็นการเจือจางน้ำเสียให้กลับเป็นน้ำดี ตามจังหวะการขึ้นลงตามธรรมชาติของน้ำ

15. ปลุกป่าในใจคน เป็นการปลูกป่าลงบนแผ่นดินด้วยความต้องการอยู่รอดของมนุษย์ ทำให้ต้องมีการบริโภคและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างสิ้นเปลือง เพื่อประโยชน์ของตนเองและความเสียหายให้แก่สิ่งแวดล้อม ดังนั้นการที่จะฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติให้กลับคืนมาจะต้องปลูกจิตสำนึกในการรักผืนป่าให้แก่คนเสียก่อน ดังพระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า “...เจ้าหน้าที่ป่าไม้ควรจะปลูกต้นไม้ ลงในใจคนเสียก่อน แล้วคนเหล่านั้นก็จะพากันปลูกต้นไม้ลงบนแผ่นดินและรักษาต้นไม้ด้วยตนเอง...”

16. ขาดทุนคือกำไร “...ขาดทุน คือ กำไร Our loss is our gain การเสีย คือ การได้ ประเทศชาติก็จะก้าวหน้า และการที่คนอยู่ดีมีสุข เป็นการนับที่เป็นมูลค่าเงินไม่ได้...” จากพระราชดำรัสดังกล่าว คือหลักการในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่มีต่อพสกนิกรไทย “การให้” และ “การเสียสละ” เป็นการกระทำอันมีผลเป็นกำไร คือความอยู่ดีมีสุขของราษฎร ซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นเป็นรูปธรรมชัดเจนได้ ดังพระราชดำรัสที่ได้พระราชทานแก่ตัวแทนของปวงชนชาวไทยที่ได้เข้าเฝ้าฯ ถวายพระพร เนื่องในโอกาสเฉลิมพระชนมพรรษา เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2534 ณ ศาลาดุสิดาลัย พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน ความตอนหนึ่งว่า “...ประเทศต่าง ๆ ในโลกในระยะ 3 ปีมานี้ คนที่ก่อตั้งประเทศที่มีหลักทฤษฎีในอุดมคติที่ใช้ในการปกครองประเทศล้วนแต่ล่มสลายลงไปแล้ว เมืองไทยของเราจะสลายลงไปหรือ เมืองไทยนับว่าอยู่ได้มาอย่างดี เมื่อประมาณ 10 วันก่อน มีชาวต่างประเทศมาขอพบ เพื่อขอโอวาทเกี่ยวกับการปกครองประเทศว่าจะทำอย่างไร จึงได้แนะนำว่าให้ “ปกครองแบบคนจน” แบบที่ “ไม่ติดกับตำรา” มากเกินไป ทำอย่างมีสามัญคติ มีเมตตากันก็จะอยู่ได้ตลอด ไม่เหลือกับคนที่ทำตามวิชาการที่เวลาปิดตำราแล้วไม่รู้ว่าจะทำอย่างไร ลงท้ายก็ต้องเปิดหน้าแรกเริ่มต้นใหม่ “ถอยหลังเข้าคลอง” ถ้าเราใช้ตำราแบบอะลุ่มอล่วยกัน ในที่สุดก็เป็นการดี ให้โอวาทเขาไปว่า “ขาดทุนเป็นการได้กำไร” ของเรา นักเศรษฐศาสตร์คงค้านว่าไม่ใช่ แต่เราอธิบายได้ว่า ถ้าเราทำอะไรที่เราเสีย แต่ในที่สุดที่เราเสีย นั้น เป็นการได้ทางอ้อม ตรงกับงานของรัฐบาลโดยตรง เงินของรัฐบาลหรืออีกนัยหนึ่งคือเงินของประชาชน ถ้าอยากให้ประชาชนอยู่ดี กินดี ก็ต้องลงทุนต้องสร้างโครงการ ซึ่งต้องใช้เงินเป็นร้อย พัน หมื่นล้าน ถ้าทำไปเป็นการจ่ายเงินของรัฐบาล แต่ไม่เข้าประชาชนจะได้รับผล ราษฎรอยู่ดีกินดีขึ้น ราษฎรได้กำไรไป ถ้าราษฎรมีรายได้รัฐบาลก็เก็บภาษีได้สะดวก เพื่อให้รัฐบาลได้ทำโครงการต่อไป เพื่อความก้าวหน้าของประเทศชาติ ถ้า “รู้ รัก สามัคคี รู้เสียสละ” คือการได้ประเทศชาติก็จะก้าวหน้า และการที่คนอยู่ดีมีสุขนั้น เป็นการนับที่เป็นมูลค่าเงินไม่ได้...”

17. การพึ่งตนเอง การพัฒนาตามแนวพระราชดำริ ในเบื้องต้นเป็นการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า เพื่อให้ประชาชนมีความแข็งแรงพอที่จะดำรงชีวิตต่อไป แล้วขั้นต่อไปก็คือการพัฒนาให้ประชาชนสามารถอยู่ในสังคมได้ตามสภาพแวดล้อมและสามารถ “พึ่งตนเองได้” ในที่สุด ดังพระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า

“...การช่วยเหลือสนับสนุนประชาชนในการประกอบอาชีพและตั้งตัวให้มีความพอกินพอใช้ ก่อนอื่นเป็นสิ่งสำคัญยิ่งยวดเพราะผู้มีอาชีพ และฐานะเพียงพอที่จะพึ่งพาตนเองได้ ย่อมสามารถสร้างความเจริญในระดับสูงขึ้นไป...”

18. พออยู่พอกิน การพัฒนาเพื่อให้พสกนิกรทั้งหลายประสบความสุขสมบูรณ์ในชีวิตได้เริ่มจากการเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมราษฎรในทุกภาคของประเทศ ได้ทอดพระเนตรความเป็นอยู่ด้วยพระองค์เอง จึงทรงสามารถเข้าพระราชหฤทัยในสภาพปัญหาได้อย่างลึกซึ้งว่ามีเหตุผลมากมายที่ทำให้ราษฎรตกอยู่ในวงจรแห่งทุกข์เข็ญ จากนั้นได้พระราชทานความช่วยเหลือให้พสกนิกร มีความกินดีอยู่ดี มีชีวิตอยู่ในขั้น “พออยู่พอกิน” ก่อน แล้วจึงขยับขยายให้มีขีดสมรรถนะที่ก้าวหน้าต่อไป

19. เศรษฐกิจพอเพียง “เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิต แก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า 30 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ ให้ดำเนินไปบน “ทางสายกลาง” และเมื่อภายหลังได้ทรงย้ำแนวทางการแก้ไข เพื่อให้รอดพ้นและสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ปรัชญาของ “เศรษฐกิจพอเพียง” จึงเป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ในการพัฒนาและบริหารให้ดำเนินไปในทางสายกลาง เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ “ความพอเพียง” หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุมีผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวัง ในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผน และการดำเนินการทุกขั้นตอน ขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรมและความซื่อสัตย์สุจริต ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญาและความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ อย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

20. ความซื่อสัตย์ สุจริต จริงใจต่อกัน “...คนที่ไม่มีความสุขจิต คนที่ไม่มีความมั่นคง ชอบแต่เม็กง่าย ไม่มีวันจะสร้างสรรค์ประโยชน์ส่วนรวมที่สำคัญอันใดได้ ผู้ที่มีความสุจริตและความมุ่งมั่นเท่านั้น จึงจะทำงานสำคัญ ยิ่งใหญ่ที่เป็นคุณ เป็นประโยชน์แท้จริงได้สำเร็จ...” พระราชดำรัส เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2522 “...ผู้ที่มีความสุจริตและบริสุทธิ์ใจ แม้จะมีความรู้น้อยก็ย่อมทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวมได้ มากกว่าผู้มีความรู้มากแต่ไม่มีความสุจริต ไม่มีความบริสุทธิ์ใจ...” พระราชดำรัส เมื่อวันที่ 18 มีนาคม 2533

21. ทำงานอย่างมีความสุข พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระเกษมสำราญ และทรงมีความสุขทุกคราที่จะช่วยเหลือประชาชน ซึ่งเคยมีพระราชดำรัสครั้งหนึ่งความว่า “...ทำงานกับฉัน ฉันไม่มีอะไรจะให้นอกจากการมีความสุขร่วมกัน ในการทำประโยชน์ให้กับผู้อื่น...”

22. ความเพียร พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงริเริ่มดำเนินงานโครงการต่าง ๆ ในระยะแรกที่ไม่ได้มีความพร้อมในการดำเนินงานมากนัก และทรงใช้พระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ทั้งสิ้น แต่พระองค์ก็ได้ท้อพระราชนิพนธ์ ทรงอดทนและมุ่งมั่นดำเนินงานนั้น ๆ ให้สำเร็จลุล่วงดังเช่นพระราชนิพนธ์ "พระมหาชนก" ซึ่งพระองค์ทรงใช้เวลาค่อนข้างนานในการคิดประดิษฐ์ถ้อยคำให้เข้าใจง่าย และปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสภาพสังคมปัจจุบัน เพื่อให้ประชาชนชาวไทยปฏิบัติตามรอยพระมหาชนก กษัตริย์ผู้เพียรพยายามแม้จะไม่เห็นฝั่งก็จะว่ายน้ำต่อไป เพราะถ้าไม่เพียรว่ายน้ำก็จะตกเป็นอาหารปู ปลาและไม่ได้พบกับเทวดาที่ช่วยเหลือมิให้จมน้ำ

23. รู้รัก สามัคคี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสในเรื่อง "รู้ รัก สามัคคี" มาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นแนวทางปฏิบัติที่มีคุณค่าและมีความหมายลึกซึ้ง สามารถปรับใช้ได้กับทุกยุคทุกสมัย รู้: การที่เราจะลงมือทำสิ่งใดนั้น จะต้องรู้เสียก่อน รู้ถึงปัจจัยทั้งหมด รู้ถึงปัญหา และรู้ถึงวิธีแก้ปัญหา รัก: คือ ความรัก เมื่อเรารู้ครบถ้วนกระบวนการแล้วจะต้องมีความรัก การพิจารณาที่จะเข้าไปลงมือปฏิบัติแก้ไขปัญหานั้น ๆ คือ การสร้างฉันทะ สามัคคี: การที่จะลงมือปฏิบัติควรคำนึงเสมอว่าเราจะทำงานคนเดียวไม่ได้ ต้องร่วมมือร่วมใจกันเป็นองค์กร เป็นหมู่คณะจึงจะมีพลังเข้าไปแก้ปัญหาให้ลุล่วงไปได้ด้วยดี

จากหลักการทรงงานของในหลวงรัชกาลที่ 9 ดังกล่าว ทางทีมงานวิจัยได้นำมามาใช้เป็นแนวทางการดำเนินงานวิจัยได้ทั้งหมดทุกประเด็น ทั้งทางตรงและทางอ้อม ตัวอย่างเช่น หลักทรงงานข้อที่ 1 การศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบ หลักคิดดังกล่าว ทำให้ทีมวิจัย หน่วยงาน และคนจัดเก็บในพื้นที่เห็นความสำคัญของจัดเก็บข้อมูล นักวิจัยนำข้อมูลทุติยภูมิที่จัดเก็บโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ข้อมูล จปฐ. ข้อมูล ThaiQM TPMAP มาเทียบเคียงจำนวน และดำเนินการสอบถามกับผู้นำชุมชน และดำเนินการสอบถามครัวเรือน ทำให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วม (หลักทรงงาน ข้อที่ 10) ภายหลังจากข้อมูลมาใช้เป็นแนวทางการพัฒนาระดับครัวเรือนยากจน ด้วยการส่งเสริมตามศักยภาพ ด้วยต้นทุนในพื้นที่ให้ครัวเรือนพึ่งตนเองมากที่สุด โดยนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางในการดำรงชีวิตอย่างพออยู่ พอกิน รู้จักออม (หลักการทรงงานข้อที่ 5 ข้อที่ 17,18,19) ดังจะเห็นได้จากการแบ่งกิจกรรม Operating Model ออกเป็น 4 ประเด็นตามผลการวิเคราะห์จากระบบ PPPAOS คือกลุ่มที่ 1 อยู่ลำบาก อยู่ยาก ส่งเสริมให้สามารถพึ่งพาตนเอง “พออยู่ พอกิน” มีอาหารที่อยู่อาศัยตามอัตภาพ และการดำรงชีวิต โดยดำเนินการส่งเสริมด้วย **OM เสริม** คือการลดรายจ่าย ส่วน OM รองเป็นส่งเสริมให้เกิดการใช้ทรัพยากรบวกกับภูมิปัญญาในพื้นที่ การแปรรูปผลิตภัณฑ์ในชุมชน เพื่อก่อเกิดรายได้ และ OM หลัก ด้วยการส่งเสริมอาชีพ โดยไปเชื่อมโยงกับ LE/SE ตามหลักพอเพียง ซึ่งประกอบด้วย 3 คุณลักษณะ คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุมีผล และการมีภูมิปัญญาที่ดี

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การดำเนินโครงการวิจัย การพัฒนาและสนับสนุนพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์ เพื่อจัดความยากจน และสร้างโอกาสทางสังคม พื้นที่จังหวัดลำปาง ในระหว่างปี 2566-2567 นี้ ทีมงานวิจัย วางแผนการบริหารจัดการโครงการวิจัยภายในมหาวิทยาลัย และการพัฒนาการจัดการเพื่อเชื่อมงานกับหน่วยงานภายนอก โดยนำหลักการบริหารงานคุณภาพ (P=Plan, D=Do, C=Check, A=Action) มาใช้ในการบริหารงาน โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของนักวิจัยภายใต้โครงการฯ และภาคี เครือข่ายที่เกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมมือร่วมเรียนรู้ ร่วมติดตาม ร่วมเป็นเจ้าของ และร่วมรับผลประโยชน์ โดยมีวิธีการดำเนินงานตามหัวข้อ ดังนี้

3.1 ประชากรกลุ่มเป้าหมาย

ประชากรที่เข้าร่วมในโครงการจำแนกตามกิจกรรมหลัก ๆ ได้ดังนี้

3.1.1 การค้นหาและสอบทาน ประชากรแบ่งเป็น 3 ประเภทตามกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง

- 1) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ที่เป็นครัวเรือนเป้าหมายในการค้นหาและสอบทาน ได้แก่ ครัวเรือนยากจนที่มีรายชื่ออยู่ในระบบ PPAOS หรือระบบ DSS รายชื่อจากระบบ TPMAP รวมถึงบูรณาการกับข้อมูลผู้ยากไร้จาก ThaiQM ข้อมูลคนจนที่ตกหล่นในมิติรายได้ ที่อยู่อาศัย จากระบบข้อมูล จปฐ.
- 2) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยตรง ที่เป็นเจ้าของข้อมูลครัวเรือนยากจน กลุ่มเปราะบาง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการดำเนินงานของโครงการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ สำนักงานพัฒนาสังคมความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดลำปาง สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดลำปาง สำนักงานที่ว่าการอำเภอ สำนักงานพัฒนาการอำเภอ สาธารณสุขอำเภอ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ทั้ง 103 แห่งในจังหวัดลำปาง
- 3) ผู้นำท้องที่ ท้องถิ่น และผู้นำชุมชนอื่น ๆ ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อาสาพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สมาชิกสภาองค์กรชุมชน เป็นต้น

3.1.2 ปฏิบัติการ Operating Model ในพื้นที่ 5 อำเภอนำร่อง จำแนกประชากรกลุ่มเป้าหมายแสดงตามตารางที่ 5 ได้ดังนี้

ตารางที่ 5 แสดงอำเภอนำร่อง ตำบลเป้าหมาย จำนวนครัวเรือนยากจนทั้งหมดในพื้นที่ และจำนวนครัวเรือนยากจนที่เข้าร่วมกิจกรรม Operating Model (OM)

อำเภอนำร่อง	ตำบลเป้าหมาย	จำนวนครัวเรือนยากจนที่ได้รับการสอบทานในปี 66	จำนวนครัวเรือนยากจนที่เข้าร่วม OM	รวมครัวเรือนที่เข้าร่วม OM
เมืองลำปาง	บ่อแฮ้ว	116	29	
	พิชัย	82	16	
	บ้านเสด็จ	158	38	83
เถิน	แม่มอก	275	219	
	แม่วะ	52	36	
	แม่ปะ	62	16	
	เวียงมอก	262	57	
	ล้อมแรด	478	112	
	นาโป่ง	67	34	
	เถินบุรี	166	52	
	แม่ถอด	74	37	563
แจ้ห่ม	ทุ่งผึ้ง	180	80	
	วิเชตนคร	136	64	
	เมืองมาย	155	65	209
แม่เมาะ	นาสัก	151	106	
	สบป่าด	48	22	
	จางเหนือ	52	69	197
งาว	บ้านอ้อน	151	119	
	นาแก	13	12	
	แม่ตึบ	48	74	
	บ้านโป่ง	83	16	
	บ้านแหง	60	8	
	บ้านร้อง	146	45	
	ปงเตา	42	23	
	บ้านหวด	19	19	
	หลวงเหนือ	60	14	
	หลวงใต้	51	10	340
รวม 5 อำเภอ	27 ตำบล	3,187	1,392	1,392

3.2 พื้นที่ดำเนินงาน (Scope of work)

การดำเนินโครงการ การพัฒนาและสนับสนุนพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์เพื่อขจัดความยากจน และสร้างโอกาสทางสังคม พื้นที่จังหวัดลำปาง ครั้งนี้ แบ่งพื้นที่วิจัยออกเป็น 2 ส่วนตามวัตถุประสงค์หลัก โครงการวิจัย ดังนี้

3.2.1 พื้นที่ดำเนินการ เพื่อการค้นหาและสอบทานครัวเรือนยากจน ใน 13 อำเภอในพื้นที่จังหวัดลำปาง ดังรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ 6 แสดงอำเภอนำร่อง ตำบลเป้าหมาย และรายชื่อตำบลทั้งหมดใน 13 พื้นที่ที่จัดเก็บข้อมูล

ชื่ออำเภอ	จำนวนตำบล ในพื้นที่	จำนวนหมู่บ้าน ในตำบล	รายชื่อตำบลในอำเภอ
เมือง ลำปาง	19	179	ตำบลเวียงเหนือ/หัวเวียง/สวนดอก/สบตุ๋ย/พระบาท/ชมพู/ กล้วยแพะ/ปงแสนทอง/บ้านแลง/บ้านเสด็จ/พิชัย/ทุ่งฝาย/ บ้านเอื้อม/บ้านเป้า/บ้านคำ/บ่อแฮ้ว/ต้นธงชัย/นิคมพัฒนา/ บุญนาคนพัฒนา
แม่ทะ	11	94	ตำบลแม่ทะ/จว้าก/ผาลาด/แม่ทะหลวง/แม่ทะม่วงคำ/ น้ำโทกหัวดง/ท่าแหน/สบเปี๊ยะ/ท่าแหนใต้/ท่าแหนพัฒนา
แม่เมะ	5	45	ตำบลแม่เมะ/สบป่าด/นาสัก/จางเหนือ/บ้านดง
เกาะคา	9	78	ตำบลลำปางหลวง/นาแก้ว/ไหล่หิน/วังพร้าว/ศาลา/เกาะคา/ นาแสง/ท่าผา/ใหม่พัฒนา
เสริมงาม	4	43	ตำบลเสริมงาม/เสริมชัย/เสริมขวา/ทุ่งงาม
ห้างฉัตร	7	73	ตำบลเมืองยาว/ปงยางคก/เวียงตาล/หนองหล่ม/แม่สัน/ ตำบลห้างฉัตร/ตำบลวอแก้ว
สบปราบ	4	46	ตำบลสบปราบ/สมัย/นายาง/แม่ก๊วะ
เถิน	8	95	ตำบลล้อมแรด/เถินบุรี/นาโป่ง/แม่ปะ/แม่มอก/แม่วะ/แม่ ถอด/เวียงมอก
แม่พริก	4	30	ตำบลแม่พริก/พระบาทวังตวง/แม่ปู้/ผาปิง
แจ้ห่ม	7	64	ตำบลแม่สุก/วิเชตนคร/แจ้ห่ม/ปงดอน/บ้านสา/ทุ่งผึ้ง/ เมืองมาย
งาว	10	85	ตำบลบ้านร้อง/บ้านโป่ง/ปงเตา/บ้านแหง/บ้านอ้อน/หลวง ใต้/หลวงเหนือ/นาแก/บ้านหวด/แม่ตึบ
วังเหนือ	8	80	ตำบลร่องเคาะ/ทุ่งฮั้ว/วังซ้าย/วังใต้/วังแก้ว/วังทรายคำ/ วังทอง/วังเหนือ
เมืองปาน	5	56	ตำบลบ้านขอ/ทุ่งกว่าว/แจ้ซ้อน/หัวเมือง/เมืองปาน ()

3.2.2 พื้นที่ดำเนินการปฏิบัติการแก้จน (OM: Operating Model) เลือกพื้นที่ 5 อำเภอนำร่อง โดยมีการพิจารณาความเหมาะสม ดังนี้ 1) ผู้นำทั้งท้องถิ่น และท้องถิ่น มีความเข้มแข็ง รักสามัคคี มีนโยบายที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ เป้าหมายการวิจัย และที่สำคัญมีความพร้อมที่จะร่วมดำเนินการไปกับโครงการ 2) นโยบายของอำเภอนำร่อง ที่มีสภาพปัญหาที่สอดคล้อง และสามารถแก้ไขด้วยกระบวนการวิจัย และนายอำเภอหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ความสำคัญกับโครงการวิจัย และการแก้ไขปัญหาความยากจน 3) เป็นพื้นที่ที่มีการกระจุยตัวของครัวเรือนยากจน 4) เป็นพื้นที่ ที่มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณีมีต้นทุนเดิมอยู่ เช่น เคยเป็นพื้นที่ดำเนินงาน หรือกำลังดำเนินงานวิจัย บริการวิชาการ เป็นต้น ซึ่งจะสามารถเชื่อมงาน และเชื่อมคนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือการดำเนินวิจัย แบ่งเป็น 5 ประเภทตามกิจกรรมหลักของโครงการวิจัย ดังนี้

- 1) แบบคัดกรอง ครัวเรือนยากจน เพื่อเข้าร่วมกิจกรรม Operating Model
- 2) แบบสอบถามที่สร้างโดยทีมกลาง (บพท.) เพื่อการค้นหาและสอบทานครัวเรือนยากจน
- 3) แบบฟอร์มหัวข้อการจัดเวที การประชุม สนทนากลุ่ม
- 4) แบบประเมิน SLROI
- 5) แบบฟอร์มการออม

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

- 3.4.1 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary sources) ประกอบด้วย ประสานข้อมูล ครัวเรือนเป้าหมายกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานพัฒนาชุมชน สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สำนักงานอำเภอ บทความวิจัย รายงานประมาณการเศรษฐกิจของจังหวัด รายงานการประชุมต่าง ๆ เป็นต้น
- 3.4.2 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary sources) ประกอบด้วย การรวบรวมข้อมูลโดยใช้ศักยภาพของผู้นำชุมชนในพื้นที่ ด้วยการเก็บข้อมูลครัวเรือนยากจนเป้าหมายด้วยแบบสอบถาม (จากทีมกลาง บพท.) ข้อมูลที่ได้จากการจัดประชุมคณะกรรมการขับเคลื่อน การจัด Poverty Platform หรือเข้าร่วมประชุมทั้งระดับพื้นที่ ระดับอำเภอหรือระดับจังหวัด รวมถึงข้อมูลที่จัดเก็บตามแบบฟอร์มต่าง ๆ ที่จัดทำขึ้น
- 3.4.3 ข้อมูลที่ได้จากการเข้าร่วมกิจกรรม การบันทึกที่ได้จากการสังเกต เช่น การเยี่ยมเยียนกลุ่มเป้าหมาย กิจกรรม Quick win ที่ดำเนินการในชุมชนกับกลุ่มอาชีพต่าง ๆ

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

- 3.5.1 ข้อมูลที่ได้จากการค้นหาและสอบถาม ด้วยแบบสอบถาม นำมาตรวจสอบความถูกต้องและสมบูรณ์ของข้อมูลนำข้อมูลที่สมบูรณ์ ป้อนเข้าระบบ PPPAOS: Provincial Poverty Alleviation Operating System หรือ ระบบ DSS (Decision Support System) ระบบสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ ทีมมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปางกำลังพัฒนาระบบดังกล่าวร่วมกับมหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ระบบดังกล่าววิเคราะห์ข้อมูล จำแนกเป็นหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลโครงการวิจัย นวัตกรรมที่นำไปใช้ ข้อมูลยุทธศาสตร์จังหวัด ฯลฯ เป็นต้น
- 3.5.2 ข้อมูลที่ได้จากการจัด Poverty forum เวทีเสวนา การประชุมคณะกรรมการต่าง ๆ ที่จัดขึ้น มีการบันทึกข้อมูลด้วยเครื่องอัดเสียง การจดบันทึก รวบรวมตามประเด็น วัตถุประสงค์ของกิจกรรม เรียบเรียง สรุปผลเป็นความเรียง บรรยายเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis)
- 3.5.3 ข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมตัวเลขจำนวนครัวเรือนยากจน ตัวเลขรายได้ การออม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) นำมาหาค่าความถี่ (Frequencies) และค่าร้อยละ (Standard Deviation)

3.6 วิธีการดำเนินการวิจัย และแผนการดำเนินงาน

โครงการวิจัย การพัฒนาและสนับสนุนพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์เพื่อขจัดความยากจน และสร้างโอกาสทางสังคม พื้นที่จังหวัดลำปาง มีวิธีการดำเนินการวิจัย นำเสนอตามวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัยฯ ได้ดังนี้

3.6.1 การพัฒนาและยกระดับแนวทางการบูรณาการบริหารจัดการในพื้นที่ (Provincial Platform) เชื่อมโยงเชิงระบบและความสัมพันธ์การขับเคลื่อนเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน พื้นที่จังหวัดลำปางสู่ยุทธศาสตร์ของจังหวัด ดำเนินการโดย

- 1) การจัดทำ Provincial Poverty/Poverty Forum ในระดับจังหวัด ระดับอำเภอ และระดับพื้นที่เพื่อวิเคราะห์ กลไก กลุ่ม องค์กร หน่วยงานต่าง ๆ เพื่อเชื่อมข้อมูล เชื่อมกลไก เชื่อมกระบวนการ
- 2) การยกระดับกลไกความร่วมมือเพื่อขจัดปัญหาความยากจนระดับจังหวัดที่มีการสร้างเป้าหมายร่วมสำหรับดำเนินโครงการหรือกิจกรรมให้ความช่วยเหลือไปยังครัวเรือนยากจนผ่านกลไกระดมเงินทุน และทรัพยากร รวมถึงได้รับประโยชน์จากการดำเนินการร่วมกัน

แนวทางการบูรณาการแผนท้องถิ่น/แผนจังหวัด/หน่วยงานภารกิจ

3.6.2 การพัฒนายุทธศาสตร์การขจัดความยากจนระดับจังหวัดที่มีเป้าหมายร่วม แผนปฏิบัติการ และโครงการปฏิบัติการแก้ไขปัญหาความยากจน ที่จะเกิดเส้นทางในการแก้ไขปัญหาความยากจนให้เสร็จสมบูรณ์ภายในปี 2570

- 1) การสร้างการรับรู้ ความเข้าใจ และความตระหนักให้แก่หน่วยงาน องค์กร กลุ่มตบอบทาบทการ ขจัดปัญหาความยากจนในพื้นที่จังหวัดลำปาง
- 2) การสร้าง Platform ระดับจังหวัดเพื่อวางแผน กำกับ ติดตาม และจัดทำยุทธศาสตร์การขจัด ความยากจน ที่มีเป้าหมายร่วม และกำหนดแผนปฏิบัติการ และโครงการปฏิบัติการเพื่อแก้ไข ปัญหาความยากจน จังหวัดลำปาง
- 3) การสร้าง Platform ระดับอำเภอ และระดับพื้นที่ ทั้งเป็นทางการ ไม่เป็นทางการ เพื่อวิเคราะห์กลไก องค์กรต่างๆในการสนับสนุนการดำเนินงาน และสร้างระบบ กลไกความ ช่วยเหลือ รวมถึงจัดทำยุทธศาสตร์แก้ปัญหาความยากจนระดับอำเภอที่เชื่อมโยงไปสู่แผน ยุทธศาสตร์จังหวัด ต่อไป
- 4) การจัดทำเวทีระดับจังหวัด (Provincial Poverty) เพื่อเป็นเครื่องมือการพูดคุย แลกเปลี่ยน กับหน่วยงาน กลุ่ม องค์กรที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างระบบ กลไกความร่วมมือ การส่งต่อความ ช่วยเหลือ รวมถึง จัดทำยุทธศาสตร์แก้ปัญหาความยากจนที่ทำให้คนจนหลุดพ้นจากความ ยากจน เพื่อนำไปสู่แผน และโครงการปฏิบัติการ เพื่อการขจัดความยากจนให้เสร็จสมบูรณ์ ภายในปี พ.ศ.2570
- 5) การสร้าง Platform เชิงประเด็น ได้แก่ 1) ประเด็นผู้สูงอายุ โดยการขับเคลื่อนระดับจังหวัด ร่วมกับสมัชชาสุขภาพจังหวัดลำปาง ผลักดันประเด็นคุณภาพผู้สูงอายุสู่แผนงาน/ยุทธศาสตร์ ของหน่วยงานระดับจังหวัด 2) ประเด็นสมุนไพร โดยการเชื่อมโยงกับแผนการดำเนินงานของ องค์การบริหารส่วนจังหวัดลำปาง สาธารณสุขจังหวัดลำปาง คณะกรรมการด้านแพทย์แผนไทย และการแพทย์ทางเลือก เพื่อขับเคลื่อนให้เกิดโรงพยาบาลแพทย์แผนไทยและแพทย์ทางเลือก
- 6) การเชื่อมข้อมูล DSS กับจิสต้า เพื่อใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีในการจัดการข้อมูลครัวเรือน ที่ยากจนในพื้นที่จังหวัดลำปาง โดยนำร่องในพื้นที่ใดหนึ่งที่มีความพร้อม

กลยุทธ์การสร้างเป้าหมายร่วมระดับจังหวัด/อำเภอ

- 1) การสร้างความเป็นเจ้าของข้อมูล ของจังหวัด เช่น ผู้ว่าราชการจังหวัด รองผู้ว่าราชการจังหวัด และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- 2) พัฒนาระบบ กลไก ระดับจังหวัด ระดับอำเภอ เพื่อขับเคลื่อนโครงการวิจัย
- 3) เชื่อมระบบข้อมูลที่มีประสิทธิภาพ เพื่อการตัดสินใจ (Decision Support System: DSS) กับ จังหวัด/อำเภอ
- 4) เพิ่มการบูรณาการจากข้อมูล สู่การบูรณาการ “คน” ด้วยการพัฒนาศักยภาพของหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องผ่าน กระบวนการพัฒนา ARM/ADM
- 5) การสร้าง Platform แบบทางการ และไม่เป็นทางการเพื่อสร้างเป้าหมายร่วมทั้งระดับจังหวัด และระดับอำเภอ

3.6.3 การพัฒนาและยกระดับแพลตฟอร์มจัดความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำระดับจังหวัด (Provincial Poverty Alleviation Operating System: PPAOS) ประกอบด้วย ระบบการค้นหาสอบทาน ระบบข้อมูลครัวเรือนยากจน ระบบส่งต่อความช่วยเหลือ

การดำเนินงานวิจัยในปีที่ 3 เน้นกระบวนการสอบทานข้อมูลคนจน เพื่อให้เกิดความรู้ต้องถูกต้อง และแม่นยำ รวมถึงเพื่อให้ข้อมูลเป็นปัจจุบัน มีการ Inclusion และ Exclusion “คนจนเป้าหมาย” ให้ครอบคลุมทั้งจังหวัดลำปาง โดยเชื่อมการทำงานกับ ข้อมูล Thai QM ของแต่ละอำเภอ โดยดำเนินการ สอบทานในพื้นที่อำเภอทั้ง 13 อำเภอของจังหวัดลำปาง รวมถึงการเก็บข้อมูลใหม่กรณีที่มีคนจนเป้าหมาย เพิ่มขึ้น พื้นที่ดำเนินการค้นหาและสอบทาน

ภาพที่ 1 ขั้นตอนการค้นหาและสอบทานข้อมูล “ครัวเรือนยากจน”

วิธีการดำเนินงานวิจัยมี ดังนี้

- 1) แต่งตั้งโดยคำสั่งมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง ทีมค้นหาและสอบทาน โดยแบ่งออกเป็น 7 ทีม (เอกสารในภาคผนวก) เพื่อรับผิดชอบกระบวนการค้นหาและสอบทาน และ Inclusion และ Exclusion “คนจนเป้าหมาย” ร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่
- 2) การเข้าพบนายอำเภอเพื่อปรึกษา และหาแนวทางและกระบวนการค้นหาและสอบทานข้อมูล “คนจนเป้าหมาย” เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและแม่นยำ รวมถึงเพื่อกระตุ้นให้ผู้นำเห็นความสำคัญของการจัดเก็บข้อมูล ครัวเรือนยากจน รวมถึง การชี้แจงในที่ประชุมประจำเดือนหัวหน้าส่วนราชการ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ทั้ง 13 อำเภอเพื่อชี้แจง สร้างความเข้าใจในกระบวนการดำเนินงานวิจัยฯ ภายหลัง มีการจัดเวทีชี้แจงโครงการวิจัยระดับตำบลทั้ง 103 ตำบลในจังหวัดลำปาง เพื่อสอบทาน และการอบรมการใช้เครื่องมือ

- 3) กระบวนการตรวจสอบรายชื่อคนจน ในระบบ TPMap ข้อมูล ThaiQM ข้อมูล จปฐ. เป็นต้น โดยประสานข้อมูลดังกล่าว กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- 4) การประชุมวางแผนการกับทีมงาน เพื่อการค้นหา สอบทาน และนำเข้า และนำออกคนจน (Inclusion และ Exclusion) “คนจนเป้าหมาย” ร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่
- 5) ดำเนินการค้นหาคนจนเป้าหมายที่เกิดขึ้นใหม่ด้วยแบบสอบถาม หรือสอบทานข้อมูล คนจนเป้าหมายที่เคยเก็บข้อมูลแล้วเมื่อปี 64-65 ด้วยการเวทีสอบทาน ทั้ง 13 อำเภอ
- 6) การนำข้อมูลที่ได้จากสอบทาน และข้อมูลการสำรวจทุน 5 ด้าน มาวิเคราะห์ร่วมกับสภาพปัญหา ตามความต้องการในแต่ละด้าน (ความต้องการในแต่ละด้านรายครัวเรือน/คน)
- 7) การนำคนจนจริงเข้าสู่ระบบฐานข้อมูลและจำแนก (Classify) คนจนไม่จริงออกจากระบบฐานข้อมูล (Add on and Exit)
- 8) จัดเวทีคืนข้อมูล หรือสอบทานกับหน่วยงาน ภาคีที่เกี่ยวข้องที่มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ตำบล นำร่อง Operating Model / ระดับอำเภอ และระดับจังหวัด
- 9) นำข้อมูลไปใช้ออกแบบการช่วยเหลือ และส่งต่อความช่วยเหลือไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- 10) ถอดบทเรียน ผลการทำงาน สะท้อนปัญหาพื้นที่ แลกเปลี่ยนเรียนรู้

ส่วน การพัฒนาระบบส่งต่อความช่วยเหลือ โดยการเชื่อมโยงเข้าสู่สวัสดิการภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม รวมถึงบูรณาการระบบข้อมูลครัวเรือนยากจนระดับพื้นที่ (PPPConnex)

การออกแบบการส่งต่อ ในปีที่ 3 จำเป็นต้องถอดบทเรียนการดำเนินงานจาก 2 ปีที่ผ่านมา จากระบบกลไกการส่งต่อความช่วยเหลือและส่งต่อความช่วยเหลือในปีที่ 1 และ 2 ของการดำเนินโครงการ ทำให้เพิ่มภาคีเครือข่ายความร่วมมือทั้งในระดับจังหวัด อำเภอ และพื้นที่ ผ่านกลไกทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ หากพิจารณาระบบ กลไกส่งต่อความช่วยเหลือที่ผ่านมาพบว่า การส่งต่อมีความช่วยเหลือจะไม่ทันกาล หรือตอบสนองระยะเวลาความเร่งด่วน หรือเสี่ยงที่จะไม่ได้รับการช่วยเหลือ เช่น ที่อยู่อาศัยของคนจนเป้าหมายที่มีค่อนข้างมาก สิ่งที่พบที่เป็นข้อจำกัดคือ หน่วยงานที่มีภารกิจรับผิดชอบ เช่น สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) มีงบประมาณช่วยเหลือ หากแต่หน่วยงานระดับพื้นที่คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ไม่ได้ดำเนินการส่งเรื่อง ที่อยู่อาศัยที่ต้องการรับการช่วยเหลือมายัง พม. หรือมีไม่กี่แห่งที่จัดส่งรายชื่อครัวเรือนที่ต้องการซ่อม สร้างบ้านเขามาตามระบบ ทำให้เกิดข้อคำถามว่า เพราะอะไร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีครัวเรือนในพื้นที่ ที่มีสภาพบ้านทรุดโทรมไม่ได้ดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องไปยัง สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดลำปาง (พม.) สมมติฐาน สองประการ ประการที่หนึ่งคือ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่ทราบ โดยเฉพาะผู้บริหารที่เพิ่งมารับตำแหน่งใหม่ไม่ทราบขั้นตอน รายละเอียด ประการที่สองคือ บางพื้นที่อาจจะมองว่า มีความยุ่งยาก บุคลากรที่เกี่ยวข้องอาจไม่เพียงพอที่ผ่านมาสองปีนักวิจัยในโครงการดำเนินการแก้ไขเฉพาะหน้า กรณีเร่งด่วนคือ การรวบรวมเงิน จากภาคส่วนต่าง ๆ และรวมกับผู้นำชุมชนในพื้นที่ จัดซ่อมแซมที่อยู่อาศัยให้ ส่วนแนวทางแก้ไขระยะยาวคือ การสร้างพื้นที่กลางในการพูดคุย แลกเปลี่ยน หรือ

ถอนบทเรียนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่สามารถดำเนินการเรื่องนี้ได้ดี เพื่อเป็นตัวอย่าง และกระตุ้นให้เกิดการดำเนินการช่วยเหลือเรื่องนี้อย่างจริงจัง นอกจากนี้ ระบบการติดตามและพัฒนาระบบข้อมูลย้อนกลับยังไม่ดีเท่าที่ควร เนื่องจากยังขาดการวางระบบ กลไกที่ชัดเจนในเรื่องนี้ โดยเฉพาะการเชื่อมข้อมูลกับหน่วยงานระดับจังหวัด ประกอบกับ กลไกการประชุม ศจพ.จ ประชุมกันไม่สม่ำเสมอในปลายปี 65 – ต้นปี 66 ทำให้การนำเสนอผลการช่วยเหลือไม่ได้ถูกนำเสนออย่างต่อเนื่อง ประกอบกับหน่วยงานจังหวัดจะมีระบบการ feedback loop เป็นของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องระดับจังหวัด หน่วยงานทั่วไปไม่สามารถเข้าถึง ทำให้ไม่สามารถมองเห็นการช่วยเหลือ หรือเชื่อมโยงได้

ดังนั้น ในปีที่ 3 ของการดำเนินงานวิจัยนี้ จึงมีการต่อยอด สานต่อการทำงานเชิงบูรณาการเชิงรุกมากขึ้นรวมถึง การวางระบบ กลไกการติดตามผลการช่วยเหลือและนำคนจนที่ได้รับการช่วยเหลือแล้วออกจากระบบ ตั้งแต่ต้นทาง โดยปีนี้จะดำเนินการจัดตั้ง คณะกรรมการเพื่อติดตาม เกาะติดกับเรื่องนี้ และยังคงใช้กลไกเดิมเมื่อปีที่ผ่านมา ได้แก่ กลไกจังหวัด เช่น คณะกรรมการศูนย์อำนวยการขจัดความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจังหวัดลำปาง (ศจพ.จ) คณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการพัฒนาระบบสนับสนุนการทำงานเชิงพื้นที่ เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน แบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำพื้นที่จังหวัดลำปาง ซึ่งแต่งตั้งโดยผู้ว่าราชการจังหวัด ที่มีบทบาทหน้าที่เฉพาะโครงการวิจัยฯ ดังกล่าวนี้นี้ กลไกระดับอำเภอ ผ่านคณะกรรมการศูนย์อำนวยการขจัดความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอำเภอ (ศจพ.อ.) กลไกระดับท้องถิ่น เช่น เทศบาลนครลำปางผ่านคณะกรรมการศูนย์อำนวยการขจัดความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเทศบาลนคร (ศจพ.ทน.) และกลไกระดับตำบล ร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้นำชุมชน เช่น เวทีการประชุมสภาฯ หรือการพบปะทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการกับผู้บริหารของหน่วยงาน หรือผู้นำชุมชน เป็นต้น

จากต้นทุน กลไกการส่งต่อความช่วยเหลือที่ได้ดำเนินงานในปี 2564-2565 ที่ผ่านมา ทำให้นักวิจัยภายใต้โครงการฯ เล็งเห็นความสำคัญในการสานต่อความร่วมมือกับทุกภาคส่วน โดยให้นำหน้าของการแลกเปลี่ยนผ่านเวที Poverty Forum เพื่อเป็นเครื่องมือหนึ่งในการกลไกความร่วมมือทั้งระดับพื้นที่ ระดับจังหวัด ระดับอำเภอ ระดับตำบล และระดับชุมชน รวมถึงภาคส่วนต่าง ๆ ตั้งแต่ “ต้นทาง” กระบวนการวางแผนเกี่ยวกับข้อมูล “คนจนเป้าหมาย” เช่น การสอบถามข้อมูล ร่วมกับอำเภอในพื้นที่ ร่วมกับพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ พัฒนาชุมชน สาธารณสุขอำเภอ การใช้กลไกคณะกรรมการที่ปรึกษา/คณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการวิจัยฯ วางแผนกลไกการส่งต่อความช่วยเหลือ “คนจนเป้าหมาย” การสร้างระบบข้อมูลย้อนกลับ (Feedback Loop) เพื่อติดตามผลการช่วยเหลือส่วน “กลางทาง” กระบวนการค้นหาและสอบถามข้อมูล “คนจนเป้าหมาย” เป็นการประสานความร่วมมือกับกลุ่ม องค์กร ภาคี เครือข่าย เช่น อสม./ อพม./ สมาชิกสภาองค์กรชุมชน เป็นต้น เพื่อ Add on คนจนเข้าสู่ระบบ: คนจนจริงไม่ได้อยู่ในระบบ / ขยายข้อมูลคนจนจากครัวเรือนคนจน นอกจากนี้ บทบาทของภาคีเครือข่ายคือ ร่วม Classify คนจนไม่จริงออกจากระบบ: แยกคนจน

ไม่จริงหรือคนจนที่พ้นสถานะยากไร้/อ่อนไหว และ “ปลายทาง” การนำข้อมูลที่ได้จากการ Classify ดังกล่าว แล้วไปสู่การช่วยเหลือตามภารกิจของหน่วยงาน รวมถึง การนำข้อมูลไปสู่การจัดทำแผนพัฒนาระดับพื้นที่/ท้องถิ่น ตลอดจนนำข้อมูลจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยนำเสนอต่อ คณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการวิจัยฯ

วิธีการดำเนินการวิจัย มีดังนี้

- 1) การประชุมชี้แจง คณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการวิจัยฯ เพื่อกำหนดกรอบการส่งต่อฯ
- 2) ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม ภาคประชาชน เพื่อประชุมวางแผน การออกแบบการติดตามความช่วยเหลือ “คนจนเป้าหมาย”
- 3) การสร้างระบบข้อมูลย้อนกลับ (Feedback Loop) เพื่อติดตามผลการช่วยเหลือและนำคนจนที่ได้รับการช่วยเหลือแล้วออกจากระบบ โดยเชื่อมโยงกับระบบ DSS ของปี 66-67
- 4) การสร้างพื้นที่กลาง (Provincial Poverty) เพื่อเป็นเครื่องมือการส่งต่อความช่วยเหลือ “คนจนเป้าหมาย” ระดับจังหวัด
- 5) การประสาน ประชุมเพื่อวางแผนการดำเนินงานร่วมกับอำเภอทั้ง 5 แห่งประกอบด้วย อำเภอจาง อำเภอแจ้ห่ม อำเภอแม่เมาะ อำเภอเถิน และอำเภอเมืองลำปาง เพื่อให้สอดคล้องกับ โครงการบำบัดทุกข์ บำรุงสุขของกระทรวงมหาดไทย
- 6) การจัดทำ Poverty Forum ในระดับอำเภอ เพื่อการส่งต่อความช่วยเหลือ “คนจนเป้าหมาย” ทำให้คนจนหลุดพ้นจากความยากจน
- 7) ดำเนินการส่งต่อความช่วยเหลือคนจนเป้าหมาย 100% พร้อมทั้งสร้างระบบข้อมูลย้อนกลับ (Feedback Loop) เพื่อติดตามผลการช่วยเหลือและนำคนจนที่ได้รับการช่วยเหลือแล้วออกจากระบบ

การบริหารจัดการ Inclusion/Exclusion และ Feedback loop

เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง แม่นยำ น่าเชื่อถือ และเกิดการยอมรับในข้อมูล และระบบระบบ PPAOS /DSS ทีมงานวิจัย ได้เพิ่มความเข้มข้นของการค้นหาและสอบทานข้อมูล “ครัวเรือนยากจน” ด้วยวิธีการที่หลากหลายสอดคล้องกับบริบทของแต่ละพื้นที่ ที่สำคัญการสร้าง ความเข้าใจในเรื่องของนิยาม “ครัวเรือนยากจน” ให้ตรงกันกับพื้นที่ ความจำเป็นในการทำให้ข้อมูลเป็นปัจจุบัน และนอกเหนือจากวิธีการดำเนินการวิจัยในข้อ 3.1.2 ข้างต้นแล้ว ทีมวิจัยได้เพิ่มประสิทธิภาพ การบริหารจัดการ Inclusion/Exclusion และ Feedback loop ดังนี้

- 1) ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานระดับจังหวัด ระดับอำเภอ และระดับพื้นที่ เพื่อเชื่อมข้อมูล “ครัวเรือนยากจน” กับข้อมูลที่เกี่ยวข้อง เช่น ข้อมูล TPMAPI ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ข้อมูล ThaiQM
- 2) สร้าง Poverty forum กับหน่วยงาน/ผู้นำชุมชน นำข้อมูลมาพูดคุย สอบทานความถูกต้อง รวมถึงสภาพปัญหาที่เป็นอุปสรรคในให้ได้ซึ่งข้อมูลที่ต้องการ
- 3) เชื่อมกระบวนการค้นหาและสอบทานกับอำเภอ เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของอำเภอ
- 4) การจัดเวทีระดับพื้นที่ ระดับตำบล เพื่อสอบทานข้อมูล “ครัวเรือนยากจน” ซึ่งประกอบด้วย ผู้นำท้องที่ ท้องถิ่น และผู้นำชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดเก็บข้อมูล เพื่อนำเข้าและนำออก ครัวเรือนยากจนที่ Inclusion/Exclusion
- 5) การส่งต่อข้อมูล “ครัวเรือนยากจน” กรณีเร่งด่วน โดยส่งต่อ ด้วยการสร้าง Platform พูดคุย แลกเปลี่ยน และส่งต่อความช่วยเหลือ รวมถึงการส่งต่ออย่างเป็นทางการ โดยส่งหนังสือ
- 6) พัฒนาระบบ DSS ให้เป็นระบบที่สามารถติดตามการช่วยเหลือครัวเรือนยากจน
- 7) จัดตั้งกองทุนระดับพื้นที่ เพื่อเป็นสวัสดิการสำหรับครัวเรือนยากจนที่มีความลำบากด้านค่าใช้จ่ายจำเป็นในการดำรงชีพ
- 8) สร้างกลไกความร่วมมือกับผู้ประกอบการระดับ SE/LE เพื่อสร้างรายได้ให้แก่ครัวเรือนยากจนในพื้นที่เป้าหมาย
- 9) การติดตามความช่วยเหลือ Feedback loop ด้วยการติดตามอย่างเป็นทางการ และไม่ใช่ว่าทางการ

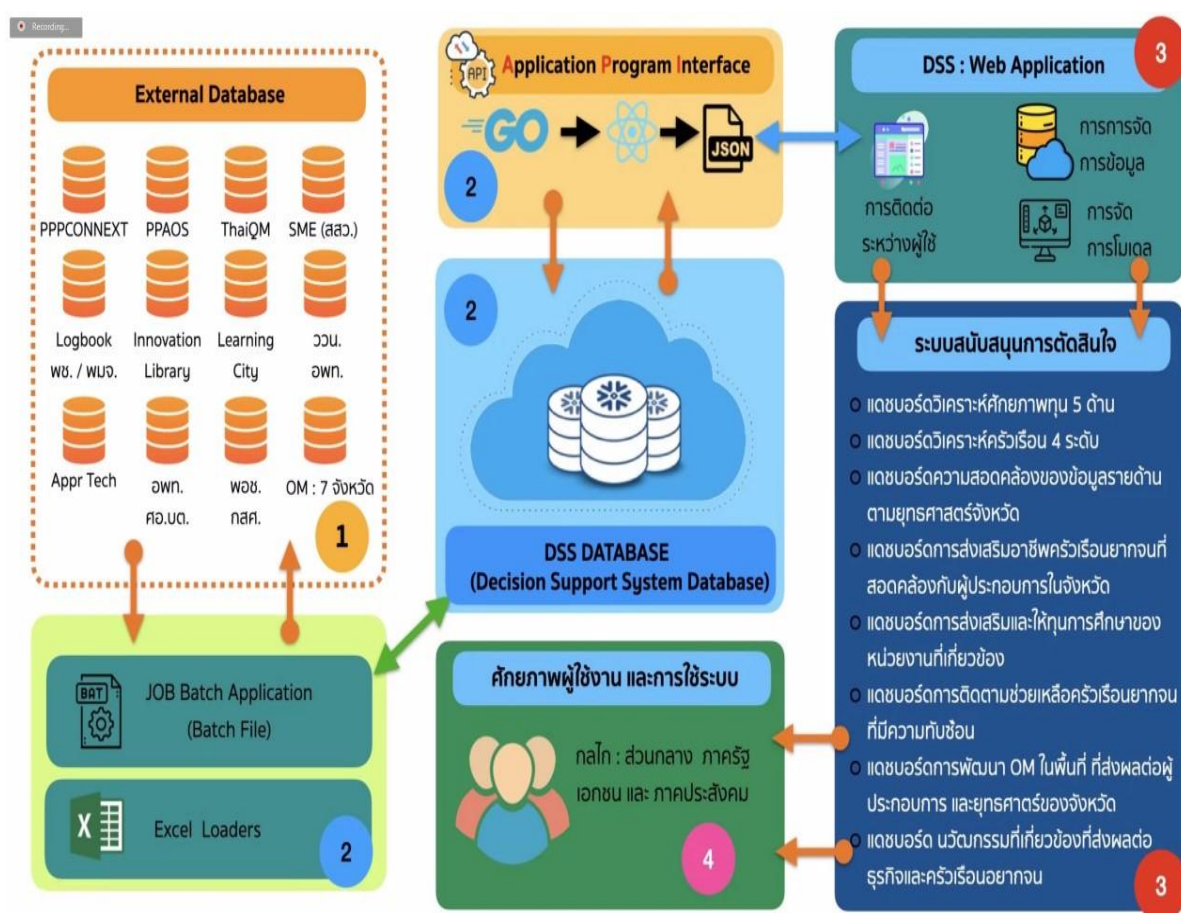
3.6.4 การพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ (Decision Support System: DSS) ในการเพิ่มประสิทธิภาพของการแก้ไขปัญหาความยากจน พื้นที่จังหวัดลำปาง

การพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ ในการเพิ่มประสิทธิภาพของการแก้ไขปัญหาความยากจน พื้นที่จังหวัดลำปาง เป็นการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อเป็นตัวเชื่อมโยงข้อมูลตั้งแต่ปี 2564 ปี 2565 และปี 2566 เข้าด้วยกัน โดยจะนำข้อมูลที่อยู่ในระบบ PPAOS มาตรวจสอบความสมบูรณ์ว่ามีความถูกต้องครบถ้วน และพร้อมจะนำข้อมูลส่วนนี้ส่งต่อไปยังระบบสารสนเทศของมหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ต่อไป ดังนั้นระเบียบวิธีวิจัยในโครงการดังนี้ อาจจะตั้งไว้พอสังเขป เนื่องจาก จำต้องปรับไปตามสภาพ บริบทในพื้นที่ ดังนี้

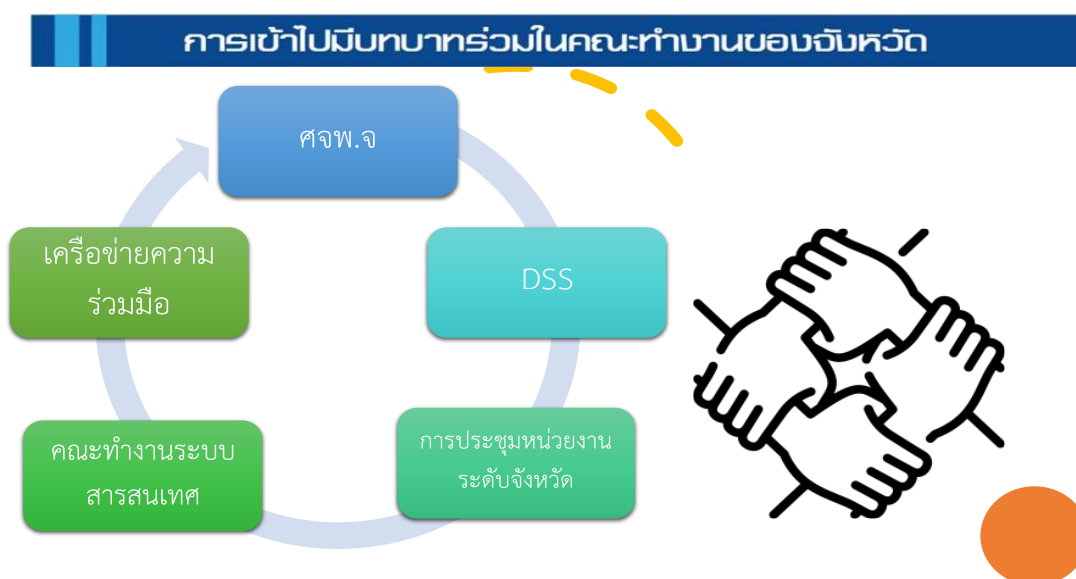
- 1) จัดตั้งคณะทำงานเพื่อรวบรวมความต้องการของระบบที่ต้องการ และประชุมหารือ เพื่อออกแบบเรียนสภาพข้อจำกัด ปัญหาการดำเนินงานปีที่ผ่านมา
- 2) ประชุมวางแผนร่วมกับมหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์และสถาบัน หน่วยงานอื่น ๆ
- 3) ทำการวิเคราะห์ระบบทั้งระบบเก่าและระบบใหม่ที่ต้องการพัฒนา
- 4) พัฒนาระบบส่วนจัดเก็บข้อมูล ย้ายข้อมูล โดยตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล และจัดกลุ่ม แยกประเภท

- 5) ทำการทดสอบระบบ และปรับแก้ให้ข้อมูลมีความสมบูรณ์
- 6) พัฒนาระบบส่วนประมวลผล เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาประมวลผล
- 7) พัฒนาระบบส่วน Dashboard แสดงรายงาน กราฟต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับการใช้งาน
- 8) ทำการทดสอบระบบสารสนเทศฯ และแก้ไขข้อผิดพลาดต่างๆ ที่เกิดจากระบบ
- 9) จัดอบรมผู้ใช้งาน ที่เกี่ยวข้อง และนำไปใช้งานจริง
- 10) การจัดประชาสัมพันธ์เผยแพร่ระบบสารสนเทศฯ ในช่องทางต่าง ๆ และทำสื่อวีดิทัศน์

ระบบสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ (Decision Support System: DSS) มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาระบบสนับสนุนการตัดสินใจ สำหรับผู้บริหารใช้ประโยชน์ประกอบการวางแผนและพัฒนากลยุทธ์ การแก้ไขปัญหาความยากจน และสร้างโอกาสทางสังคม อย่างมีประสิทธิภาพ 2) เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับการบริหารจัดการโครงการในการเลือกแนวทาง วิธีการที่เหมาะสม สอดคล้องกับการจัดการ สภาพปัญหาและสถานการณ์ในปัจจุบัน 3) พัฒนาศักยภาพผู้ปฏิบัติงานในโครงการในการใช้ประโยชน์ระบบข้อมูล ประกอบการพัฒนากระบวนการแก้ไขปัญหาความยากจนในระดับพื้นที่

ภาพที่ 2 ระบบสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ (Decision Support System: DSS)

ภาพที่ 3 การเข้าไปมีบทบาทร่วมในคณะทำงานของจังหวัด

ในพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ (Decision Support System: DSS) จำเป็นต้องอาศัยเครือข่ายความร่วมมือ ร่วมใจ ความเป็นเจ้าของข้อมูลของหน่วยงาน ต้องมีคณะทำงานที่กำกับดูแลระบบ เชื่อมประสานข้อมูลกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทำให้ข้อมูลเป็นข้อมูลที่ทุกหน่วยงานร่วมเป็นเจ้าของ ดังนั้น การออกแบบการทำงานในครั้งนี้ จึงมีการจัดตั้งคณะทำงานภายใน และภายนอกมหาวิทยาลัย มีกลไกการพูดคุยวางแผนการทำงานร่วมกัน รวมถึงพัฒนาทักษะบุคลากรที่เกี่ยวข้องในหน่วยงานให้สามารถใช้ประโยชน์จากระบบสารสนเทศดังกล่าว โดยทีมวิจัยวางแผนการฝึกอบรมการเข้าถึงข้อมูล รวมถึงทักษะต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการใช้งานในระบบ

กระบวนการยกระดับงาน SRA

3.6.5 การพัฒนาระบบข้อมูล PPAOS/DSS/การเชื่อมโยงการใช้ประโยชน์กับ Users

เพื่อให้การพัฒนาระบบ PPAOS/DSS/การเชื่อมโยงการใช้ประโยชน์กับ Users ได้อย่างเป็นอย่างมีประสิทธิภาพ ทีมงานวิจัยได้วางระบบ กลไกการดำเนินงานไว้ ดังปรากฏขั้นตอนไว้ ในวิธีการดำเนินการวิจัยในวัตถุประสงค์ข้อ 3.1.3 และเพื่อให้เกิดการยกระดับงาน SRA ทีมงานวิจัยได้ขยับกระบวนการดำเนินงานดังนี้

- 1) สร้างกลไกระดับจังหวัด เพื่อเชื่อมโยงข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ผ่านผู้บริหารระดับผู้ว่าราชการ/รองผู้ว่าราชการจังหวัดลำปาง และหัวหน้าหน่วยงานระดับจังหวัด
- 2) สร้างแรงกระตุ้นให้กับหน่วยงานทั้งระดับจังหวัด และระดับอำเภอเห็นความสำคัญและความจำเป็นในการพัฒนาระบบข้อมูล DSS

- 3) สร้างระบบ กลไกระดับอำเภอ โดยเริ่มจากอำเภอนำร่อง เพื่อสร้างความเป็นเจ้าของด้วยการเชื่อมงาน เชื่อมข้อมูล และเชื่อมคน
- 4) สร้าง Platform ทั้งรูปแบบทางการ และไม่เป็นทางการ เพื่อสร้างการรับรู้การมีส่วนร่วมในการวางแผน มีส่วนร่วมและที่สำคัญความเป็นเจ้าของระบบ อันจะนำไปสู่การใช้ประโยชน์ร่วมกัน
- 5) เพิ่มกระบวนการค้นหา และสอบถามเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและแม่นยำ และนำเข้าสู่ระบบเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือ และสร้างการยอมรับจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องระดับจังหวัด ระดับอำเภอ

3.6.6 การพัฒนาและยกระดับบทบาทของมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปางให้เป็นสถาบันการศึกษาในพื้นที่ (Area Based University) และสร้างนักบริหารจัดการพื้นที่ (Area Research Manager) ในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์และปฏิบัติการแก้ไขปัญหาคความยากจนจังหวัดลำปาง

การพัฒนาและยกระดับบทบาทของมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง และการสร้างนักบริหารจัดการพื้นที่ในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์และปฏิบัติการแก้ไขปัญหาคความยากจนจังหวัดลำปาง เป็นงานที่ทำทายมหาวิทยาลัยราชภัฏที่จะยกระดับบทบาทตนเองให้เป็น สถาบันการศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น และสร้างนักบริหารจัดการพื้นที่เพื่อการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ และปฏิบัติการแก้ไขปัญหาคความยากจนต่อไป อย่างไรก็ตาม ด้วยปรัชญาของการเป็นสถาบันเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น และด้วยประสบการณ์การทำงานเชิงพื้นที่ที่ผ่านมา จะเป็นต้นทุนสำคัญที่จะผลักดันให้ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปางสามารถบรรลุเป้าหมายดังกล่าวนี้ได้ ซึ่งเบื้องต้นได้กำหนดแนวทาง ขั้นตอน การดำเนินงาน ดังนี้

- 1) การสื่อสารเชิงกลยุทธ์ เพื่อเพิ่มระดับการรับรู้ และความสำคัญของโครงการวิจัยในครั้งนี้ให้กับผู้บริหารและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ภายในมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
- 2) การเชื่อม งานกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องภายในมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง เช่น อว.ส่วนหน้า งานวิศวกรสังคม สถาบันวิจัยและพัฒนา คณะต่างๆ เป็นต้น เพื่อการขับเคลื่อนประเด็นเกี่ยวข้องให้เป็นไปในทิศทางที่หนุนเสริมซึ่งกันและกัน
- 3) การจัดตั้งคณะทำงานขึ้นมาเพื่อ ขับเคลื่อนเชิงนโยบาย ผลักดันให้การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์โครงการวิจัยฯ และตอบเป้าประสงค์ของมหาวิทยาลัยฯ
- 4) จัดทำ MOU กับมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา (มทร.) และ/หรือสถาบันการศึกษาในพื้นที่/ภาคที่เกี่ยวข้อง เพื่อร่วมกันพัฒนาและยกระดับการเป็นสถาบันการศึกษาในพื้นที่ (Area Based University)
- 5) วางระบบ กลไกการทำงานร่วมกับ มทร. และ/หรือสถาบันการศึกษา/ภาคในพื้นที่ เช่น การสร้างพื้นที่ (Platform) การพูดคุย และร่วมดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ภายใต้แผนงานวิจัย
- 6) ประสาน เชื่อมโยงกลไกระดับจังหวัด ผ่านการประชุม คณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการ การพัฒนาระบบสนับสนุนการทำงานเชิงพื้นที่เพื่อแก้ไขปัญหาคความยากจน แบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำ พื้นที่จังหวัดลำปาง เพื่อการขับเคลื่อนการยกระดับการเป็น สถาบันการศึกษาในพื้นที่ (Area Based University)

- 7) การบูรณาการกับอำเภอในพื้นที่จังหวัดลำปาง ภายใต้ “โครงการบำบัดทุกข์ บำรุงสุขแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน” ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการ ในเรื่องของการปลูกฝังค่านิยมการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง เพื่อนำไปสู่การขับเคลื่อนและสร้างกลไกการทำงานร่วมกันของภาคส่วนต่าง ๆ ในกิจกรรมการพัฒนา กิจกรรมสาธารณประโยชน์ที่ส่งผลต่อการสร้างสังคมที่เข้มแข็ง
- 8) การจัดทำหลักสูตรระยะสั้น เพื่อส่งเสริมให้เกิดนักจัดการงานวิจัยเชิงพื้นที่ (Area Research Manager: ARM) นักจัดการงานพัฒนาเชิงพื้นที่ (Area Development Manager: ADM) โดยการมีส่วนร่วมของสถาบันการศึกษา และภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนงานการจัดปัญหาความยากจนในพื้นที่จังหวัดลำปาง
- 9) การส่งเสริม สนับสนุนให้นักจัดการงานวิจัยเชิงพื้นที่ (Area Research Manager: ARM) นักจัดการงานพัฒนาเชิงพื้นที่ (Area Development Manager: ADM) นำเอาความรู้ไปขับเคลื่อนนักจัดการในพื้นที่ เพื่อขับเคลื่อนการจัดความยากจนในพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรม
- 10) การติดตาม ประเมินผลเป็นระยะ ๆ

กระบวนการพัฒนา Area Manager

การขับเคลื่อนแก้ไขปัญหาความยากจนจังหวัดลำปางจำเป็นต้องสร้าง “คน” ทั้งในองค์กร และนอกองค์กร ดังนั้น หนึ่งในกระบวนการที่สำคัญคือ การพัฒนา Area Manager ด้วยการพัฒนาและยกระดับบทบาทของมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปางให้เป็นสถาบันการศึกษาในพื้นที่ (Area Based University) ร่วมกับสถาบันการศึกษาในพื้นที่ และการสร้าง และพัฒนาศักยภาพบุคลากรสู่การเป็นนักจัดการงานวิจัยเชิงพื้นที่ (Area Research Manager: ARM) นักจัดการงานพัฒนาเชิงพื้นที่ (Area Development Manager: ADM) เพื่อการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์และปฏิบัติการแนวทางการดำเนินงาน มีดังนี้

- 1) การสร้างการรับรู้ ความเป็นมา ความสำคัญ และสร้างการมีส่วนร่วมในกระบวนการดำเนินโครงการวิจัย กับหน่วยงานระดับจังหวัด อำเภอ และพื้นที่
- 2) เสริมพลัง ทักษะด้วยหลักสูตร ARM/ADM โดยภาคี เครือข่ายได้มีส่วนร่วมในการออกแบบหลักสูตร กลุ่มเป้าหมายที่มาจากบุคลากรภายในมหาวิทยาลัยฯ และภายนอกมหาวิทยาลัยฯ ทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และภาคประชาคม
- 3) ส่งเสริม สนับสนุนให้บุคลากรที่ผ่านการอบรมหลักสูตรนำทักษะ ประสบการณ์ที่ได้รับไปช่วยขับเคลื่อนการจัดความยากจนในพื้นที่ ร่วมกับโครงการวิจัยในพื้นที่ (อำเภอนำร่องทั้ง 5 พื้นที่) มีการกำหนดบทบาทหน้าที่ การวางแผนการทำงานร่วมกัน เพื่อนำเครื่องมือที่ได้จากการอบรมไปใช้ในพื้นที่ ทำหน้าเสริมการทำงานของนักวิจัยฯ ด้วยการยกระดับคุณภาพชีวิตทั้งมิติรายได้ มิติสังคมและมิติสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ต่อไป

3.6.7 การพัฒนาโมเดลแก๊จน (Operating Model) ระดับพื้นที่ที่เหมาะสมกับศักยภาพของคนจนเป้าหมาย และสอดคล้องกับบริบทพื้นที่

โครงการวิจัย การพัฒนาและสนับสนุนพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์ เพื่อจัดความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคม พื้นที่จังหวัดลำปาง แบ่งเป็นโครงการหลักทำหน้าที่บริหารจัดการโครงการ และโครงการย่อยซึ่งเป็นโครงการนำร่อง Operating Model เพื่อยกระดับคนจนได้รับการพัฒนาอาชีพ ยกระดับรายได้ และเข้าถึงโอกาสในการยกระดับฐานะทางสังคมจำนวน 4 โครงการย่อยจำแนกตามอำเภอ ประกอบด้วย พื้นที่อำเภอเถิน อำเภอแจ้ห่ม อำเภอแม่เมาะ อำเภอองาว และอำเภอเมืองลำปาง ในส่วนของโครงการหลัก จำแนกภารกิจหลัก ๆ ออกเป็น 9 ประเด็น แบ่งกระบวนการออกเป็น 2 ระดับ ดังนี้

1) การดำเนินงานวิจัยโครงการวิจัยย่อย “โมเดลแก๊จน”

การพัฒนาโมเดลแก๊จน (Operating Model) ระดับพื้นที่ที่เหมาะสมกับศักยภาพของคนจนเป้าหมายและสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ที่ทำให้คนจนหลุดพ้นความยากจน ในพื้นที่ 5 อำเภอเป้าหมาย โดยกำหนด การดำเนินงานดังนี้

- 1.1 กำหนดพื้นที่เป้าหมาย และกลุ่มคนจนเป้าหมาย (Unit of Analysis) ตามยุทธศาสตร์การแก้ปัญหาความยากจนที่ช่วยให้กลุ่มเป้าหมายหลุดพ้นจากความยากจน เป้าหมายการแก้ไขปัญหาความยากจนในปีที่ 3 นี้ โดยมีคนจนเป้าหมายได้รับการช่วยเหลืออย่างน้อย 1,000 ครัวเรือน และไม่น้อยกว่า 5,000 คน โดยแบ่งสัดส่วนไปตามพื้นที่ดำเนินการ 5 อำเภอ ดังนี้ อำเภอเถินเป็นจำนวน ไม่น้อยกว่า 500 ครัวเรือน อำเภอแม่เมาะ และอำเภอองาว จำนวนไม่น้อยกว่า 280 ครัวเรือน อำเภอแจ้ห่มจำนวนไม่น้อยกว่า 150 และอำเภอเมืองลำปางจำนวนไม่น้อยกว่า 70 ครัวเรือน โดยการออกแบบการแก้ปัญหาความยากจน เพื่อรับการช่วยเหลือให้หลุดพ้นจากความยากจน
- 1.2 การประสานความร่วมมือกับหน่วยงาน ภาคี เครือข่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อหาแนวทางการดำเนินงานเชิงบูรณาการร่วมกัน
- 1.3 การลงพื้นที่เพื่อสอบถาม คัดกรองกลุ่มเป้าหมายเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมปฏิบัติการแก๊จน (OM: Operating Model) และทบทวนประเด็นการขับเคลื่อนงานเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนในพื้นที่นำร่องใน 5 อำเภอ
- 1.4 การแต่งตั้งคณะทำงานระดับพื้นที่เพื่อเป็นกลไกการดำเนินงาน
- 1.5 ดำเนินการยกระดับรายได้ กลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ดำเนินการ 5 อำเภอ ดังนี้
  - (1) อำเภอเถิน เป็นการต่อยอด และขยายพื้นที่การดำเนินงานให้ครอบคลุมทั้งอำเภอเถินด้วยประเด็น 3 ประเด็น ได้แก่ ประเด็นสมุนไพร ประเด็นถั่วเหลือง/พืชผัก และประเด็นป่าชุมชน เป็นต้น
  - (2) อำเภอองาว เป็นพื้นที่ OM ใหม่ ที่มุ่งดำเนินการยกระดับ “คนจนเป้าหมาย” ด้วย ไม้ และพืชผลทางการเกษตรในพื้นที่

- (3) อำเภอแจ้ห่ม เป็นพื้นที่ OM ใหม่ ที่มุ่งดำเนินการยกระดับ “คนจนเป้าหมาย” ด้วยผลิตภัณฑ์จาก ไม้ และพืชผลทางการเกษตร
- (4) อำเภอแม่เมาะ เป็นพื้นที่ OM ใหม่ ที่มุ่งดำเนินการยกระดับ “คนจนเป้าหมาย” ด้วย ไม้ และพืชเศรษฐกิจในพื้นที่ โดยการเชื่อมการดำเนินงานกับ “โครงการแม่เมาะเมืองน่าอยู่” (Mae Moh Smart City) ของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) แม่เมาะ
- (5) อำเภอเมืองลำปาง เป็นพื้นที่ที่เคยทำ OM เมื่อปี 64-65 ปี 66 นี้เป็นการขยายผลไปยังพื้นที่อื่นซึ่งจะดำเนินการยกระดับ “คนจนเป้าหมาย” ร่วมกับ แผนของอำเภอเมืองลำปาง และท้องที่ ท้องถิ่น ในพื้นที่

1.6 การพัฒนาอาชีพ และยกระดับรายได้ ครีวเรือนคนจน จำแนกตามกลุ่มเป้าหมาย 3 กลุ่ม ดังนี้ (จำแนกตามผลการวิเคราะห์ PPPConnex)

- (1) กลุ่มอยู่ลำบากและอยู่ยาก จะส่งเสริมให้มีกิจกรรม OM เสริม หมายถึง กิจกรรมส่งเสริมการลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ (OM เสริม) เช่น การส่งเสริมการปลูกพืชผัก การเลี้ยงสัตว์ไว้เพื่อบริโภค เหลือขายในชุมชน
- (2) กลุ่มอยู่พอได้ จะส่งเสริมกิจกรรมลดรายจ่าย เสริมรายได้ (OM รอง) เช่น การส่งเสริมการปลูกพืชผัก การเลี้ยงสัตว์ไว้เพื่อบริโภค และส่งเสริมการแปรรูปจำหน่ายในชุมชน และผู้ประกอบการบางส่วน
- (3) กลุ่มอยู่ดี ส่งเสริมการลดรายจ่าย สร้างรายได้ (OM หลัก) เช่น การส่งเสริมการปลูกพืชผัก การเลี้ยงสัตว์ไว้เพื่อบริโภคและส่งเสริมการแปรรูปจำหน่ายให้ผู้ประกอบการ (LE/SE) หรือส่งเสริมในกิจกรรมที่ได้ผลระยะยาว เช่น เครดิตคาร์บอน ควบคู่ไปกับการบริหารจัดการป่าชุมชนเพื่อการใช้ประโยชน์อย่างมีคุณค่า และคุณค่า

2) การดำเนินงาน “โมเดลแก๊จน” (Operating Model) ในพื้นที่ 5 อำเภอนำร่องในปีที่ 3 นี้ จะดำเนินการในลักษณะการบูรณาการกับ “โครงการบำบัดทุกข์ บำรุงสุข แบบบูรณาการอย่างยั่งยืน”

โครงการวิจัยฯ มีเป้าหมายในการขยายผลจาก พื้นที่นำร่องอำเภอเมืองลำปาง อำเภอเมืองปาน และอำเภอห้างฉัตร ที่ทางนักวิจัยได้ร่วมขับเคลื่อนงานตั้งแต่ปี 2565 ขยายไปยัง 4 อำเภอ คือ อำเภอแจ้ห่ม อำเภองาว อำเภอแม่เมาะ อำเภอเถิน และดำเนินการซ้ำในพื้นที่อำเภอเมืองลำปาง โดยมีวิธีการจำแนกกิจกรรมให้กลุ่มเป้าหมายตามศักยภาพ ความต้องการบนฐานความจำเป็น และศักยภาพ โดยการขับเคลื่อนร่วมกับอำเภอแก๊จน หรือ “โครงการบำบัดทุกข์ บำรุงสุข” ในครั้งนี้ คาดหมายการนำไปสู่การจัดทำแผน/ยุทธศาสตร์ เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนในพื้นที่ของอำเภอ สำหรับพื้นที่ใหม่ ประกอบด้วย อำเภองาว อำเภอแม่เมาะ และอำเภอแจ้ห่ม ทั้งสามอำเภอนี้ มีประเด็นร่วมคือ เรื่องของไฟ ซึ่งเป็นต้นทุนเดิมในพื้นที่ เช่น มีความพร้อมด้านทรัพยากร ศักยภาพของคนในพื้นที่ รวมถึง มีงานวิจัยประเด็นไฟในพื้นที่รองรับการต่อยอดและขยายผล

สิ่งที่หวังผลให้เกิดขึ้นกับ “คนจนเป้าหมาย” ระหว่าง และภายหลังการขับเคลื่อนกิจกรรมภายใต้โครงการวิจัย Operating Model คือ คนจนเป้าหมายและคนในครัวเรือนหรือลูกหลานได้รับการส่งเสริมสนับสนุนให้เข้ามามีส่วนร่วม ตลอดช่วงระยะเวลาการดำเนินงาน ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับความเหมาะสม สอดคล้องกับ ศักยภาพ วิธีการดำรงชีวิต เช่น บางกลุ่มอาจจะเข้ามาร่วมตั้งแต่ต้นทางถึงปลายทาง บางกลุ่มอาจจะเข้ามาร่วมได้เฉพาะต้นทาง หรือกลางทาง หรือปลายทาง เป็นต้น สิ่งที่กลุ่มเป้าหมายจะได้รับคือ ทุกครัวเรือนเพิ่มรายได้ ด้วยวิธีลดรายจ่าย ด้วยการปลูกหรือเลี้ยงในสิ่งที่ครัวเรือนสามารถบริโภคได้ เหลือแบ่งปัน หรือขายในชุมชน ก่อเกิดรายได้เล็ก ๆ น้อย ๆ (กรณีกลุ่มเป้าหมาย กลุ่มที่ 1 กลุ่มอยู่ลำบาก กับอยู่ยาก: มีข้อจำกัดด้านสุขภาพ อายุ มีโรคประจำตัว เป็นต้น) อีกกรณีคือ การปลูกเพาะไผ่ และปลูกหรือเลี้ยงในสิ่งที่ครัวเรือนสามารถบริโภคได้เพื่อลดรายจ่าย เหลือทำการแปรรูป เพื่อขายในชุมชน หรือขายให้กับผู้ประกอบการ ก่อเกิดรายได้เสริมที่นำไปจุนเจือภาระค่าใช้จ่ายในครัวเรือนได้ (กลุ่มที่ 2: กลุ่มที่อยู่พอได้) และสำหรับกลุ่มที่ 3 คือกลุ่มที่อยู่ดี เน้นดำเนินการแปรรูปไผ่ และ/หรือผลผลิตทางการเกษตรในพื้นที่เพื่อจำหน่ายให้กับผู้ประกอบการในพื้นที่หรืออื่น ๆ

ในส่วนของผู้ประกอบการในพื้นที่ ที่เป็น Young Smart Farmer จะเข้ามามีส่วนร่วมกับโครงการ ตั้งแต่ต้นทาง เพื่อวางแผนการทำงานร่วมกัน โดยจะเน้นตรงกระบวนการปลายทางที่เกี่ยวข้องกับการยกระดับ เติบโตผู้ประกอบการ กระบวนการผลิตด้วยเทคโนโลยี องค์ความรู้ นวัตกรรม เพื่อให้ผลิตภัณฑ์ไม่มีความโดดเด่น สอดคล้องความต้องการของตลาด นอกจากนี้ ผู้ประกอบการที่เป็นกลุ่มเป้าหมายจะได้รับการพัฒนา ส่งเสริมด้านการตลาดด้วยช่องทางที่หลากหลายทั้งในระดับภายใน และต่างประเทศ ผู้ประกอบการในพื้นที่ ส่วนใหญ่คือ คนในพื้นที่ หรือลูกหลานของคนในพื้นที่ ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงและโดยอ้อมกับคนจน กลุ่มเป้าหมาย ดังนั้น การยกระดับ การพัฒนาผู้ประกอบการย่อมถือเป็นการส่งเสริม ช่วยเหลือคนจนเป้าหมาย ด้วยเช่นกัน

ด้วยกระบวนการ วิธีการ การมีส่วนร่วม ของกลุ่มเป้าหมาย จะทำให้ คนจนกลุ่มเป้าหมายได้รับการพัฒนาทักษะ ความรู้ ความสามารถ เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชน กลุ่มต่าง ๆ และ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องตลอดจนการเรียนรู้พัฒนาตนเองของนักวิจัย จะสามารถทำให้กลุ่มคนจนเป้าหมายและ ครอบครัวสามารถนำเอาสิ่งที่ได้รับข้างต้น ไปขยายผล เช่น การดำรงชีวิตในลักษณะของการพึ่งพาตนเอง เป็นหลักก่อนการนำความรู้ ทักษะไปประกอบอาชีพที่มั่นคงยั่งยืนต่อไป ก่อเกิดรายได้ให้กับตนเองและครอบครัว รวมถึงตระหนักถึงการเกื้อกูล รักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน

ส่วนสิ่งที่คาดหวังต่อมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง ในการเป็นสถาบันพื้นที่ คือ การปรับเปลี่ยน โครงสร้างหรือแนวทาง ระบบ กลไกบางอย่างเพื่อยกระดับการเป็นมหาวิทยาลัยเพื่อพื้นที่ เป็นสถาบันที่บทบาท ในการชี้นำสังคม มีบทบาทเป็นสถาบันหลักที่เชื่อมประสานความร่วมมือสถาบันการศึกษา หน่วยงานในพื้นที่ เพื่อการขจัดปัญหาความยากจน มีระบบข้อมูลที่ถูกต้อง แม่นยำ หน่วยงานต่าง ๆ สามารถใช้ประโยชน์ได้จริงจน เป็นที่ยอมรับระดับพื้นที่ ระดับอำเภอ และระดับจังหวัด และเพื่อบรรลุเป้าหมายดังกล่าว มหาวิทยาลัยราชภัฏ ลำปาง มีเป้าหมายในการเสริมสร้างทักษะ ศักยภาพ นักวิจัย ตัวแทนพื้นที่ รวมถึงตัวแทนภาคส่วนต่าง ๆ ให้เป็น นักจัดการงานพัฒนาพื้นที่ เพื่อเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนการขจัดความยากจนในพื้นที่จังหวัดลำปางต่อไป

โครงการย่อยที่ 1 การพัฒนา และต่อยอดโมเดลแก๊จน เพื่อยกระดับศักยภาพ อาชีพ โอกาส และรายได้ของกลุ่มเป้าหมายที่ยากจน พื้นที่อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง

เป็นการดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนาโมเดลแก๊จนในพื้นที่อำเภอเถิน โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกจากความกระจุกตัวของ “คนจนเป้าหมาย” ซึ่งอำเภอเถิน มีการกระจุกตัวของครัวเรือนยากจน มากเป็นอันดับที่ 2 นอกจากนี้ ยังเลือกจากการทบทวนบริบทในพื้นที่ที่มีต้นทุนทางธรรมชาติที่คล้ายคลึงกัน รวมถึงโอกาสความสำเร็จของการยกระดับรายได้ “คนจนเป้าหมาย” ทั้งนี้ การยกระดับต้องคำนึงถึงความสอดคล้องกับบริบทศักยภาพและต้นทุนในพื้นที่ โดยมีระเบียบวิธีวิจัยและวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

- 1) การสร้างการรับรู้ เป้าหมายและกระบวนการทำงานโครงการวิจัยฯ แก่หน่วยงานระดับจังหวัด ระดับอำเภอ และระดับพื้นที่ รวมถึงท้องที่ ท้องถิ่น แก่นำชุมชนที่เกี่ยวข้อง
- 2) การบูรณาการ การดำเนินงานร่วมกับ หน่วยงานภายในมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง เพื่อการขับเคลื่อนการขจัดปัญหาความยากจน
- 3) การจัดตั้งคณะทำงานระดับอำเภอขึ้นมาเพื่อ ขับเคลื่อนเชิงนโยบาย เพื่อผลักดันให้การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ โดยมีการประชุมเพื่อวางแผนการดำเนินงาน กำกับติดตาม
- 4) วางระบบ กลไกการทำงานร่วมกับ มทร. และ/หรือสถาบันการศึกษาในพื้นที่ เพื่อนำองค์ความรู้ เทคโนโลยี หรือนวัตกรรมไปยกระดับ คนจนเป้าหมายเพื่อให้มีรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 20 จำนวน 500 ครัวเรือน และไม่น้อยกว่า 2,500 คนในพื้นที่อำเภอเถิน
- 5) การบูรณาการกับนโยบายอำเภอในพื้นที่ เช่น โครงการบำบัดทุกข์ บำรุงสุขแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัยฯ ที่มุ่งบำบัดทุกข์ การขจัดปัญหาความยากจน และลดความเหลื่อมล้ำในสังคม
- 6) การทบทวน วิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูล รวมถึงการลงภาคสนามเพื่อสอบถามข้อมูลสภาพปัญหา กลุ่มเป้าหมาย และประเด็นการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนจนเป้าหมาย
- 7) การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของ บุคคล กลุ่ม องค์กร หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสำคัญ ๆ เช่น ผู้ประกอบการในพื้นที่ ผู้ประกอบการใหม่ ผู้รับซื้อรายใหม่ หรืออื่น ๆ และนำคนจนเข้ามาอยู่ในห่วงโซ่การผลิต เป็นต้นดำเนินการพัฒนา และต่อยอด “โมเดลแก๊จน” ในพื้นที่ โดยใช้ องค์ความรู้ เทคโนโลยี นวัตกรรม เข้าไปส่งเสริม สนับสนุน ประเด็นผลผลิตทางการเกษตรในพื้นที่ เช่น สมุนไพร ถั่วเหลือง หรืออื่น ๆ ตามศักยภาพในพื้นที่ และประเด็นป่าชุมชน เป็นต้น โดยแบ่งกิจกรรมส่งเสริมเป็น 3 รูปแบบ

1.1 กิจกรรมส่งเสริมการตลาดรายจ่าย เพิ่มรายได้ (OM เสริม)

การส่งเสริมการปลูกพืชผัก หรือการเลี้ยงสัตว์ไว้เพื่อบริโภค เหลือขายในชุมชน
การใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

1.2 กิจกรรมส่งเสริมการตลาดรายจ่าย เสริมรายได้ (OM รอง)

การส่งเสริมการปลูกพืชผัก การเลี้ยงสัตว์ไว้เพื่อบริโภค

ส่งเสริมการแปรรูปขายในชุมชน และผู้ประกอบการบางส่วน
การใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

1.3 กิจกรรมส่งเสริมการตลาดรายจ่าย สร้างรายได้ (OM หลัก)

การส่งเสริมการปลูกพืชผัก การเลี้ยงสัตว์ไว้เพื่อบริโภค

ส่งเสริมการแปรรูป/ยกระดับผลิตภัณฑ์สมุนไพร/ถั่วเหลือง ผลผลิตทางการเกษตร เป็นต้น
ขายให้ผู้ประกอบการ (LE/SE) และช่องทางตลาดอื่น ๆ

การใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

โดยกิจกรรมทั้ง 3 OM จะช่วยให้คนจนเป้าหมายได้รับความช่วยเหลือผ่านนวัตกรรมพร้อมใช้/เทคโนโลยีที่เหมาะสม (Appropriate technology) เพื่อการพัฒนาอาชีพและยกระดับรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 20 และเข้าถึงโอกาสในการยกระดับฐานะทางสังคม (Social Mobility) อย่างน้อย 500 ครอบครัว และไม่น้อยกว่า 2,500 คน โดยนำ “คนจนเป้าหมาย” เข้าสู่ห่วงโซ่การผลิต (Pro-poor Value Chain) เพื่อสร้างโอกาสในการยกระดับฐานะทางสังคม (Social Mobility) ของครัวเรือนยากจนอย่างเป็นรูปธรรม ก่อเกิดองค์ความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรมที่นำไปใช้ประโยชน์ในการยกระดับศักยภาพกลุ่มเป้าหมายเข้าสู่สวัสดิการภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม อย่างน้อย 5 ชั้น และกระบวนการ และ/หรือเทคโนโลยีในการพัฒนาอาชีพ และยกระดับรายได้ คนจนเป้าหมาย 40 % ล่างได้รับความช่วยเหลือผ่านนวัตกรรม/เทคโนโลยีที่เหมาะสม (Appropriate technology) มีรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 20 ที่มีความสอดคล้องกับบริบทพื้นที่และกลุ่มเป้าหมาย จากการวิเคราะห์ฐานทุนดำรงชีพ 5 ด้านอย่างน้อย 8 นวัตกรรม/เทคโนโลยี

- (1) กิจกรรมส่งเสริมการออม
- (2) กิจกรรมกิจกรรมการต่อยอดและขยายพื้นที่การปลูกสมุนไพร และการทำปุ๋ยใส่ดินในพื้นที่อำเภอดง
- (3) การต่อยอดการสร้างศูนย์เรียนรู้ และเพาะขยายพันธุ์สมุนไพร พื้นที่อำเภอดง
- (4) การบริหารจัดการป่า และการต่อยอด ขยายผล เครดิตคาร์บอน
- (5) กิจกรรมการผลิตน้ำมันนวด (Original Equipment Manufacturer: OEM)
- (6) กิจกรรมการผลิตสื่อ เพื่อเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายและช่องทางการตลาด
- (7) การกำกับ ติดตาม ประเมินผลเป็นระยะ ๆ
- (8) การประเมินผลตอบแทนทางสังคม (SLROI : Sustainable Livelihood Return on Investment)

โครงการย่อยที่ 2 การขับเคลื่อนการจัดความยากจนเชิงบูรณาการ โดยใช้ต้นทุน ศักยภาพ เทคโนโลยี นวัตกรรมที่เหมาะสมในพื้นที่เป็นฐานในการพัฒนา พื้นที่อำเภองาว และอำเภอแม่เมะ จังหวัดลำปาง

การดำเนินโครงการวิจัย การพัฒนาโมเดลแก๊จน (Operating Model) เพื่อพัฒนาอาชีพ รายได้ และการเข้าถึงโอกาสการยกระดับฐานะทางสังคมด้วยไฟและพืชผลทางการเกษตร อำเภอ งาว และอำเภอแม่เมะ จังหวัดลำปาง เป็นพื้นที่ดำเนินการโมเดลแก๊จน เนื่องจาก ทั้งสองพื้นที่ที่มีความกระจุกตัวของ “คนจน เป้าหมาย” ที่น่าสนใจ โดยอำเภอ งาว มีครัวเรือนยากจน มากเป็นอันดับที่ 3 รองจากอำเภอเมืองลำปาง และ อำเภอเถิน ส่วนอำเภอแม่เมะมีความกระจุกตัวของกลุ่มเป้าหมายเป็นอันดับที่ 8 แต่เป็นอำเภอที่มีสัดส่วนของ ค้นพบ “คนจนเป้าหมาย” ที่ตกหล่นจากรายชื่อในระบบ TP MAP สูงเป็นอันดับที่ 1 นอกจากนี้ ยังเลือกจาก การทบทวนบริบทในพื้นที่ที่มีต้นทุนทางธรรมชาติที่คล้ายคลึงกัน รวมถึงโอกาสความสำเร็จของการยกระดับ รายได้ “คนจนเป้าหมาย” ทั้งสองพื้นที่ มีหน่วยงานที่พร้อมบูรณาการการทำงาน เช่น อำเภอแม่เมะ มีการไฟฟ้า ฝายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) แม่เมะ รวมถึงกลุ่ม Good boys ในพื้นที่ที่พร้อมจะสนับสนุนการขับเคลื่อน โครงการฯ ทั้งนี้ การยกระดับต้องคำนึงถึงความสอดคล้องกับบริบท ศักยภาพและต้นทุนในพื้นที่

- 1) การบูรณาการการดำเนินโครงการวิจัยฯ กับภารกิจของมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
- 2) การแต่งตั้งคณะทำงานภายในโครงการย่อยฯ และมีการประชุมอย่างสม่ำเสมอ เพื่อวางแผน การติดตามผลการดำเนินงาน
- 3) การบูรณาการการดำเนินโครงการวิจัยฯ กับหน่วยงานระดับจังหวัด ระดับอำเภอ และระดับพื้นที่ รวมถึงท้องถิ่น ท้องถิ่น แกนนานชุมชนที่เกี่ยวข้อง
- 4) การจัดตั้งคณะทำงานระดับอำเภอที่มีองค์ประกอบของหน่วยงานระดับอำเภอ ตัวแทนผู้นำ ตัวแทนกลุ่มในพื้นที่นำร่อง เพื่อขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาความยากจน และมีการประชุม คณะทำงาน เพื่อวางแผนการกำกับติดตามการดำเนินงานในพื้นที่นำร่อง อำเภอ งาว และอำเภอ แม่เมะการบูรณาการการดำเนินโครงการวิจัยฯ กับมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา (มทร. ล้านนา) และ/หรือสถาบันการศึกษาในพื้นที่ หน่วยงานในภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อ ร่วมกันขับเคลื่อนโมเดลแก๊จนพื้นที่อำเภอ งาว และอำเภอแม่เมะ
- 5) การค้นหาและสอบทานคนจนเป้าหมาย และทบทวนศักยภาพบริบทในพื้นที่นำร่อง
- 6) การสร้าง Platform การแลกเปลี่ยน ถอดบทเรียน การจัดกิจกรรมเพื่อเสริมทักษะ ศักยภาพ พื้นที่ เพื่อการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำพื้นที่นำร่อง อำเภอ งาว และอำเภอแม่เมะ
- 7) การบูรณาการกับอำเภอในพื้นที่ ภายใต้โครงการบำบัดทุกข์ บำรุงสุขแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการที่มุ่งบำบัดทุกข์ บำรุงสุขประชาชนจัดปัญหาความ ยากจน และเพื่อนำไปสู่การจัดทำแผน/ยุทธศาสตร์การจัดความยากจนของอำเภอ

- 8) การพัฒนาและยกระดับโมเดลแก๊จน โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของ Key actor, Local business, new player, Key Buyer ผู้ประกอบการในพื้นที่ รวมถึงกลุ่มวิสาหกิจชุมชน โดยการนำครัวเรือนเป้าหมายเข้ามาอยู่ในห่วงโซ่การผลิต ฯลฯ
- 9) จัดทำปฏิบัติการแก๊จน “โมเดลแก๊จน” (OM: Operating Model) ในพื้นที่ ประเด็น ไม้ และพืชผลทางการเกษตร โดยแบ่งกิจกรรม OM เป็น 3 รูปแบบหลัก ๆ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับศักยภาพกลุ่มเป้าหมายรวมถึงบริบทในพื้นที่ ดังนี้
  - **โมเดลเสริม:** กิจกรรมส่งเสริมการตลาดรายจ่าย เพิ่มรายได้
การส่งเสริมการปลูกพืชผัก / พืชผลทางการเกษตร / การเลี้ยงสัตว์ไว้เพื่อบริโภค เหลือขาย
  - **โมเดลรอง:** กิจกรรมส่งเสริมการตลาดรายจ่าย เสริมรายได้
การส่งเสริมการปลูกพืชผัก/ พืชผลทางการเกษตร / การเลี้ยงสัตว์ไว้เพื่อบริโภค และส่งเสริมการแปรรูปขายในชุมชน และผู้ประกอบการบางส่วน
  - **โมเดลหลัก:** กิจกรรมส่งเสริมการตลาดรายจ่าย และมุ่งส่งเสริมการสร้างรายได้
จากการแปรรูปไม้ และพืชผลทางการเกษตรขายให้ผู้ประกอบการ (LE/SE) การพัฒนากลุ่มผู้ประกอบการ การเพิ่มทักษะ องค์ความรู้ นวัตกรรมเพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์

โดยปฏิบัติการแก๊จนทั้ง 3 OM (Operating Model) จะช่วยให้คนจนเป้าหมายได้รับการพัฒนาอาชีพและยกระดับรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 20 และเข้าถึงโอกาสในการยกระดับฐานะทางสังคม (Social Mobility) อย่างน้อย 280 ครัวเรือนหรือ 1,350 คน โดยนำ “คนจนเป้าหมาย” เข้าสู่ห่วงโซ่การผลิต (Pro-poor Value Chain) เพื่อสร้างโอกาสในการยกระดับฐานะทางสังคม (Social Mobility) ของครัวเรือนยากจนอย่างเป็นรูปธรรม ก่อเกิดองค์ความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรมที่นำไปใช้ประโยชน์ในการยกระดับศักยภาพกลุ่มเป้าหมายเข้าสู่สวัสดิการภาครัฐ ภาคเอกชน และ ภาคประชาสังคมอย่างน้อย 10 ขึ้น และเกิดนวัตกรรม และ/หรือ เทคโนโลยีในการพัฒนาอาชีพและยกระดับรายได้ คนจนเป้าหมาย 40 % ล่างได้รับความช่วยเหลือผ่านนวัตกรรม/เทคโนโลยีที่เหมาะสม (Appropriate technology) มีรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 20 ที่มีความสอดคล้องกับบริบทพื้นที่และกลุ่มเป้าหมายจากการวิเคราะห์ฐานทุนดำรงชีพ 5 ด้านอย่างน้อย 16 นวัตกรรม/เทคโนโลยี

10) กิจกรรมการส่งเสริมการออม

11) การกำกับ ติดตามผลการดำเนินงาน และการประเมินผลตอบแทนทางสังคม (SLROI: Sustainable Livelihood Return on Investment)

โครงการย่อยที่ 3 การพัฒนาโมเดลแก๊จน: การยกระดับคุณภาพชีวิตเพื่อขจัดความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำ เพิ่มโอกาสการเข้าถึงอาชีพ องค์ความรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรมด้วยวิถีชุมชนคนแจ้ห่ม อำเภोज้าห่ม จังหวัดลำปาง

การดำเนินการวิจัย เรื่องเพื่อพัฒนาโมเดลแก๊จน (Operating Model) ในพื้นที่อำเภोज้าห่มครั้งนี้ ได้เลือกพื้นที่อำเภोज้าห่มซึ่งเป็นพื้นที่ OM ใหม่ และเป็นพื้นที่ดำเนินการ ที่เลือกจากความกระจุกตัวของ “คนจนเป่าหมาย” ซึ่งอำเภोज้าห่ม มีครัวเรือนยากจน มากเป็นอันดับที่ 6 รองจากอำเภอมืองลำปาง อำเภอดิน อำเภองาว อำเภอด่างฉัตร และอำเภอมืองปาน ซึ่งทั้ง 5 อำเภอรากนี้ ได้รับเลือกเป็นพื้นที่นำร่องไปแล้วในปีที่ผ่านมาและปีนี้ นอกจากนี้ ยังเลือกจากผลการวิเคราะห์ต้นทุน 5 ด้าน และจากการทบทวนบริบทในพื้นที่ที่มีต้นทุนในพื้นที่ ที่เอื้อต่อการนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์กับคนจนกลุ่มเป่าหมาย รวมถึงโอกาสของความสำเร็จ ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับบริบท ศักยภาพของคนจนเป่าหมาย และบริบทต้นทุนในพื้นที่ เพื่อพัฒนาอาชีพและยกระดับรายได้คนจน ครัวเรือนยากจนเพิ่มขึ้นร้อยละ 20 และเข้าสู่ห่วงโซ่การผลิต (Pro-poor Value Chain) สร้างโอกาสในการยกระดับฐานะทางสังคม (Social Mobility) ของครัวเรือนจากจนอย่างเป็นรูปธรรม อย่างน้อยร้อยละ 8 ด้วยนวัตกรรม/เทคโนโลยี ทั้งนี้ ครัวเรือนเป่าหมายได้รับโอกาส เข้าสู่ห่วงโซ่การผลิต (Pro-poor Value Chain) จากกระบวนการส่งเสริมจากหน่วยงาน ภาครัฐ เครือข่าย และการมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการในพื้นที่ Local Business กลุ่มวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ รวมถึงการส่งเสริมกลุ่มผู้ประกอบการรายเล็กในพื้นที่ให้เข้มแข็ง เป็นพื้นที่รองรับ คนจนเป่าหมาย ในการเข้าถึงทักษะอาชีพ สร้างโอกาสในการยกระดับฐานะทางสังคม (Social Mobility) อย่างน้อย 150 ครัวเรือน หรือ 750 คน โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

- 1) การสร้างความเข้าใจ เป่าหมาย วิธีการดำเนินโครงการวิจัยแก่หน่วยงาน และชุมชนในพื้นที่
- 2) การสร้างการรับรู้ให้กับหน่วยงานภายในมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปางร่วมกับแผนงานวิจัย
- 3) การประชุม การวางแผน และสร้างระบบกลไก กำกับติดตามร่วมกับมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา และภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อร่วมกันขับเคลื่อน โมเดลแก๊จนพื้นที่อำเภोज้าห่ม จังหวัดลำปาง
- 4) การจัดตั้งคณะทำงานระดับอำเภोज้าห่มซึ่งมีองค์ประกอบของหน่วยงาน กลุ่มระดับพื้นที่ เพื่อขับเคลื่อนการจัดความยากจนในพื้นที่อำเภोज้าห่ม มีการประชุมคณะทำงานเพื่อกำกับติดตามอย่างสม่ำเสมอ
- 5) การลงพื้นที่เพื่อสอบถามข้อมูล คนจนเป่าหมาย ในพื้นที่นำร่อง อำเภोज้าห่ม เพื่อให้ได้รายชื่อ คนจนเป่าหมาย ครัวเรือนยากจน ที่เข้าร่วมกิจกรรม OM รวมถึงได้ข้อมูลที่เป็นบริบทของพื้นที่
- 6) ประมวลผลข้อมูลที่ได้จากการสอบถาม และคืนข้อมูลแก่หน่วยงาน ภาครัฐ เครือข่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อวางแผนการจัดความยากจนของ คนจนเป่าหมาย ในพื้นที่นำร่อง อำเภोज้าห่ม จังหวัดลำปาง

- 7) การบูรณาการดำเนินงานร่วมกับอำเภอในพื้นที่ เช่น บูรณาการกับ โครงการบำบัดทุกข์ บำรุงสุข แบบบูรณาการอย่างยั่งยืน หรืออื่น ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน พื้นที่นำร่อง อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง
- 8) การสร้าง Platform เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ การถอดบทเรียน เพื่อการขับเคลื่อน โครงการวิจัย ในพื้นที่
- 9) การพัฒนา “โมเดลแก้จน” ในพื้นที่นำร่อง พื้นที่อำเภอแจ้ห่ม แบ่งกิจกรรมส่งเสริมเป็น 3 รูปแบบหลัก ๆ ดังนี้

■ **Operating Model เสริม:**

เป็นการส่งเสริมกิจกรรมที่มุ่งลดรายจ่ายในครัวเรือน เช่น การส่งเสริมการเพาะ-ปลูกพืชผัก พืชผลทางการเกษตร/การเลี้ยงสัตว์ไว้สำหรับบริโภค เหลือขายในชุมชน กลุ่มเป้าหมายได้แก่ คนจนเป้าหมายกลุ่มที่ 1 คือกลุ่มที่อยู่ลำบาก และคนจนกลุ่มที่ 2 กลุ่มอยู่ยาก

■ **Operating Model รอง:**

เป็นการส่งเสริมกิจกรรมที่มุ่งลดรายจ่ายในครัวเรือน การส่งเสริมการเพาะ-ปลูกพืชผัก พืชผลทางการเกษตร/การเลี้ยงสัตว์ไว้สำหรับบริโภค เสริมรายได้ การส่งเสริมการปลูกพืชผัก/ การเลี้ยงสัตว์ไว้เพื่อบริโภค และส่งเสริมการแปรรูปขายในชุมชน และผู้ประกอบการบางส่วน กลุ่มเป้าหมายได้แก่ กลุ่มที่ 3 คือกลุ่มอยู่พอได้

■ **Operating Model หลัก:**

การส่งเสริมการเพาะ-ปลูกพืชผัก พืชผลทางการเกษตร/ การเลี้ยงสัตว์ไว้สำหรับบริโภค เสริมรายได้ การส่งเสริมการปลูกพืชผัก/ การเลี้ยงสัตว์ไว้เพื่อบริโภค และมุ่งการสร้างรายได้จากการแปรรูป เพื่อจำหน่ายให้ผู้ประกอบการ (LE/SE) และช่องทางตลาดอื่นๆ ด้วยวัตถุดิบที่สำคัญ เช่น ไข่ และพืชผลทางการเกษตร กลุ่มเป้าหมายได้แก่ คนจนเป้าหมายกลุ่มที่ 4 คือกลุ่มที่อยู่ดี

กิจกรรมทั้ง 3 OM จะช่วยให้คนจนเป้าหมายได้รับความช่วยเหลือผ่านนวัตกรรมพร้อมใช้/ เทคโนโลยีที่เหมาะสม (Appropriate technology) เพื่อการพัฒนาอาชีพและยกระดับรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 20 และเข้าถึงโอกาสในการยกระดับฐานะทางสังคม (Social Mobility) อย่างน้อย 150 ครัวเรือนหรือ 750 คน ให้กับครัวเรือนยากจนอย่างเป็นรูปธรรม โดยการมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการในพื้นที่ Local Business กลุ่มวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ รวมถึงการส่งเสริมกลุ่มผู้ประกอบการรายเล็กในพื้นที่โดยนำ “คนจนเป้าหมาย” เข้าสู่ห่วงโซ่การผลิต (Pro-poor Value Chain) ก่อเกิดผลิตภัณฑ์/ กระบวนการผลิต/ นวัตกรรม/ เทคโนโลยีอย่างน้อย 5 ผลิตภัณฑ์/ นวัตกรรม/ เทคโนโลยี และก่อเกิดนวัตกรรมสังคม/ กระบวนการสังคม จำนวนไม่น้อยกว่า 8 นวัตกรรมสังคม/ กระบวนการสังคม

- 10) กิจกรรมการส่งเสริมการออม พัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีมีความสุข

11) การกำกับ ติดตามผลการดำเนินงาน

12) การประเมินผลตอบแทนทางสังคม (SLROI: Sustainable Livelihood Return on Investment) ได้ผลการประเมินไม่ต่ำกว่า 1

โครงการย่อยที่ 4 การแก้ไขปัญหาความยากจน โดยใช้องค์ความรู้ เทคโนโลยี นวัตกรรม บนฐานการบูรณาการกับภาคี เครือข่าย พื้นที่อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง

เป็นการต่อยอด การดำเนินงานพื้นที่เดิม ในปี 2564-2565 รวมถึง อำเภอเมืองลำปางเป็นพื้นที่ที่มีการกระจุกตัวของ “คนจนเป่าหมาย” มากเป็นอันดับที่ 1 บริบทในพื้นที่มีทั้งพื้นที่ที่มีความเป็นเมืองและพื้นที่ ที่ยังคงกึ่งเมืองกึ่งชนบท และเพื่อให้การดำเนินโครงการย่อยนี้บรรลุเป้าหมาย จึงกำหนดมีวิธีการดำเนินการวิจัยไว้ ดังนี้

- 1) การสร้างการรับรู้ เป้าหมายและกระบวนการทำงานโครงการวิจัยฯ แก่หน่วยงาน ระดับอำเภอ และระดับพื้นที่ รวมถึงท้องที่ ท้องถิ่น แก่นำชุมชนที่เกี่ยวข้อง
- 2) การบูรณาการกิจกรรมในโครงการวิจัยฯ ให้เชื่อมโยงกับภารกิจของหน่วยงานภายในมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง เพื่อการขับเคลื่อนเชิงบูรณาการ
- 3) สร้างความร่วมมือ และวางระบบ กลไกการดำเนินงาน ระหว่างมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง กับมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา (มทร.ล้านนา) และ/หรือสถาบันการศึกษาในพื้นที่ หน่วยงานในภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อร่วมกันขับเคลื่อนกิจกรรมแก้จนพื้นที่อำเภอเมืองลำปาง
- 4) การค้นหา และสอบถามข้อมูล คนจนเป่าหมายเพื่อคัดกรองเข้าร่วมกิจกรรม OM รวมถึง การทบทวนบริบทชุมชน การทบทวนทุน 5 ด้าน เป็นต้น
- 5) การบูรณาการกับอำเภอในพื้นที่เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดทำยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาความยากจนในพื้นที่ และบูรณาการการดำเนินงานกับโครงการบำบัดทุกข์ บำรุงสุขแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการขจัดปัญหาความยากจน และลดความเหลื่อมล้ำในสังคม
- 6) การจัดตั้งคณะทำงานระดับอำเภอขึ้นมาเพื่อ ขับเคลื่อนเชิงนโยบาย เพื่อผลักดันให้การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ โดยมีการประชุมเพื่อวางแผนการดำเนินงาน กำกับติดตาม
- 7) การพัฒนา ออกแบบและยกระดับโมเดลแก้จน โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของ Key actor, Local business, New player, Key Buyer ทั้งนี้ โดยนำคนจนเป่าหมายเข้ามาอยู่ในห่วงโซ่การผลิต ฯลฯ
- 8) จัดทำ “โมเดลแก้จน”(Operating Model: OM) ในพื้นที่ ประเด็น ผลิตภัณฑ์ชุมชน และพืชผลทางการเกษตร โดยแบ่งกิจกรรม OM เป็น 3 รูปแบบหลัก ๆ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่
  - OM เสริม: กิจกรรมส่งเสริมการตลาดรายจ่าย เพิ่มรายได้ การส่งเสริมการปลูกพืชผัก / การเลี้ยงสัตว์ไว้เพื่อบริโภค เหลือจำหน่ายในชุมชน/ การส่งเสริมการออม

- **OM รอง:** กิจกรรมส่งเสริมการตลาดรายจ่าย เสริมรายได้ การส่งเสริมการปลูกพืชผัก/ การเลี้ยงสัตว์ไว้เพื่อบริโภค และส่งเสริมการแปรรูปขายในชุมชน และผู้ประกอบการ บางส่วน/ การส่งเสริมการออม
- **OM หลัก:** กิจกรรมส่งเสริมการตลาดรายจ่าย สร้างรายได้ ส่งเสริมการแปรรูปขายให้ผู้ประกอบการ (LE/SE) หรือ อื่นๆ และการส่งเสริม ยกระดับผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจ ชุมชนที่มีคนจนเป้าหมายอยู่ในห่วงโซ่การผลิต/ การส่งเสริมการออม

กิจกรรมโมเดลแก๊จน ภายใต้โครงการ การแก้ไขปัญหาความยากจน โดยใช้องค์ความรู้ เทคโนโลยี นวัตกรรม บนฐานการบูรณาการกับภาคี เครือข่าย พื้นที่อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง ครั้งนี้ มุ่งแก้ไขปัญหา ความยากจน ผ่านนวัตกรรมพร้อมใช้/ เทคโนโลยีที่เหมาะสม (Appropriate technology) เพื่อการพัฒนา อาชีพและยกระดับรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 20 และเข้าถึงโอกาสในการยกระดับฐานะทางสังคม (Social Mobility) อย่างน้อยจำนวน 70 ครอบครัวหรือจำนวน 400 คน โดยนำ “คนจนเป้าหมาย” เข้าสู่ห่วงโซ่การผลิต (Pro-poor Value Chain) เพื่อสร้างโอกาสในการยกระดับฐานะทางสังคม (Social Mobility) ของครัวเรือนยากจน อย่างเป็นรูปธรรม ก่อเกิดองค์ความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรมที่นำไปใช้ประโยชน์ในการยกระดับศักยภาพ กลุ่มเป้าหมายเข้าสู่สวัสดิการภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม อย่างน้อย 5 ขึ้น และเกิดนวัตกรรม และ/ หรือเทคโนโลยีในการพัฒนาอาชีพและยกระดับรายได้ คนจนเป้าหมาย 40 % ล่างได้รับความช่วยเหลือ ผ่านนวัตกรรม/เทคโนโลยีที่เหมาะสม (Appropriate technology) มีรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 20 ที่มีความ สอดคล้องกับบริบทพื้นที่และกลุ่มเป้าหมายจากการวิเคราะห์ฐานทุนดำรงชีพ 5 ด้านอย่างน้อย 8 นวัตกรรม/ เทคโนโลยี

- กิจกรรมการส่งเสริมการออม

3) แนวทางปฏิบัติการแก๊จน

(1) การวิเคราะห์อำเภอขยายผล

อำเภอนำร่อง 5 อำเภอที่ดำเนินงานในปี 2566-2567 นี้ ประกอบด้วย พื้นที่ที่เป็นอำเภอขยายผล 3 อำเภอ ประกอบด้วย อำเภอแจ้ห่ม อำเภองาว และอำเภอแม่เมาะ และพื้นที่เดิมที่ต่อยอดได้แก่ พื้นที่อำเภอเถิน และ อำเภอเมืองลำปาง สาเหตุที่เลือกทั้ง 5 อำเภอนำร่องดังกล่าว เนื่องจากวิเคราะห์แล้วเห็นว่า มีความน่าใจ และ ด้วยเหตุผลดังนี้

- 1.1 อำเภออำเภอเถิน เป็นพื้นที่ที่เคยดำเนินการขับเคลื่อน OM มาแล้วเมื่อปีที่ 2 ของโครงการฯ การดำเนินงานยังต้องอาศัยการต่อยอดเพื่อให้เกิดรูปธรรมของผลการดำเนินงานทั้งในส่วนของ ผลผลิตที่เป็นผลิตภัณฑ์ และกระบวนการทางสังคม เช่น กระบวนการบริหารจัดการป่าชุมชน ประกอบกับผู้นำชุมชนในพื้นที่ มีความเข้มแข็ง มีความคาดหวังให้กิจกรรมต่าง ๆ ที่โครงการวิจัยได้ ดำเนินการไว้ได้รับการสานต่อเพื่อเกิดประโยชน์อย่างแท้จริง ตลอดจน ในพื้นที่มีหลากหลายทาง

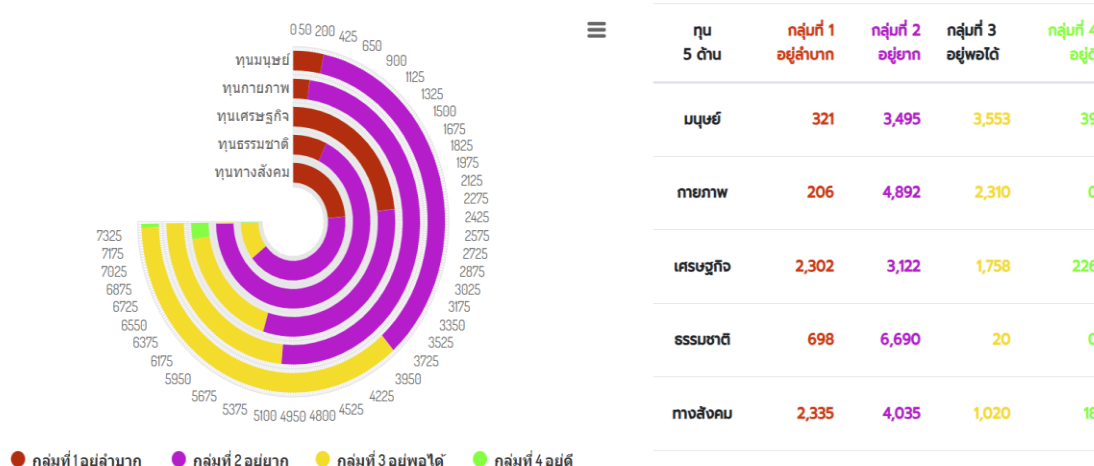
ทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะ สมุนไพร รวมถึงทรัพยากรอื่น ๆ อีกทั้ง เห็นควรมีการขยายผลไปยัง ตำบลอื่น ๆ เพื่อให้ครอบคลุมทั้ง 8 ตำบลในพื้นที่อำเภอเถิน อันจะเป็นการกระจายการพัฒนา กระด้นครัวเรือนยากจนในพื้นที่ รวมถึงการสานต่อความร่วมมือกับกลุ่มต่าง ๆ ในพื้นที่ เช่น กลุ่มวิสาหกิจชุมชนสหกรณ์การเกษตรสมุนไพรตำบลแม่เมือฯ กลุ่มวิสาหกิจจอโคโนมีแม่เมือกลั่นลำ เป็นต้น

- 1.2 อำเภอเมืองลำปาง เป็นพื้นที่ที่ดำเนินการ OM เป็นปีที่ 2 เช่นกัน โดยดำเนินการในตำบลเดิม 1 ตำบล และขยายผลไปยังอีก 2 ตำบลรวมเป็น 3 ตำบล พื้นที่อำเภอเมืองลำปาง เป็นพื้นที่ที่มีประชากรยากจนมากที่สุด มีความหลากหลายทางสภาพแวดล้อม บริบทในชุมชน มีทั้งความเป็นเมือง และความเป็นกึ่งเมือง กึ่งชนบทเป็นสิ่งที่ท้าทาย ในการดำเนินการแก้ไขปัญหาความยากจน ประกอบกับเป็นอำเภอที่นักวิจัยในโครงการได้ร่วมเป็นส่วนหนึ่งของการขับเคลื่อน “โครงการบำบัดทุกข์ บำรุงสุข” ซึ่งเป็นโครงการที่มีเป้าหมายและกลุ่มเป้าหมายที่สอดคล้องกับโครงการวิจัยฯ ทำให้สามารถบูรณาการการทำงานร่วมกันได้เป็นอย่างดี
- 1.3 อำเภอขยายผล อีก 3 อำเภอ ได้แก่ อำเภอแม่เมือ เป็นพื้นที่ที่มีครัวเรือนยากจนที่ค้นพบจาก Add on มากเป็นอันดับแรกของจังหวัดลำปาง เป็นอำเภอที่เป็นที่ตั้งขององค์กรขนาดใหญ่ ด้านความมั่นคงด้านพลังงาน คือ กฟผ.แม่เมือ ประกอบกับปีที่ผ่านมา (ปี 2565) พื้นที่ดังกล่าวได้รับงบประมาณจากกองทุนพัฒนาพื้นที่รอบโรงไฟฟ้า เพื่อส่งเสริมให้เกิดผลิตภัณฑ์ เพื่อสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน อันเป็นผลที่เกิดจากการเก็บข้อมูล “ครัวเรือนยากจน” ในช่วงปี 2564-2565 ภายใต้โครงการฯ สนับสนุนของ บพท. นอกจากนี้ กฟผ.แม่เมือ ยังมีโครงการแม่เมือเมืองน่าอยู่ (Mae Moh Smart City) ดำเนินการเพื่อพัฒนาพื้นที่ให้เป็นเมือง 3 Smart ได้แก่ Smart Economy, Smart Energy และ Smart Environment ซึ่งมีเป้าหมายการยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชนพื้นที่อำเภอแม่เมือ โดยเฉพาะประเด็น “ไฟ” ซึ่งในพื้นที่ที่มีผู้ประกอบการไฟค่อนข้างมาก ดังนั้น การนำ Waste ของไฟมาใช้ประโยชน์ด้วยการแปรรูป เพื่อก่อให้เกิดรายได้กับชุมชน หรือการปรับเปลี่ยนวิธีการปลูกพืชเชิงเดี่ยวอย่างข้าวโพดมาเป็นไฟ เพื่ออนาคตที่จะนำไปสู่พืชที่ใช้เป็นพลังงานชีวมวล เป็นต้น นอกจากนี้ ปีที่ 3 ของการวิจัยนี้ ยังได้เลือกอำเภอแจ้ห่ม เป็นพื้นที่นำร่อง OM เป็นอำเภอใหม่ในการดำเนินกิจกรรม Operating Model เป็นพื้นที่ที่มีจำนวนประชากร “ครัวเรือนยากจน” มากเป็นอันดับที่ 4 เป็นที่ตั้งขององค์กรเอกชนคือ บริษัทซิเมนต์ไทยจำกัด ที่ให้ความสนใจกับประเด็นไฟ เช่นกัน และเป็นพื้นที่ที่มีต้นทุนงานวิจัยและงานบริการวิชาการของมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปางอยู่ในพื้นที่ ส่วนอำเภอสุดท้าย คือ อำเภองาว เป็นพื้นที่ที่มี “ครัวเรือนยากจน” เป็นอันดับที่ 3 เป็นอำเภอที่มีจำนวน ไฟมาก เป็นอันดับหนึ่ง เป็นพื้นที่ที่ยังขาดโอกาสในหลาย ๆ ประเด็น เป็นพื้นที่ที่อยู่ไกลจากตัวเมืองลำปาง บางพื้นที่อยู่ไกลพื้นที่พะเยามากกว่าใกล้ตัวเมืองจังหวัดลำปาง ยังคงความเป็นวิถีชีวิตชนบท

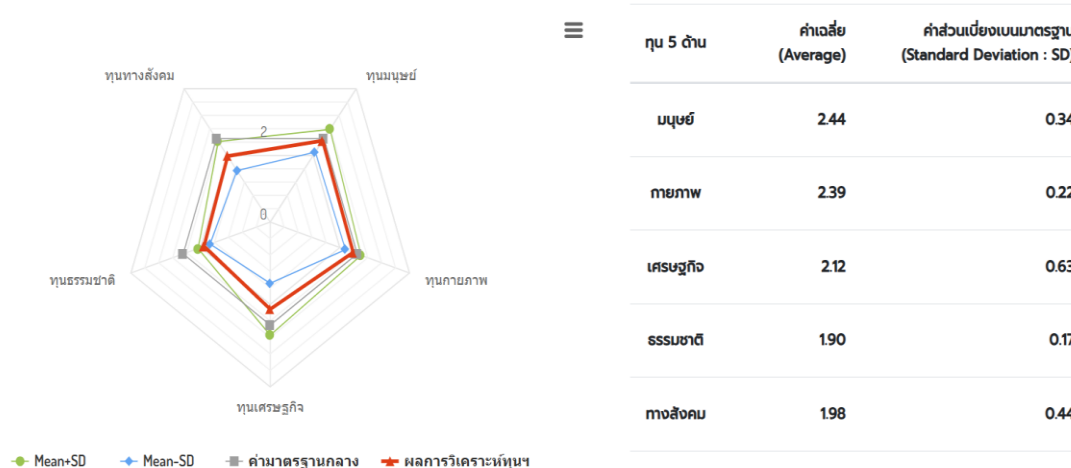
1. การเชื่อมโยง OM กับการวิเคราะห์ PPAOS

การดำเนินการ Operating Model (OM) จำเป็นต้องอาศัยข้อมูลจากระบบ PPAOS ที่วิเคราะห์ศักยภาพ ต้นทุน 5 ด้าน มาเพื่อองค์ประกอบการพิจารณาเลือกกลุ่มเป้าหมายเพื่อเข้าร่วมกิจกรรม ได้แก่ ทุนมนุษย์ ทุนทางกายภาพ ทุนเศรษฐกิจ ทุนทรัพยากรสิ่งแวดล้อม และทุนทางสังคม อย่างไรก็ตาม ข้อมูลครัวเรือนยากจนเป็นพลวัตร กล่าวคือ ความไม่นิ่งของตัวเลข คนจน จึงจำเป็นต้องมีการสอบทานครัวเรือนอีกหลายรอบ ก่อนการคัดเลือกเข้าร่วมกิจกรรม OM ในทุก ๆ พื้นที่ เพื่อให้คนจนที่เหมาะสมกับกิจกรรมที่จะส่งเสริม ทั้งสภาพร่างกาย จิตใจที่พร้อม และสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการส่งเสริม ผลการวิเคราะห์ต้นทุน 5 ด้านของครัวเรือนยากจน พื้นที่จังหวัดลำปาง แสดงตามแผนภาพที่ 4 ดังนี้

จำนวนครัวเรือนแยกประเภทตามฐานทุนฯ เชิงประมาณถึง 5 มิติ ของ พ.ศ. 2566

ค่าเฉลี่ยศักยภาพทุน 5 มิติ ของครัวเรือนยากจน ของ พ.ศ. 2566

แผนภาพที่ 4 แสดงข้อมูลภาพรวมของครัวเรือนยากจนระดับจังหวัดในปี 66

จากแผนภาพอธิบายได้ว่า คริวเรือนยาจนในจังหวัดลำปางส่วนใหญ่จัดอยู่ในกลุ่มอยู่ยากและอยู่พอได้ ส่วนต้นทุนทั้ง 5 ด้าน พบว่า ต้นทุนมนุษย์มีมากเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาคือทุนกายภาพ ทุนเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม และทุนธรรมชาติ ตามลำดับ จากทุน 5 ด้านสะท้อนให้เห็นว่า คริวเรือนยาจนในพื้นที่จังหวัดลำปางยังเข้าไม่ถึงทรัพยากรธรรมชาติ หรือไม่นำทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในพื้นที่ มาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่า ภายหลัง การวิเคราะห์ข้อมูลข้างต้นแล้ว รายชื่อคริวเรือนทั้งหมด จะถูกนำไปสอบทานระดับพื้นที่ (ระดับตำบล) โดยเชิญกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้จัดเก็บข้อมูล จปฐ. ของสำนักงานพัฒนาชุมชน และข้อมูลกลุ่มเปราะบาง ของพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และผู้จัดเก็บข้อมูล ThaiQM มาร่วมกันตรวจสอบความถูกต้อง รายชื่อ และทำการ Exclusion และ Inclusion ภายหลังได้นำรายชื่อที่เป็นคริวเรือนที่ยาจนจริงให้ผู้นำในพื้นที่ คัดกรองว่า มีศักยภาพ เหมาะสมกับกิจกรรมใดบ้างระหว่าง กิจกรรม OM เสริม OM รอง หรือ OM หลัก จากนั้น นักวิจัยลงพื้นที่ไปเยี่ยมแต่ละคริวเรือนตามที่ผู้นำคัดเลือกให้เบื้องต้น เพื่อสอบถามความสมัครใจ และดูบริบทของบ้านเรือน บริเวณที่อยู่อาศัย ว่ามีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใด รวมถึงอธิบาย แนวทาง กระบวนของกิจกรรม OM ที่จะไปส่งเสริมสนับสนุนให้คริวเรือนยาจนกลุ่มเป้าหมายได้เข้าใจถึงเป้าหมาย วัตถุประสงค์ รวมถึงถามความสมัครใจ ก่อนปฏิบัติการตามขั้นตอนของแต่ละ OM

2. การบริหารโครงการเพื่อเชื่อมโยงโครงการหลักและโครงการย่อย

การยึดโยงการทำงานระหว่างโครงการหลักและโครงการย่อยเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อให้สามารถมองเห็นองค์รวมทั้งหมดของการทำงาน (Holistic Approach) รวมถึงการดำเนินงานด้วยการกำหนดเป้าหมายร่วม เพื่อให้การดำเนินงานไปในทิศทางเดียวกัน ดังนั้น มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปางได้ดำเนินการจัดโครงสร้างภายใน ดังนี้ 1) แต่งตั้งคณะทำงานขึ้นมาตามคำสั่งของมหาวิทยาลัยฯ (เอกสารภาคผนวก) กำหนดภารกิจ บทบาทหน้าที่ที่ชัดเจน รวมถึง 2) การออกแบบให้มีการประชุมคณะทำงานอย่างสม่ำเสมอ ทั้งการประชุมแบบทางการ เดือนละ 1 ครั้ง และแบบไม่เป็นทางการตามความเหมาะสม และความจำเป็นเร่งด่วน โดยเฉพาะการประชุมร่วมกันระหว่างหัวหน้าแผน หัวหน้าโครงการย่อยที่เกิดขึ้นเป็นประจำ เพื่อรับทราบถึงความก้าวหน้า สภาพปัญหาอุปสรรค นอกจากนี้ยังมี 3) การสร้างกลุ่มline เพื่อแบ่งปัน และสร้างการรับรู้ถึงความเคลื่อนไหวของกิจกรรมของแต่ละโครงการ 4) กำหนดให้นักวิจัยทุกคนได้ลงพื้นที่ เพื่อค้นหาและสอบทานคริวเรือนยาจนในพื้นที่ที่ตนดำเนินงาน OM ทั้งนี้ เพื่อให้นักวิจัยได้เรียนรู้ทุกระบวนการ ขั้นตอนของการให้เดิมาซึ่งกลุ่มเป้าหมาย ที่ถูกต้องและแม่นยำ อีกทั้งยัง กำหนดให้นักวิจัยสามารถข้ามพื้นที่ แลกเปลี่ยนเพื่อดำเนินกิจกรรม เช่น นักวิจัยในพื้นที่อำเภอเมืองลำปาง ไปเป็นนักวิจัยในพื้นที่อำเภอแจ้ห่ม เป็นต้น เพื่อให้สามารถนำมาสิ่งที่ได้ดำเนินการ ประสบการณ์ องค์ความรู้ถ่ายทอดให้นักวิจัยได้รับทราบ 5) ทีมงานกลาง ทำหน้าที่เอื้ออำนวยความสะดวกในการประสานงาน การจัดเตรียมเอกสาร การทำไปรษณียบัตร และดำเนินการลงพื้นที่ติดตามเป็นระยะ รวมทั้งร่วมดำเนินกิจกรรมกับนักวิจัยโครงการย่อย เป็นต้น อีกหนึ่งภารกิจที่สำคัญยิ่งของทีมงานกลาง คือ การเชื่อมโยงเชิงระบบกับหน่วยงานทั้งระดับจังหวัด ระดับอำเภอ และระดับตำบลเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาและยกระดับการบูรณาการ การขับเคลื่อนการขจัดความยากจน รวมถึงสร้างและพัฒนา Platform เพื่อนำไปสู่ระบบการ

ค้นหา สอบทานที่ถูกต้องแม่นยำ คนจนเป้าหมายได้รับการส่งต่อการช่วยเหลือ และได้รับโอกาสการเข้าถึงสวัสดิการ การพัฒนาทักษะต่างๆ อย่างทั่วถึง ตามศักยภาพ และบริบทของพื้นที่

3. การบูรณาการ การดำเนินโครงการกับมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา

มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ถือว่าเป็นมหาวิทยาลัยที่มีบทบาทสำคัญในการชี้นำสังคม พื้นที่จังหวัดลำปาง ทั้งนี้ ทั้งสองมหาวิทยาลัยมีพื้นฐาน ต้นทุนของการทำงานเชิงพื้นที่มาอย่างยาวนาน ดังนั้น การผนึกกำลังด้านองค์ความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรมเพื่อการแก้ไขปัญหาความยากจนในพื้นที่จังหวัดในครั้งนี้ จึงเป็นสิ่งที่ท้าทาย และสำคัญยิ่ง ทำให้เกิดกลไกการทำงานร่วมกันทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการขึ้นมา โดย 1) การจัดทำบันทึกข้อตกลงร่วมกัน รวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และ 2) วางระบบกลไกการประชุมแลกเปลี่ยนกันอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง รวมถึงกลไกแบบไม่เป็นทางการ ด้วยการพบปะหารือในโอกาสต่างๆ ตามความเหมาะสม 3) การแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ เทคโนโลยี นวัตกรรมเพื่อพิจารณาความเหมาะสม ในการนำไปใช้ในการยกระดับคุณภาพชีวิต ครัวเรือนกลุ่มเป้าหมาย 4) การสร้างเครื่องมือการสื่อสาร เช่น ตั้งกลุ่ม line การสื่อสารการดำเนินงานผ่าน Facebook เป็นต้น 5) มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนาเข้าร่วมเป็น *คณะกรรมการโครงการพัฒนาระบบสนับสนุนการทำงานเชิงพื้นที่เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำ พื้นที่จังหวัดลำปาง* ซึ่งคณะกรรมการฯ ดังกล่าวมีการประชุมทุกๆ สามเดือนเพื่อวางแผนและติดตามการดำเนินการของโครงการวิจัยฯ ซึ่งผลการขับเคลื่อนการทำงานเชิงบูรณาการระหว่างสองมหาวิทยาลัยฯ ดำเนินการไปได้อย่างดี มีการสนับสนุน App Tech ซึ่งกันและกัน ก่อเกิดผลดีต่อกลุ่มเป้าหมาย และแกนนำในพื้นที่ ได้เข้าถึงโอกาสของการเรียนรู้ เพิ่มพูนทักษะตนเอง นักวิจัยทั้งสองสถาบันได้เสริมสร้างความเป็นวิชาการ ของกันและกัน อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานยังมีข้อจำกัดด้านเวลา เนื่องจากอาจารย์ นักวิจัยของทั้งสององค์กรมีภารกิจค่อนข้างมาก ทั้งโครงการวิจัยอื่นๆ การเรียนการสอนและการบริการวิชาการ ทำให้การนัดหมายการลงพื้นที่เพื่อทำกิจกรรมเป้าหมาย ไม่สามารถทำได้อย่างสม่ำเสมอ แต่นักวิจัยได้แก้ปัญหาด้วยการเพิ่มการสื่อสารผ่านช่องทางต่างๆ มากขึ้น เช่น การวิดีโอคอล การสื่อสารความก้าวหน้าของกิจกรรมต่างๆ เพื่ออัปเดตสถานการณ์ต่างๆ ให้ต่างฝ่ายต่างรับทราบความก้าวหน้า เป็นต้น

4. การยกระดับบทบาทมหาวิทยาลัย และการพัฒนานักวิจัย

เป้าหมาย วัตถุประสงค์การดำเนินโครงการวิจัยในครั้งนี้ สอดคล้องกับภารกิจ ปรัชญาของมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง คือการเป็นมหาวิทยาลัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น การดำเนินงานภายใต้โครงการวิจัยฯ นี้ ทำให้บทบาทของมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปางได้รับการยอมรับมากขึ้นของหน่วยงานและผู้นำชุมชนมากขึ้น โดยมหาวิทยาลัยฯ ได้วางกลยุทธ์การยกระดับและพัฒนานักวิจัย เพื่อเป็นเครื่องมือการดำเนินงาน ซึ่งทำให้เกิดผลการดำเนินงาน โดยจะยกตัวอย่าง ดังนี้

- 1.1 การประสานงาน (Co-operation) เพื่อสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภายในมหาวิทยาลัยฯ ทั้งในรูปแบบการบูรณาการกิจกรรมและข้อมูล ตามภารกิจของหน่วยงาน เช่น สำนักวิทยบริการและคอมพิวเตอร์ดูแลระบบสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ (SRA: Decision Support

System (DSS) คณะต่าง ๆ นำความเป็นสหวิทยาการของแต่ละคณะมาใช้ในการขับเคลื่อนการจัดความยากจน เช่น คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม นำความรู้มาช่วยซ่อมแซมเครื่องมือเครื่องใช้ให้กับกลุ่มอาชีพในพื้นที่ คณะเทคโนโลยีการเกษตรนำความรู้การแปรรูปผลิตภัณฑ์มาใช้ในการยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชน เป็นต้น

- 1.2 การสร้างกลไกความร่วมมือกับ อว.ส่วนหน้า เนื่องจากมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปางได้รับการแต่งตั้งให้เป็น อว.ส่วนหน้าของสถาบันการศึกษาในจังหวัดลำปาง ดังนั้น จึงมีการเชื่อมโยงการทำงานด้วยการนำข้อมูลครัวเรือนยากจนไปใช้ประโยชน์ในส่วนกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการบูรณาการกิจกรรมความร่วมมือในการยกระดับอาชีพให้กับครัวเรือนยากจน
- 1.3 การเชื่อมโยงกับหลักสูตร โดยสาขาสาธารณสุขชุมชน คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง ได้พัฒนาหลักสูตรการพัฒนาสุขภาพชุมชน เปิดสอนมา 1 รุ่น มีผู้เข้าเรียน 51 คน เป็นหลักสูตรที่เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพขั้นพื้นฐานและนวัตกรรมสุขภาพ นอกจากนี้ นักวิจัยในโครงการวิจัยฯ ร่วมดำเนินงานกับสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดลำปาง เทศบาลตำบลวังพร้าว อำเภอเกาะคา และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล โดยได้รับงบประมาณจาก อว.ส่วนหน้าของมหาวิทยาลัยฯ ดำเนินการประยุกต์นวัตกรรมสุขภาพจากภูมิปัญญาชาวบ้าน มาช่วยดูแลสุขภาพ ทำให้ช่วยลดรายจ่ายด้านวัสดุอุปกรณ์ ก่อเกิด 14 เทคโนโลยี/นวัตกรรม และในอนาคตจะต่อยอดเป็นนวัตกรรมที่พัฒนาเป็นสินค้า เช่น อุปกรณ์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้พิการ อุปกรณ์ออกกำลังกายอย่างง่ายในชุมชน สามารถสร้างและขยายความรู้ไปสู่ชุมชนอื่น ๆ ได้ นอกจากนี้มหาวิทยาลัยฯ ยังอยู่ระหว่างการพัฒนาหลักสูตรการดูแลผู้สูงอายุ ทั้งนี้ เนื่องจากจังหวัดลำปางจำนวนผู้สูงอายุมีจำนวนมากที่สุดในประเทศไทย และครัวเรือนยากจนที่อยู่ในกลุ่มอยู่ลำบากและอยู่ยาก ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ และมักจะถูกทิ้งให้อยู่เพียงลำพัง ขาดการดูแลสุขภาพอนามัย ดังนั้น หลักสูตรดังกล่าว จะช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ในจังหวัดลำปาง
- 1.4 การประสานงาน (Co-ordination) เพื่อสร้างความเข้าใจ และความร่วมมือกับจังหวัด ผ่านกลไกการประชุมระดับจังหวัด เช่น การประชุมคณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการจังหวัดลำปาง (กบจ.) คณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชนเพื่อพัฒนาและแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจจังหวัดลำปาง การประชุมคณะกรรมการศูนย์อำนวยการจัดความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจังหวัด (ศจพ.จ.) และอื่น ๆ ทำให้สร้างการรับรู้เกี่ยวกับ โครงการวิจัยฯ และสร้างความตระหนักเรื่องข้อมูลครัวเรือนยากจนมากขึ้น
- 1.5 การเชื่อมงานการแก้ไขปัญหาครัวเรือนยากจนในชุมชนเมือง ร่วมกับ “อำเภอแก่น” และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น เทศบาลนครลำปาง โดยเทศบาลนครแต่งตั้งตัวแทนนักวิจัยของโครงการเป็นผู้ทรงคุณวุฒิด้านความเป็นอยู่ ทำให้มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปางมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาในระดับชุมชนเมืองที่มีปัญหาเรื่องการรื้อค้าคูเมืองเก่า ปัญหาคุคลองตื้นเขิน

นอกจากนี้ ยังได้มีการบูรณาการข้อมูลครัวเรือนที่มีปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัย โดยร่วมกับประธานชุมชนทั้ง 85 ชุมชนของเทศบาลนคร ลำปาง ตรวจสอบ ครัวเรือนยากจน ทีมนักวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปางไปอบรมเพิ่มทักษะการจัดทำแผนชุมชนให้กับผู้นำ เป็นต้น ทำให้มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปางได้มีบทบาทในการแก้ไขปัญหาของชุมชนเมือง ดังคำกล่าว ของผู้บริหารของเทศบาลนครลำปาง ก่อนการปิดประชุมเมื่อปลายปี 2566 ที่ผ่านมามีว่า “*ดีใจที่เห็นมหาวิทยาลัยในพื้นที่ได้ออกมาร่วมแก้ไขปัญหาให้กับชุมชน*”

- 1.6 การพัฒนา ยกระดับนักวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง สถาบันการศึกษาในพื้นที่จังหวัดลำปางและหน่วยงาน กลุ่ม องค์กร ให้มีศักยภาพ โดยการสร้างพื้นที่ Plate form การพูดคุย ทั้งแบบทางการ และไม่เป็นทางการ ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ก่อเกิดสัมพันธภาพที่ดี แต่ละหน่วยงานมีศักยภาพต่างกัน หากใช้ประโยชน์ให้ตรงศักยภาพและมีลักษณะเสริมงานซึ่งกันและกัน จะทำให้เกิดพลังมหาศาล ดังนั้น มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง นักวิจัยภายใต้โครงการฯ ใช้โอกาสดังกล่าวในการเชื่อมร้อยหน่วยงานต่าง ๆ นี้ และนำศักยภาพแต่ละหน่วยงานมาช่วยขับเคลื่อนการจัดความยากจนในพื้นที่จังหวัดลำปาง ต่อไป
- 1.7 การจัดทำหลักสูตร การพัฒนาศักยภาพบุคลากรสู่การเป็นนักจัดการงานวิจัยเชิงพื้นที่ (ARM: Area Research Manager) นักจัดการงานพัฒนาเชิงพื้นที่ (Area Development Manager: ADM) ซึ่งจะเป็นหลักสูตรที่มุ่งพัฒนา ยกระดับทั้งนักวิจัยในมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง และบุคลากรของสถาบันการศึกษา และหน่วยงาน องค์กรทั้งภาครัฐ เอกชน ประชาสังคม และกลุ่ม Young Smart ที่เป็นคนรุ่นใหม่ให้มีทักษะ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ทำให้เกิดเครือข่ายความร่วมมือในการทำงานในพื้นที่ และที่สำคัญเป็นหลักสูตรที่สามารถขยายผลให้เกิด นักจัดการงานพัฒนาเชิงพื้นที่ (ADM: Area Development Manager) ในพื้นที่อำเภอนำร่องทั้ง 5 อำเภอไม่น้อยกว่า 200 รายเพื่อเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนการจัดความยากจนในระดับพื้นที่

3.7 ประเมินความสำเร็จของชุดโครงการทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมโดย Sustainable Livelihoods Return on Investment (SLROI)

วิธีการดำเนินการวิจัย มีดังนี้

- 1) การจัดตั้งและประชุมคณะทำงานด้านการประเมินความสำเร็จของชุดโครงการทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยยึด SLROI (Sustainable Livelihoods Return on Investment) โดยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย
- 2) การจัดการประชุมแลกเปลี่ยนเพื่อติดตามผลการดำเนินงาน
- 3) การดำเนินการประเมินด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมโดย Sustainable Livelihoods Return on Investment (SLROI)
- 4) การนำผลการประเมินเสนอต่อที่ปรึกษา และคณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการวิจัยฯ

บทที่ 4

ผลการดำเนินงาน

การพัฒนาและสนับสนุนพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์ เพื่อขจัดความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคม พื้นที่จังหวัดลำปาง ในปี 2566-2567 นี้ ชื่อโครงการวิจัยมีประโยคที่มีคำสำคัญๆ (Keyword) คือ **การพัฒนาเชิงยุทธศาสตร์ การขจัดความยากจน และการสร้างโอกาสทางสังคม** ภายใต้อำนาจหน้าที่ดังกล่าว สะท้อนถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมไทย และสะท้อนถึงทิศทางที่จะแก้ไขปัญหา ที่ต้องอาศัยการขับเคลื่อนเชิงนโยบาย ทั้งแนวดิ่งและแนวราบ ต้องยอมรับว่า การแก้ไขปัญหาความยากจนในประเทศไทย หากพบทวนวรรณกรรม งานวิจัยที่เกี่ยวข้องจะพบ สภาพปัญหาที่ไม่แตกต่างกัน ในปัจจุบันกับ 10-20 ปีที่ผ่านมา ปัญหาความยากจน ยังคงอยู่ และมีความซับซ้อนมากขึ้น ทำให้เกิดการตั้งข้อสงสัยได้ว่า แนวทางการแก้ไขความยากจนที่ผ่านมา สอดคล้อง และตรงจุดกับสภาพปัญหาหรือไม่ ดังนั้น โครงการวิจัย ในครั้งนี้ คงจะเป็นอีกหนึ่งคำตอบที่จะช่วยหา เหตุผล และนำแนวทางต่างๆทั้งแนวทางที่เคยดำเนินการที่ผ่านมา และแนวทางในยุคสมัยนี้ นั่นคือ การนำ นวัตกรรม เทคโนโลยี องค์ความรู้ มาประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาความยากจน

การดำเนินงานภายใต้อำนาจหน้าที่ โครงการวิจัยในครั้งนี้ คาดหวังที่จะแก้ไขปัญหาความยากจนในพื้นที่จังหวัด ลำปาง โดยตั้งคำถามการวิจัยว่า 1) คนจนอยู่ที่ไหน ทำไหมถึงจน ในขณะที่จนมีศักยภาพอะไรบ้าง และคนจนมี กี่ประเภท 2) ปฏิบัติการแก้จน หรือโมเดลแก้จน (OM: Operating Model) ที่เหมาะสมกับศักยภาพคนจน เป้าหมายและบริบทพื้นที่ควรมีลักษณะใด อย่างไร 3) กลไก การประสานความร่วมมือในการส่งต่อความ ช่วยเหลือ เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน ควรเป็นอย่างไร 4) กลไก การจัดทำยุทธศาสตร์การแก้ปัญหาความ ยากจนระดับพื้นที่เพื่อเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์ท้องถิ่น ตำบล อำเภอ/จังหวัด ควรเป็นอย่างไร ทั้ง 4 คำถามวิจัย คำตอบจะปรากฏอยู่ในเล่มรายงาน ในหัวข้อ ต่อไปนี้

4.1 การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และประโยชน์ที่เกิดขึ้น (ผลลัพธ์/ผลกระทบ) จากผลการดำเนินโครงการวิจัย

คุณค่าที่เกิดผลต่อการเปลี่ยนแปลง กลุ่มเป้าหมาย/สังคม/เศรษฐกิจ/สิ่งแวดล้อม/ระบบ

ตลอดระยะเวลาของการดำเนินงานภายใต้อำนาจหน้าที่โครงการวิจัยในครั้งนี้ ทำให้เห็นการเปลี่ยนแปลง หรือ ข้อค้นพบมากขึ้นจากสองปีที่ผ่านมา บางประเด็นเป็นการยืนยันคำตอบเดิม บางประเด็นทำให้เกิดคำตอบ ที่ชัดเจนมากขึ้น อาจจะไม่ใช่ข้อสรุป แต่เป็น “คำตอบพลวัต” เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา ปัจจัยและบริบท ของพื้นที่

เริ่มจาก “ข้อมูลครัวเรือนยากจน” เป็นจุดตั้งต้นของการขับเคลื่อนงานในโครงการฯ ปีแรกของการ ค้นหาและสอบถาม (ปี พ.ศ.2564-2565) เปรียบเสมือนปีแห่งการเรียนรู้สิ่งใหม่ ปีที่สอง (2565-2566) เรียนรู้ถึงสภาพปัญหา ข้อจำกัด ปีที่สาม (2566-2567) เป็นการเรียนรู้ในการแก้ไขปัญหาและข้อจำกัด

แต่ในหัวข้อนี้ จะกล่าวถึงเฉพาะ ผลการเปลี่ยนแปลง เนื่องจาก การค้นหาและสอบทานครัวเรือนยากจน ต้องเกี่ยวข้องกับหน่วยงาน Function หลักๆหลายหน่วยงาน เช่น สำนักงานพัฒนาชุมชน สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สำนักงานอำเภอ รวมถึง องค์การระดับพื้นที่ เช่น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เกิดการประสานงานโดยนักวิจัยมหาวิทยาลัยฯ ทำหน้าที่เป็น “ข้อต่อ” “ตัวเชื่อม” ทำให้เกิดการพูดคุย พบปะ กันในเรื่องเฉพาะกิจนี้มากขึ้น ก่อเกิดความรู้จัก กันเคย ความไวเนื้อเชื่อใจ มีมากขึ้น ถือเป็นการ “เชื่อมคน” นอกจากนี้ มีการสร้างพื้นที่ของการปรึกษาหารือทั้งแบบทางการ และไม่เป็นทางการเกิดบ่อยขึ้น เพื่อ “เชื่อมงาน” และนำไปสู่การ “เชื่อมข้อมูล” การนำข้อมูลมาทวนสอบร่วมกัน TPMAP และข้อมูลความจำเป็นมูลฐาน (จปฐ.) ของสำนักงานพัฒนาชุมชน ข้อมูลกลุ่มเปราะบางของ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และข้อมูล ThaiQM ของอำเภอและพัฒนาการอำเภอ เป็นต้น ทำให้การจัดเก็บข้อมูลในปีที่ 3 นี้ มีความถูกต้อง และแม่นยำมากขึ้น ที่สำคัญอำเภอมียุทธศาสตร์ที่ชัดเจนมากขึ้น ในการเชื่อมกับ “กลไกพื้นที่” คือ กำนันผู้ใหญ่บ้าน รวมถึง หน่วยงานในระดับอำเภอ นายอำเภอ ปลัดอำเภอ โดยเฉพาะ “อำเภอนำร่อง” 5 อำเภอเข้าใจและร่วมเป็นส่วนหนึ่งของการขับเคลื่อนการดำเนินการจัดเก็บข้อมูล ตัวอย่างของนายอำเภอ แม่เกาะ นายอำเภอเมืองปาน ที่ร่วมลงพื้นที่เพื่อชี้แจง โน้มน้าวให้ ผู้นำท้องที่ และผู้นำชุมชน ได้เห็น ความสำคัญของการจัดเก็บข้อมูล บางพื้นที่ นายอำเภอออกแบบการจัดเก็บข้อมูล โดยให้ผู้ที่เกี่ยวข้อง ทำ “สัตยาบัน” โดยมีนายอำเภอเป็นพยาน (เอกสารในภาคผนวก) เพื่อสร้างความตระหนักในเรื่องของการ รักษาความลับของ “กลุ่มเป้าหมาย” และเป็นการกระตุ้นให้ชุมชน/สังคม เห็นความสำคัญของการจัดเก็บข้อมูล ที่ถูกต้อง และแม่นยำ

ประเด็นต่อมาที่ทำให้ก่อเกิดการเปลี่ยนแปลง คือ **ระบบข้อมูลเพื่อการตัดสินใจ** (DSS: Decision Support System) ซึ่งเป็นระบบที่นำข้อมูลที่ได้จากการค้นหาและสอบทานครัวเรือนยากจน ป้อนเข้าระบบ รวมถึงข้อมูลผลการดำเนินกิจกรรมการยกระดับอาชีพ การเข้าถึงโอกาสของครัวเรือนเป้าหมาย และข้อมูลการ ส่งต่อความช่วยเหลือให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่ **สิ่งที่ก่อเกิดการเปลี่ยนแปลง** เริ่มจากกระบวนการดำเนินงาน ที่ทำให้ทีมงานวิจัยต้องเชื่อมประสานการทำงานร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ก่อเกิดการทำงานเชิงบูรณาการ ด้านข้อมูล และทำให้จังหวัดให้ความสำคัญของ ข้อมูลครัวเรือนยากจน มากขึ้น รองผู้ว่าราชการจังหวัดร่วม ศึกษาดูงานที่มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ เพื่อดูระบบการเชื่อมโยง การใช้ประโยชน์จากระบบ DSS ของจังหวัด กาฬสินธุ์ ภายหลังมีการทำบันทึกตกลงความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนาระบบดังกล่าวนี้

การเปลี่ยนแปลงระดับสังคม ในระดับจังหวัด อาจกล่าวได้ว่า หน่วยงาน/ชุมชน/สังคมในจังหวัด ลำปาง เกิดการตื่นตัวมากขึ้นในเรื่องของ “ข้อมูลครัวเรือนยากจน” มูลเหตุหนึ่ง เนื่องมาจากนโยบายภาครัฐที่ ให้ความสำคัญผ่านกลไกจังหวัดและอำเภอ อีกมูลเหตุหนึ่ง ปฏิเสธไม่ได้ว่า บทบาทของมหาวิทยาลัยราชภัฏ ลำปางเป็นส่วนหนึ่ง ที่ทำหน้าที่ “ผู้ก่อการดี” ด้วยการสร้างพื้นที่ Platform ของการพูดคุย หารือกับหน่วยงาน กลุ่มต่างๆ รวมถึง ร่วมเป็นส่วนหนึ่งของการขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ นอกเหนือจากการประชุม เช่น การจัดทำ นโยบายสาธารณะ โดยร่วมกับเครือข่ายสมัชชาสุขภาพจังหวัดลำปาง และหน่วยงานต่างๆในพื้นที่จังหวัด ลำปาง เพื่อผลักดันให้ **ประเด็นผู้สูงอายุ** (ซึ่งเป็นกลุ่มคนส่วนใหญ่ที่อยู่ในระบบ DSS) เป็นนโยบายเร่งด่วนของ

จังหวัดลำปาง เพื่อหน่วยงาน function ที่เกี่ยวข้องได้ให้ความสำคัญกับประเด็นนี้มากยิ่งขึ้น เป็นต้น (เอกสารประกอบอยู่ในภาคผนวก) ในระดับพื้นที่ กระบวนการวิจัยภายใต้โครงการวิจัยฯ ก่อเกิดการรวมกลุ่ม การพัฒนาระบบ กลไกการทำงานร่วมกัน เกิดพื้นที่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้สู่การพัฒนาอาชีพของกลุ่ม เช่น ที่ตำบลบ่อแฮ้ว หรือเกิดแหล่งเรียนรู้/ศูนย์เรียนรู้ เช่น ตำบลลิเซตนคร ภายใต้ การเพาะและปลูกพืชผักปลอดสารและผักไฮโดรโปนิคส์ เป็นต้น บางพื้นที่กระบวนการวิจัยไปกระตุ้น หรือหนุนเสริม เช่น โคกหนองนาพื้นที่ตำบลบ้านอ้อน พื้นที่ตำบลบ้านหวด เป็นต้น

การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ การส่งเสริมอาชีพภายใต้โครงการวิจัยในครั้งนี้ ก่อเกิดรายได้ที่แตกต่างกันไป ทั้งจำนวนตัวเลขที่เป็นรายได้ และช่วงระยะเวลาของการเกิดรายได้ ทั้งนี้ เนื่องจาก 1) การส่งเสริมอาชีพดำเนินการล่าช้า สาเหตุจาก ความไม่นิ่งของข้อมูลรายชื่อครัวเรือนยากจน ภายหลังเวทีการสอบถามข้อมูล ได้มีการปรับเพิ่ม หรือปรับลดครัวเรือนยากจน 2) ผลผลิตที่เกิดจากการส่งเสริม ให้ผลผลิตที่แตกต่างกันไป บางอาชีพต้องใช้ระยะเวลา เช่น การเลี้ยงปลา เลี้ยงกบ เลี้ยงไก่ เลี้ยงหอยเชอรี่ หรือการส่งเสริมการปลูกมันสำปะหลัง ถั่วเหลือง ถั่วลายเสือ เป็นต้น บางอาชีพสามารถให้ผลผลิต และก่อเกิดรายได้ทันที (กิจกรรม Quick win) เช่น การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร อาทิ กลัวยแซนวิช กลัวยกวน ถ่านอัดแท่ง ยาหม่อง ยาต้ม เป็นต้น

การส่งเสริมให้ครัวเรือนเป้าหมาย มีรายได้ ภายใต้โครงการวิจัย ดำเนินการในสามลักษณะ คือ 1) ส่งเสริมแล้วสามารถลดรายจ่ายให้กับครัวเรือน 2) ส่งเสริมแล้วก่อเกิดรายได้ 3) ส่งเสริมแล้ว สามารถต่อยอดหรือเข้าถึงโอกาสการมีอาชีพ/ประกอบอาชีพ มากขึ้น ดังนั้น เพื่อให้ ทีมงานวิจัยจึงได้แบ่ง กลุ่มคนออกเป็น สามกลุ่มเพื่อเข้าร่วมกิจกรรม ภายใต้โครงการ กลุ่มที่ 1 คือกลุ่มคนที่เป็นครัวเรือนเป้าหมาย มีศักยภาพ ความพร้อมทั้งร่างกาย จิตใจ เข้าร่วมกิจกรรมโดยตรง กลุ่มที่ 2 คือ ญาติพี่น้อง หรือผู้ที่เกี่ยวข้อง ที่ดูแล แบ่งปันช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมาย กลุ่มที่ 3 คือ ผู้ประกอบการ LE/SE ในพื้นที่ เช่น กลุ่มวิสาหกิจชุมชน ศูนย์เรียนรู้โคกหนองนา เป็นต้น ซึ่งกลุ่มหรือแหล่งเรียนรู้ เหล่านี้ จะเป็นสถานที่ที่สร้างอาชีพ/รายได้/ความรู้ ทักษะให้กับกลุ่มที่ 1 หรือกลุ่มที่ 2 ดังนั้น การพัฒนา ส่งเสริมทักษะอาชีพภายใต้โครงการวิจัย จึงก่อเกิด กระบวนการเรียนรู้ และรายได้ต่างๆ ให้กับกลุ่มเป้าหมาย และญาติที่น้อง ผู้ดูแลกลุ่มเป้าหมาย และให้กับผู้ประกอบการในพื้นที่ ซึ่งสามารถศึกษารายละเอียดได้จาก ผลการประเมินผลกระทบ SLROI

การสนับสนุน ส่งเสริมครัวเรือนยากจนผ่านกิจกรรม OM เสริม รอง และหลัก ระยะ 12 เดือน ก่อเกิดรายได้มากน้อยต่างกันในแต่ละอำเภอ ดังนี้

ตารางที่ 7 แสดงรายชื่อบ้านเป้าหมาย ตำบล และจำนวน ครัวเรือนยากจนที่ เข้าร่วม OM เสริม

ลำดับ	(1) พื้นที่เป้าหมาย	(2) จำนวนพื้นที่ ดำเนินการ (ตำบล)	(3) จำนวน ครัวเรือน ยากจน (ครัวเรือน)	(4) จำนวน ครัวเรือน ที่เข้าร่วม OM (ครัวเรือน)	(5) จำนวน ครัวเรือน ที่เกิดรายได้ (ครัวเรือน)	(6) จำนวน สมาชิกใน ครัวเรือน ที่เกิดรายได้ (คน)	(7) รายได้เฉลี่ย ก่อนเข้าร่วม OM (ครัวเรือน/ เดือน)	(8) รายได้เฉลี่ย ภายหลังการเข้า ร่วม OM (ครัวเรือน/เดือน) $(5)*(7)=(8)$	(9) จำนวนรายได้ที่ เกิดขึ้น จากการ ส่งเสริม OM (บาท/ปี)	(10) รายได้เฉลี่ย เพิ่มขึ้น (ร้อยละ) $(9)*100/(8)$ = (10)
1	อำเภอเถิน	8	1,436	563	554	651	3,220	5,351,640	1,242,736	23.22
2	อำเภอแจ้ห่ม	3	471	209	164	403	3,165	3,114,360	956,700	30.72
3	อำเภอแม่เมะ	3	251	197	172	197	3,035	3,132,120	1,206,896	38.53
4	อำเภองาว	10	673	340	219	648	1,970	2,588,580	1,518,960	58.68
5	อำเภอเมืองลำปาง	3	356	83	81	83	4,380	2,128,680	432,804	20.33
รวม		27	3,187	1,392	1,190	1,982	15,770	16,315,380	5,358,096	32.84

หมายเหตุ: 1. รายได้ดังกล่าวเป็นรายได้รวมที่เกิดจากกิจกรรมทั้งหมดทั้ง OM เสริม OM รอง และ OM หลัก

- OM เสริม: การส่งเสริม การปลูกผัก เช่น ผักกาด ผักคะน้า ผักบุ้ง มะเขือ พริก เป็นต้น และเลี้ยงสัตว์เพื่อบริโภคในครัวเรือน “การลดรายจ่ายเป็นการเพิ่มรายได้ในครัวเรือน”
- OM รอง: การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรในพื้นที่ เพื่อจำหน่าย การเลี้ยงไก่ไข่ การเลี้ยงหอยเชอรี่สีทอง เลี้ยงไก่พันธุ์พื้นเมือง การเลี้ยงกบ จิ้งหรีด ปลาตุ๋น และปลาซิว
- OM หลัก: การส่งเสริมผู้ประกอบการ SE/LE และกระจายรายได้แก่ครัวเรือนยากจน ด้วยการจ้างงาน หรือการรับซื้อผลผลิต เป็นต้น หรือการส่งเสริมอาชีพที่ก่อให้เกิดรายได้เป็นรูปธรรมแก่ครัวเรือนยากจน และสามารถต่อยอดเป็นรายได้ที่มั่นคงต่อไป

2. รายได้ที่เกิดขึ้น ยังไม่รวมรายได้ที่เกิดจากการลดรายจ่ายที่เกิดจาก การได้รับสวัสดิการกองทุนที่จัดตั้งขึ้นมาพิเศษ เช่น มีระเบียบกองทุนช่วยเหลือคนยากไร้และคนด้อยโอกาส ตำบลบ้านอ้อน อำเภองาว จังหวัดลำปาง พ.ศ. 2567 ที่ครัวเรือนยากจนสามารถเข้าถึงสวัสดิการค่าน้ำมันรถเพื่อเดินทางไปโรงพยาบาล ค่าน้ำค่าไฟฟ้า เป็นต้น

การเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งแวดล้อม ในพื้นที่อำเภอนำร่อง มีผลการเปลี่ยนแปลงมากน้อยต่างกัน ตัวอย่าง 3 อำเภอนำร่อง ที่มีการดำเนินกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมที่เป็นรูปธรรม ดังนี้

อำเภอแม่เมะ อยู่ระหว่างการขับเคลื่อนร่วมกับ “โครงการแม่เมะเมืองน่าอยู่” ของ กฟผ.แม่เมะ และการขับเคลื่อนร่วมกับ “Young Smart” เพื่อปรับเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้ปลูก จากการปลูกพืชเชิงเดี่ยว (ข้าวโพด) มาเป็นพืชพลังงาน (ไผ่) ซึ่งไปเชื่อมโยงกับ กลุ่มเป้าหมาย “ครัวเรือนยากจน” ในพื้นที่ ภายใต้การขับเคลื่อนโครงการ การขับเคลื่อนการจัดความยากจนเชิงบูรณาการ โดยใช้ต้นทุน ภายภาพ เทคโนโลยี นวัตกรรมที่เหมาะสมในพื้นที่เป็นฐานในการพัฒนาพื้นที่อำเภองาว และอำเภอแม่เมะ จังหวัดลำปาง โดยส่งเสริมให้กลุ่มเป้าหมายอยู่ใน Process ของ ต้นน้ำ: การเพาะกล้าไผ่ การส่งเสริมการปลูกไผ่ ส่วนกลางน้ำ: ส่งเสริมการนำ Waste มาเพิ่มมูลค่า และใช้ประโยชน์ก่อเกิดรายได้ โดยการนำเศษวัสดุที่เหลือใช้จาก กระบวนการทำไม้ตะเกียบ (ข้อไผ่) แปรรูปเป็นถ่านอัดแท่ง เป็นต้น ส่วนปลายน้ำ: ส่งเสริมด้านการตลาด เช่น การออกบูธจำหน่ายสินค้า การนำสินค้าไปวางจำหน่าย ณ The box ของ กฟผ.แม่เมะ รวมถึงการจำหน่าย สินค้าในงานวังการกุศล ณ พื้นที่บ้านปางปวย ตำบลนาสัก อำเภอแม่เมะ เป็นต้น จากการทำกิจกรรม ดังกล่าวข้างต้น สะท้อนให้เห็นถึงการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างครบวงจร

อำเภอเถิน ปี 2566-2567 โครงการวิจัยฯ ดำเนินการด้านสิ่งแวดล้อม ผ่านประเด็นป่าชุมชน และ สมุนไพร ซึ่งจำแนกเป็น 2 ส่วน ส่วนที่ 1 เป็นเรื่องของขยายพื้นที่การพัฒนากระบวนการจัดการป่าชุมชน อย่างมีส่วนร่วม ส่วนที่ 2 เป็นการต่อยอดและขยายผลการจัดทำคาร์บอนเครดิต โดยการจัดทำฐานข้อมูลป่า ชุมชนเพื่อการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน การฝึกทักษะการเก็บข้อมูลไม้ยืนต้นในป่าชุมชนเพื่อเข้าสู่โครงการ คาร์บอนเครดิต โดยนำร่องต้นแบบโครงการคาร์บอนเครดิต ของ SCG สนับสนุนงบในการดูแลป่าในอัตรา 100 บาท/ไร่/ปี ต่อเนื่องเป็นเวลา 1 ปี และกำลังอยู่ระหว่างการหารือกระบวนการตรวจรับรองแปลงไม้ยืนต้นใน โครงการ นอกจากนี้ ยังมีกิจกรรมด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟู เพิ่มมูลค่าทรัพยากรในป่าชุมชน เช่น การปลูกป่า ตามหลักป่าสามอย่างประโยชน์สี่อย่าง การคืนไม้ยืนต้น/สมุนไพรมีค่าและหายากสู่ป่า การส่งเสริมการเพาะเห็ด ป่า และกิจกรรมจิตอาสาต่าง ๆ เป็นต้น โดยบูรณาการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่

อำเภองาว กิจกรรมภายใต้โครงการวิจัยฯได้ดำเนินการทั้งต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ โดยส่งเสริม ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง /โคกหนองนาโมเดลของนายประดิษฐ์ นันทตา เกษตรกรต้นแบบ หรือปราชญ์ ชาวบ้าน ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อม เป็นสถานที่อบรม เพิ่มทักษะความรู้ให้กับ กลุ่มเป้าหมายที่เป็น เกษตรกร และผู้สนใจทั่วไป ส่งเสริมการปลูกไผ่ทดแทนการปลูกพืชเชิงเดี่ยว (ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์) และส่งเสริม การนำเศษวัสดุเหลือใช้จากไผ่มาแปรรูปเป็นถ่าน เครื่องจักสาน และเฟอร์นิเจอร์ ส่วนด้านการตลาด ส่งเสริมให้มี ตลาดในชุมชน เช่น “พื้นที่สร้างสรรค์ กาดสะพานโยง” เป็นพื้นที่รองรับผลผลิตของชุมชน เป็นต้น

จาก การดำเนินกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับสิ่งแวดล้อม ในสามอำเภอลำต้น จะเห็นได้ว่า จำเป็นต้อง ดำเนินการตั้งแต่ต้นทาง กลาง และปลายทางไปพร้อมๆกัน และที่สำคัญต้องทำให้ประเด็นสิ่งแวดล้อมที่ ดำเนินการเชื่อมโยงไปสู่รายได้ เพื่อสร้างแรงจูงใจ ถ้าคนในพื้นที่ตระหนัก และเห็นประโยชน์ของสิ่งแวดล้อม ความยั่งยืนจะตามมา

ภาพของการขับเคลื่อนงานในอนาคต ปี พ.ศ.2570 (Projection ปี 2570)

ปีที่สามของการดำเนินงานภายใต้ฯ งบประมาณของ สำนักงานนโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรมแห่งชาติ (สอวช.) หน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.) ได้เพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ประสพการณ์ (ติดอาวุธ) ให้กับนักวิจัย และคนในชุมชน รวมถึงระบบกลไกต่างๆ ที่ถูกพัฒนาไปในทิศทางที่ดี ตามลำดับ จึงเห็นควรวสานที่จะสานงานเดิม เสริมงานใหม่ ดังนี้

งานเชิงประเด็น ในบางประเด็น เช่น พืชพลังงาน ไม้ และประเด็นสมุนไพร โดยเชื่อมสองประเด็นนี้ เข้ากับการท่องเที่ยววัฒนธรรม เชิงสุขภาพ เชิงอนุรักษ์ หรือเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งจะเชื่อมโยงกับ เป้าหมายและแนวทางการพัฒนาภาคเหนือยุทธศาสตร์การพัฒนาของจังหวัดลำปาง โดยเฉพาะ แนวทางการพัฒนาที่ 2 ยกระดับการท่องเที่ยวและบริการที่มีศักยภาพให้มีคุณภาพ สนับสนุนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และกระจายประโยชน์สู่ชุมชน แนวทางการพัฒนาที่ 3 พัฒนาการผลิตตามระบบเกษตรยั่งยืน เชื่อมโยงสู่อุตสาหกรรมแปรรูปมูลค่าสูง แนวทางการพัฒนาที่ 5 พัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิต เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ (Active Aging) และทักษะฝีมือแรงงาน เพื่อรองรับการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และแนวทางการพัฒนาที่ 6 การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้เกิดความยั่งยืน ซึ่งแน่นอนว่า แผนพัฒนาจังหวัดลำปาง พ.ศ.2566-2570 (ฉบับทบทวน) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2567 ได้กำหนดประเด็นการพัฒนาของจังหวัดลำปาง ให้สอดคล้องกับแผนระดับชาติ ระดับภูมิภาค ภายใต้วิสัยทัศน์ “ลำปาง เมืองแห่งความสุข 2 มิติ (LIVABLE Smart City)” จังหวัดลำปางมุ่งไปสู่การเป็นเมืองแห่งความสุข 2 มิติ ด้วยการผสมผสานมนต์เสน่ห์แห่งความเป็นเมืองเก่า ย้อนยุคทางประวัติศาสตร์มายาวนานกว่า 1,300 ปี เชื่อมโยงไปสู่มิติเมืองใหม่อย่างลงตัว เป็นเมืองอัจฉริยะ เมืองที่ใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่ทันสมัย เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการให้บริการและบริหารจัดการเมืองนวัตกรรมที่ทันสมัย เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการให้บริการและบริหารจัดการเมือง ภายใต้แนวคิด “การพัฒนา เมืองน่าอยู่ เมืองทันสมัย ให้ประชาชนในเมืองมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุข อย่างยั่งยืน” โดยปรากฏในแผนไว้ 5 ประเด็น ดังนี้ 1) ประเด็นการพัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิต เสริมสร้างความมั่นคงปลอดภัย เพื่อสังคมและคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน 2) ประเด็นการส่งเสริมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจของจังหวัด 3) ประเด็นการยกระดับหัตถกรรมอุตสาหกรรม บนพื้นฐานของเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ 4) ประเด็น การพัฒนาเกษตรเชิงคุณภาพ เกษตรแปรรูปมูลค่าสูง ด้วยนวัตกรรม และเทคโนโลยี และประเด็นที่ 5) การอนุรักษ์ ฟื้นฟู และบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

นอกจากนี้ ประเด็นดังกล่าวสามารถเชื่อมโยง ต่อยอด กับแนวทางการพัฒนาระดับพื้นที่ของหน่วยงานใหญ่ในพื้นที่ เช่น โครงการแม่เกาะเมืองน่าอยู่ ของ กฟผ.แม่เกาะ และนโยบายของบริษัทปูนซีเมนต์ไทย (ลำปาง) จำกัด (SCG) ที่ตั้งเป้าสู่ Net Zero Cement & Concrete 2050 พัฒนานวัตกรรมตามแนวคิดเศรษฐกิจคาร์บอนต่ำ และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อบรรลุเป้าหมายการปล่อยก๊าซเรือนกระจกสุทธิเป็นศูนย์ สอดคล้องกับแนวทาง ESG (Environmental, Social, and Governance)

ส่วนประเด็นสมุนไพร เป็นประเด็นที่สอดคล้องกับต้นทุน ศักยภาพของจังหวัดลำปาง แต่ต้องมีการทบทวนถึง สถานการณ์ และถอดบทเรียนการดำเนินงานตลอดระยะ 2 ปีที่ผ่านมา เพื่อทราบถึงข้อจำกัด อุปสรรค รวมแนวทางการขับเคลื่อนไปสู่ การเป็น Hub ด้านสมุนไพรเพื่อสุขภาพ และHub ด้านสมุนไพร ในระดับภาคเหนือตอนบน โดยการเชื่อมประสานความร่วมมือกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำปาง (อบจ.) สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด (สสจ.) ผ่านกลไกคณะทำงานที่จังหวัดได้แต่งตั้งขึ้นมา

ในส่วนของข้อมูลครัวเรือนยากจน ในปี 2567 ควรมีการขยับเชิงนโยบายมากขึ้น กล่าวคือ 1) การหารี้อระดับหน่วยงานที่กำหนดนโยบาย ถึงแนวทางการบูรณาการเครื่องมือ การจัดเก็บข้อมูลร่วมกับ หน่วยงาน Function เพื่อลดความซ้ำซ้อน ทำให้ประหยัดงบประมาณ ประหยัดเวลา และที่สำคัญ ลดการทำงานซ้ำซ้อน ของคนในพื้นที่ 2) นโยบายของภาครัฐต้องวางเป้าที่ชัดเจน สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้ อย่างเป็นรูปธรรม กำหนดกรอบระยะเวลาการแก้ปัญหาที่ชัดเจน ควรกำหนดเป็น Rode Map และแนวทาง ปฏิบัติควรเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

ประเด็นของ ระบบสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ DSS (Decision Support System) ในปี 2566 เป็นปีของการริเริ่ม การใช้ประโยชน์ และการเรียนรู้ระบบ จากหน่วยงานระดับจังหวัด และพื้นที่ ซึ่งถือว่าดำเนินการได้ในระดับหนึ่ง ดังนั้น ควรมีการต่อยอดการดำเนินงานเชิงรุก เพื่อพัฒนาระบบ ให้สามารถ ตอบเป้าหมาย วัตถุประสงค์ของการจัดตั้ง รวมถึงหาแนวทางการทะลายข้อจำกัดต่างๆที่เป็นอุปสรรคต่อการ พัฒนาระบบ

ทั้งนี้ การดำเนินงานในปี 2567 บทบาทของมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง (นักวิจัย) ต้องดำเนินการ เชิงรุกมากขึ้น ขยับเคลื่อนทั้งเชิงนโยบาย และเชิงวิชาการมากขึ้น ประสานการทำงานทั้งระดับแนวตั้งและ แนวนอน และปรับบทบาทของการเป็นทำ (Action) มาเป็นพี่เลี้ยง ที่ปรึกษา และกำกับ คนกลาง (Consult /Coaching/Intermedia) การบูรณาการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และการทำงานร่วมกับสถาบันการศึกษา ในพื้นที่มากขึ้น โดยเฉพาะสถาบันการศึกษาเพื่อวิชาชีพ และกลุ่ม องค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ เอกชน ภาค ประชาสังคม และภาคประชาชน รวมถึง การสร้าง Platform การพบปะพูดคุยทั้งแบบทางการ และไม่เป็น ทางการ กับภาคี เครือข่าย และที่สำคัญควรเชื่อมโยงการทำงานเชิงรุกกับหน่วยงานระดับจังหวัดที่มีการกิจ ดูแลความเป็นอยู่ของประชาชนทั้งจังหวัด เช่น องค์กรบริหารส่วนจังหวัดลำปาง เชื่อมโยงแผนการดำเนิน โครงการเข้ากับแผนขององค์กรบริหารส่วนจังหวัดลำปาง รวมถึงเทศบาล องค์กรบริหารส่วนตำบลในพื้นที่

การสานต่อกลไกระดับจังหวัด ศูนย์อำนวยการจัดความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. (ศจพ.จ) ซึ่งเป็นกลไกที่มุ่งให้ความช่วยเหลือครัวเรือนเป้าหมาย การขจัดความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวทาง การแก้ไขปัญหาความยากจน จำแนกเป็นรายมิติ รวม 5 มิติ ประกอบด้วย 1) มิติด้านสุขภาพ 2) มิติความ เป็นอยู่ 3) มิติการศึกษา 4) มิติรายได้ และ 5) มิติการเข้าถึงบริการภาครัฐ และติดตามผลการบูรณาการ หน่วยงานในระดับจังหวัด เพื่อให้การแก้ไขปัญหาของบุคคล/ครัวเรือนเป้าหมาย ตรงต่อสภาพปัญหาในแต่ละมิติ เพื่อร่วมแก้ไขและพัฒนานำไปสู่ความยั่งยืนต่อไป อย่างไรก็ตาม กลไก ศจพ.จังหวัด เป็นกลไกที่มีองค์ประกอบ

ของหลายหลายหน่วยงาน ค่อนข้างใหญ่ ประกอบกับการประชุมมีไม่บ่อยครั้ง ดังนั้น ต้องอาศัย การเชื่อมโยง กลไกขนาดเล็กลงไป นั่นคือ การประชุมย่อยระดับหน่วยงาน ที่ดูแลหรือเป็นหน่วยงานหลักในการกิจประเด็น นั้นๆ เช่น ประเด็นสุขภาพ โดยสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด ประเด็นที่อาศัยของกลุ่มเปาะบาง โดยสำนักงาน พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นต้น ซึ่งหน่วยงานเหล่านี้ แม้ผู้บริหารระดับจังหวัด หรือหัวหน้าหน่วย งานมีการโยกย้าย หรือเปลี่ยนแปลง ก็ยังดำเนินการเพื่อสานต่อภารกิจของหน่วยงาน ต่อไป นอกจากนี้ กลไก ระดับจังหวัดที่เกิดขึ้นภายใต้ โครงการวิจัยฯ โดยการสนับสนุนจาก บพท. คือ **คณะกรรมการโครงการ การพัฒนาและสนับสนุนการทำงานเชิงพื้นที่ เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำ พื้นที่ จังหวัดลำปาง** เป็นอีกกลไกที่จะสร้างพื้นที่การแลกเปลี่ยนและนำสู่การขับเคลื่อน เนื่องจากองค์ประกอบจะมี เฉพาะหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหลักๆ สามารถดำเนินการประชุมได้บ่อยครั้ง ซึ่งรายละเอียดเพิ่มเติมจะได้กล่าวถึงใน หัวข้อต่อไป

การได้รับการยอมรับ (งาน/สถาบัน)

การดำเนินงานภายใต้โครงการวิจัยฯ 3 ปีที่ผ่านมา ทำให้ผลผลิตที่เกิดขึ้นทั้งผลผลิตที่เป็นข้อมูล ผลิตภัณฑ์ ระบบเครือข่าย และตัวสถาบันหรือมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง ได้รับการยอมรับมากขึ้น บทบาทใน ระดับจังหวัดมีมากขึ้น รวมถึงระดับอำเภอ และระดับพื้นที่ ดังนี้

ด้านข้อมูล สิ่งที่ปฏิเสธไม่ได้คือ การดำเนินงานภายใต้โครงการฯ ก่อเกิดการสร้างความตระหนัก และ การให้ความสำคัญกับการจัดเก็บข้อมูล “ครัวเรือนยากจน” มากยิ่งขึ้น ตั้งแต่ระดับจังหวัด อำเภอ ลงมาถึงพื้นที่ เนื่องจาก กระบวนการดำเนินงานของ การค้นหาและสอบทานข้อมูลของโครงการวิจัยฯ เป็นกระบวนการที่ นอกเหนือจากเพื่อจัดเก็บข้อมูลแล้ว ยังได้สอดแทรกแนวคิด กระบวนการจัดเก็บที่ถูกต้องแม่นยำ ด้วยเครื่องมือ ต่างๆ สร้างการรับรู้ และสร้างความตระหนักให้กับหน่วยงานระดับพื้นที่ ผู้นำชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้อง ทำให้ผล การจัดเก็บข้อมูลได้รับการยอมรับเป็นอย่างดี ทั้งนี้ เนื่องจาก กระบวนการจัดเก็บข้อมูล เป็นไปตามหลักวิชาการ มีลำดับขั้นตอน เพื่อให้เกิดการค้นหาสอบทานที่มีประสิทธิภาพ และได้ข้อมูลที่ถูกต้องและแม่นยำ (ศึกษาได้จาก กระบวนการค้นหาและสอบทานข้อมูลได้ในบทที่ 3)

ระบบ กลไกพิเศษ สร้างการยอมรับ เพื่อการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาความยากจน ซึ่งเป็นกลไก ระดับจังหวัด คือ **คณะกรรมการโครงการ การพัฒนาและสนับสนุนการทำงานเชิงพื้นที่ เพื่อแก้ไขปัญหา ความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำ พื้นที่จังหวัดลำปาง** โดยการออกประกาศ แต่งตั้งโดยผู้ว่าราชการ จังหวัดลำปาง (ดำเนินการมาตั้งแต่ปีวิจัยที่ 1) มีองค์ประกอบของตัวแทนที่มาจากภาครัฐ ภาคเอกชน ภาค ประชาสังคม มีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นที่ปรึกษาโดยตำแหน่ง มีตัวแทนนักวิจัยทำหน้าที่เป็นเลขานุการและ ตัวแทนสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดลำปาง และสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดลำปาง เป็นเลขานุการร่วม และจัดให้มีการประชุมคณะกรรมการฯดังกล่าวอย่างสม่ำเสมอ ทุก ๆ 3 เดือน เพื่อวางแผน กำกับ ติดตามผลการดำเนินงาน และเป็น Platform การแลกเปลี่ยน นอกจากนี้ **กลไกระดับอำเภอ** มีการแต่งตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนระดับอำเภอ ในพื้นที่นำร่อง 5 อำเภอ เพื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนงาน Operating Model (เอกสารในภาคผนวก) ระบบกลไกดังกล่าวนี้ สร้างการยอมรับ ทั้งระดับจังหวัดและอำเภอ

ดังจะเห็นได้จากจำนวนหน่วยงานที่เข้าร่วมประชุม และการแลกเปลี่ยน และข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงาน

การยอมรับระดับสถาบัน/ ตัวบุคคล การดำเนินงานเฉพาะ ภายใต้โครงการวิจัยดังกล่าวนี้ ทำให้ตัวแทนมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง ได้ร่วมเป็นคณะกรรมการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาความยากจน เช่น คณะกรรมการศูนย์อำนวยการขจัดความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจังหวัด (ศจพ.) จังหวัดลำปาง รวมถึงมีบทบาทในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา ยกระดับทักษะความรู้ ต่างๆ เช่น การได้รับเชิญไปบรรยาย หรือร่วมเป็นคณะกรรมการในหน่วยงานต่างๆ เช่น สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดลำปาง สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดลำปาง สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดลำปาง เทศบาลนครลำปาง สำนักงานอำเภอเมืองลำปาง สภาองค์กรชุมชน (องค์กรมหาชน) ภาคเหนือบน หรือร่วมขับเคลื่อนงานกับภาคประชาสังคม เช่น สมาคมการส่งเสริมพัฒนาสตรีและเยาวชนลำปาง Node Flagship สสส.ลำปาง เครือข่ายสมัชชาสุขภาพจังหวัดลำปาง เครือข่ายฟ้าใสลมหายใจลำปาง เป็นต้น ทำให้เกิดการเชื่อมข้อมูล เชื่อมคน เชื่อมงานกันได้อย่างดี

อย่างไรก็ตาม บทบาท การดำเนินงาน ภายใต้โครงการวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง รวมถึงนักวิจัย ต้องปรับเปลี่ยนไป การยกระดับ ศักยภาพ บทบาท เพื่อตอบสนองยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ต้องมีลักษณะเชิงรุกมากขึ้น สามารถชี้นำสังคมในประเด็นเร่งด่วน โดยการบูรณาการภารกิจกับการเรียนการสอน งานวิจัย การบริการวิชาการ และทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ทั้งนี้ เพื่อความอยู่ดีมีสุขของคนไทยและสังคมไทย โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบาง คริวเรือนยากจน ในพื้นที่จังหวัดลำปาง ต่อไป

การ Scaling Up ผล (Area-Issues)

การขยายผลสู่พื้นที่ ประเด็นนี้เชื่อมโยงกับหัวข้อ ภาพของการขับเคลื่อนงานในอนาคต ปี พ.ศ.2570 (Projection ปี 2570) หากพิจารณาจากผลการดำเนินงานที่ผ่านมา อาจต้องดำเนินการซ้ำในพื้นที่เดิมเพื่อให้เกิดการต่อยอด และเกิดการยกระดับความเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยการขยายผลทั้งอำเภอในบางประเด็นที่โดดเด่น หรือดำเนินการบางประเด็นในบางพื้นที่ ทั้งนี้ต้องอาศัยการวิเคราะห์ปัจจัยอื่นๆเพิ่มเติม เช่น นโยบายหรือประเด็นเร่งด่วนของจังหวัด และของพื้นที่ เพื่อให้เกิดผลลัพธ์รูปธรรมที่ชัดเจน บางพื้นที่อาจต้องพิจารณาสร้างกลไกหรือผลักดันไปให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ เพื่อสานต่อเป้าหมายในประเด็นที่เกี่ยวข้อง หรือการขยายผลไปยังอำเภออื่น ๆ ที่มีความพร้อม

ปัญหา คอขวดของระบบ แนวทางแก้ไข

- 1) นโยบายการแก้ไขปัญหาความยากจนของรัฐ และหน่วยงานระดับนโยบาย ต้องชัดเจนเน้นผลลัพธ์ที่เป็นข้อเท็จจริง ความถูกต้อง และสร้างเป้าหมายร่วมให้ไปในทิศทางเดียวกัน ที่สำคัญการให้ความสำคัญกับช่วงระยะเวลาการจัดเก็บข้อมูล กล่าวคือ ต้องสอดคล้องกับหลักความเป็นได้ คำนึงถึงคุณภาพของ

ข้อมูลมากขึ้น และมิงบและปัจจัยสนับสนุนในการจัดเก็บที่เหมาะสม สิ่งที่เป็นข้อสังเกตที่ผ่านมา คือ จำนวนตัวเลขคนจน/ครัวเรือนยากจนที่ไม่สอดคล้องกันระหว่างหน่วยงาน เช่น จำนวนตัวเลขคนจน จปฐ./TPMAP/ ThaiQM กับตัวเลขข้อมูลในระบบ PPAOS ที่ดำเนินการจัดเก็บโดย มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง ทำให้เกิดการตั้งคำถามว่า เพราะเหตุใดจึงมีความต่าง คำตอบอาจจะมาจากหลายสาเหตุ แต่ที่สามารถอธิบายได้คือ เรื่องของการนิยาม คุณลักษณะของ คนจน ที่แตกต่างกัน จึงนำไปสู่การออกแบบเครื่องมือการจัดเก็บที่แตกต่างกัน หรืออาจจะเกิดจากกระบวนการ วิธีการจัดเก็บ เป็นต้น

- แนวทางการแก้ไข คือ การบูรณาการด้วยการ นิยามศัพท์คำว่า คนจน ให้สามารถตอบเป้าของแต่ละหน่วยงาน และเพื่อให้เกิดความถูกต้องและแม่นยำเกี่ยวกับตัวเลขครัวเรือนยากจน การยืนยันตัวเลข โดยกระบวนการที่ได้มาซึ่งกลุ่มเป้าหมาย “ครัวเรือนยากจน” และขั้นตอนการจัดเก็บ รวมถึงการสอบทาน (Recheck) แบบสามเส้าโดยมีองค์ประกอบของ ผู้นำท้องที่ (กำนัน/ ผู้ใหญ่บ้าน/ ประธาน อสม. เป็นต้น) ผู้นำท้องถิ่น (นายก/รองนายกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ปลัด อบท./ตัวแทนของนักพัฒนา) สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล... และตัวแทนภาคประชาสังคม เช่น ประธานอสม. ประธานผู้สูงอายุ และผู้บริหารจากหน่วยงานในพื้นที่ เช่น โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ผู้บริหาร/คุณครูจากโรงเรียนระดับตำบล เข้าร่วมในเวทีคืนข้อมูล เป็นการยืนยันความถูกต้อง

- 2) กระบวนการจัดเก็บในปีที่ 3 ซับซ้อนมากกว่าปีที่ผ่านมา ๆ มา เนื่องจาก เป็นการสอบทานทั้งข้อมูลเดิมด้วย ดังนั้น หลีกเลียงไม่ได้ที่ต้อง (Print out) ข้อมูลจากในระบบเพื่อนำไปสอบทานในพื้นที่ โดย ผู้จัดเก็บส่วนใหญ่คือ คนในพื้นที่ ทำให้มีข้อกังวลว่าข้อมูลจะรั่วไหล ด้วยสาเหตุต่างๆ อันเป็นการขัดต่อ พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (พ.ร.บ.คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล) ที่อาจจะเป็นเหตุให้เกิดการร้องเรียนนักวิจัย หรือมหาวิทยาลัยฯได้

- แนวทางการแก้ไข โดยการประชุม ชี้แจงและหาทางออกร่วมกับนักวิจัยที่เกี่ยวข้องจัดทำขั้นตอน PowerPoint ส่วนกลางให้กับทุกทีมงานนำไปใช้ชี้แจงให้กับหน่วยงานและผู้จัดเก็บข้อมูลในพื้นที่ เพื่อให้สอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน และเน้นย้ำให้ผู้จัดเก็บรักษาเอกสารแบบสอบถามและข้อมูลให้เป็นความลับ

- 3) การพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ (DSS) ที่ต้องอาศัยการเชื่อมโยงกับข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อพัฒนาให้สามารถใช้ประโยชน์ร่วมกัน ในทางปฏิบัติหน่วยงานดังกล่าวยังเป็นห่วงว่า การให้ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มเป้าหมายจะขัดพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (พ.ร.บ.คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล) และอาจจะปัญหาตามมาได้ หากมีการร้องเรียนจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

- แนวทางการแก้ไข แจ้งเรื่องไปยังแหล่งทุน คือ บพท.เพื่อหาทางออก เช่น บพท. ดำเนินการทำหนังสือขออนุญาตใช้ข้อมูลไปยังหน่วยงานต้นสังกัดของหน่วยงานระดับจังหวัด

- 4) กลุ่มเป้าหมาย “ครัวเรือนยากจน” มีศักยภาพและข้อจำกัดแตกต่างกัน ทั้งที่เกิดจากสุขภาพ อนามัย เช่น ร่างกายไม่แข็งแรงหรือเจ็บป่วย หรือเกิดจากพฤติกรรมส่วนตัว แข็งแรงดี แต่มองทุกอย่างเป็นอุปสรรค หรือบางพื้นที่ผ่านประสบการณ์การได้รับการส่งเสริมอาชีพจากภาคส่วนต่าง ๆ หากปัญหาตามมาคือ ขาดตลาดรองรับ หรือบางพื้นที่กลุ่มเป้าหมายมีทัศนคติไม่ดีต่อการทำงานเป็นกลุ่ม เนื่องจากมีประสบการณ์ล้มเหลวจากการรวมกลุ่ม เช่น การเกี่ยงงานกัน สมาชิกบางรายไม่รับผิดชอบ ไม่มีตลาดรองรับ ไม่มีวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นเพียงพอ ผลผลิตตกต่ำ ท้ายที่สุดเหลือเพียงไม่กี่รายที่ดำเนินงานหรือไม่ก็แยกย้ายต่างคนต่างทำ เป็นต้น บางพื้นที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ ที่อาศัยพื้นที่สูง ห่างไกล การสื่อสารหรือการเดินทางขึ้นไปค่อนข้างลำบาก โดยเฉพาะฤดูฝน จึงอาจจะเป็นสาเหตุหนึ่งที่ ผู้นำและกลุ่มเป้าหมาย ไม่อาจร่วมกิจกรรมได้โดยตลอด จึงเป็นอีกโจทย์หนึ่งที่ทีมนักวิจัยต้องออกแบบการช่วยเหลือที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบท

- แนวทางแก้ไข คือ การพิจารณาเป็นกรณี (Case by Case) และเป็นรายพื้นที่ไป กรณีที่มีข้อจำกัดทางสุขภาพ จะเลือกลูกหลาน คนใกล้ชิดที่ดูแลเข้าร่วมกิจกรรม OM หากไม่มี หรือมีแต่ไม่ประสงค์เข้าร่วมกิจกรรม ก็จะเข้าสู่ระบบส่งต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป ส่วนกรณีที่ เกิดพฤติกรรม จะสอบถามความถนัด อีกแนวทางคือ การสร้างแกนนำที่มีจิตอาสาในพื้นที่ เช่น ผู้นำในพื้นที่ เข้ามาฝึกอบรมเป็นพี่เลี้ยง คอยกำกับติดตามให้กับครัวเรือนยากจนที่เข้าร่วมกิจกรรม OM โดยที่ผู้นำก็ได้ประโยชน์จากกิจกรรม OM เช่น กรณี ตำบลบ้านอ้อน ผู้นำจะได้รับการสนับสนุนให้เลี้ยงปลากระชังในสระน้ำในหมู่บ้าน ก่อเกิดรายได้ นำรายได้หักค่าใช้จ่าย เพื่อซื้อพันธุ์ปลาแม่เลี้ยงต่อ และส่วนหนึ่งนำเข้ากองทุนสวัสดิการครัวเรือนยากจนของตำบล เป็นต้น ส่วนกรณีที่กลุ่มเป้าหมายเป็นคนไทยกลุ่มชาติพันธุ์ ทางทีมวิจัยได้แก้ปัญหา โดยการเชิญผู้นำชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆที่จัดขึ้นในพื้นที่ระดับตำบล เพื่อให้เห็นถึงประโยชน์ และที่สำคัญมีความรู้ และทักษะ เพื่อนำทักษะ ความรู้ที่ได้ไปขยายผลในพื้นที่ต่อไป ตัวอย่างนี้เกิดขึ้นที่ หมู่ 5 หมู่ 8 ตำบล บ้านอ้อน อำเภองาว จังหวัดลำปาง

- 5) ช่วงเวลาว่างของผู้นำชุมชนและกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ และนักวิจัยไม่ตรงกัน โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีข้อจำกัดด้านช่วงเวลาในฤดูกาลปลูกหรือเก็บเกี่ยวข้าว ข้าวโพด ฯลฯ โดยเฉพาะพื้นที่ชนบทจะมีการ “เอามือ” (ลงแขก) รวมถึงช่วงมีประเพณีต่างๆ งานแต่ง งานขาว-ดำ (งานศพ) ที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งตามวิถีของพื้นที่ ทำให้ต้องรอให้งาน หรือเทศกาลดังกล่าวผ่านพ้นไป ทำให้เป็นสาเหตุหนึ่งของการขับเคลื่อนโครงการทำได้ช้าในบางพื้นที่

- แนวทางการแก้ไข คือ การพูดคุย วางแผนกับผู้นำ และกลุ่มเป้าหมายให้ชัดเจน เพิ่มช่องทางการสื่อสารกันมากขึ้น บ่อยขึ้น จัดทำปฏิทินฤดูกาล ประเพณีวัฒนธรรมต่างๆ เพื่อประกอบการวางแผนการลงพื้นที่ รวมถึงจัดทำแผนการบริหารความเสี่ยง

4.2 การเปลี่ยนแปลง: ประโยชน์ที่เกิดขึ้น (ผลลัพธ์ ผลกระทบ)

การดำเนินงานภายใต้โครงการวิจัยเรื่อง การพัฒนาและสนับสนุนพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์ เพื่อขจัดความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคม พื้นที่จังหวัดลำปาง ในปีที่ 3 นี้ ครีวเรือนเป้าหมายเข้าร่วมกิจกรรม จำแนกตามอำเภอได้รับการส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมตามศักยภาพและบริบทของพื้นที่ โดยการส่งเสริมดังกล่าว ต้องเชื่อมโยงกับกลุ่มต่าง ๆ หรือผู้ประกอบการมีอยู่เดิมในพื้นที่ หรือบางพื้นที่มีการรวมกลุ่มสร้างแหล่งเรียนรู้ขึ้นมา ซึ่งกลุ่มหรือผู้ประกอบการเหล่านี้ ได้รับความรู้ ทักษะ และสร้างรายได้ให้กับตนเอง และยังสามารถทำให้กลุ่มครัวเรือนยากจนในพื้นที่มีรายได้ ผลลัพธ์ผลกระทบจำแนกตามกลุ่มเป้าหมายตามตารางด้านล่าง ดังนี้

1) ผลต่อกลุ่มเป้าหมาย คนจน/LE/SE/YSF

ตารางที่ 8 การดำเนินงานภายใต้โครงการวิจัยฯ ก่อเกิดการเปลี่ยนแปลงต่อกลุ่ม Local Enterprise (LE) กลุ่ม Young Smart Farmer (SE) /Young enterprise (YE) ที่มีคนจนอยู่ในห่วงโซ่การผลิต

อำเภอ	ตำบล	ชื่อ LE	ชื่อ SE	ชื่อYEF/YE	การเปลี่ยนแปลง/ประโยชน์ที่เกิดขึ้น (ผลลัพธ์ ผลกระทบ)				
					เพิ่มทักษะความรู้ ประสบการณ์	แหล่งเรียนรู้/ ถ่ายทอด	สร้างอาชีพ และรายได้	ผลิตภัณฑ์ ใหม่ /ยกมาตรฐาน	นำคนจนเข้าสู่ ห่วงโซ่ มีรายได้
แจ้ห่ม	วิเชตนคร	กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านปูนา หมู่ 3			✓	✓	✓	✓	✓
		กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรกรใหม่ เมืองยาว หมู่ 8			✓	✓		✓	✓
				บ้านรักผักฟาร์ม		✓	✓	✓	✓
				สมาชิกกลุ่ม YE	✓			✓	
	ทุ่งผึ้ง		ประธานกลุ่มผู้สูงอายุ			✓	✓	✓	✓
	เมืองมาย		ประธานกลุ่มจักสาน			✓	✓	✓	✓
			หมอนทองฟาร์ม			✓	✓		✓
			ตลาดเกษตรกรแจ้ห่ม		-	-	✓	-	✓
เถิน	แม่มอก	กลุ่มวิสาหกิจสหกรณ์ การเกษตรสมุนไพรตำบล แม่มอก			✓	✓	✓	✓	✓
		กลุ่มเลี้ยงไส้เดือน			✓	✓	✓		✓
		ศูนย์เพาะกล้าสมุนไพร			✓	✓			✓

อำเภอ (ต่อ)	ตำบล	ชื่อ LE	ชื่อ SE	ชื่อ YEF/YE	การเปลี่ยนแปลง/ประโยชน์ที่เกิดขึ้น (ผลลัพธ์ ผลกระทบ)				
					เพิ่มทักษะความรู้ ประสบการณ์	แหล่งเรียนรู้/ ถ่ายทอด/ ภูมิปัญญา	สร้างอาชีพ และรายได้	ผลิตภัณฑ์ใหม่ /ยกมาตรฐาน/ สิ่งแวดล้อม	นำคนจนเข้าสู่ ห่วงโซ่ มีรายได้
งาว	บ้านหวด	ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง				✓	✓		✓
	บ้านอ้อน	กลุ่มวิสาหกิจเฟอร์นิเจอร์ไม้ตำบลบ้านอ้อน			✓		✓	✓	✓
		ศ.เรียนรู้โคกหนองนา ม.3 ตำบลบ้านอ้อน			✓	✓		✓	✓
		กลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ ทางการเกษตรตำบลบ้านอ้อน			✓		✓	✓	✓
	บ้านร้อง	ศูนย์เพาะพันธุ์พืช ตำบลบ้านร้อง		YE จังหวัดลำปาง	✓	✓	✓		✓
	บ้านโป่ง	ศูนย์เพาะพันธุ์พืช ตำบลบ้านโป่ง		YE จังหวัดลำปาง	✓	✓			✓
แม่เมาะ	นาสัก	กลุ่มถ่านซ้อไม้ไผ่ 3 กลุ่ม			✓		✓	✓	✓
		กลุ่มเพาะกล้าไผ่ 2 กลุ่ม			✓	✓			✓
		กลุ่มผลิตดินปลูก 1 กลุ่ม			✓				✓
		กลุ่มถ่านอัดแท่ง 1 กลุ่ม			✓	✓			✓
		กลุ่มแปรรูปอาหาร 1 กลุ่ม			✓	✓			✓
		กลุ่มจักสาน/เฟอร์นิเจอร์ไม้ไผ่ 1 กลุ่ม			✓	✓	✓		✓
				ศ .เรี ย น รู้ การเกษตรเชิง ท่องเที่ยวบ้าน สวนพัชรินทร์	✓	✓	✓		

อำเภอ (ต่อ)	ตำบล	ชื่อ LE	ชื่อ SE	ชื่อYEF/YE	การเปลี่ยนแปลง/ประโยชน์ที่เกิดขึ้น (ผลลัพธ์ ผลกระทบ)				
					เพิ่มทักษะความรู้ ประสบการณ์	แหล่งเรียนรู้/ ถ่ายทอด/ ภูมิปัญญา	สร้างอาชีพ และรายได้	ผลิตภัณฑ์ใหม่ /ยกมาตรฐาน/ สิ่งแวดล้อม	นำคนจนเข้าสู่ ห่วงโซ่/ มีรายได้
เมือง ลำปาง	บ้านเสด็จ	กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเลี้ยงโคฯ	ป ร ะ ธ า น Young Smart /ขุนนางฟาร์ม		✓	✓	✓		✓
		ผู้ประกอบการไก่พันธุ์ พื้นเมือง			✓	✓	✓		✓
		ฟาร์มกบ/เกษตรดีเด่นสาขา เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ			✓	✓	✓		✓
		ผู้รวบรวมหญ้าคาในพื้นที่			✓	✓	✓		✓
		กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรด			✓	✓	✓		✓
	พิชัย	กลุ่มวิสาหกิจชุมชนดอกไม้ ประดิษฐ์ บ้านต้นตอง			✓			✓	✓

จากตารางที่ 8 อธิบายได้ว่า การดำเนินงาน OM ในพื้นที่ 5 อำเภอนำร่อง ก่อให้เกิดกลุ่มอาชีพใหม่ หรือเกิดการประสานความร่วมมือกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ กลุ่มอาชีพ ผู้ประกอบการ กลุ่ม Young Smart และศูนย์เรียนรู้ฯ ทำให้เกิดการเรียนรู้ ทักษะ ประสบการณ์ บางพื้นที่กระบวนการดำเนินงานนำไปสู่การจัดตั้งเป็นศูนย์เรียนรู้ แหล่งเรียนรู้ ถ่ายทอดองค์ความรู้ก่อเกิดอาชีพ-รายได้ในพื้นที่ บางกิจกรรมทำให้เกิดผลิตภัณฑ์ใหม่ หรือผลิตภัณฑ์ได้รับมาตรฐาน บางกิจกรรมเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริม/อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และที่สำคัญทุกกิจกรรมทำให้ครัวเรือนยากจนกลุ่มเป้าหมายมีรายได้ หรืออย่างน้อยลดรายจ่ายในครัวเรือน

2) ผลการส่งต่อความช่วยเหลือ ครั้วเรือนยากจน (สังเคราะห์ อาชีพ การศึกษา ฯลฯ)

กลุ่มเป้าหมาย “ครั้วเรือนยากจน” ที่เป็นกลุ่มเป้าหมายในโครงการวิจัย ในปี 66 แบ่งได้เป็น 2 กิจกรรมหลัก คือ ครั้วเรือนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายในการค้นหาและสอบทาน และได้รับการส่งต่อความช่วยเหลือ และครั้วเรือนยากจนที่เข้าร่วมกิจกรรม OM ก่อเกิดผลกระทบจำแนกกลุ่มตามระบบ PPAOS รอบ 12 เดือนที่ผ่านมา จำแนกการได้รับการสงเคราะห์ ด้านที่อยู่อาศัย การเดินสายไฟฟ้าให้ใหม่ การแจกถุงอาชีพ การสนับสนุนให้ทุนการศึกษา หรือการส่งต่อให้เรียนในโรงเรียน และอาชีพ ได้ดังนี้

ตารางที่ 9 แสดงชื่ออำเภอ ประเภทของความช่วยเหลือครั้วเรือนยากจน จำนวนความช่วยเหลือด้านอยู่อาศัย อุปกรณ์ไฟฟ้า ฤงอาชีพหรือเงินบริจาค ทุนหรืออุปกรณ์การศึกษา และทักษะ อาชีพ ที่เกิดจากการส่งต่อที่เกิดขึ้น ทั้งการช่วยเหลือแบบเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ

อำเภอ นำร่อง	จำนวน ครั้วเรือน ยากจน	ประเด็นความช่วยเหลือ(ครั้วเรือน)					
		ที่อยู่อาศัย	เข้าถึงสวัสดิการ	สุขภาพ	การศึกษา	กองทุนในพื้นที่	ส่งเสริมด้วยOM
เมืองลำปาง	2,479	73	110	-	-	-	81
เถิน	1,436	102	80	-	-	-	554
แจ้ห่ม	563	11	30	-	-	-	164
แม่เมะ	366	4	150	1	-	106	172
งาว	673	35	100	1	3	151	219
ภาพรวม	7,408	225	470	2	3	257	1,190

จากผลการวิเคราะห์ ความช่วยเหลือครั้วเรือนยากจนในพื้นที่นำร่อง ในด้านที่อยู่อาศัยการเข้าถึงสวัสดิการของรัฐ ด้านสุขภาพ ด้านการศึกษา ด้านกองทุนในพื้นที่ และด้านการส่งเสริมอาชีพ ด้วยกิจกรรม OM ภายใต้โครงการวิจัยฯ พบว่า สามารถช่วยเหลือ และส่งต่อการช่วยเหลือด้านที่อยู่อาศัยคิดเป็นร้อยละ 3.03 ส่วนใหญ่เป็นการช่วยเหลือจากสภาองค์กรชุมชน อำเภอที่ได้รับงบจาก พม. หรือจากกาชาด และส่วนหนึ่งนักวิจัยได้บริจาคทรัพย์ สิ่งของ โดยมีคนในชุมชนเป็นแรงงานการก่อสร้างที่อยู่อาศัย การเข้าถึงสวัสดิการเช่น ได้รับฤงยังชีพ ได้เข้าถึงการสวัสดิการของรัฐ หรือช่วยเหลือด้วยมอบเงินเพื่อประกอบอาชีพคิดเป็นร้อยละ 6.34 หน่วยงานหลักที่มอบความช่วยเหลือ คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ EGAT กลุ่มจิตอาสาพื้นที่จังหวัดลำปาง รวมถึงนักวิจัยด้านสุขภาพคิดเป็นร้อยละ 0.03 (อยู่ระหว่างการติดตามการช่วยเหลือจากหน่วยงาน) ด้านการเข้าถึงการศึกษาคิดเป็นร้อยละ 0.04 ส่วนใหญ่เป็นการช่วยเหลือจากกองทุนเสมอภาคเพื่อการศึกษา กศส. รวมถึงนักวิจัยมอบทุนการศึกษา(อยู่ระหว่างการติดตามการช่วยเหลือจากหน่วยงาน) และส่งต่อโดยช่วยเหลือให้มีอาชีพ ด้วยกิจกรรม ปฏิบัติการแก้จน (Operating Model: OM เสริม OM รอง และ OM หลัก) งบประมาณ

จากสำนักงานนโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ (สอวช.) หน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.) คิดเป็นร้อยละ 16.1

ตารางที่ 10 ตารางแสดงชื่ออำเภอพั่นจน/อำเภอแก่นจน โครงการที่บูรณาการ หรือการเชื่อมโยงกับศูนย์เรียนรู้ โคกหนองนา

ชื่ออำเภอ	การบูรณาการกับอำเภอแก่นจน/อำเภอพั่นจน		การเชื่อมโยงกับโคกหนองนา ในพื้นที่ OM
	โครงการบำบัด ทุกข์บำรุงสุข	โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งหมู่บ้าน ยั่งยืนเฉลิมพระเกียรติฯ	
เมืองลำปาง	✓	✓	✓
เถิน	✓	✓	-
แจ้ห่ม	✓	-	-
แม่เมะ	✓	✓	-
งาว	✓	✓	✓

อำเภอนำร่องพื้นที่ OM ทุกอำเภอจะเชื่อมงานกับโครงการบำบัดทุกข์บำรุงสุข และ/ หรือโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งหมู่บ้านยั่งยืน (Sustainable Village) เพื่อเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสิริวัณณวรี นารีรัตนราชกัญญา เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ต่อไป ในบางอำเภอที่ไม่มีบางโครงการหมายถึง โครงการวิจัยดำเนินการเพียง 3 ตำบลในอำเภอนั้น และไม่ตรงกับพื้นที่ตำบลในโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งหมู่บ้านยั่งยืนฯ ลักษณะการทำงานคือ การหนุนเสริมกิจกรรมซึ่งกันและกันระหว่างอำเภอนำร่องกับโครงการวิจัยฯ เช่น อำเภอเมืองลำปาง มีการบูรณาการการส่งต่อครัวเรือนยากจนเพื่อรับการซ่อมสร้างบ้านหรือกิจกรรมส่งเสริมอาชีพ เป็นต้น หรือการมีส่วนร่วมในการให้ความรู้ร่วมกับศูนย์เรียนรู้ หรือโคกหนองนาในพื้นที่ หรือศูนย์เรียนรู้โครงการในพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอ งาว อำเภอเมืองลำปาง เป็นต้น

อำเภอแก่นจน ได้ก่อเกิดคณะกรรมการขับเคลื่อนระดับอำเภอในพื้นที่อำเภอนำร่อง ทั้ง 5 อำเภอ (เอกสารในภาคผนวก) โดยมีนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำปาง และผู้บัญชาการมณฑลทหารบกที่ 32 เป็นที่ปรึกษา มีนายอำเภอเป็นประธาน และมีพัฒนาการอำเภอเป็นเลขานุการ และตัวแทนนักวิจัยเป็นเลขานุการร่วม คณะกรรมการประกอบด้วย ตัวแทนภาคราชการ ภาคเอกชน ภาคประชาชน หรือบางพื้นที่มีตัวแทนสงฆ์ร่วมเป็นกรรมการด้วย ซึ่งจำลองมาจากคณะกรรมการจัดความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอำเภอ (ศจพ.อำเภอ) คณะกรรมการดังกล่าวนี้ มีการประชุมกันทุก ๆ 2-3 เดือนครั้ง เพื่อวางแผน กำกับ ติดตาม และแลกเปลี่ยน

กลไกการประชุม ยังมีความจำเป็น เพื่อเป็นพื้นที่แลกเปลี่ยน และรายงานผลการดำเนินงาน เพื่อให้เกิดข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการ ดำเนินงาน หากแต่ต้องปรับกระบวนการประชุมให้กระชับและมีวาระ

ของการติดตามงานของแต่ละหน่วยงาน รวมถึง การส่งข้อสรุปของการประชุมให้นักวิจัยและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นทางการเป็นปัจจุบัน เพื่อวางแผนและใช้ประโยชน์ในการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

3) ผลการดำเนินงานวิจัย ที่มีต่อกลไกของหน่วยงาน กลุ่ม องค์กร ภาคี

ทัศนคติ Contribution	ทัศนคติของหน่วยงานที่มองงานวิจัยเปลี่ยนไป (ณ ขณะนี้) เนื่องจากการวิจัยที่ควบคู่ไปกับการพัฒนา กลุ่มเป้าหมายทั้งหน่วยงานได้มีส่วนร่วมและหนุนเสริมซึ่งกันและกันจริง และครัวเรือนยากจนได้ลงมือปฏิบัติจริง อีกประการ เป็นโครงการที่ต่อเนื่อง ทำให้บางพื้นที่เปลี่ยนทัศนคติผู้นำและหน่วยงานในพื้นที่ เช่น ในพื้นที่อำเภอเถิน อำเภอเมืองลำปาง เป็นต้น 1. บางพื้นที่ นักวิจัยดำเนินโครงการวิจัย หรือโครงการบริการวิชาการ หลากหลายโครงการก่อนหน้านี้ หรือทำควบคู่กันไป เช่น อำเภอแม่เมาะ ทำให้สามารถเชื่อมโยงงาน กิจกรรมเข้าด้วยกัน เป็นการ “ซ้ำเสริม” ซึ่งกันและกัน ส่งผลให้อำเภอให้การยอมรับ หน่วยงานเช่น เกษตรอำเภอ พัฒนาการอำเภอ กลุ่มอาชีพ LE ยอมรับ ทำให้สามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ได้อย่างก้าวกระโดด สิ่งเหล่านี้ มีผลต่อทัศนคติต่องานวิจัยในครั้งนี้น่ามาก 2. ส่วนอำเภอที่เหลืออีกสองอำเภอคืออำเภอหาง และอำเภอแจ้ห่ม โดยเฉพาะอำเภอหาง โครงการวิจัยนี้ กำลังสร้างทัศนคติที่ดีให้กับอำเภอ หน่วยงานในพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง ด้วยการ “พูดจริงทำจริง” เพื่อแรงศรัทธา และทัศนคติที่ดี ดังจะเห็นได้จากการที่ นายอำเภอมอบหมายให้ปลัดเข้าร่วมกิจกรรมเกือบทุกกิจกรรมภายใต้โครงการวิจัยฯ โดยบูรณาการกับโครงการบำบัดทุกข์บำรุงสุข และมอบหมายให้ปลัดที่คอยประสานงานกับโครงการวิจัยฯ ดังกล่าวนี้ 3. นอกจากนี้ ยังมีบางอำเภอที่ไม่ได้เป็นพื้นที่นำร่อง แต่นายอำเภอให้ความสำคัญกับโครงการวิจัยฯ และเห็นว่าเป็นโครงการที่ดี มีประโยชน์ และจะทำการแก้ไขปัญหายากจนเข้าสู่สภาพปัญหาที่แท้จริง โดยเบื้องต้นนายอำเภอเมืองปานได้ให้ความสำคัญกับการเก็บข้อมูลครัวเรือนยากจน และตอกย้ำในที่ประชุมทั้งระดับอำเภอและตำบล ให้ผู้นำได้ค้นหาครัวเรือนยากจน ด้วยข้อเท็จจริง และให้คำปรึกษาแก่นักวิจัยในการจัดทำเอกสารการลงนามสัตยาบันระหว่าง ผู้นำท้องที่ ท้องถิ่น ผู้จัดเก็บข้อมูล และนักวิจัยภายใต้โครงการวิจัยฯ โดยนายอำเภอลงพื้นที่ด้วยตนเอง ร่วมกับนักวิจัย เพื่อกระตุ้นให้ผู้นำเห็นความสำคัญของการเก็บข้อมูลที่ถูกต้องและแม่นยำ หากไม่สามารถไปด้วยตนเองได้ ก็จะมอบหมายให้ ปลัดเข้าร่วม เป็นต้น

	4. อีกหนึ่งพื้นที่คือ อำเภอเมืองลำปาง ระยะแรก ๆ ของการประชุมระดับอำเภอ ตัวแทนหน่วยงานราชการบางหน่วยงาน ได้ตั้งคำถามเกี่ยวกับการไปส่งเสริมให้พื้นที่ตำบลอ้าวปลุกมันสำปะหลัง เนื่องจากเป็นพื้นที่เมืองและไม่มีการปลุกมันสำปะหลัง อาจจะด้วยความเป็นห่วงว่า จะไม่เกิดผลลัพธ์ หรือความเป็นไปได้ค่อนข้างยาก พอเวลาผ่านไประยะหนึ่งนักวิจัยได้นำผลการดำเนินงานเบื้องต้นไปรายงานในที่ประชุม มีการถกแถลงเรื่องนี้อีก มีการแลกเปลี่ยนมุมมองต่าง ๆ เกี่ยวกับกระบวนการปลุกมันสำปะหลัง และท้ายสุด ด้วยหลักการทางวิชาการ ผลผลิต ผลลัพธ์เชิงประจักษ์ในพื้นที่ที่เคยดำเนินมาก่อนหน้านี้ที่ตำบลบ้านเอื้อม ทำให้ทุกฝ่ายเข้าใจ และเกิดความร่วมมือกันในการส่งเสริมการปลุกมันสำปะหลังที่ไม่ใช่สารเคมีเป็นหลักในการปลูก
สบทบ In kind/ In cash	ส่วนใหญ่จะเป็นการสบทบในลักษณะ In Kind รวมถึงการบูรณาการกิจกรรมเข้าด้วยกัน (ต่างใช้เงินในโครงการของหน่วยงานต้นสังกัดไปดำเนินการในพื้นที่เดียวกัน) เช่น โครงการแม่เมาะเมืองน่าอยู่ ของ กฟผ.แม่เมาะ ที่อำเภอแม่เมาะ โครงการซ่อมแซมที่อยู่อาศัยของอำเภอเมืองลำปาง ทัดสถานพิเศษยางคก เพาะกล้าพืชผักสวนครัวให้โครงการวิจัยฯ เพื่อส่งมอบให้กำลังพลของมณฑลทหารบกที่ 32 โดย กำลังพลค่ายประตูผาไปมอบให้กับครัวเรือนยากจนที่เป็นกลุ่มเปราะบาง พร้อมกับการยกแปลงผักให้กับครัวเรือน
การปรับระบบ	ตัวอย่าง ของการปรับระบบที่เกิดขึ้นในพื้นที่อำเภอแม่เมาะ กองทุนพัฒนาไฟฟ้า สำนักงานคณะกรรมการกำกับกิจการพลังงาน มีนโยบายหรือกำลังจะออกนโยบายการจัดสรรงบกองทุนรอบโรงไฟฟ้าที่เชื่อมต่อ ครัวเรือนยากจน หรืออีกตัวอย่างคือ กฟผ.แม่เมาะ ได้กำหนดเงื่อนไขการจัดสรรงบประมาณที่ต้องมีกิจกรรมเพื่อครัวเรือนที่ยากจน โดยใช้งบตำบลที่ กฟผ.แม่เมาะจัดสรรให้ตำบลละ 50,000 บาทในทุก ๆ ปี เป็นต้น
ภาคีใหม่	1. พลังงานจังหวัด เชื่อมโยงการใช้ประโยชน์จากพลังงานทดแทน เช่น เตาเผา พลังงานแสงอาทิตย์ เป็นต้น 2. คลังจังหวัด ให้คำปรึกษาการดำเนินงาน การสนับสนุนข้อมูลครัวเรือนที่ถือบัตรคนจน ในจังหวัดลำปาง เป็นต้น 3. วิทยาลัยเทคนิคลำปาง วิทยาลัยเทคนิคแม่เมาะ วิทยาลัยอินเตอร์เทคลำปาง ร่วมประชุมหารือแนวทางการช่วยเหลือครัวเรือนยากจน โดยเฉพาะมิติเรื่องที่อยู่อาศัย โดยใช้ศักยภาพของวิทยาลัยเทคนิคไปให้คำแนะนำ การปรับภูมิทัศน์ที่อยู่อาศัยของครัวเรือนยากจน

	4. ท้นทสถานบ้ำบดพิเศษปงยงคค มีบทบาทในการเพาพะพันธุ์ล้าฝักสวนคร้ว สำหรับให้ทางโครงการวิจัยนำไปมอบให้กับคร้วเรือนยาจน 5. มณฑลทหารบกที่ 32 มีส่วนร่วมในการส่งกำลังพลไปยกแปลงฝักให้คร้วเรือนยาจนที่ไม่สามารถทำงานหนักได้ และร่วมกับตัวแทนชุมชนนำกล้าฝักที่ท้นทสถานบ้ำบดพิเศษปงยงคคเพาไว้ นำมาปลูกในแปลงฝักคร้วเรือนยาจน 6. สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมจังหวัดลำปาง (สสว.) บูรณาการข้อมูลเพื่อสนับสนุนระบบ DSS รวมถึงการให้ความคิดเห็นต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการแก้ไขปัญหาความยากจน 7. องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหวด การส่งเสริมกิจกรรมภายใต้โครงการวิจัยและสานต่อกิจกรรมเข้าในแผนของ อบต. 8. องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านอ้อนเป็นหลักในการก่อตั้งกองทุนสวัสดิการคร้วเรือนยาจนในพื้นที่ตำบลบ้านอ้อน 9. โรงเรียนในพื้นที่ เช่น โรงเรียนบ้านอ้อน ร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ภายใต้โครงการ OM ในพื้นที่ และเป็นพื้นที่การเลี้ยงแหนแดง หนอนแมลงวัน สำหรับใช้เป็นอาหารของปลา ในคร้วเรือนยาจน 10. โรงเรียนบ้านหวด ซึ่งนักเรียนส่วนใหญ่มาจากคร้วเรือนยาจนในพื้นที่ ดังนั้น โรงเรียนและโครงการวิจัยฯ มีแผนการปลูกพืชผักสำหรับจัดทำเป็นอาหารกลางวันให้เด็กนักเรียน ๆ สามารถนำไปเป็นวัตถุดิบทำอาหารที่บ้าน ถือเป็นการลดรายจ่ายหากเหลือสามารถจำหน่ายในชุมชน รายได้สู่การออมต่อไป 11. กลุ่ม Young Smart ที่เข้าร่วมดำเนินการในปีนี้เป็นปีแรก ทำหน้าที่ในการเป็นพี่เลี้ยง/ที่ปรึกษา ผู้ประสานระดับอำเภอ หรือเป็นวิทยากรในการอบรมให้กับกลุ่มเป้าหมาย

4) การบูรณาการแผนท้องถิ่น /จังหวัด/หน่วยงานภารกิจ

การบูรณาการแผนท้องถิ่น/จังหวัด/อำเภอ ดำเนินการผ่านกลไกต่างๆ ทั้งระดับจังหวัด ระดับอำเภอ และระดับพื้นที่ หรือตำบล โดยกระบวนการวิจัยได้ให้ความสำคัญกับทุกหน่วยงาน Function ทุกระดับ เพื่อนำไปสู่การขับเคลื่อนการจัดความยากจนผ่านกิจกรรม แผนงานของหน่วยงานต่างๆ ดังนี้

- **ระดับจังหวัด** มีการเชื่อมประสานการทำงานผ่านกลไกการประชุมต่างๆ ดังนี้ 1) **คณะกรรมการต่างๆ ระดับจังหวัด** เช่น คณะกรรมการจัดความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัด (คจพ.จ) เป็นกลไกเชิงนโยบาย เพื่อสร้างการรับรู้ และ

นำเสนอผลการดำเนินงาน ของหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาความยากจน เช่น พม./พช./อำเภอต่างๆ 2) **คณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชนเพื่อแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจ (กรอ.) และคณะอนุกรรมการกลั่นกรอง เรื่องการพัฒนาและแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจจังหวัดลำปาง** เป็นกลไกการวางแผนการดำเนินงาน และกำกับติดตาม แต่มักจะเน้นประเด็นใหญ่ๆ ที่เกี่ยวข้องกับภาคเอกชนเป็นส่วนใหญ่ และที่มียุทธศาสตร์ใช้กลไกดังกล่าว ในการหนุนเสริมที่ปลายน้ำ เช่น การส่งเสริมการตลาด หรือใช้เป็นข้อมูล/แนวทางในการกำหนดทิศทางของการดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง เช่น แนวโน้ม Trend ของตลาดด้านพืชผล หรือสินค้าต่างๆ เป็นต้น ส่วนกลไกระดับจังหวัดที่จะสามารถก่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างหน่วยงานได้อย่างเป็นรูปธรรม คือ 3) **คณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการ การพัฒนาระบบสนับสนุนงานวิจัยเชิงพื้นที่เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างเบ็ดเสร็จและแม่นยำ พื้นที่จังหวัดลำปาง** ซึ่งคณะกรรมการดังกล่าวเกิดจากกระบวนการวิจัยภายใต้การสนับสนุนของ บพท. มีการประชุมทุก ๆ 3 เดือน หากแต่นักวิจัย ต้องทำงานเชิงรุก ประสานการทำงานกับคณะทำงานชุดดังกล่าวอย่างจริงจัง คณะกรรมการชุดดังกล่าว มีบทบาทหน้าที่โดยเฉพาะ ที่ได้รับการแต่งตั้ง โดยผู้ว่าราชการจังหวัด มีพื้นที่การประชุมที่เกี่ยวข้องเฉพาะกับการขับเคลื่อนการจัดความยากจน พื้นที่จังหวัดลำปาง โดยเฉพาะ ดังนั้น การบูรณาการความร่วมมือ สามารถทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ 4) **องค์การบริหารส่วนจังหวัดลำปาง** เป็นหน่วยงานที่มุ่งพัฒนา ให้เป็นองค์กรแห่งคุณภาพ ยั่งยืนและเปี่ยมสุข โดยมีบทบาท ภารกิจในการยกระดับคุณภาพชีวิต สวัสดิการที่ดีให้แก่ประชาชนในจังหวัดลำปาง ส่งเสริมเศรษฐกิจ ให้ประชาชนมีรายได้ ลดความเหลื่อมล้ำ และเข้าถึงบริการด้านสาธารณสุขอย่างเท่าเทียม รวมถึงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมดุล ภายใต้สภาพแวดล้อมที่ดี จากบทบาท ภารกิจดังกล่าว ทำให้กระบวนการดำเนินกิจกรรม โครงการต่างๆ สามารถเข้าไปเชื่อมโยง เพื่อแบ่งปันทรัพยากร และเสริมบทบาทซึ่งกันและกันได้

- การขับเคลื่อนนโยบายผ่านกลไกภาคประชาสังคม โดยร่วมมือกับ **เครือข่ายสมัชชาสุขภาพจังหวัดลำปาง** มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง ได้ประสานการทำงานร่วมกับภาคี เครือข่ายภาคประชาสังคมมาเป็นเวลานาน ทั้งเชิงโครงสร้าง และส่วนตัว ประกอบกับ ภาคประชาสังคมของจังหวัดลำปาง มีอยู่จำนวนมาก ในทุกๆมิติ โดยเฉพาะ มิติด้านสังคม สุขภาพ การศึกษา และสิ่งแวดล้อม การดำเนินกับภาคประชาสังคม โดยใช้พื้นที่เป็นตัวตั้ง (Area base Collaborative) เช่น ประเด็นเรื่องของสุขภาพ ขับเคลื่อนให้เกิดข้อเสนอเชิงนโยบาย ประเด็นด้านผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง เสนอต่อจังหวัด หรือ การแก้ไขปัญหาหมอกควันไฟป่า ซึ่งเป็นภัยพิบัติ ที่เกิดขึ้นซ้ำซากของจังหวัดลำปาง กลไกภาคประชาสังคม อาจจะเป็นกลไกเดิม แต่ต้องการ การบริหารจัดการในแนวใหม่ ที่ดำเนินการจากฐานรากขึ้นสู่ข้างบน เพื่อหาแนวทางให้ชุมชนได้รับประโยชน์จากการปฏิบัติราชการของรัฐอย่างแท้จริง ดังนั้น จึงเป็นสิ่งที่ท้าทายองค์กรอย่างมหาวิทยาลัย ที่จะเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในการหนุนเสริมให้กลไกดังกล่าวนี้ ให้เป็นกลไกที่อยู่คู่กับพื้นที่ ในการแก้ไขปัญหาต่างๆให้กับสังคมจังหวัดลำปาง เพื่อให้พื้นที่ลดการพึ่งพา และไม่ยึดติดกับภาครัฐมากเกินไป

- **ระดับอำเภอ** ถือเป็นกลไกเชิงนโยบายเช่นกัน เนื่องจาก อำเภอมียุทธศาสตร์ด้านงบ ด้านบุคลากร รวมถึงภารกิจหน้าที่ที่หลากหลาย แต่ยังมีความสำคัญ เนื่องจาก สามารถใช้เป็นกลไกการเชื่อมกับกลไก ระดับพื้นที่ ผู้นำท้องถิ่น ที่ผ่านมา การขับเคลื่อนโครงการวิจัยภายใต้การสนับสนุนของ บพข. ในปี 66 นี้ มีความเชื่อมโยงกับอำเภอมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งอำเภอนำร่อง 5 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองลำปาง อำเภอเถิน อำเภอแม่เมะ อำเภอแจ้ห่ม และอำเภอวัง อำเภอมีบทบาท เข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น เช่น อำเภอประกาศแต่งตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการวิจัยย่อยในพื้นที่ ขึ้นมา ซึ่งมีองค์ประกอบของ หน่วยงานระดับอำเภอ ระดับตำบลและภาคประชาสังคมในพื้นที่ คณะกรรมการดังกล่าวมีการประชุม กันทุกๆ 2-3 เดือน เพื่อวางแผน กำกับติดตามการขับเคลื่อนการจัดความยากจน ในพื้นที่ นอกจากนี้ การดำเนินการผ่านกลไก โครงการบำบัดทุกข์ บำรุงสุขแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน ด้วยการร่วมเป็นนัก ขับเคลื่อนยุทธศาสตร์นำการเปลี่ยนแปลง (Change Agent Strategies Transformation: CAST) ซึ่ง เป็นการดำเนินการตามแนวพระดำริของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรม นาถปิตร ด้วย 3 ระดับ 5 กลไก 7 ภาควิชาการ ซึ่งทำให้มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง เข้าไปเป็นทีม 1 ใน 7 ภาควิชาการขับเคลื่อน เพื่อการเสริมสร้างความร่วมมือในการบำบัดทุกข์ บำรุงสุขให้ ประชาชนในพื้นที่ อำเภอเมืองลำปาง เป็นต้น

สิ่งที่ต้องประสานความร่วมมือมากขึ้น คือ ด้านข้อมูล ซึ่ง อำเภอ โดย สำนักงานพัฒนาชุมชน รับผิดชอบการจัดเก็บข้อมูลครัวเรือน ในพื้นที่ ดังนั้น หากยกระดับการบริหารจัดเก็บข้อมูล บูรณาการ การใช้ข้อมูล และการใช้ประโยชน์จากระบบฐานข้อมูล DSS มากขึ้น จะทำให้ การแก้ไขปัญหาความ ยากจนในพื้นที่จังหวัดลำปาง มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ลดความซ้ำซ้อน และประหยัดทรัพยากรในการ บริหารจัดการ ที่ผ่านมา นอกเหนือจากบทบาทดังกล่าวข้างต้น ทีมงานในโครงการวิจัยได้ดำเนินการ โดยเฉพาะพื้นที่นำร่อง ปฏิบัติการแก้จน หรือ โมเดลแก้จน (OM: Operating Model) คือ การเชื่อม แผนงาน โครงการวิจัยเข้าไปในแผนของอำเภออย่างน้อย 4 อำเภอ คือ อำเภอเมืองลำปาง อำเภอเถิน อำเภอวัง และอำเภอแม่เมะ อันจะทำให้เกิดความเชื่อมโยงการทำงานร่วมกัน

- **ระดับพื้นที่** ได้แก่ การประสานความร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ในพื้นที่ มีความสำคัญยิ่ง เพราะเป็นหน่วยงานที่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด ประกอบกับผู้บริหารก็คือคนใน พื้นที่ ดังนั้น ตามหลักการ อปท.ย่อมทราบและแก้ปัญหาในพื้นที่ให้ดีกว่าหน่วยงานอื่น แนวโน้มคือการพัฒนาเศรษฐกิจพื้นที่ที่มุ่งการใช้ต้นทุนทางสังคมของชุมชนที่มีอยู่ เป็นฐานในการพัฒนา ยกกระดับ รายได้ของประชาชน ร่วมกันการเชื่อมโยงการพัฒนาไปกับมิติอื่นๆ เพื่อให้เกิดการพัฒนาไปพร้อมๆ กัน รวมถึงเพื่อให้เกิดความยั่งยืน ภายใต้ศาสตร์พระราชา นั้นเอง เช่น พื้นที่อำเภอเมืองลำปาง เชื่อมกับ แผนขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเสด็จ พื้นที่อำเภอเถินเชื่อมกับเทศบาลตำบลแม่เมะ พื้นที่ อำเภอแม่เมะเชื่อมกับองค์การบริหารส่วนตำบลนาสัก พื้นที่อำเภอวัง เชื่อมกับองค์การบริหารส่วน ตำบลบ้านอ้อ องค์การบริหารส่วนตำบลนาแ่ง และองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหวด ส่วนพื้นที่ ตำบลแจ้ห่มเชื่อมกับองค์การบริหารส่วนตำบลลิเซตนคร เป็นต้น กระบวนการเชื่อมโยง คือ การสร้าง

การรับรู้ การมีส่วนร่วม การร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมรับผลประโยชน์ กับผู้บริหารและบุคลากรในหน่วยงานดังกล่าว ทั้งแบบทางการและไม่เป็นทางการ เพื่อสร้างความรู้สึกรับรู้เป็นเจ้าของฯ และเน้นการใช้ทรัพยากรที่เป็นต้นทุนในพื้นที่ มาเพิ่มมูลค่า สร้างรายได้ให้กับครัวเรือนเป้าหมาย ตลอดจน ผลักดันให้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สานต่อ เป้าหมายของการจัดความยากจนในพื้นที่ ทั้งในรูปแบบกิจกรรมส่งเสริมทักษะต่างๆ การเพิ่มโอกาสการเข้าถึงสวัสดิการของครัวเรือนยากจน รวมถึงการก่อตั้งกองทุนสวัสดิการต่างๆ เพื่อรองรับสวัสดิการที่อาจจะเกิดขึ้นในพื้นที่ เช่น ภัยพิบัติต่างๆ

- การสร้าง /การพัฒนา นักจัดการงานวิจัยเชิงพื้นที่ (Area Research Manager: ARM) นักจัดการงานพัฒนาเชิงพื้นที่ (Area Development Manager: ADM) เป็นกลไกหนึ่ง ที่จะรองรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น หรือหากโครงการวิจัยต้องสิ้นสุดลง นักจัดการงานวิจัยเชิงพื้นที่และนักจัดการงานพัฒนาเชิงพื้นที่ ที่ได้รับการอบรมภายใต้ โครงการวิจัยนี้ จะเป็นพี่เลี้ยง คอยให้คำปรึกษาแก่ครัวเรือนยากจนในพื้นที่ นอกจากนี้จะเป็นการ Empowerment คนในพื้นที่แล้ว ยังก่อเกิดสัมพันธภาพที่ดี กระบวนการที่ทีมงานวิจัยได้เรียนรู้ คือ การหา Key person ในพื้นที่แต่ละพื้นที่ให้พบ ซึ่งบุคคลดังกล่าวไม่จำเป็นต้องเป็นคนจนเป้าหมาย แต่เป็นคนที่มีความสามารถเชื่อมประสานระหว่างหน่วยงานระหว่างกลุ่ม บุคคลในพื้นที่ และเป็นที่ยอมรับในพื้นที่ โดย Key person จะร่วมเรียนรู้ไปกับนักวิจัย หากในพื้นที่มีจำนวน Key person มากกว่า 3 คนจะใช้หลักการส่งเสริมให้กลุ่มผู้นำได้รับประโยชน์จากกิจกรรมไปพร้อมๆกับกลุ่มเป้าหมาย เช่น การเลี้ยงปลาในกระชังในสระ ที่หมู่ 3 ตำบลบ้านอ้อน หรือการปลูกมันสำปะหลังที่ตำบลบ่อแก้ว เป็นต้น ส่วนผลผลิตสามารถนำมาต่อมามากน้อย หรือขยายผลสู่กลุ่มเป้าหมาย หรือบางพื้นที่ เช่น ตำบลบ้านอ้อน รายได้จากการขายปลาดุก นำมาหักเป็นทุนเพื่อการเลี้ยงปลา ต่อไป หักเข้ากองทุนสวัสดิการครัวเรือนยากจนในพื้นที่ตำบลบ้านอ้อนที่เหลื่อมมาแบ่งปันกันผลกำไรกันในกลุ่ม Key person นั้น เป็นต้น

4.3 ผลดำเนินการ ส่งผลกระทบต่อด้านต่างๆ มีดังนี้

1) ผลต่อ Social Mobility

ผลการดำเนินโครงการวิจัย ทำให้ เกิดการเคลื่อนไหวในเรื่องของข้อมูล หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ชุมชนให้ความตระหนักมากขึ้นกว่าเดิมมาก สังเกตจากการประชุมทั้งระดับจังหวัด อำเภอ หรือพื้นที่ นายอำเภอสั่งการให้พัฒนาการอำเภอตรวจเช็คความถูกต้องของข้อมูล ระดับพื้นที่มีการถกแถลงกันถึงสภาพปัญหา ข้อจำกัดที่อยากแก้ไข เช่น นโยบายของการค้นหาคนจน (ต้องการข้อเท็จจริงมากน้อยขนาดไหน) ระยะเวลาของการจัดเก็บ คำนวณมรรคสำหรับการจัดเก็บข้อมูล เป็นต้น

นอกจากนี้ ผลการดำเนินงานระดับพื้นที่ เกิดกลุ่มจิตอาสา ซึ่งเป็นผู้นำ หรือผู้ที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมายที่อาสาเป็นผู้ประสาน พี่เลี้ยง ผู้ติดตาม ผลการส่งเสริมกิจกรรมต่าง ๆ ภายใต้โครงการวิจัยฯ เกิดการถ่ายทอดความรู้ หรือภูมิปัญญาในพื้นที่ เนื่องจากกิจกรรมทำให้เปิด/ สร้างโอกาสให้คนในพื้นที่ได้นำองค์ความรู้มาช่วยเหลือสังคม เช่น อำเภอแจ้ห่ม ผู้ปลูกผักไฮโดรฯ ส่งขายกรุงเทพฯ ผลัดตัวเองมาเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้

เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ได้มีอาชีพ เป็นต้น ตัวอย่างอำเภอแม่เมาะ ประชาชนเรื่องไฟ ได้รับการยกย่องให้เป็นผู้ถ่ายทอดให้ความรู้เรื่องการปลูกไฟ เป็นต้น และที่สำคัญคือ เกิดการเห็นอก เห็นใจกันและกันในพื้นที่ และเป็นการกระตุ้นให้หน่วยงานในพื้นที่โดยเฉพาะระดับตำบล เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โรงเรียน โรงพยาบาล ส่งเสริมสุขภาพตำบล ได้ตระหนัก และหันมาให้ความสำคัญกับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนมากขึ้น

ในส่วนของอำเภอเมืองลำปาง ครีวเรือนยากจนที่มีอาชีพเป็นเกษตรกร สามารถยกระดับ พัฒนาตนเองให้เป็นผู้ประกอบการที่ขายตรงกับแหล่งรับซื้อ มีความมั่นใจในตนเองมากขึ้น

ส่วนผลการประเมินผลลัพธ์ทางสังคม (SIA) และผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (SLROI) ปี 2566 พบว่า งบประมาณดำเนินงานจำนวน 37,200,000 บาท มูลค่าปัจจุบันของต้นทุนรวมจำนวน 34,888,208.62 บาท มูลค่าผลประโยชน์ปีปัจจุบันสุทธิที่เกิดขึ้นแก่สังคมจากเงินลงทุนของโครงการก่อนหักกลับต้นทุนจำนวน 49,592,746.06 บาท ค่า NPV หรือมูลค่าผลประโยชน์ปีปัจจุบันสุทธิของโครงการเท่ากับ 14,877,142.87 บาท ค่า IRR เท่ากับ 22.39 %

ค่า SROI Ex-Post= 0.53 หมายความว่า ทุกการลงทุน 1 บาทในโครงการนี้ จะเกิดผลตอบแทนทางเศรษฐกิจคืนกลับมาแก่สังคมโดยรวม 0.53 บาท ซึ่งสะท้อนว่า การลงทุนกิจกรรมภายใต้โครงการวิจัยนี้ก่อให้เกิดความคุ้มค่า

ค่า SROI Ex-Ante = 1.41 เท่ากับ 1:41 นั้นหมายความว่า การคาดการณ์ในอนาคตว่าจะเกิดขึ้นอีก 5 ปี (พ.ศ.2566-2570) การลงทุน 1 บาทในโครงการนี้ จะเกิดผลตอบแทนทางเศรษฐกิจคืนกลับมาแก่สังคมโดยรวมเท่ากับ 0.42 บาท ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า การลงทุนในกิจกรรมภายใต้โครงการนี้ก่อให้เกิดความคุ้มค่า

2. ผลต่อเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และกายภาพ

ตารางที่ 11 ตารางแสดงรายชื่ออำเภอ ผลการดำเนินงานวิจัยที่มีต่อเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และกายภาพ

อำเภอ	ผลต่อเศรษฐกิจ	ผลต่อสิ่งแวดล้อม	ผลต่อกายภาพ
เมืองลำปาง	ครัวเรือนเป้าหมายรับโอกาสการเข้าถึงอาชีพ หรือองค์ความรู้ ทักษะ ที่จะยกระดับไปสู่อาชีพ และอื่น ๆ ส่งผลให้เศรษฐกิจในระดับครัวเรือนดีขึ้นเป็นลำดับ แม้ว่าปัจจุบัน ผลด้านเศรษฐกิจที่เป็นตัวเลขยังไม่ปรากฏอย่างเป็นรูปธรรมชัดเจน เนื่องจากผลิตภัณฑ์อยู่ระหว่างการดำเนินงานที่ต้องใช้เวลาอีกสักระยะ	กิจกรรมที่เป็นการส่งเสริมด้านการเกษตรที่นำไปสู่การปลูกพืชทดแทนข้าวโพด เช่น การปลูกมันสำปะหลัง ที่ใช้ปุ๋ยอินทรีย์จากการหมักต้นกระถิน แทนการใช้ปุ๋ยเคมี เป็นต้น	ผลด้านกายภาพ ค่อนข้างมาก เนื่องจากงานวิจัยได้ส่งรายชื่อ ครัวเรือนยากจนที่มีปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัย ไปยังอำเภอเมืองลำปาง และมีการบูรณาการดำเนินซ่อมแซมที่อยู่อาศัยของครัวเรือนยากจนได้จำนวนหนึ่ง
เถิน	ตัวเลขทางเศรษฐกิจปรากฏให้เห็นอยู่ เรื่อย ๆ เนื่องจากเป็นปีที่ 2 ของการดำเนิน OM เช่น รายได้ที่เกิดจากการขายไส้เดือน มูลไส้เดือน น้ำพริก ผลิตภัณฑ์สมุนไพรหอม ๆ ของวิสาหกิจสมุนไพรเกษตรตำบลแม่หมอก รวมถึง พืชผักสวนครัว เช่น ผักกูด ผักคะน้า ผักกาดมะเขือ และกิจกรรม Quick win เป็นต้น	ก่อให้เกิดผลกระทบค่อนข้างมากทั้งในปัจจุบันและโดยเฉพาะระยะต่อไปในอนาคต เช่น เรื่องป่าชุมชน คาร์บอนเครดิต ที่ก่อให้เกิดกิจกรรมเกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรที่เน้นการดำเนินการแบบเกษตรอินทรีย์ การเลี้ยงไส้เดือน หรืออย่างน้อยเกษตรปลอดภัย	ทุนเดิมทางกายภาพค่อนข้างดี การวิจัยสร้างความตระหนักให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการให้ความสำคัญกับคุณภาพชีวิตของครัวเรือนยากจน ด้านที่อยู่อาศัยบางหมู่บ้าน เพิ่งประสบปัญหาอุทกภัยช่วงปลายปีที่ผ่านมา ทำให้มีการสำรวจและทำการช่วยเหลือครัวเรือนยากจนซ่อมแซมบ้านจำนวน 6 หลัง
แจ้ห่ม	แจ้ห่มเป็นพื้นที่ที่มี SCG ตั้งอยู่ ทำให้คนในชุมชนโดยรอบได้รับการจ้างงาน ก่อเกิดรายได้ในชุมชน การปลูกพืชผักเศรษฐกิจค่อนข้างมาก เป็นพื้นที่ที่	ดังที่กล่าวไปในผลต่อเศรษฐกิจว่า พื้นที่ในอำเภอแจ้ห่ม เป็นพื้นที่ เกษตรพันธะสัญญา ค่อนข้างมาก ซึ่งทำให้มีการใช้สารเคมี	ทุน กาย ภา พ ด้าน สาธารณ ูป โภ ค สาธารณูปการสาธารณะในภาพรวมค่อนข้างดี ส่วนกายภาพครัวเรือนยากจนบางต้อง

อำเภอ	ผลต่อเศรษฐกิจ	ผลต่อสิ่งแวดล้อม	ผลต่อกายภาพ
	ผู้ประกอบการ บริษัททุนเข้าไปลงทุนค่อนข้างมาก เช่น การปลูกเมล็ดพันธุ์ ทำให้เศรษฐกิจในพื้นที่อำเภอแจ้ห่มค่อนข้างดี แต่หากยังมีตำบล ที่มีการกระจุกตัวของคนจนที่ขาดอาชีพ หรือขาดโอกาสการเข้าถึงอาชีพ ดังนั้น กิจกรรมของโครงการวิจัยทำให้กลุ่มคนเหล่านี้เข้าถึงอาชีพ ก่อเกิดรายได้ ในขณะนี้มียุทธผลผลิตที่ทยอยออกมาเพื่อจำหน่าย สร้างรายได้ให้กับครัวเรือนยากจน	ค่อนข้างมาก ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม งานวิจัยได้ดำเนินการส่งเสริมในพื้นที่ที่ตำบลเหลื่อเพื่อทำให้เกษตรกรมีทางเหลือ ด้วยการส่งเสริมอาชีพที่หลากหลาย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่ โดยเน้นการทำเกษตรปลอดภัย หรือเกษตรอินทรีย์ ส่งเสริมการเลี้ยงไส้เดือนเพื่อนำผลผลิตมาทำปุ๋ยใช้ทดแทนปุ๋ยเคมี เป็นต้น	ได้รับการปรับปรุงแก้ไข ซึ่งงานวิจัยได้ดำเนินการค้นหาและสอบถาม และส่งต่อควมช่วยเหลือให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงได้ร่วมกับผู้นำชุมชน ทำการปรับปรุงซ่อมแซมไปบางหลัง
แม่เมาะ	เป็นพื้นที่ที่เป็นที่ตั้งของ EGAT ตั้งอยู่ ทำให้เกิดการจ้างงานให้คนในชุมชนแต่ยังไม่ครอบคลุมประชากร ครัวเรือนยากจน ดังนั้น งานวิจัยได้ส่งเสริมเศรษฐกิจ LE SE และกลุ่มครัวเรือนเป็นรูปธรรม ครัวเรือนสามารถเข้าถึงอาชีพ และก่อเกิดรายได้จากการขายผลผลิต เช่น ไข่ไก่ ผลผลิตที่ได้จากการแปรรูปสมุนไพร และผลผลิตจากถ่านจากข้อไม้ไผ่ เป็นต้น โดยเฉพาะในระยะต่อไปที่จะเกิดความร่วมมือกับโครงการแม่เมาะเมืองน่าอยู่ กฟผ.แม่เมาะ จะปรากฏผลทางเศรษฐกิจที่ดีมากเป็นลำดับ	ประเด็นสิ่งแวดล้อม มีผลต่อพื้นที่ตำบลบ้านทาน และตำบลวังตมมากที่สุด เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีการปลูกข้าวโพดและใช้สารเคมีมาก ดังนั้น ทิศทางการขับเคลื่อนต่อไปคือ การปรับเปลี่ยนทัศนคติของเกษตรกร ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ โดยเฉพาะ กฟผ.แม่เมาะ ๆ มีนโยบายเปลี่ยนให้เป็นพื้นที่ไผ่ ซึ่งอยู่ในระหว่างดำเนินการ งานวิจัยได้ไปส่งเสริมต้นทาง คือ เรื่องการเพาะกล้าไม้ไผ่ ส่งเสริมการทำปุ๋ยจากต้นกลืน	ทุนกายภาพด้านถนน ไฟฟ้า อยู่ในระดับดี จะมีเฉพาะที่อยู่อาศัยของครัวเรือนยากจน ส่วนหนึ่งที่ยังคงต้องการรับการช่วยเหลือ ซึ่งนักวิจัยได้ส่งต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และดำเนินการช่วยเหลือไปส่วนหนึ่ง
งาว	เป็นพื้นที่ที่มีต้นทุนเศรษฐกิจค่อนข้างต่ำ แต่มีทรัพยากรท่องเที่ยว ทรัพยากรไม้ค่อนข้างมาก หากแต่ขาดการ	กิจกรรมของงานวิจัยไปส่งเสริมการปลูกกล้วย เลื่อ ทดแทนการปลูกข้าวโพด และการเพาะเห็ด	กายภาพของครัวเรือนชุมชนยังต้องการแก้ไขปรับปรุง โดยเฉพาะห้องน้ำห้องส้วม และ

อำเภอ	ผลต่อเศรษฐกิจ	ผลต่อสิ่งแวดล้อม	ผลต่อกายภาพ
	เข้าถึง รวมถึงการใช้ประโยชน์ยังไม่มากเท่าที่ควร ดังนั้น งานวิจัยได้เข้าไปกระตุ้น และส่งเสริมให้คนในพื้นที่ โดยเริ่มจากผู้นำท้องที่ ท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ให้เห็นความสำคัญของทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่ รวมถึงการส่งเสริมครัวเรือนยากจน ได้เข้าถึง อาชีพและโอกาสทางสังคม ผลการส่งเสริมก่อให้เกิด รายได้แก่กลุ่ม LE YS และครัวเรือนยากจนระดับหนึ่ง เช่น ในรอผลผลิตที่ส่งเสริมในพื้นที่ กลุ่มเป้าหมายได้ รายได้จากกิจกรรมลดรายจ่าย คือการปลูกพืชผักสวน ครัว และกิจกรรม Quick win เช่น การส่งเสริมการทำ ฝาประตูป การทำโคลนล่านนา การแปรรูปผลิตภัณฑ์ ไม้ไผ่ รวมถึงการ ส่งเสริมอาชีพเป็นรายครัวเรือนในการ ทำอาหาร เครื่องดื่มขาย เป็นต้น ทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น ระดับหนึ่ง	ฟางบนเศษวัสดุเหลือใช้จากต้นข้าวโพด จาก ฟางข้าว เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการส่งเสริมให้ ใช้ปุ๋ยหมักจากต้นกระถิน และการส่งเสริมการ เพาะกล้าไม้ไผ่ และวางแผนการปลูกพืช ผสมผสานแทนการปลูกเชิงเดี่ยว โดยจะนำร่อง ในพื้นที่ของผู้นำชุมชน เป็นต้น	ส่วนใหญ่มีลักษณะไม่ถูกสุขลักษณะ งานวิจัย ได้ส่งต่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และ ดำเนินการซ่อมแซมไปบางหลัง

4.3 ผลการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์

(1) การพัฒนาและยกระดับแนวทางการบูรณาการการจัดการในพื้นที่ (Provincial Platform) เชื่อมโยงยุทธศาสตร์จังหวัดลำปาง

การดำเนินโครงการ เรื่อง การพัฒนา และสนับสนุนพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์ เพื่อจัดความยากจน และสร้างโอกาสทางสังคม พื้นที่จังหวัดลำปาง ดำเนินการภายใต้ กระบวนการสร้างการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย การร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมมือดำเนินงาน ร่วมเรียนรู้ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมกำกับติดตาม อันนำไปสู่ความรู้สึก การมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของ (Partnership) และร่วมรับผลประโยชน์ร่วมกัน รวมถึงการนำวงจรบริหารคุณภาพ งาน PDCA มาใช้ในการบริหาร การรวมวางแผน (Plan) ร่วมดำเนินการ (Do) ร่วมกำกับ ตรวจสอบ (Check) และร่วมปรับปรุงแก้ไข (Action) ทั้งนี้ ต้องอาศัยกลไกการบูรณาการ และแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

การพัฒนาระบบ กลไกการดำเนินงานทั้ง กลไกภายใน กลไกภายนอก และกลไกกลาง เพื่อเป็น เครื่องมือสร้างความร่วมมือในการจัดปัญหาความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำ อย่างเป็นรูปธรรม โดยการพัฒนา ต่อยอด กลไกความร่วมมือเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนระดับจังหวัดลำปางที่มีการต่อยอด เป้าหมายร่วมในการทำงานที่เป็นรูปธรรม ผ่านกลไก ดังต่อไปนี้

- 1) กลไกภายใน โดยแต่งตั้ง รวมถึงมีโครงสร้างที่เชื่อมโยงกับ กลไกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ภายใน มหาวิทยาลัย เช่น อว.ส่วนหน้า สถาบันวิจัยและพัฒนา เป็นต้น (เอกสารภาคผนวก)
- 2) กลไกภายนอกระดับจังหวัด/อำเภอ/ท้องถิ่น หมายถึง การยกระดับกลไกที่มีอยู่ เช่น คณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการ การพัฒนาระบบสนับสนุนการแก้ไขปัญหาเชิงพื้นที่แบบ เบ็ดเสร็จและแม่นยำ พื้นที่จังหวัดลำปาง ซึ่งเป็นประกาศจังหวัด พัฒนา การบูรณาการความร่วมมือเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนในพื้นที่ นอกจากนี้ ยังใช้กลไกที่มีอยู่ในระดับจังหวัด เช่น การประชุมศูนย์อำนวยการจัดความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (ศจพ.จ.) หรือ การประชุมศูนย์อำนวยการจัดความ ยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอำเภอ (ศจพ.อ.) เป็นพื้นที่การแลกเปลี่ยน และการเชื่อมงาน รวมถึงระดับพื้นที่ เช่น ศูนย์ อำนวยการจัดความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงเทศบาลนครลำปาง (ศจพ.ทน.) เป็นต้น
- 3) กลไกภายนอก ระหว่างสถาบันการศึกษาในพื้นที่ เป็นการบูรณาการความร่วมมือของ สถาบันการศึกษาในจังหวัดลำปาง โดยการนำองค์ความรู้ เทคโนโลยี นวัตกรรม มาใช้เพื่อ พัฒนาอาชีพ ยกระดับรายได้ และการเข้าถึงโอกาสในการยกระดับฐานะทางสังคมของ “คนจนเป้าหมาย” โดยจะเป็นการเชื่อมงานทั้งแนวดิ่ง และแนวราบ ในส่วนของแนวดิ่งคือ การจัดทำบันทึกความร่วมมืออย่างน้อยระหว่าง มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง และ

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา การแต่งตั้งคณะทำงานกลางที่มีองค์ประกอบของตัวแทนของทั้งสองมหาวิทยาลัย เพื่อทำหน้าที่ วางแผน กำกับติดตาม ส่วนกลไกแนวราบคือ การพบปะ หรืออย่างไม่เป็นทางการ ใช้ความสัมพันธ์ภาพที่เป็นต้นทุนเดิมในการเคลื่อนไหวงานในพื้นที่เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการทำงานและสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่

กลไกทั้ง 3 ประเภท ข้างต้น จะมีการสร้างพื้นที่ (Poverty Forum/Provincial Poverty) เพื่อเป็น “พื้นที่กลาง” ในการพูดคุย แลกเปลี่ยนทั้งใน รูปแบบที่เป็นทางการ เช่น การจัดเวที การประชุม และรูปแบบไม่เป็นทางการ เช่น การพบปะ พูดคุยวงเล็ก ไม่เป็นทางการตามเวลาโอกาสที่จะอำนวย ร่วมกับ ภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งระดับพื้นที่ ระดับอำเภอ และระดับจังหวัดเพื่อนำไปสู่ความร่วมมือในการแก้ไขปัญหา หรือพัฒนาในพื้นที่ในการขจัดความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำ

(2) พัฒนาและยกระดับแพลตฟอร์มขจัดความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำระดับจังหวัด ประกอบด้วย ระบบการค้นหาสอบทาน ระบบข้อมูลครัวเรือนยากจน ระบบส่งต่อความช่วยเหลือ

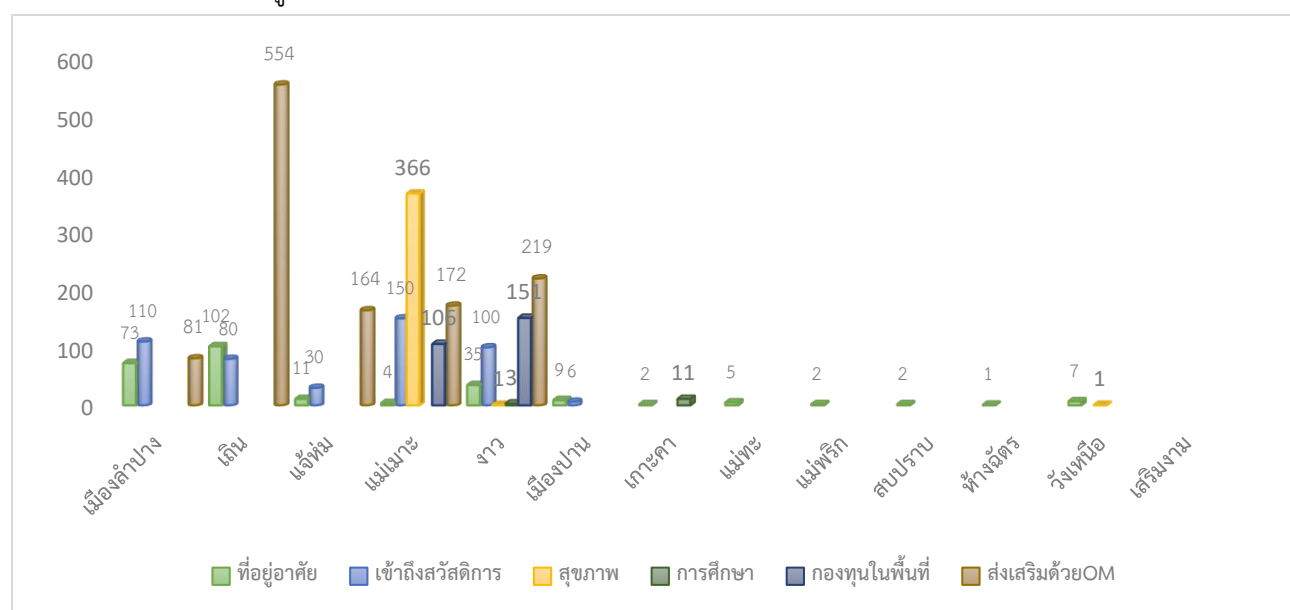
ระบบการค้นหาสอบทาน ระบบข้อมูลครัวเรือนยากจน ในปี 2566 นี้ ได้พัฒนา ยกระดับการทำงานร่วมกับอำเภอมากขึ้น ซึ่งนายอำเภอเกี่ยวข้องโดยตรงกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สารวัตรกำนัน เป็นต้น ดังนั้น การใช้กลไกอำเภอจะช่วยอำนวยความสะดวกในการทำงาน รวมถึงอำเภอได้ร่วมรับทราบ และมีส่วนร่วมมากขึ้น และนำไปสู่ความเป็นเจ้าของข้อมูล และบางอำเภอได้บูรณาการการจับคู่ข้อมูล ThaiQM กับ การจับคู่ข้อมูลครัวเรือนยากจนไปพร้อมกัน กรณีนี้กำลังเกิดขึ้นที่ อำเภอแม่เมาะ และอำเภอเมืองลำปาง ส่วนหนึ่ง นอกจากนี้ กระบวนการค้นหาและสอบทาน คงยังให้ความสำคัญกับผู้นำทั้งห้องที่ ห้องถิ่น อสม. และหน่วยงานในพื้นที่ เช่นเดิมเหมือนครั้งที่ผ่าน ๆ มา เพราะเป็นบุคคลที่รับทราบความเคลื่อนไหวในครัวเรือนมากที่สุด

กระบวนการจัดเก็บในปีที่ 3 ซับซ้อนกว่าปีที่ผ่านมา เนื่องจาก เป็นการสอบทานข้อมูลเดิมเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้น หลีกเลียงไม่ได้ที่ต้อง Print-out ข้อมูลจากระบบ และนำไปสอบทานในพื้นที่ ที่จัดเก็บข้อมูลโดยคนในพื้นที่ ทำให้เกิดความกังวลว่า ข้อมูลในแบบสอบถามจะรั่วไหล อันจะขัดกับพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (พ.ร.บ.คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล) จนเป็นเหตุให้เกิดการร้องเรียนนักวิจัยหรือมหาวิทยาลัยฯ ได้ ดังนั้น ทางทีมวิจัยได้มีการประชุมเพื่อหาทางออกร่วมกัน แนวทางเบื้องต้นคือ ทางทีมงานกลางจัดทำขั้นตอน การบริหารจัดการข้อมูลเป็น PowerPoint เพื่อให้ทุกทีมนักวิจัยที่จัดเก็บข้อมูลให้นำเสนอให้กับหน่วยงานและผู้จัดเก็บ หรือผู้ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ ทั้งนี้ เพื่อให้แนวทางมีความสอดคล้อง และเป็นไปในทิศทางเดียวกัน รวมถึงการตอกย้ำให้ผู้จัดเก็บข้อมูล ระมัดระวังการรั่วไหลของข้อมูล ส่วนการจัดเก็บข้อมูล ดำเนินการโดยการ Print out ข้อมูลในระบบเฉพาะหน้า 7-22 ส่วนหน้า 1-6 ใช้เอกสารที่ยังไม่มีระบุข้อมูล เอกสารแบบสอบถามทุกฉบับให้ประทับตรา “เอกสารฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัย ห้ามเผยแพร่” โดยมีนักศึกษาดำเนินการจัดเก็บ และมีผู้นำในพื้นที่ เช่น อสม.เป็นผู้ชี้เป้า ครัวเรือนเป้าหมาย ตามรายชื่อในระบบโดยมีนักวิจัยเป็นผู้กำกับดูแล

บางอำเภอเช่นอำเภอเมืองปาน นายอำเภอเสนอให้มีการทำสัตยาบันระหว่างนักวิจัย นายองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้จัดเก็บระดับหมู่บ้าน เอกสารสัตยาบันจัดทำขึ้นมา 1 ฉบับให้ผู้จัดเก็บได้ลงนามว่า จะเก็บรักษาความลับในเอกสาร และจะไม่เผยแพร่ข้อมูลใด ๆ ในเอกสารให้กับบุคคลใด บุคคลหนึ่ง และปฏิบัติการเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและแม่นยำ

ส่วนประเด็นการส่งต่อ มีการส่งต่อความช่วยเหลือไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตามประเด็นของสภาพปัญหาที่ได้จากการวิเคราะห์จากระบบ DSS นอกจากนี้ นักวิจัยยังได้เข้าพบ นายองค์กรการบริหารส่วนจังหวัดลำปาง เพื่อหารือแนวทางการช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมาย รวมถึงดำเนินการส่งต่อรายชื่อกลุ่มเป้าหมายให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่เบื้องต้นในพื้นที่ 7 อำเภอ ส่วนกรณีเร่งด่วน ทางทีมวิจัยและพื้นที่ได้ร่วมมือกันแก้ไขปัญหาด้วยการช่วยเหลือ เช่น สร้างห้องน้ำ ติดแผงโซลาร์เซลล์ เครื่องอุปโภค บริโภคที่จำเป็น เป็นต้น บางรายคนที่เป็นเสาหลักของบ้าน ต้องออกไปทำงานต่างจังหวัด ทั้งพ่อแม่วัยชราดูแลหลานวัยทารก บางรายต้องแบกภาระเลี้ยงดูบุตรหลานเพียงลำพัง รายได้ไม่พอเพียงกับรายจ่าย ทางทีมงานได้ดำเนินการช่วยเหลือโดยถามความสมัครใจ และความถนัด ปัจจุบันสามารถแก้ปัญหาได้ระดับหนึ่ง อย่างน้อยสามารถสร้างรายได้ และชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น รวมถึงครอบครัวที่อยู่พร้อมหน้าพร้อมตากัน เป็นต้น นอกจากนี้ ทีมวิจัยยังได้ส่งต่อความยากจนให้กับคนในชุมชนเอง โดยการปรึกษากับผู้นำชุมชนถึงแนวทางการแก้ปัญหาด้วยคนในชุมชนเอง จึงเกิดแนวคิดการจัดตั้ง กองทุนเพื่อช่วยเหลือผู้ยากไร้ ยากจนฯ โดยมีองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านอ้อน อำเภอเกาะจัดให้มีการประชุมสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านอ้อน และนักวิจัยนำเรื่องนี้เข้าในวาระพิจารณาเพื่อขอความเห็นชอบ ซึ่งสภาฯ ให้ความเห็นชอบจัดตั้งกองทุนช่วยเหลือครัวเรือนยากจนฯ อย่างเป็นทางการ และมอบให้หัวหน้าสำนักงานปลัดร่างระเบียบ โครงสร้างการบริหารจัดการกองทุนฯ ดังกล่าวขึ้นมา ปัจจุบันกองทุนดังกล่าวเกิดขึ้นอย่างสมบูรณ์ (ดูรายละเอียดได้ในภาคผนวก)

ผลการส่งต่อข้อมูลครัวเรือนยากจนให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และนักวิจัยในโครงการร่วมให้การช่วยเหลือ ดังแสดงแผนภูมิที่ 3 ได้ ดังนี้

จากแผนภูมิที่ 3 การส่งต่อความช่วยเหลือ ไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พบครัวเรือนที่ได้รับช่วยเหลือด้านที่อยู่อาศัยจำนวน 257 ครัวเรือน ได้รับทุนการศึกษาหรืออุปกรณ์การศึกษาจำนวน 14 ครัวเรือน ได้รับสวัสดิการจำนวน 467 ครัวเรือน ด้านสุขภาพจำนวน 367 ครัวเรือน และได้รับการเพิ่มทักษะ อาชีพ ด้วยกระบวนการ OM จำนวน 1,190 ครัวเรือน

หมายเหตุ: จำนวนตัวเลขดังกล่าว ยังไม่นิ่ง เนื่องจาก อยู่ระหว่างการติดตาม สอบถามจำนวนความช่วยเหลือ

ดังนั้น ปี 66-67 นี้ ทางทีมงานจะได้จัด Platform หรือ แลกเปลี่ยนร่วมกับสภาองค์กรชุมชนระดับภาค และระดับจังหวัด รวมถึงภาคีที่เกี่ยวข้อง เพื่อหาแนวทางการผลักดันให้ครัวเรือนยากจนในพื้นที่จังหวัดลำปาง ได้รับการช่วยเหลือจำนวนมากขึ้น กระจายให้ครอบคลุมพื้นที่ในจังหวัดลำปาง รวมถึง เพื่อรับทราบถึงข้อจำกัด ปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ต่อไป

(3) พัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ (Decision Support System: DSS)

การพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ ดำเนินการค่อนข้างล่าช้า แต่ทุกขั้นตอนเป็นไปด้วยดี มีการ 1) แต่งตั้งคณะทำงานภายในขึ้นมา พัฒนาระบบ โดยทำงานร่วมกับมหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ 2) มีการประชุมกันอย่างต่อเนื่อง และพัฒนาระบบอย่างต่อเนื่อง และที่ผ่านมา รองผู้ว่าราชการจังหวัดลำปาง นายศิริวัฒน์ บุปผาเจริญ ได้ให้ความสนใจเป็นอย่างมาก โดยได้เดินทางไปดูระบบสารสนเทศดังกล่าวที่มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ กลับมาประชุมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อหาแนวทางการพัฒนาระบบ และเพื่อกระตุ้นให้หน่วยงานต่างๆ ให้ความสำคัญ และที่ประชุมเสนอให้มี 3) การจัดตั้งคณะทำงาน (Steering Committee) ขึ้นมา โดยมีรองผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน ต่อมาภายหลัง ท่านรองผู้ว่าฯ ท่านได้รับการแต่งตั้งให้ไปดำรงตำแหน่งเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดอุตรดิตถ์ อย่างไรก็ตาม การทำงานยังคงต้องเดินหน้า ขณะนี้กำลังอยู่ระหว่างการขอเข้าพบผู้ว่าราชการจังหวัดลำปาง เพื่อรายงานความก้าวหน้าผลการดำเนินงาน และจะหารือในเรื่องดังกล่าวนี้ เพื่อผู้ว่าราชการจังหวัดมอบหมายรองฯ ท่านใดดูแลเรื่องดังกล่าวนี้

สิ่งที่ เป็นข้อจำกัดคือ เรื่องข้อมูลดิบของหน่วยงานที่จะป้อนเข้าระบบ DSS เนื่องจากหน่วยงาน Function ยินดีให้ข้อมูลเป็นไฟล์ excel ตามที่ผู้รับผิดชอบด้านข้อมูลของมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปางร้องขอ แต่ต้องได้รับอนุญาตจากหน่วยงานต้นสังกัดก่อน ทำให้ ทีมวิจัยต้องแจ้งที่ปรึกษา เพื่อขอให้ทาง บพท. ดำเนินการทำหนังสือขอใช้ข้อมูลจากหน่วยงานต้นสังกัด หรือหาแนวทางช่วยเหลือเป็นภาพรวมของทั้ง 7 จังหวัดที่ทำ SRA ที่ประสบปัญหาอย่างเดียวกัน ในระหว่างนี้ ทีมงานสารสนเทศได้ดำเนินการป้อนข้อมูลตัวเลข การค้นหาและสอบถาม และข้อมูลผลการดำเนินงาน Operating Model ของ 5 อำเภอ นำร่อง

ระบบ DSS เป็นการนำข้อมูลจากหลายๆ แหล่งมาสังเคราะห์และวิเคราะห์ การบริหารจัดการข้อมูลภายนอกประกอบไปด้วย 1) ระบบข้อมูลครัวเรือนยากจนระดับจังหวัด Practical Poverty Provincial Connex (PPPConnex) 2) ระบบบริหารจัดการข้อมูลการพัฒนาคนแบบชี้เป้า Thai People Map and Analytics Platform (TPMAP) 3) ระบบสมุดพกครอบครัวอิเล็กทรอนิกส์ (MSO-LOGBOOK) 4) ยุทธศาสตร์จังหวัด 5) กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) 6) สสว พัฒนาชุมชน เกษตรจังหวัด พาณิชย์จังหวัด

(SME) 7) เกษตร 8) วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (ววน.) 9) สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) และ 10) ฐานข้อมูลนวัตกรรม (Innovation)

ด้านการขับเคลื่อนเชิงนโยบาย โดยเมื่อวันที่ 15 สิงหาคม 2566 มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปางรายงานความก้าวหน้าผลการดำเนินงานภายใต้โครงการการพัฒนาและสนับสนุนพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์ เพื่อจัดความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคม พื้นที่จังหวัดลำปาง โดยการนำของ รศ.ดร.กิตติศักดิ์ สมุทธารักษ์ อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง และตัวแทนนักวิจัยในโครงการฯ ณ ห้องประชุมศาลากลางจังหวัดลำปาง ผลการประชุม ทำให้ได้ข้อคิดเห็นที่นำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขระบบเพื่อให้สามารถใช้งานเป็นวงกว้างมากยิ่งขึ้น

การรายงานผลการดำเนินงานภายใต้โครงการวิจัยฯ ในครั้งนี้ มีตัวแทนหัวหน้าส่วนราชการเข้าร่วมประชุมด้วย ประกอบด้วย หัวหน้าสำนักงานจังหวัด พัฒนาการจังหวัด นายอำเภอจาว นายอำเภอเถิน ปลัดอำเภอเมืองลำปาง ปลัดอำเภอเกาะคา ตัวแทนอำเภอแจ้ห่ม การนำเสนอผลการดำเนินงานแบ่งหัวข้อการนำเสนอตามวัตถุประสงค์ 5 ข้อของโครงการฯ ทั้งที่เป็นผลการขับเคลื่อนเชิงนโยบาย: ก่อเกิดกลไกระดับจังหวัด ระดับอำเภอ เชิงปฏิบัติ: เกิด Platform ระดับตำบลทำให้กลุ่มครัวเรือนยากจนที่ได้จากการค้นหา และสอบทานเข้าสู่กิจกรรมลดรายจ่าย และกิจกรรมยกระดับรายได้ตามศักยภาพและสอดคล้องกับบริบทในพื้นที่ ด้วยองค์ความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรมของนักวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ซึ่งอยู่ในระหว่างการเตรียม “คน” เตรียม “พื้นที่” โดยนำร่องใน 5 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเถิน อำเภอจาว อำเภอเมืองลำปาง อำเภอแม่เกาะ และอำเภอแจ้ห่ม ส่วนผลการดำเนินการขับเคลื่อนระบบสนับสนุนระบบสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ (DSS: Decision Support System) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหาความยากจน

ภายหลังการนำเสนอผลการดำเนินงานฯ นายชัชวาลย์ ฉายะบุตร ผู้ว่าราชการจังหวัด ได้ให้คำแนะนำรวมถึงข้อสังเกต ในหลากหลายประเด็น เช่น ฐานข้อมูล “ครัวเรือนยากจน” ที่ต้องจำแนกรายละเอียดสัดส่วนของครัวเรือนยากจน สภาพปัญหา แนวทาง วิธีการแต่ละพื้นที่อาจไม่เหมือนกัน ดังนั้น การดำเนินงานต้อง “ถูกคน” “ถูกต้อง” และ “ถูกวิธี” ส่วนระบบสารสนเทศ ควรเป็นระบบที่ลดความซ้ำซ้อน ความแตกต่าง อย่างไรก็ตามระบบ TMAP ThaiQM และหน่วยงานราชการสามารถใช้ประโยชน์ได้เพื่อลดปัญหาความยากจน

การพัฒนาระบบ DSS ดำเนินการคู่ขนานกันไปกับการประชุม หรือ การพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ (Decision Support System: DSS) ดังนี้ วันที่ 3 ตุลาคม 2566 ณ ห้องประชุมโอฬารมัย ชั้น 1 อาคารโอฬาร โรจน์หิรัญ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง โดยมี นายศิริวัฒน์ บุปผาเจริญ รองผู้ว่าราชการจังหวัดลำปาง เป็นประธานที่ประชุม มีวัตถุประสงค์เพื่อหาแนวทางการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ (Decision Support System: DSS) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการแก้ไขปัญหาความยากจนในพื้นที่จังหวัด

ลำปาง และการพิจารณาหาแนวทางความร่วมมือในการพัฒนาระบบสารสนเทศ มีหน่วยงานระดับจังหวัดให้ความสนใจเข้าร่วม อาทิ หัวหน้าสำนักงานจังหวัดลำปาง พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดลำปาง คลังจังหวัดลำปาง พาณิชยจังหวัดลำปาง ตัวแทนสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดลำปาง ตัวแทนสำนักงานเกษตรจังหวัดลำปาง และตัวแทนเครือข่ายสมัชชาสุขภาพจังหวัดลำปาง สะท้อนให้เห็นถึง การให้ความสำคัญของหน่วยงานที่มีต่อระบบข้อมูลดังกล่าว อย่างไรก็ตาม แนวทางการบูรณาการข้อมูล ยังมีข้อคำถามเกี่ยวกับ พ.ร.บ.คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล 2562 ที่ยังเป็นข้อจำกัด ที่หน่วยงานราชการเป็นกังวล และเสนอแนะให้ทางโครงการวิจัยได้ประสานไปยังต้นสังกัดเพื่อขออนุญาตอย่างเป็นทางการเป็นลายลักษณ์อักษร ต่อมาวันที่ 11 พฤศจิกายน 2566 รศ.ดร.กิตติศักดิ์ สมุทธารักษ์ หัวหน้าโครงการวิจัย และรักษาราชการแทนอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง พร้อมด้วยคณะผู้บริหาร และนักวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง ร่วมหารือการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ (Decision Support System : DSS) ในการเพิ่มประสิทธิภาพการแก้ไขปัญหาความยากจนในพื้นที่จังหวัดลำปาง ณ ห้องประชุมโอฬารมย์ ชั้น 1 อาคารโอฬาร ไรจน์ศิริณ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง โดยมีนายศิริวัฒน์ บุพาจารย์ รองผู้ว่าราชการจังหวัดลำปาง เป็นประธานประชุม มีหน่วยงานราชการระดับจังหวัดที่เกี่ยวข้อง ผู้ทรงคุณวุฒิในคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางขนาดย่อม ผู้แทนหน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.) นักวิจัยมหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้ร่วมหารือการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ (Decision Support System : DSS) ในการเพิ่มประสิทธิภาพการแก้ไขปัญหาความยากจนในพื้นที่จังหวัดลำปาง ร่วมกับอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง พร้อมทั้งรับทราบปัญหาและข้อจำกัดของการจัดเก็บข้อมูลลงในระบบสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ (DSS) โดยได้มอบหมายให้คณะผู้วิจัยจัดทำข้อมูลเพิ่มเติมด้านกองทุนที่จัดสรรงบประมาณเกี่ยวกับการส่งเสริมอาชีพ ของส่วนราชการต่าง ๆ เพื่อเป็นฐานข้อมูลแก้ไขปัญหาความยากจนทั้งระบบ พร้อมกันนี้ได้พิจารณาการใช้ประโยชน์จาก “ปุ๋ยฮิวมิส” สู่การพัฒนาให้เป็นโมเดลแก้จน (Operating Model : OM) โดยนำร่องในผลิตภัณฑ์จากส้มเกลี้ยง ซึ่งเป็นตัวชี้วัดการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจของจังหวัดลำปางต่อไป และในวันที่ 22 มีนาคม 2567 ได้มีพิธีบันทึกตกลงความร่วมมือระหว่าง มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับจังหวัด เพื่อพัฒนาระบบสนับสนุนการตัดสินใจพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์ SRA-DSS (Decision Support System) ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

ภายหลังได้มีการพิจารณากลไกการดำเนินงาน โดยการแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจฯ ดำเนินการโดยผศ.นราธิป วงษ์ปัน รองผู้อำนวยการสำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ ผศ.ดร.เนตรดาว โทธรัตน์ อาจารย์สังกัดคณะวิทยาการจัดการ และอ.วีรชัย สว่างทุกข์ อาจารย์สังกัดคณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม ทีมงานโครงการวิจัยผู้รับผิดชอบ ประเด็นการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ (DSS)

(4) พัฒนาและยกระดับบทบาทของมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง (Area Based University) และสร้างนักบริหารจัดการเชิงพื้นที่ (Area Research Manager: ARM)

การดำเนินงานพัฒนาและยกระดับบทบาทของมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง (Area Based University) ดำเนินการควบคู่ไปกับกิจกรรมต่าง ๆ ภายใต้โครงการวิจัยฯ และกิจกรรมต่าง ๆ ของหน่วยงานต่าง ๆ ตามภารกิจของมหาวิทยาลัยฯ เช่นการเชื่อมการทำงานกับ อว.ส่วนหน้า การเชื่อมงานกับสถาบันวิจัยและพัฒนา การเชื่อมงานกับคณะ เพื่อสร้างการรับรู้ และการยอมรับบทบาทชั้นนำทางวิชาการของมหาวิทยาลัยฯ ทำให้มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง เป็นที่รู้จักในนามของมหาวิทยาลัยที่ลงไปคลุกคลีกับชุมชน ทำงานร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ ในหลากหลายรูปแบบ ทั้งบทบาทในนามมหาวิทยาลัย และในนามส่วนตัว

ส่วนการสร้างนักบริหารจัดการเชิงพื้นที่ (Area Research Manager: ARM) ภายหลังจากที่ได้เข้าร่วมอบรมกับส่วนกลาง บพท. ทางทีมงานวิจัย ได้มีการนัดหมายเพื่อพูดคุยการขับเคลื่อนกับ กลุ่ม Young Smart โดยวางแผนและร่วมกันออกแบบเครื่องมือที่จะใช้ในการอบรมหลักสูตร ARM/ADM (เอกสารภาคผนวก)

การอบรมเชิงปฏิบัติการ ผ่านหลักสูตร การพัฒนาศักยภาพบุคลากรสู่การเป็นนักจัดการงานวิจัยเชิงพื้นที่ (Area Research Manager: ARM) นักจัดการงานพัฒนาเชิงพื้นที่ (Area Development Manager: ADM) ภายใต โครงการการพัฒนาและสนับสนุนพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์ เพื่อขจัดความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคม พื้นที่จังหวัดลำปาง จัดขึ้นเมื่อวันที่ 26 – 28 มกราคม 2567 ณ ศูนย์ศึกษาและพัฒนาชุมชนลำปาง อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง โดยมี วัตถุประสงค์: เพื่อให้ผู้ผ่านการอบรมได้มีทักษะ สำคัญๆ ดังนี้คือ

1. สามารถเป็นนักจัดการพื้นที่ โดยมีทักษะสำคัญๆ 3 ประการ ได้แก่ 1) การทำ Stakeholder Engagement Collaboration 2) ทักษะการสร้าง Program Initiative และ 3) การทำ Strategic Communication และ Policy Advocacy 2. สามารถวางแผน ออกแบบและจัดการประสบการณ์ การเรียนรู้ ไปบริหารจัดการพื้นที่ ตามความต้องการ เหมาะสม สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ และ 3. พัฒนาความร่วมมือ ระหว่างสถาบันการศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการขับเคลื่อน การบูรณาการประเด็นสำคัญในพื้นที่ที่มี เป้าหมายร่วมด้วย Project Initiative **ผลที่คาดว่าจะได้รับคือ ผู้เข้าร่วมอบรมมีทักษะ** 1) สามารถนำบทเรียน ที่ได้จากการเรียนรู้ไปปรับกลยุทธ์ และแนวทางการขับเคลื่อนระบบสนับสนุน การตัดสินใจพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์ เพื่อจัดความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคมโดยการออกแบบการขับเคลื่อนงานระดับจังหวัด ระดับพื้นที่ได้ อย่างสอดคล้องเหมาะสม กับบริบทพื้นที่ 2) ได้แนวทางการพัฒนา ระบบสนับสนุนการตัดสินใจพื้นที่วิจัยเชิง ยุทธศาสตร์เพื่อจัดความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคม อย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และ 3) ก่อเกิด ความร่วมมือด้านการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสีย อันนำไปสู่โครงการริเริ่ม รวมถึงการสนับสนุนการสื่อสาร เชิงกลยุทธ์ ต่อไป

โครงสร้างเนื้อหาและหลักสูตร

ภาพที่ 15 โครงสร้างเนื้อหาและหลักสูตร

กลุ่มเป้าหมาย: บุคลากรหน่วยงานภาครัฐ ท้องถิ่น ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และกลุ่มคนรุ่นใหม่ ที่มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนการจัดความยากจน ในประเด็นห่วงโซ่ Chain หลัก และ chain รอง เช่น ไร่ สมุนไพร และข้าว รวมถึง Quick win และบุคคล หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการค้นหา สอบทานครัวเรือน ยากจน และระบบสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ (DSS: Decision Support System) ภายใต้โครงการ

การพัฒนาและสนับสนุนพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์ เพื่อจัดความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคม พื้นที่จังหวัดลำปาง

การดำเนินงานเริ่มจาก พิธีเปิด โดย อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง กล่าวรายงานความเป็นมา และนางสาวนิตยา พงษ์พานิช รองผู้ว่าราชการจังหวัดลำปางที่ได้รับมอบหมายจากผู้ว่าราชการจังหวัด กล่าวเปิดและให้โอวาทแก่ผู้เข้าร่วมอบรมฯ ผู้เข้าร่วมอบรมจำนวนทั้งสิ้น 100 คน เป็นตัวแทนจากภาคส่วนต่างๆ (ดังเอกสารภาคผนวก) ประกอบด้วย ตัวแทนจากหน่วยงานราชการระดับจังหวัด จำนวน 17 หน่วยงาน ได้แก่ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดลำปาง สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดลำปาง สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดลำปาง สำนักงานแรงงานจังหวัดลำปาง สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดลำปาง สำนักงานพาณิชย์จังหวัดลำปาง สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดลำปาง สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดลำปาง สำนักงานสภาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจังหวัดลำปาง สำนักงานสภาอุตสาหกรรมจังหวัดลำปาง สำนักงานเกษตรจังหวัดลำปาง สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดลำปางสำนักงานประมงจังหวัดลำปาง สำนักงานปฏิรูปที่ดินจังหวัดลำปาง สำนักงานพลังงานจังหวัดลำปาง สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดลำปาง องค์การบริหารส่วนจังหวัดลำปาง ตัวแทนจากสำนักงานอำเภอจำนวน 10 แห่ง ตัวแทนจากสถาบันการศึกษาจำนวน 7 แห่ง (ไม่รวม มรภ.ลำปาง) ตัวแทนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำนวน 6 แห่ง ตัวแทนจาก EGAT จำนวน 1 คน หน่วยงานภาคประชาสังคมคือเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนจำนวน 7 แห่ง ตัวแทนจากกลุ่ม Young Smart Farmer จำนวน 8 คน ที่ปรึกษาโครงการ ผู้ประสานงานโครงการระดับอำเภอจำนวน 8 คน ตัวแทนจากผู้นำชุมชนจากตำบลต่างๆในจังหวัดลำปางจำนวน 19 คน

ต่อจากนั้นเป็นกิจกรรมสนทนาการ เพื่อสร้างสัมพันธภาพระหว่างผู้เข้าร่วมอบรมฯ ก่อนการเข้าสู่กิจกรรมที่เป็นวิชาการ โดยวันแรกมุ่งส่งเสริมให้ผู้เข้าร่วมหลักสูตรได้มีองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการทำงานเชิงพื้นที่ ดังนั้น ตัวแทนผู้บริหารหน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาพื้นที่ โดยอาจารย์ ดร.อโศก พลบำรุง ได้ผู้อำนวยการฝ่ายวิจัยและนวัตกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนฯ บรรยายสรุป ปูพื้นฐานเกี่ยวกับแนวคิด Area Manager (Concept AM) และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โอฬาร อ่องพะ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สักรินทร์ แซ่ภู่บรรยายในหัวข้อ บทบาทความสำคัญของ ARM และ ADM กับการแก้ไขปัญหาความยากจน

ส่วนช่วงบ่าย เป็นการบรรยาย หัวข้อ “Stakeholder analysis and Stakeholder Engagement ในการทำงานเชิงพื้นที่” โดย คุณจิรภา นุตาลัย ที่ปรึกษา/ผู้ทรงคุณวุฒิ บพท. ตามด้วยการแบ่งกลุ่ม 5 กลุ่มตามประเด็นในห่วงโซ่: ประเด็นไฟ ประเด็นข้าว ประเด็นสมุนไพร ประเด็น Quick win ประเด็นข้อมูลและระบบสารสนเทศ และช่วงเย็นภายหลังการรับประทานอาหารค่ำคือเย็น เป็นการ บรรยายหัวข้อ “Strategic Communication และPolicy Advocacy” โดย อาจารย์รัตนวดี เศรษฐจิตร ผู้ช่วยคณบดีด้านสื่อสารองค์กร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ผลการดำเนินงาน ในวันแรก ประสบผลสำเร็จในแง่ของจำนวนผู้เข้าร่วมอบรม ปฏิสัมพันธ์การมีส่วนร่วม ความตั้งใจดีมาก มีการตื่นตัวตลอดเวลา ช่วงเย็นก่อนอาหารมื้อเย็น ผู้เข้าร่วมกิจกรรมบางคนต้องรีบกลับ เนื่องจากบ้านอยู่ต่างอำเภอ มีภารกิจไม่สามารถพัก ณ สถานที่จัดให้ได้ ทำให้จำนวนกลุ่มเป้าหมายลดลง ประมาณร้อยละ 10-15 กิจกรรมในวันแรกยุติในเวลาสองทุ่ม ภายหลังได้มีการนัดหมายกิจกรรมของวันถัดไป ก่อนการแยกย้ายกันกลับที่พัก

วันที่สองของการอบรม เป็นวันที่ผู้เข้าร่วมอบรมตื่นตื่นพอสมควร เนื่องจากเป็นวันที่ต้องลงภาคสนาม ศึกษา Practical base: ปฏิบัติการ การฝึกทักษะการจัดทำข้อมูล ใน 2 พื้นที่ โดยใช้ พื้นที่อำเภอแม่เมาะ ไปแลกเปลี่ยนเรื่องการพัฒนาาระบบเศรษฐกิจฐานชีวภาพ ไร่ พลังงานกับการแก้ไขความยากจนอำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง โดยมี นายอำเภอแม่เมาะ ตัวแทน EGAT โครงการแม่เมาะเมืองน่าอยู่ และตัวแทนผู้ประกอบการ ในพื้นที่ให้การต้อนรับและร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้เข้าอบรม ส่วนพื้นที่ที่ 2 คือพื้นที่ตำบลบ่อแฮ้ว อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง ประเด็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ คือ Platform การสร้างความร่วมมือในการแก้ไขปัญหา ระดับท้องถิ่น Collaborative Approach โดยมี นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบ่อแฮ้ว และทีมงานในพื้นที่ให้การต้อนรับ และร่วมแลกเปลี่ยน รวมถึงกิจกรรมการถอดบทเรียนดำเนินการ มีการปรับกิจกรรมอบรมมาก่อน กิจกรรม “หาอยู่ หากิน” ซึ่งเป็นการอบรมผ่านระบบ Online โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทรงกรด พิมพิศาล คณบดีคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสุขภาพ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ เพื่อสร้างความรู้ เรื่อง การขับเคลื่อนและการออกแบบการเชื่อมโยงระบบฐานข้อมูล PPAOS และ DSS “พื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์เพื่อจัดการความยากจน และสร้างโอกาสทางสังคมรายจังหวัด” ตัวแทนหน่วยงานที่เข้าร่วมอบรม ได้เรียนรู้ถึงระบบสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ (Decision Support System: DSS) และความเชื่อมโยงในการใช้ประโยชน์จากระบบ หลากๆ หน่วยงาน ต้องการเห็นความเป็นรูปธรรมของระบบที่สามารถนำไปใช้ได้จริง การอบรมดำเนินการไปจนถึงเย็น หลังจากนั้น ผู้เข้าร่วมอบรมได้ร่วมกิจกรรม “หาอยู่หากิน” โดย วิทยากร จาก ศูนย์ศึกษาและพัฒนาชุมชน ลำปาง เป็นกิจกรรมที่ผู้เข้าต้องแบ่งเป็นกลุ่มจำนวน 5 กลุ่ม ร่วมกิจกรรมที่ผ่อนคลายด้วยการปรุงอาหารทานกันเอง และแบ่งปันระหว่างกลุ่ม โดยต้องเล่นเกมส์เพื่อแลกกับวัตถุดิบเพื่อนำมาปรุงอาหาร นอกจากนี้ ยังมีการประกวดการปรุงอาหาร ทำให้กระตุ้นให้แต่ละกลุ่มแสดงฝีมือการปรุงอาหาร และตกแต่งและนำเสนอต่อ คณะกรรมการ กิจกรรมดำเนินการไปจนถึง 20.00 น. จึงได้แยกย้ายกันกลับที่พัก

ผลการดำเนินงานในวันที่สอง สังเกตถึงความเปลี่ยนแปลง ผู้เข้าร่วมอบรมมีปฏิสัมพันธ์ สนทนาสนทนกันมากขึ้น ภายหลังมีการตั้งกลุ่มไลน์ ARM ADM 26-28 Jan ส่วนผลการถอดบทเรียนภายหลังจากการศึกษา ภาคสนามในพื้นที่ Practical base พบว่า ผู้เข้าอบรม ซึ่งส่วนใหญ่มีประสบการณ์ทั้งทางตรง และทางอ้อมใน ประเด็นศึกษาดูงาน ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์กันอย่างกว้างขวาง หลายคนได้อาณาความคิดไป

ประยุกต์ใช้ในพื้นที่ เช่น สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านอ้อน ได้นำแนวคิดของพื้นที่บ้านวังน้ำต้องตามโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งหมู่บ้านยั่งยืน ของอำเภอแม่เมาะ ที่มีวิธีการแบ่งสรรพื้นที่สาธารณะเพื่อปลูกผัก โดยให้ครัวเรือนยากจนจับฉลากเพื่อจับจองเป็นเจ้าของแปลงผัก และการวางแผนการปลูกชนิดของพืชผักที่แตกต่างกันนำไปใช้ในพื้นที่สาธารณะในพื้นที่หมู่ 3 ตำบลบ้านอ้อน นอกจากนี้ นายประดิษฐ์ นันตา ประธานเครือข่ายไม้แปลงใหญ่ บ้านแม่พร้าว ตำบลบ้านหวด อำเภองาว จังหวัดลำปาง ต้นแบบวนเกษตร เขตปฏิรูปที่ดิน ส.ป.ก. นำแนวความคิดการทำถ่านอัดแท่ง โดยเริ่มจากการนำเศษไม้ไผ่ในศูนย์ฯ ที่มีจำนวนมากมาเผาในเตาเผาไร้วัดวันเป็นถ่านอัดแท่ง เป็นต้น

วันที่สามของการอบรม ซึ่งเป็นวันสุดท้าย เป็นภาควิชาการ เชิงปฏิบัติการ เริ่มต้นด้วย การอบรมเครื่องมือการวิเคราะห์ชุมชน ในการทำงานกับชุมชน Mapping โดย นางสาวมนต์รินทร์ เรืองจิตต์ ซึ่งเป็นประธานกลุ่ม Young Smart Farmer และทีมงาน ตามด้วยกิจกรรมการออกแบบ Project Initiative ให้ครอบคลุม มิติรายได้ สังคม สิ่งแวดล้อม โดยการแบ่งกลุ่มตามพื้นที่อำเภอนำร่อง ได้แก่ กลุ่มอำเภอเมืองลำปาง อำเภอแม่เมาะ อำเภอเถิน อำเภอแจ้ห่ม และอำเภองาวเพื่อ วิเคราะห์ ออกแบบ และวางแผนการทำงานร่วมระหว่างทีม ARM และ ADM”เพื่อขับเคลื่อนการจัดความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคม พื้นที่จังหวัดลำปาง

ผลการดำเนินงาน ทำให้เกิดความร่วมมือภายใน ARM/ADM เพื่อขับเคลื่อนการจัดความยากจนระดับอำเภอต่อไป ซึ่งผลการระดมความคิดเห็น ทำให้ได้ประเด็นการไปต่อยอด ขยายผลการดำเนินงานในพื้นที่ เช่น 1) อำเภอเมืองลำปาง ทำให้เกิดการขยายครัวเรือนยากจนเข้ามาใน Chain ของการทำไฟฟ้าค่า ของพื้นที่ตำบลบ้านเสด็จ และเชื่อมโยงไปสู่การสร้างอาชีพใหม่ คืออาชีพ ทำไม้กวาดดอกหญ้าทำ ทำให้เชื่อมโยงวัตถุดิบจากพื้นที่นำร่องตำบลบ้านอ้อน มาใช้ในการผลิตไม้กวาด 2) อำเภอแม่เมาะ มุ่งเน้นการสร้างคน เนื่องจากงบประมาณมีความสำคัญเป็นระดับรอง ทีม ARM/ADM โดยผู้นำของกลุ่ม Young Smart ที่ผ่านการอบรมฯ สร้างเวที เพื่อหาแนวทางการขับเคลื่อนการทำงานเพื่อชุมชน การเรียนรู้เครื่องมือวิเคราะห์ชุมชน การจัดทำ Public Hearing และ Referendum และทำแผนและข้อเสนอภาคประชาชน รวมถึงการจัดตั้งคณะทำงาน ADM พื้นที่ตำบลบ้านดงขึ้น เพื่อขับเคลื่อนงาน 3) อำเภอแจ้ห่ม มีการระดมสรรพกำลังการออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ในพื้นที่ โดยใช้ฐานทุนเดิมของโครงการวิจัย เช่น การแปรรูปผลผลิตในชุมชน การจัดทำแผนชุมชนเพื่อเชื่อมโยงสู่แผนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ เป็นต้น 4) การร่วมกันการออกแบบการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ Creative - Active Learning การทำแผนและข้อเสนอภาคประชาชนโดยใช้กระบวนการระดมพลังสมอง (Brainstorming) ภายใต้วีธี “ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อความยากจนของเกษตรกร” และการนำเสนอแผนการพัฒนาโครงการที่สามารถนำไปบูรณาการเชื่อมสู่แผนพัฒนาท้องถิ่น ดังจะเห็นว่า ศักยภาพของทีม ARM/ADM มีศักยภาพและพลัง ดังนั้น ควรสานแนวทาง เพิ่มบทบาท และ Empowerment ให้ ทีม

ARM/ADM เพิ่มพูนทักษะ สะสมประสบการณ์ เพื่อเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนการจัดความยากจนในพื้นที่ ต่อไป

(5) พัฒนาโมเดลแก๊จน (Operating Model) ระดับพื้นที่ที่เหมาะสมกับศักยภาพของคนจน และสอดคล้องกับบริบทพื้นที่

การพัฒนาโมเดลแก๊จน (Operating Model) ระดับพื้นที่ที่เหมาะสมกับศักยภาพของคนจน เป้าหมายและสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ ด้วยองค์ความรู้ เทคโนโลยี นวัตกรรม เพื่อให้คนจนหลุดพ้นความยากจน โดยดำเนินการใน 5 อำเภอนำร่อง ภายใต้ 4 โครงการวิจัยย่อย ดังนี้

- โครงการย่อยที่ 1: การพัฒนา และต่อยอดโมเดลแก๊จน เพื่อยกระดับศักยภาพ อาชีพ โอกาส และรายได้ของกลุ่มเป้าหมายที่ยากจน พื้นที่อำเภอลำปาง จังหวัดลำปาง
- โครงการย่อยที่ 2: การขับเคลื่อนการจัดความยากจนเชิงบูรณาการ โดยใช้ต้นทุน ศักยภาพ เทคโนโลยี นวัตกรรมที่เหมาะสมในพื้นที่เป็นฐานในการพัฒนา พื้นที่อำเภองาว และอำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง
- โครงการย่อยที่ 3: การพัฒนาโมเดลแก๊จน: การยกระดับคุณภาพชีวิตเพื่อขจัดความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำ เพิ่มโอกาสการเข้าถึงอาชีพ องค์ความรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรมด้วยวิถีชุมชนคนแจ่ม อำเภोज้ำหม จังหวัดลำปาง
- โครงการย่อยที่ 4: การแก้ไขปัญหาความยากจน โดยใช้องค์ความรู้ เทคโนโลยี นวัตกรรมบนฐานการบูรณาการกับภาคี เครือข่าย พื้นที่อำเภอมืองลำปาง จังหวัดลำปาง

ครัวเรือนคนจนจำแนกตามกลุ่มเป้าหมาย 3 กลุ่มดังนี้ (ตามผลการวิเคราะห์ PPP Connex)

- (1) กลุ่มอยู่ลำบากและอยู่ยาก จะส่งเสริมให้มีกิจกรรม OM เสริม หมายถึง กิจกรรมส่งเสริมการลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ (OM เสริม) เช่น การส่งเสริมการปลูกพืชผัก การเลี้ยงสัตว์ไว้เพื่อบริโภค เหลือขายในชุมชน
- (2) กลุ่มอยู่พอได้ จะส่งเสริมกิจกรรมลดรายจ่าย เสริมรายได้ (OM รong) เช่น การส่งเสริมการปลูกพืชผัก การเลี้ยงสัตว์ไว้เพื่อบริโภค และส่งเสริมการแปรรูปจำหน่ายในชุมชน และผู้ประกอบการบางส่วน
- (3) กลุ่มอยู่ดี ส่งเสริมการลดรายจ่าย สร้างรายได้ (OM หลัก) เช่น การส่งเสริมการปลูกพืชผัก การเลี้ยงสัตว์ไว้เพื่อบริโภคและส่งเสริมการแปรรูปจำหน่ายให้ผู้ประกอบการ (LE/SE) หรือส่งเสริมในกิจกรรมที่ได้ผลระยะยาว เช่น เครดิตคาร์บอน ควบคู่ไปกับการบริหารจัดการป่าชุมชนเพื่อการใช้ประโยชน์อย่างมีคุณค่า และคุณค่า

จำนวนครัวเรือนที่เข้าร่วมกิจกรรม Operating Model ในพื้นที่ 5 อำเภอ

การดำเนินงาน Operating Model ดำเนินการใน 5 อำเภอนำร่อง เป็นพื้นที่ขยายผลการดำเนินงานเมื่อปี 65 จำนวน 2 อำเภอ คืออำเภอเมืองลำปาง และอำเภอเถิน ส่วนอำเภอที่เป็นพื้นที่ใหม่ คือ อำเภองาว อำเภอแจ้ห่ม และอำเภอแม่เกาะ รวมพื้นที่ดำเนินการจำนวน 27 ตำบล ใน 5 อำเภอ ครัวเรือนทั้งหมดจำนวน 3,187 ครัวเรือน โดยมีครัวเรือนที่ยากจนเข้าร่วมกิจกรรม OM จำนวน 1,392 ครัวเรือน จำแนกตามรายอำเภอ ได้ดังนี้

อำเภอเมืองลำปาง

ตารางที่ 12 แสดงชื่ออำเภอนำร่อง 5 อำเภอ ชื่อตำบล จำนวนครัวเรือนที่ได้รับการค้นหา สอบทาน และจำนวนที่เข้าร่วมกิจกรรม และร้อยละของครัวเรือนที่เข้าร่วมกิจกรรม OM

ตำบล	จำนวนครัวเรือนยากจนที่ได้รับการสอบทานในปี 66	จำนวนครัวเรือนยากจนที่เข้าร่วมกิจกรรม (OM)	คิดเป็นร้อยละของครัวเรือนทั้งหมด
บ่อแฮ้ว	116	29	25.00
พิชัย	82	16	19.51
เสด็จ	158	38	24.05
รวมทั้งสิ้น	356	83	7.88

อำเภอเถิน

ตำบล	จำนวนครัวเรือนยากจนที่ได้รับการสอบทานในปี 66	จำนวนครัวเรือนยากจนที่เข้าร่วมโครงการ (OM)	คิดเป็นร้อยละของครัวเรือนทั้งหมด
แม่มอก	275	219	79.64
แม่วะ	52	36	69.23
แม่ปะ	62	16	25.81
เวียงมอก	262	57	21.76
ล้อมแรด	478	112	23.43
นาโปลี	67	34	50.75
เถินบุรี	166	52	31.33
แม่ถอด	74	37	50.00
รวมทั้งสิ้น	1,436	563	39.21

อำเภอแจ้ห่ม

ตำบล	จำนวนครัวเรือนยากจน ที่ได้รับการสอบทานในปี 66	จำนวนครัวเรือนยากจน ที่เข้าร่วมโครงการ (OM)	คิดเป็นร้อยละ ของครัวเรือนทั้งหมด
ทุ่งผึ้ง	180	80	44.44
วิเชตนคร	136	64	47.06
เมืองมาย	155	65	41.94
รวมทั้งสิ้น	471	209	44.37

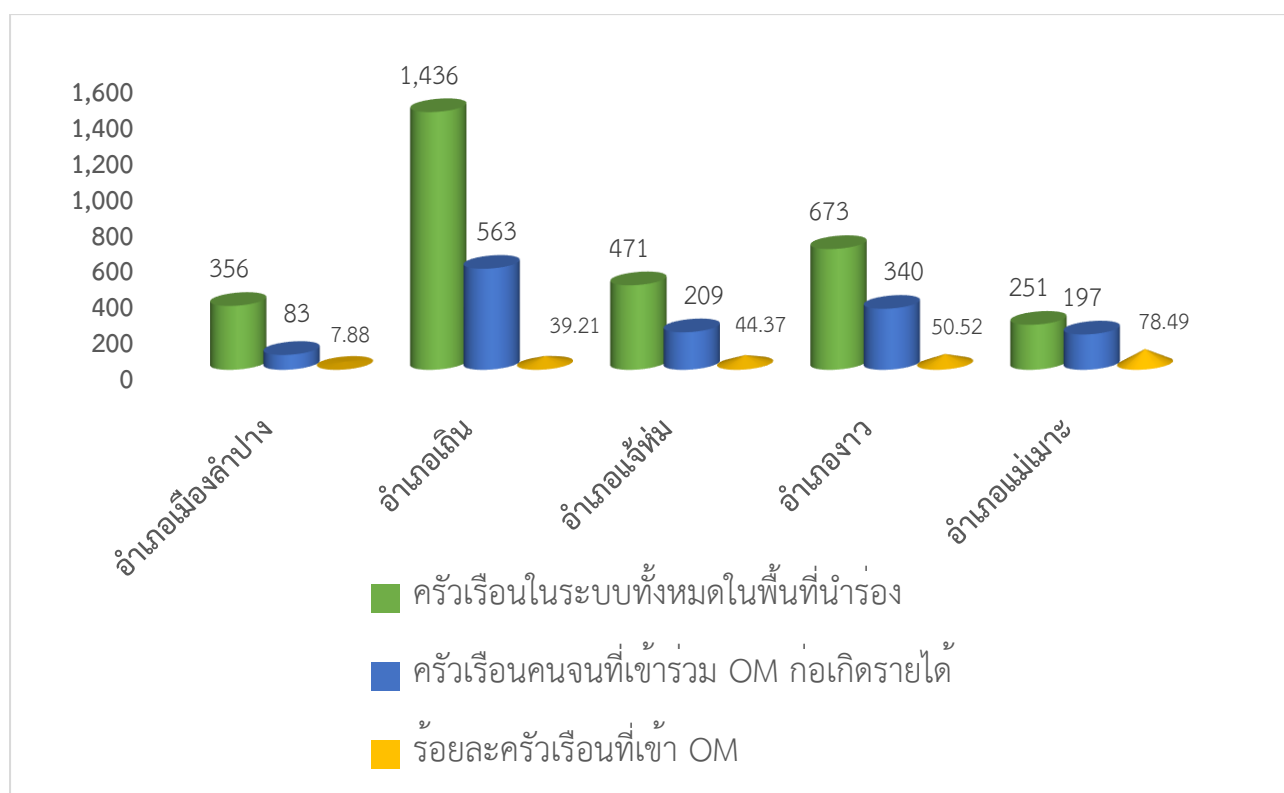
อำเภองาว

ตำบล	จำนวนครัวเรือนยากจน ที่ได้รับการสอบทานในปี 66	จำนวนครัวเรือนยากจน ที่เข้าร่วมโครงการ (OM)	คิดเป็นร้อยละ ของครัวเรือนทั้งหมด
บ้านอ้อน	151	119	78.81
นาแก	13	12	92.31
แม่ตึบ	48	74	154.17
บ้านโป่ง	83	16	19.28
บ้านแหง	60	8	13.33
บ้านร้อง	146	45	30.82
ปงเตา	42	23	54.76
บ้านหวด	19	19	100.00
หลวงเหนือ	60	14	23.33
หลวงใต้	51	10	19.61
รวมทั้งสิ้น	673	340	50.52

อำเภอแม่เมะ

ตำบล	จำนวนครัวเรือนยากจน ที่ได้รับการสอบทานในปี 66	จำนวนครัวเรือนยากจน ที่เข้าร่วมโครงการ (OM)	คิดเป็นร้อยละ ของครัวเรือนทั้งหมด
นาสัก	151	106	70.20
สบป่าด	48	22	45.83
จางเหนือ	52	69	132.69
รวมทั้งสิ้น	251	197	78.49

จำนวนครัวเรือนที่เข้าร่วมกิจกรรม OM จำนวนทั้งสิ้น จำนวน 1,392 ครัวเรือนจากจำนวนทั้งหมด 3,187 หรือคิดเป็นร้อยละ 43.67 ทั้งนี้ จำแนกครัวเรือนที่อยู่ในพื้นที่อำเภอนำร่อง ส่วนจำนวนอีก 56.33 ได้รับการส่งต่อสู่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้รับการส่งต่อสู่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเปรียบเทียบจำนวนครัวเรือนยากจนในระบบ DSS จำนวนครัวเรือนยากจนที่เข้าร่วมกิจกรรม OM และสัดส่วนค่าร้อยละของจำนวนครัวเรือนยากจนที่เข้าร่วม OM แสดงเป็นแผนภูมิที่ 4 ได้ ดังนี้

แผนภูมิที่ 4 แสดงครัวเรือนในอำเภอนำร่อง ครัวเรือนที่ก่อเกิดรายได้ และร้อยละของรายได้ครัวเรือนที่เพิ่มขึ้น

ผลการขับเคลื่อน โครงการนำร่อง Operating Model ในพื้นที่ 5 อำเภอ

ตารางที่ 13 แสดงอำเภอ ตำบล กิจกรรม OM เสริม กิจกรรม OM ร่อง และกิจกรรม OM หลัก

อำเภอ	ตำบลดำเนินการ	OM เสริม/ Quick win	OM ร่อง	OM หลัก/ต่อยอด	เทคโนโลยี/นวัตกรรมที่นำมาใช้
เถิน	7	- ปลุกผักปลอดสาร - เลี้ยงไก่/ปลา/เลี้ยงไส้เดือน	- การแปรรูปผักตามฤดูกาล	สมุนไพร ป่าชุมชน	- ผลิตภัณฑ์ใหม่จำนวน 5 ชนิด - กระบวนการทางสังคม
แจ้ห่ม	3	- ปลุกผักปลอดสาร - เลี้ยงไก่/ปลา/จิ้งหรีด/กบ/ เลี้ยงไส้เดือน	- แปรรูปผักตามฤดูกาล -แปรรูปผลไม้ตามฤดูกาล/ ดินพร้อมปลูก	ปลุกผักไฮโดรโปนิิกส์	- สูตรปุ๋ยหมักจากต้นกล้วย - สูตรปุ๋ยสำหรับการปลุกผักไฮโดรโป นิิกส์ - กระบวนการทางสังคม
งาว	10	-ปลุกผักปลอดสาร -เลี้ยงไก่/ปลา/จิ้งหรีด/กบ/ เลี้ยงไส้เดือน	-แปรรูปผักตามฤดูกาล -แปรรูปผลไม้ตามฤดูกาล/ ดินพร้อมปลูก	แปรรูปผลิตภัณฑ์จากไฟ ยกระดับผู้ประกอบการไฟ	- สูตรปุ๋ยหมักจากต้นกล้วย - ผลิตภัณฑ์ใหม่ 5 ชนิด - กระบวนการทางสังคม
แม่เมะ	3	-ปลุกผักปลอดสาร -เลี้ยงไก่/เลี้ยงปลา	-แปรรูปผลิตภัณฑ์กล้วย	แปรรูปผลิตภัณฑ์จากไฟ/การ ยกระดับผู้ประกอบการไฟ	- ผลิตภัณฑ์ใหม่ 3 ชนิด - กระบวนการทางสังคม
เมืองลำปาง	3	-ปลุกผักปลอดสาร -เลี้ยงไก่พื้นเมือง -ปลุกหญ้าคา	-ปลุกผักปลอดสาร -ทำปุ๋ยน้ำหมักกระถิน -ดอกไม้ประดิษฐ์ -เลี้ยงไก่/การเลี้ยงจิ้งหรีด	- ปลุกมันสำปะหลังแบบ ปลอดภัย/ผลผลิตสูง	- สูตรปุ๋ยหมักจากต้นกล้วย - กระบวนการทางสังคม - ผลิตภัณฑ์ใหม่ 2 ชนิด

ครัวเรือนยากจนที่เข้าร่วมกิจกรรม OM จำนวนทั้งสิ้น 1,392 ครัวเรือน 2,500 คนที่ได้รับการพัฒนาผ่านกระบวนการ OM ครอบคลุมพื้นที่ 27 ตำบล โดยได้รับการส่งเสริม สนับสนุนกิจกรรมตามศักยภาพ บริบทของพื้นที่ และตามความสนใจ โดยการส่งเสริมดังกล่าว ต้องเชื่อมโยงกับผู้นำชุมชน ผู้ประกอบการ และกลุ่มต่างๆ ในพื้นที่ เพื่อทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา พี่เลี้ยงให้แก่ครัวเรือนยากจน และเพื่อให้การดำเนินงาน OM เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพทีมงานวิจัยได้วาง **กลไกระดับพื้นที่ (ตำบล) Poverty Forum** ระดับตำบล เริ่มจากการพบปะและประชุมร่วมกับ ผู้นำท้องที่ ผู้นำท้องถิ่น เพื่อสร้างความเข้าใจ และการแนวทางการบูรณาการการแก้ไขปัญหาความยากจนในพื้นที่โดยเกือบทุกเวทีการประชุมจะใช้ห้องประชุมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่เป็นสถานที่ประชุมและเชิญผู้บริหารและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง เช่น นักพัฒนาชุมชนร่วมประชุมที่ผ่านมา เป็นเวทีที่มีการสอบถามรายชื่อ “ครัวเรือนยากจนเป้าหมาย” ที่ Inclusion และ Exclusion รวมถึงการคัดกรอง “ครัวเรือนยากจน” ที่จะเข้าร่วมกิจกรรม ใน Operating Model ว่ามีสภาพร่างกาย สภาพที่อยู่อาศัย รวมถึงข้อมูลต่าง ๆ เพื่อประกอบการคัดกรองและนำข้อมูลมาประกอบการพิจารณากิจกรรมการช่วยเหลือที่เหมาะสมกับสภาพ “ครัวเรือนยากจน” รวมถึงบริบทในพื้นที่ โดยการ **วางตัวผู้ประสานในพื้นที่** โดยการทาบทามบุคคลที่มีบทบาทในพื้นที่ระดับตำบลและระดับอำเภอร่วมเป็นที่ปรึกษาและผู้ประสานในพื้นที่

ตารางที่ 14 บุคคลที่มีบทบาทในพื้นที่ทั้งระดับตำบลและระดับอำเภอร่วมเป็นที่ปรึกษาและผู้ประสานในพื้นที่

อำเภอ	ชื่อ - นามสกุล	สถานะในชุมชน	ตำแหน่งในโครงการวิจัย
เมืองลำปาง	พันเอกสันติสุข ดิบุคำ	เครือข่ายลำปางรักษ์เมืองเก่า	ที่ปรึกษา
	นางอัสตาภรณ์ ต๊ะพันธ์	เกษตรกรตัวอย่าง	ผู้ประสานงาน
เถิน	นายสมัย หมายหมั่น	ข้าราชการเกษียณ กรมป่าไม้ ใช้ชีวิตราชการอยู่ในพื้นที่อำเภอเถินมายาวนาน และเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยแม่โจ้ (แพร่)	ที่ปรึกษา
	น.ส.นฤนาถ เครือชัยแก้ว	รองนายกเทศบาลตำบลแม่มอก/ที่ปรึกษาสภาองค์กรชุมชน และเป็นนักขับเคลื่อนฯเชิงพื้นที่	ผู้ประสานงาน
แจ้ห่ม	น.ส.ปวีณา ปงลังกา	ที่ปรึกษานายกอบต.วิเชตนคร /นักวิชาการอิสระ	ที่ปรึกษา
	น.ส.สุภาภรณ์ ลำดวน	Young Smart Farmer	ผู้ประสานงาน
งาว	นายประดิษฐ์ นันตา	ปราชญ์ด้านไม้/ผู้ประกอบการไม้ พื้นที่อำเภองาว	ที่ปรึกษา
	นายคมศักดิ์ ไชยวัง	Young Smart Farmer	ผู้ประสานงาน
แม่เมะ	นายสว่าง จาคำมา	อดีตนายก อบต.จางเหนือ/ปราชญ์ด้านไม้ในพื้นที่อำเภอแม่เมะ	ที่ปรึกษา
	น.ส.มนต์รินทร์ เรืองจิตต์	ประธานกลุ่ม Young Smart Farmer จังหวัดลำปาง	ผู้ประสานงาน

บทบาทของที่ปรึกษา คือ การให้คำปรึกษา (Coach) เสนอแนะ เชื่อมงานระดับนโยบายกับหน่วยงานชุมชนในพื้นที่ ส่วนผู้ประสานมีบทบาทในการประสานงานกับหน่วยงานและผู้นำในพื้นที่ กรณีการจัดการประชุมการจัด Poverty Forum นอกจากนี้ ยังร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนโครงการวิจัยฯ ทั้งในส่วนของการค้นหา สอบทาน กิจกรรมนำร่อง Operating Model และการพัฒนานักบริหารจัดการพื้นที่ (Area Research Management) ที่ปรึกษา และผู้ประสานจะเข้าร่วมประชุมอย่างเป็นทางการกับนักวิจัยเดือนละ 1 ครั้ง นอกจากนี้ยังมีการประชุมอย่างไม่เป็นทางการอยู่ประจำ ตามวาระและโอกาส

การขับเคลื่อนปัญหาความยากจน ในพื้นที่จังหวัดลำปาง ต้องอาศัยกลไกทุกระดับเข้าไปสนับสนุน กลไกหนึ่งที่สำคัญคือ การสร้างพี่เลี้ยง (Coach) ให้เป็นที่ปรึกษาในพื้นที่ ดังนั้น กระบวนการวิจัยได้ พัฒนาเพิ่มขีดความสามารถ (Empowerment) ให้กับพี่เลี้ยงทั้ง 10 รายนี้ ด้วยการสร้างพื้นที่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างพี่เลี้ยง อบรมพี่เลี้ยงให้มีทักษะ ให้เป็นนักบริหารจัดการงานพัฒนาเชิงพื้นที่ (ADM: Area Development Manager) ร่วมกับ แกนนำอื่นๆ รวมถึง ภายหลังการอบรม กำหนดให้มี พื้นที่ปฏิบัติการในการทดลองนำเอาเครื่องมือที่ได้รับการอบรมไปใช้อย่างเป็นรูปธรรม รวมถึงขยายเครือข่ายพี่เลี้ยง (Coach) ไปยังระดับอำเภอนำร่องก่อเกิดพี่เลี้ยงอีกจำนวน 264 คน อำเภองาวจำนวน 40 คน อำเภอลี้จำนวน 61 คน อำเภอแจ้ห่มจำนวน 63 คน อำเภอแม่เมะจำนวน 50 คน และอำเภอเมืองลำปางจำนวน 50 คน

4.4 ผลการขับเคลื่อน Pro Poor Value Chain

การดำเนินงาน “โมเดลแก๊จน” ก้าวสำคัญของการดำเนินงานอันหนึ่งคือ กระบวนการคัดกรองคน “คนที่ใช่” เข้ามาสู่กระบวนการแก๊จน ซึ่งอาจจะใช้เวลา แต่ควรให้เวลาในการตรวจสอบศักยภาพ ทั้งกายภาพ จิตใจ และสภาพแวดล้อมอื่นๆเป็นองค์ประกอบการคัดกรอง การแก๊จนในพื้นที่ 5 อำเภอนำร่อง คือ อำเภอมืองลำปาง อำเภอลีน อำเภอแจ้ห่ม อำเภอแม่เมาะ และอำเภองาว ครอบคลุม 27 ตำบล ซึ่งแต่ละอำเภอกำหนดขอบเขตพื้นที่ดำเนินงานมาน้อยต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบริบท ความเหมาะสม สรุป พื้นที่ดำเนินการ จำนวนตำบล กลุ่มเป้าหมาย และรายได้ที่เกิดขึ้น ได้ดังนี้

ตารางที่ 15 แสดงพื้นที่อำเภอบำเหนียว จำนวนตำบลที่ดำเนินการ จำนวนสมาชิกและครัวเรือนยากจนที่เข้าร่วมกิจกรรมและจำนวน LE/SE/YE ที่นำคนจนเข้าสู่ห่วงโซา Pro Poor Value Chain ในพื้นที่นำร่อง 5 อำเภอ

ลำดับ	(1) พื้นที่เป้าหมาย	(2) จำนวนพื้นที่ดำเนินการ (ตำบล)	(3) จำนวนครัวเรือนยากจน (ครัวเรือน)	(4) จำนวนครัวเรือน ที่เข้าร่วม OM (ครัวเรือน)	(5) จำนวนครัวเรือน ที่เกิดรายได้ (ครัวเรือน)	(6) จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ที่เกิดรายได้ (คน)	(7) จำนวน LE/SE/YE หลัก ที่ร่วมขับเคลื่อน Pro Poor Value Chain (แห่ง)
1	อำเภอลีน	8	1,436	563	554	651	4
2	อำเภอแจ้ห่ม	3	471	209	164	403	8
3	อำเภอแม่เมาะ	3	251	197	172	197	7
4	อำเภองาว	10	673	340	219	648	5
5	อำเภอมืองลำปาง	3	356	83	81	83	7
รวม		27	3,187	1,392	1,190	1,982	31

หมายเหตุ : (1) - (6) ข้อมูล ณ วันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2568 อ้างอิงจากระบบ DSS

ตารางที่ 16 แสดงกิจกรรม จำนวนกลุ่มเป้าหมายจำแนกกลุ่มตามระบบข้อมูล องค์ความรู้/เทคนิค/นวัตกรรม/ทักษะที่ใช้ รายได้/ลดรายจ่าย ผู้ซื้อและภาคีหลักที่สำคัญ

กิจกรรม	จำนวน กลุ่มเป้าหมาย	เทคนิค/องค์ความรู้ นวัตกรรมที่ใช้	ทักษะที่เพิ่มขึ้น	ก่อเกิดรายได้/ ลดรายจ่าย	Buyer	ภาคีหลัก
กิจกรรมปลูกผักพืชบน ดิน/ปลูกบนแคร่/ผัก ไฮโดรโปนิกส์	ครัวเรือนยากจน กลุ่ม 1-2	นวัตกรรม: สารบำรุง ดิน	ความรู้การดูแลพืชผัก	ลดรายจ่าย เกิดรายได้	ตลาดในชุมชน กาด (ตลาด) สะพานโยง	โรงเรียน อปท. เกษตรอำเภอ กลุ่มผู้ประกอบการ
การเลี้ยงกบ ปลา ไก่/ หอยเชอรี่	ครัวเรือนยากจน กลุ่ม 2-3	ระบบพี่เลี้ยงพื้นที่	การเลี้ยงแทนแดง/ แมลงวันลายทำเป็น อาหารสัตว์	ลดรายจ่าย ส่วนหนึ่งขายในชุมชน	ตลาดในชุมชน / ผู้ประกอบการปลา	ผู้ประกอบการ
ผลิตภัณฑ์จากไฟ/ สมุนไพร	ครัวเรือนยากจน กลุ่ม 3 และผู้นำ/ ผู้ประกอบการ LE ในพื้นที่	องค์ความรู้กับ ภูมิ ปัญญาท้องถิ่น	ทักษะความรู้ด้านการ ตอ กิ่ง เพาะพันธุ์ไฟ แปรรูปไฟ/การเพาะกล้า สมุนไพร การสกัด สารสำคัญ การแปรรูป	ก่อเกิดรายได้ให้กับ วิสาหกิจชุมชน / ครัวเรือนยากจน	วิสาหกิจชุมชนสหกรณ์ การเกษตรตำบลแม่ มอก/โรงพยาบาล/ ผู้สนใจทั่วไป	EGAT/SCG/กลุ่ม/วิสาหกิจชุมชน ผู้ประกอบการไฟ วิสาหกิจชุมชนสหกรณ์การเกษตร ตำบลแม่มอก/โรงพยาบาล/
กิจกรรม Quick win การแปรรูปผลผลิต ด้านการเกษตร	ครัวเรือนกลุ่ม 2-3	ระบบพี่เลี้ยงพื้นที่	ทักษะความรู้ด้านอาชีพ	ก่อเกิดรายได้	ตลาดในชุมชน/งานตาม เทศกาลต่างๆ/การ ประชุม	องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สอบต.ในพื้นที่ ประชุม

กลุ่มที่ 1 กลุ่มอยู่ลำบาก: กลุ่มที่มีความขาดแคลนปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตต้องดำเนินการนำเข้าสู่ระบบสวัสดิการโดยเร่งด่วน

กลุ่มที่ 2 กลุ่มอยู่ยาก: กลุ่มที่มีปัจจัยพื้นฐานที่เพียงพอต่อการดำรงชีวิตอยู่ในแต่ละวัน ต้องเร่งดำเนินการจัดหาปัจจัยดำรงชีพ/หรือยกระดับความสามารถในการจัดหาปัจจัยดำรงชีพของตนเองให้พออยู่

กลุ่มที่ 3 กลุ่มอยู่ได้: กลุ่มที่มีฐานทุนสำหรับการดำรงชีพ แต่ยังไม่เพียงพอที่จะอยู่รอดได้อย่างปลอดภัยหากประสบกับภาวะความแปรปรวนต่างๆ จำเป็นต้องสร้างภูมิคุ้มกัน และยกระดับความเป็นอยู่ให้หลุดพ้นจากสภาวะความขาดแคลนประการบาง

กลุ่มที่ 4 กลุ่มอยู่ดี: กลุ่มที่มีภูมิคุ้มกันต่อสภาวะความแปรปรวน ความเสี่ยงต่างๆมีฐานทุนด้านต่างๆที่เพียงพอในการวางแผนอนาคตของตนเอง ครอบครัวและเป็นฐานทุนในระดับชุมชนได้

ตารางที่ 17 สรุป ผลการเปลี่ยนแปลงต่อกลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมในโครงการ ในพื้นที่ 5 อำเภอนำร่อง

กลุ่มเป้าหมาย	กระบวนการแทรกแซง	การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นต่อปัจเจก ทศนคติ รายได้ ทักษะ ความสามารถ/กลุ่ม/สังคม/เศรษฐกิจ/สิ่งแวดล้อม
1.1 คนจน กลุ่มที่ 1 กลุ่มอยู่ลำบาก กลุ่มที่ 2 กลุ่มอยู่ยาก กลุ่มที่ 3 กลุ่มอยู่พอได้ กลุ่มที่ 4 กลุ่มอยู่ดี	1. การสอบทานและนำเข้า นำออก (Exclusion/Inclusion) ครัวเรือนยากจน 2. การสอบทานสภาพปัญหา ความต้องการ และบริบทในพื้นที่ รวมถึงความพร้อม ศักยภาพ/สภาพร่างกาย ทศนคติ และความสนใจของกลุ่มเป้าหมาย โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องที่ ผู้นำท้องถิ่น และ อสม.ในพื้นที่ 3. ลงพื้นที่เยี่ยมครัวเรือนเป้าหมาย เพื่อพิจารณาความพร้อม และบริบทของพื้นที่ 4. การจำแนกกลุ่มเป้าหมายออกเป็น 3 กลุ่ม และออกแบบการส่งเสริมอาชีพตามประเภทของกลุ่ม โดยผู้นำในพื้นที่มีส่วนร่วมในการออกแบบกิจกรรม ดังนี้ OM เสริม ส่งเสริมการลดรายจ่ายแก่กลุ่มเป้าหมาย กลุ่มที่ 1 และ 2 OM รอง เน้นการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร แก่กลุ่มที่ 3 OM หลัก กลุ่มที่ 4 และ 3 ที่สนใจมีความพร้อมมุ่งการเพิ่มมูลค่าให้แก่ กลุ่ม/ ผู้ประกอบการในพื้นที่ โดยนำตัวแทนครัวเรือนยากจนเป้าหมายเข้าร่วมในกิจกรรมที่ส่งเสริม	● ผู้นำชุมชนตระหนักและให้ความสำคัญกับข้อมูลครัวเรือนยากจนมากยิ่งขึ้น ● กลุ่ม/ ผู้ประกอบการในพื้นที่ที่มีส่วนร่วมในการยกระดับรายได้ของครัวเรือนยากจนในพื้นที่ ● ตัวแทนครัวเรือน และกลุ่ม/ ผู้ประกอบการในพื้นที่ได้รับการอบรมเชิงปฏิบัติการให้มีความรู้ ทักษะเกี่ยวกับอาชีพ การทำงานร่วมกัน ส่งผลต่อปฏิสัมพันธ์/สัมพันธภาพที่ดีของคนในชุมชน ● กิจกรรมส่วนใหญ่เน้นการส่งเสริมโดยใช้แนวคิด BCG ดังนั้น ตัวแทน ครัวเรือน และกลุ่ม/ ผู้ประกอบการในพื้นที่และคนในชุมชนได้ความรู้ตระหนักถึงสิ่งแวดล้อม และที่สำคัญมีเจตคติที่ดีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างคุ้มค่า ● ครัวเรือนยากจนเป้าหมายมีรายได้ที่เกิดจากการส่งเสริมภายใต้โครงการวิจัยฯ

กลุ่มเป้าหมาย	กระบวนการแทรกแซง	การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นต่อปัจเจก ทศนคติ รายได้ ทักษะ ความสามารถ/กลุ่ม/สังคม/เศรษฐกิจ/สิ่งแวดล้อม
1.2 หน่วยงาน ภา คี / Local Enterprise/Young Entrepreneur/Young Smart Farmer	• ทีมงานวิจัยที่รับผิดชอบพื้นที่อำเภอองาว และอำเภอเถิน ร่วมส่งตัวแทนของหน่วยงานระดับอำเภอ กลุ่มต่างๆระดับตำบล และแกนนำชุมชนเพื่อเข้าร่วมอบรมหลักสูตร ARM/ADM ที่แผนวิจัยของมรภ. ลำปาง จัดขึ้นเมื่อปลายเดือนมกราคม 67 • การเชื่อมประสาน และบูรณาการการดำเนินงานกับผู้ประกอบธุรกิจ /กลุ่มวิสาหกิจชุมชน /กลุ่มต่างๆในพื้นที่ เช่น ศูนย์เรียนรู้การเกษตรเชิงท่องเที่ยว บ้านสวนพัชรินทร์ อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง/กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเฟอร์นิเจอร์ไม้ ตำบลบ้านอ้อ อำเภอองาว/ เชื่อมงานกับกลุ่ม Young Smart Farmer อำเภอองาว	• เกิดนักจัดการเชิงพื้นที่ (ADM) ระดับอำเภอนำร่อง ทั้ง 5 อำเภอๆละ 40-60 คน ที่ร่วมขับเคลื่อนการจัดความยากจน เป็นพี่เลี้ยง (Coach) ในพื้นที่นำร่องและร่วมกับนักวิจัยในเฟสต่อไป • ศูนย์เรียนรู้การเกษตรเชิงท่องเที่ยวบ้านสวนพัชรินทร์ อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง/กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเฟอร์นิเจอร์ไม้ ตำบลบ้านอ้อ อำเภอองาว ได้รับการยกระดับกิจการด้วยกระบวนการวิจัย ทั้งในรูปแบบของการได้รับทักษะจากการอบรม หรือการร่วมเรียนรู้ไปกับนักวิจัย การเป็นสถานที่จำหน่ายผลิตภัณฑ์จากครัวเรือนเป้าหมาย เป็นต้น • กลุ่ม Young Smart Farmer จังหวัดลำปางที่เข้าร่วมโครงการวิจัยฯ ได้รับการพัฒนาทักษะ ร่วมเป็นส่วนหนึ่งของโครงการ โดยเป็นผู้ประสานระดับอำเภอ รวมถึงร่วมขับเคลื่อนโครงการวิจัยทั้งระดับจังหวัด ระดับอำเภอและตำบล มีส่วนร่วมในการออกแบบและเข้าร่วมกิจกรรม และออกแบบหลักสูตรอบรม ARM/ADM ทั้งระดับจังหวัด และอำเภอ รวมถึงเป็นแกนหน้ในการขยายผล(ADM: Area Development Manager) ในพื้นที่ ต่อไป

กลุ่มเป้าหมาย	กระบวนการแทรกแซง	การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นต่อปัจเจก ทศนคติ รายได้ ทักษะ ความสามารถ/กลุ่ม/สังคม/เศรษฐกิจ/สิ่งแวดล้อม
1.2 มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปางความรู้ใหม่จากงานวิจัย/บทบาทเกี่ยวข้องกับจังหวัด/การพัฒนานโยบายที่เอื้อต่อโครงการ /การสื่อสารเชิงยุทธศาสตร์ โครงการ/การบูรณาการแผนงาน/กิจกรรม กับ มทร. เครือข่ายสถาบันอุดมศึกษา ฯลฯ)	● มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง ส่งเสริมให้สาขาวิชาในระดับคณะได้บูรณาการ กิจกรรมการขับเคลื่อนโครงการวิจัยฯไปในการเรียนการสอน การวิจัย และการบริการวิชาการ หรืออื่นๆตาม ตัวอย่างของสาขาวิชาสาธารณสุขชุมชนที่กำหนดให้มีหลักสูตรการพัฒนาสุขภาพชุมชน ทำการเปิดสอนไป 1 รุ่น และอีก 1 หลักสูตร คือ หลักสูตรการดูแลผู้สูงอายุ ซึ่งผ่านการพิจารณาจากสภามหาวิทยาลัยแล้ว เหลือขั้นตอนการขออนุญาตจากกรมอนามัย ● มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปางเข้าไปมีบทบาทกับจังหวัดมากขึ้น โดยมีข้อมูลเป็นเครื่องมือสำคัญ เพื่อนำไปเสนอในเวทีประชุมต่างๆ การเข้าร่วมในฐานะกรรมการต่างๆ เช่น คณะกรรมการขจัดความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืนตามหลักของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจังหวัด (ศจพ.จ) เป็นต้น ● มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปางเป็น อว.ส่วนหน้า จึงใช้เป็นกลไกการประสานความร่วมมือกับภาคีสถาบันการศึกษาในพื้นที่จังหวัดลำปาง ส่งเสริมให้มีการนำข้อมูลครัวเรือนยากจนไปใช้เป็นกลุ่มเป้าหมายในภารกิจของหน่วยงาน รวมถึงการ	● นักวิจัยเกิดการพัฒนาทักษะการวิจัยเชิงพื้นที่มากขึ้น ● อาจารย์ นักศึกษาได้เรียนรู้จากห้องปฏิบัติในชุมชน ทำให้สามารถได้โจทย์ ประเด็นปัญหาที่แท้จริง กลุ่มเป้าหมายได้รับอุปกรณ์ใช้สำหรับเฝ้าอำนายต่อสุขภาพในชีวิตประจำวัน ● กลุ่มเป้าหมายได้ทักษะ ความรู้ และปรับเปลี่ยนมุมมองด้านการวิจัย (ที่เดิมมองว่างาน วิจัยนำไปใช้ประโยชน์ไม่ได้) ● คนในชุมชนช่วยเหลือ เอื้ออาทรกันมากขึ้นอาจารย์ นักวิจัยทั้งภายในและภายนอก ได้รับการพัฒนาทักษะ ด้าน ARM/ADM และเกิดเครือข่ายความร่วมมือ เพื่อขับเคลื่อนการทำงานเพื่อขจัดความยากจน และสร้างโอกาสทางสังคม

กลุ่มเป้าหมาย	กระบวนการแทรกแซง	การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นต่อปัจเจก ทักษะ รายได้ ทักษะ ความสามารถ/กลุ่ม/สังคม/เศรษฐกิจ/สิ่งแวดล้อม
	พัฒนา ศักยภาพ บุคลากร ร่วมกัน โดย สถาบันการศึกษาในจังหวัดส่งตัวแทนเข้าร่วมอบรม เชิงปฏิบัติการ หลักสูตรการพัฒนา ARM/ADM ที่ มรภ.ลำปาง จัดขึ้น	
1.3 ตัวแบบอำเภอ/พื้นที่ ระบุชื่ออำเภอ (รูปธรรมระดับท้องถิ่น และอำเภอ)	อำเภอต้นแบบ 5 อำเภอ คือ อำเภองาว และอำเภอแม่เมายะ อำเภอเถิน อำเภอเมืองลำปาง และอำเภอแจ้ห่ม ● โดย อำเภอทั้ง 5 แห่ง ได้ออกประกาศอำเภอฯ แต่งตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการ การแก้ไข ปัญหาความยากจน โดยใช้องค์ความรู้ เทคโนโลยี นวัตกรรม บนฐานการบูรณาการกับภาคี เครือข่าย พื้นที่อำเภองาวและพื้นที่ และบูรณาการกับ กลไก ศจพ.อ ของทั้งสองอำเภอ ● อำเภองาว บูรณาการกับ โครงการบำบัดทุกข์ บำรุง สุขแบบบูรณาการ โครงการบำบัดทุกข์บำรุงสุข	● เกิดสัมพันธภาพ ความร่วมมือมากขึ้นระหว่างมรภ. ลำปาง/อำเภอ/พื้นที่ ทำให้เห็นภาพของการทำงาน เชิงบูรณาการกันมากขึ้น
	● บูรณาการการทำงานด้านข้อมูล โดยเชื่อมกับข้อมูล ThaiQM เพื่อนำมาออกแบบการช่วยเหลือ ในรูป ของ Operating Model	
1.5 การบูรณาการด้านแผนงาน/ โครงการกับภาคีในพื้นที่	● บันทึกข้อตกลงความร่วมมือกับมหาวิทยาลัย เทคโนโลยีราชมงคลล้านนา และภาคีใหม่ วันที่ 23 มิถุนายน 67 (เอกสาร MOU ในภาคผนวก) บูรณา การ แลกเปลี่ยนเรียนรู้นวัตกรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อ	● ความเป็นเครือข่ายทางวิชาการมีความแน่นแฟ้น ยิ่งขึ้น รวมถึงเกิดภาพของการบูรณาการระหว่าง สถาบันการศึกษาในพื้นที่ โดยยึดครัวเรือนยากจน เป็นเป้าหมายร่วม ทำให้ก่อเกิดประโยชน์สูงสุดต่อ

กลุ่มเป้าหมาย	กระบวนการแทรกแซง	การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นต่อปัจเจก ทศนคติ รายได้ ทักษะ ความสามารถ/กลุ่ม/สังคม/เศรษฐกิจ/สิ่งแวดล้อม
	ขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาค่าความยากจน ● ใช้กลไก ประกาศจังหวัด คณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการ การพัฒนาและสนับสนุนการทำงานเชิงพื้นที่ เพื่อแก้ไขปัญหาค่าความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำ พื้นที่จังหวัดลำปาง ร่วมกับมณฑลทหารบกที่ 32 สนับสนุนกำลังทหารจากค่ายประจักษ์ศิลปาคมแฝกให้กับครัวเรือนยากจนที่เป็นผู้สูงอายุหรือป่วย ไม่สามารถยกแปลงผักได้ พัฒนาทำควมสะอาดบริเวณบ้านให้กับครัวเรือนยากจนเป้าหมาย ● ทักษะสถานบำบัดพิเศษยางคก แม้ไม่ได้เป็นภาคีในMOU แต่มีส่วนร่วมในการเพาะต้นกล้าพืชผักเพื่อแจกจ่ายให้กับครัวเรือนยากจน โดยมี กำลังพลทหารค่ายประจักษ์ เป็นหน่วยงานที่นำไปปลูกให้กับครัวเรือนยากจนที่เป็นผู้สูงอายุ หรือผู้ป่วยติดเตียง นอกจากนี้ ยังมีความร่วมมือในลักษณะต่อยอดการส่งเสริมให้ ทักษะสถานบำบัดพิเศษยางคก เป็นศูนย์เรียนรู้เพื่อเตรียมความพร้อมให้กับผู้ต้องขังที่กำลังจะได้รับการปล่อยตัว ให้มีอาชีพ โดย ทีมวิจัยได้หารือ กับผู้อำนวยการฯ และภายหลังได้สนับสนุนการเลี้ยงไส้เดือน การเลี้ยงจิ้งหรีด เป็นต้น	ครัวเรือนยากจนเป้าหมาย ● มณฑลทหารบกที่ 32 ได้เรียนรู้ และให้ความสำคัญกับข้อมูลครัวเรือนยากจน และได้คัดเอากำลังพลที่มีภูมิสำเนาในพื้นที่เป้าหมาย มาลงพื้นที่เข้าร่วมกิจกรรม ทำให้เกิดสัมพันธ์ที่ดีระหว่างทหาร กับคนในชุมชน และยังส่งผลต่อภาพลักษณ์ของ มณฑลทหารบกที่ 32 ● ทักษะสถานบำบัดพิเศษยางคก สามารถบูรณาการกับภารกิจ หน้าที่ รวมถึงตอบสนองนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด และที่สำคัญก่อเกิดอาชีพให้กับผู้ต้องขัง

กลุ่มเป้าหมาย	กระบวนการแทรกแซง	การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นต่อปัจเจก ทศนคติ รายได้ ทักษะ ความสามารถ/กลุ่ม/สังคม/เศรษฐกิจ/สิ่งแวดล้อม
1.5.1 หน่วยงานระดับจังหวัด	● หน่วยงานที่ร่วมลงนามบันทึกตกลงความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง ภายใต้โครงการ การพัฒนาและสนับสนุนการทำงานเชิงพื้นที่ เพื่อแก้ไขปัญหา ● ความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำ พื้นที่จังหวัดลำปาง ปี 2564-2565 รวมทั้งสิ้น 23 หน่วยงาน ● ภายหลังจังหวัดประกาศแต่งตั้งให้หน่วยงานนี้ เป็นคณะกรรมการขับเคลื่อนฯ เพื่อขจัดความยากจนในพื้นที่จังหวัดลำปาง มีการประชุมทุกๆ สามเดือน บทบาทหน้าที่ตามระบุไว้ในเอกสารประกาศจังหวัด ในภาคผนวกของรายงานเล่มแผน ประกาศจังหวัดลำปาง เรื่อง การแต่งตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการ การพัฒนาและสนับสนุนการทำงานเชิงพื้นที่ เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำ พื้นที่จังหวัดลำปาง เมื่อปี 2565 ซึ่งมีวาระความร่วมมือ 5 ปี ● หน่วยงานระดับจังหวัด มีส่วนร่วม/บทบาทการขับเคลื่อนมาก น้อยต่างกันไปตามบทบาทหน้าที่ตามภารกิจของหน่วยงาน เช่น ประมงจังหวัดได้ให้คำปรึกษา เรื่องการเลี้ยงปลา และการเลี้ยงกบ ปศุสัตว์จังหวัดได้ให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์	● การเชื่อมโยงการทำงานระหว่างหน่วยงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น ก่อเกิดสัมพันธภาพที่ดี ● ทำให้ขยายหรือเกิดเครือข่ายการทำงาน ● เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างหน่วยงาน ทั้งเรียนรู้ศักยภาพ ปัญหา ข้อจำกัดของแต่ละหน่วยงาน

กลุ่มเป้าหมาย	กระบวนการแทรกแซง	การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นต่อปัจเจก ทศนคติ รายได้ ทักษะ ความสามารถ/กลุ่ม/สังคม/เศรษฐกิจ/สิ่งแวดล้อม
1.5.2 หน่วยงานระดับอำเภอ	● เข้าพบชี้แจงโครงการวิจัยฯ ต่อนายอำเภองาว และอำเภอมะแมะ และหาแนวทางทำงานร่วมกัน ภายหลังนายอำเภอหรือปลัดอำเภอที่ได้รับมอบหมาย เข้าร่วม ● กระบวนการค้นหาและสอบถามครัวเรือนยากจนในพื้นที่ ● สร้างกลไกระดับอำเภอ โดยประกาศอำเภอ เรื่อง แต่งตั้ง ● คณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการ การแก้ไขปัญหาความยากจน โดยใช้องค์ความรู้ เทคโนโลยี นวัตกรรม บนฐานการบูรณาการกับภาคี เครือข่าย พื้นที่อำเภองาวและพื้นที่แม่แมะ จังหวัดลำปางมีการประชุมกันทุกๆสามเดือน เพื่อกำกับ ติดตาม ผลการดำเนินโครงการวิจัยฯ ซึ่งองค์ประกอบของคณะกรรมการชุดดังกล่าวนี้ ปรากฏอยู่ในเอกสารประกาศอำเภอฯ ในภาคผนวก ● เชื่อมการทำงาน กับกลไก ศจพ.อ	● การเชื่อมโยงการทำงานระหว่างหน่วยงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น ก่อเกิดสัมพันธภาพที่ดี ● ทำให้ขยายหรือเกิดเครือข่ายการทำงานระดับอำเภอ/ตำบล ● เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างหน่วยงาน ทั้งเรียนรู้ศักยภาพ ปัญหา ข้อจำกัดของแต่ละหน่วยงาน
1.5.3 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	● การเชื่อมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยใช้กลไกระดับอำเภอ กล่าวคือ ภายใต้อำเภอของอำเภอ	● องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งผู้บริหาร และบุคลากร เห็นความสำคัญของข้อมูลครัวเรือนยากจน

กลุ่มเป้าหมาย	กระบวนการแทรกแซง	การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นต่อปัจเจก ทศนคติ รายได้ ทักษะ ความสามารถ/กลุ่ม/สังคม/เศรษฐกิจ/สิ่งแวดล้อม
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ต่อ)	● ชาว และอำเภอเถิน ได้มีนายกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นคณะทำงานอยู่ด้วย ● องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่นำร่องมีส่วนร่วมในกระบวนการค้นหา และสอบทานครัวเรือนยากจน และรับการส่งต่อความช่วยเหลือ ● องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บางพื้นที่ เช่น อบต.บ้านอ้อนมีส่วนร่วมในการก่อตั้ง “ระเบียบกองทุนช่วยเหลือ	● เกิดการเชื่อมโยงภารกิจของหน่วยงานกับกิจกรรมของโครงการวิจัย ● องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สนับสนุน ส่งเสริม สนับสนุน ศักยภาพ/อาชีพให้กับคนในชุมชน ในแผนของหน่วยงาน
	● คนยากไร้และคนด้อยโอกาสตำบลบ้านอ้อน พ.ศ. 2567” ● องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหวด ได้ร่วมกับทีมงานวิจัยภายใต้โครงการ รื้อฟื้นศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง และร่วมขับเคลื่อนโดยการบูรณาการเข้ากับกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลบ้านหวด เป็นต้น	
1.5.4 เอกชน/รัฐวิสาหกิจ	● กรมกิจการพลังงาน/กฟผ.แม่เมาะ มีส่วนผลักดันเชิงนโยบาย ทำให้งบประมาณที่ทางตำบลทั้ง 5 ตำบล ที่ได้รับการสนับสนุนจาก กฟผ.แม่เมาะ งบตำบลละ 5 ล้านบาท ได้ถูกกระจายไปยังกลุ่มเป้าหมายที่เป็นกลุ่มเปราะบาง ยากจน ได้เข้าถึงกิจกรรม และได้ประโยชน์จากกิจกรรม	ขอบเขตภารกิจการจัดสรรงบประมาณการช่วยเหลือ ผ่านงบ 5 ล้านของตำบลในพื้นที่ 4 ตำบลได้แก่ ตำบลแม่เมาะ ตำบลสบป่าด ตำบลนาสัก และตำบลจางเหนือขยายครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายที่เป็นครัวเรือนยากไร้ หรือยากจน สะท้อนถึงการให้ความสำคัญกับข้อมูลครัวเรือนยากจนที่เกิดจากการจัดเก็บภายใต้ โครงการวิจัยฯ

กลุ่มเป้าหมาย	กระบวนการแทรกแซง	การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นต่อปัจเจก ทศนคติ รายได้ ทักษะ ความสามารถ/กลุ่ม/สังคม/เศรษฐกิจ/สิ่งแวดล้อม
1.5.5 ภาคประชาสังคม	● กลไกการร่วมเป็นคณะกรรมการ และกลไกคณะกรรมการระดับจังหวัด ขับเคลื่อนการจัดความยากจนร่วมกับสมัชชาสุขภาพจังหวัดลำปาง โดยสนับสนุนผ้าอ้อมผู้ใหญ่ให้กับกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่อำเภองาว	● ขอบเขตการทำงานของสมัชชาสุขภาพจังหวัดลำปางครอบคลุม และให้ความสำคัญกับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้สูงอายุที่เป็นครัวเรือนยากจน มากขึ้น
15.6 โรงเรียน: โรงเรียนบ้านอ้อน และโรงเรียนบ้านหวด	● ทีมงานวิจัยใช้โรงเรียนเป็นกลไกในเชื่อมไปสู่ครัวเรือนยากจน จากผลการเก็บข้อมูลครัวเรือนยากจน ทำให้ทราบว่า ครัวเรือนเป้าหมายส่วนใหญ่หรือเกือบทั้งหมดจะส่งบุตรหลานเข้าโรงเรียนในพื้นที่ ดังนั้น ทีมวิจัยจึงประสานกับผู้อำนวยการโรงเรียนทั้งสอง เกิดความร่วมมือ 2 ลักษณะ ดังนี้ ● โรงเรียนบ้านอ้อน เปิดสอนตั้งแต่ระดับอนุบาล ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผู้อำนวยการมอบหมายให้คุณครูควบคุมนักเรียนช่วงชั้น มัธยมศึกษาปีที่1- 3 เข้าร่วมกิจกรรมที่โครงการวิจัยได้สนับสนุนให้กับกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ตำบลบ้านอ้อน ● โรงเรียนบ้านหวด เปิดสอนตั้งแต่ระดับอนุบาล ถึงประถมศึกษา ปีที่ 6 มอบหมายให้คุณครูที่ดูแลวิชาสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ ร่วมส่งเสริม ทักษะ ● การปลูกผักบนแปลงดิน และผักไฮโดรโปนิกส์	● เกิดการบูรณาการกิจกรรมกับการเรียนการสอนในรายวิชาของโรงเรียนทั้งสองแห่ง ทำให้ครูและนักศึกษาได้เพิ่มทักษะความรู้จากการปฏิบัติจริงนอกห้องเรียน ● เกิดปฏิสัมพันธ์ที่กระหว่างนักเรียนและคนในซึ่งเป็นญาติพี่น้อง หรือคนในชุมชน ● คนในชุมชนนำความรู้ไปต่อยอด เช่น การปลูกผักไฮโดร ● โรงเรียนได้รับการยกระดับให้เป็นศูนย์เรียนรู้ และแหล่งอาหารของชุมชน โดยเฉพาะโรงเรียนบ้านหวด ผู้ปกครองสามารถใช้ประโยชน์ในแปลงผักบนดิน นอกจากนี้ โรงเรียนยังก่อเกิดรายได้ที่เกิดจากการขายผักไฮโดรฯ แต่รายได้นี้ยังไม่สม่ำเสมอ เนื่องจากโรงเรือนผักไฮโดรมีลักษณะเปิด ทำให้มีปัญหาเรื่องศัตรูพืชซึ่งทีมงานวิจัยจะได้หาแนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าว

บทบาท หน้าที่ (Role and Function) ในการเชื่อมโยงการทำงานของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

การขับเคลื่อน โครงการ การพัฒนาและสนับสนุนพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์ เพื่อขจัดความยากจน และสร้างโอกาสทางสังคม พื้นที่จังหวัดลำปาง ดำเนินการบนความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม ดังนั้น จำเป็นต้องอาศัย เครื่องมือการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงาน/ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยเฉพาะภาครัฐที่มีโครงสร้าง และสายการบังคับบัญชาที่เป็นแนวดิ่ง ต้องการกลไกการเชื่อมโยงการบูรณาการ ระหว่างหน่วยงาน ซึ่งทีมงานวิจัย ได้ออกแบบเครื่องมือ โดยการประสานงาน (Co-ordination) เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องต่อ วัตถุประสงค์ เป้าหมาย และแนวทางการดำเนินโครงการวิจัย โดยมีเป้าหมายเพื่อก่อให้เกิดความร่วมมือกับหน่วยงาน (Co-Operation) ในการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาความยากจน พื้นที่จังหวัดลำปาง ซึ่งการประสานงานดำเนินการในลักษณะแบบเป็นทางการ โดยส่งหนังสือ เพื่อนัดหมายการเข้าพบ และแบบไม่เป็นทางการ การประสานความร่วมมือที่ต้องอาศัยช่วงจังหวะ เวลาที่เหมาะสม และการแสดงออกซึ่งความจริงใจ ความไว้วางใจ และความเชื่อมั่นต่อองค์กร และตัวนักวิจัย นอกจากนี้ การใช้กลไกอย่างเป็นทางการ คือการจัดทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ และดำเนินการ แต่งตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการวิจัยฯ โดยประกาศจังหวัด การสร้างเป้าหมายร่วม ที่เป็นประโยชน์ต่อหน่วยงาน คือ ระบบฐานข้อมูลที่สามารถใช้ประโยชน์ในการกิจของหน่วยงาน หรือการบูรณาการทรัพยากรคน กระบวนการและองค์ความรู้ กลุ่มเป้าหมายร่วม ที่สามารถสนองตอบภารกิจของหน่วยงาน

ตารางที่ 18 บทบาท กลไกภาคีที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการวิจัยฯ

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) พันธมิตรเชิงกลยุทธ์ (Strategic Partner) และส่งเสริม (Influencer)	บทบาทของหน่วยงานและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ที่ส่งผลต่อความสำเร็จ
นายอำเภอ/ปลัดอำเภอในพื้นที่	- บทบาทในฐานะผู้กำกับ ดูแลหน่วยราชการในระดับอำเภอ และผู้นำท้องที่ ซึ่งเป็นระดับปฏิบัติการ นายอำเภอหรือปลัดกำหนดเป็นนโยบายให้การเก็บข้อมูลเป็นไปในทิศทางเดียวกัน - การเชื่อมประสานกับนโยบาย “โครงการบำบัดทุกข์ บำรุงสุข แบบบูรณาการฯ” และ “โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งหมู่บ้านยั่งยืนเฉลิมพระเกียรติ” เช่น นักวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปางร่วมเป็นคณะทำงานในทีม CAST ของอำเภอเมืองลำปาง เป็นต้น

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) พันธมิตรเชิงกลยุทธ์ (Strategic Partner) และส่งเสริม (Influencer)	บทบาทของหน่วยงานและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ที่ส่งผลต่อความสำเร็จ
	● นายอำเภอมีบทบาทประธานคณะกรรมการทำงานระดับอำเภอ (ที่จัดตั้งขึ้นภายใต้การดำเนินโครงการวิจัยนี้) เป็นประธานการประชุม ให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงาน ● การบูรณาการข้อมูล รับ-ส่งข้อมูลครัวเรือนยากจนในพื้นที่ นำข้อมูลสู่การส่งต่อความช่วยเหลือเชิงบูรณาการ ก่อเกิดประโยชน์ทั้งสองฝ่าย ได้ กระบวนการเรียนรู้ องค์ความรู้ และกลุ่มเป้าหมายได้รับการพัฒนา ยกระดับทั้งมิติรายได้ สังคมและสิ่งแวดล้อม
● คณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการพัฒนาระบบสนับสนุนการทำงานเชิงพื้นที่เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำ พื้นที่จังหวัดลำปาง มีองค์ประกอบของตัวแทนหน่วยงานภาคราชการ ภาคเอกชน ภาครัฐวิสาหกิจ ภาคประชาสังคม ที่แต่งตั้งโดยผู้ว่าราชการจังหวัดลำปาง (รายละเอียดดังปรากฏในภาคผนวก)	● คณะกรรมการขับเคลื่อนฯมีบทบาทในการมีส่วนร่วมในการให้ข้อเสนอความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อโครงการวิจัยตั้งแต่ปีที่ 1 จนถึงปัจจุบัน รวมถึงร่วมลงมือปฏิบัติในพื้นที่ เช่น สภาอุตสาหกรรมจังหวัด EGAT SCG สำนักงานป่าไม้ สปก.จังหวัดลำปาง เป็นต้น คณะกรรมการขับเคลื่อนดังกล่าวมีการประชุมร่วมกันทุกๆสามเดือน
● สำนักงานพัฒนาสังคมความมั่นคงของมนุษย์ และหน่วยงานภายใต้สังกัด	● บทบาทการมีส่วนร่วมตั้งแต่ต้นทางเป็นทั้งผู้รับการส่งต่อความช่วยเหลือ และส่งต่อรายชื่อให้กับมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง ในเรื่องของข้อมูลเกี่ยวกับ กลุ่มเปราะบาง รวมทั้งทำหน้าที่เป็นหน่วยงานต้นเรื่องในการนำเสนอต่อผู้ว่าราชการจังหวัดในส่วนของคำสั่งต่างๆ ทำหน้าที่เป็นเลขานุการร่วมของคณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการวิจัยฯ ส่วนปลายทาง ทำหน้าที่เป็นหน่วยงานรับการส่งต่อความ

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) พันธมิตรเชิงกลยุทธ์ (Strategic Partner) และส่งเสริม (Influencer)	บทบาทของหน่วยงานและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ที่ส่งผลต่อความสำเร็จ
	ช่วยเหลือกลุ่มเปราะบาง เช่น ผู้สูงอายุ เด็ก ผู้พิการที่ประสบปัญหา ที่เกิดจากการค้นหาและสอบทานภายใต้โครงการวิจัยฯ ● การบูรณาการการทำงานจะก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งสองฝ่าย ได้กระบวนการเรียนรู้ องค์ความรู้ และกลุ่มเป้าหมายได้รับการพัฒนา เข้าถึงระบบสวัสดิการที่เกี่ยวข้อง และสามารถเข้าถึงสิทธิพึงจะได้ในฐานะพลเมืองไทย
● สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด	● บทบาทมีส่วนร่วมตั้งแต่ต้นทาง ในเรื่องของข้อมูลเกี่ยวกับ ข้อมูล TPMAP ร่วมเป็นเลขานุการร่วมของคณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการวิจัยฯ มีบทบาทประสานความร่วมมือกับพัฒนาการอำเภอทั้ง 13 อำเภอ รวมถึงทำหน้าที่เป็นหน่วยงานรับการส่งต่อ และส่งต่อความช่วยเหลือกลุ่มคนจนเป้าหมายที่ประสบปัญหา ที่เกิดจากการค้นหาและสอบทานภายใต้โครงการวิจัยฯ นอกจากนี้ ยังทำหน้าที่ ● สำนักงานพัฒนาชุมชนเป็นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับกลุ่มเป้าหมายในโครงการ ดังนั้น หน่วยงานดังกล่าวนี้สามารถใช้ประโยชน์จากข้อมูล/ฐานข้อมูลที่กำลังจะพัฒนาขึ้น เพื่อให้ตอบโจทย์การใช้ประโยชน์เชิงนโยบาย รวมถึง ร่วมกันขับเคลื่อนให้เกิดแผนหรือยุทธศาสตร์การจัดความยากจน ในพื้นที่จังหวัดลำปาง ต่อไป ● การบูรณาการจะก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งสองฝ่าย ได้กระบวนการเรียนรู้ องค์ความรู้ และกลุ่มเป้าหมายได้รับการพัฒนามีทักษะอาชีพ ที่ก่อเกิดรายได้ให้กับตนเองและครอบครัว

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) พันธมิตรเชิงกลยุทธ์ (Strategic Partner) และส่งเสริม (Influencer)	บทบาทของหน่วยงานและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ที่ส่งผลต่อความสำเร็จ
สำนักงานเกษตรจังหวัด และสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัด	นอกเหนือจากบทบาทตามคำสั่งแต่งตั้งจากจังหวัดแล้ว ยังเป็นภาคีความร่วมมือเกี่ยวข้องกับข้อมูลและหนุนเสริมด้านกิจกรรมด้านการเกษตร กรณีของไฟซึ่งเป็นประเด็นของระดับจังหวัด จะมีสองหน่วยงานนี้เป็นหน่วยงานรับผิดชอบหลัก
สาธารณสุขจังหวัด/สาธารณสุขอำเภอ	- เป็นการต่อยอดการเชื่อมการทำงานเป็นปีที่ 2 ทั้งสองหน่วยงาน โดยเฉพาะสาธารณสุขจังหวัดที่ได้ร่วมให้ข้อเสนอแนะ รวมถึงพื้นที่ดำเนินงานด้านเพื่อให้ข้อเสนอแนะในการยกมาตรฐานอย. มาตรฐานโรงเรือน รวมเป็นหน่วยงานหลักในการส่งเสริมการจัดทำแพทย์สมุนไพรทางเลือก เป็นต้น รวมถึงกิจกรรมอื่นๆที่เกี่ยวข้อง เช่น ด้านสุขภาพ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีความร่วมมือในการพัฒนาระบบ DSS ให้สามารถครอบคลุมในประเด็นสุขภาพ ของคนในพื้นที่จังหวัดลำปาง โดยผู้ว่าราชการจังหวัดลำปางแต่งตั้งคณะทำงานฯดังกล่าวขึ้นมา - สนับสนุนข้อมูล/ให้ข้อเสนอแนะ/ร่วมขับเคลื่อนในประเด็นสมุนไพร/ตัวแทนนักวิจัยร่วมเป็นคณะทำงานขับเคลื่อนประเด็นสมุนไพร
สำนักงานบริหารป่าไม้ทั้งสำนักฯ3 และสำนักฯ13	กิจกรรม OM ในปี 2 เชื่อมต่อมาในปี 3 เกี่ยวข้องกับป่าชุมชน ซึ่งสองหน่วยงานนี้มีบทบาทสำคัญที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับป่า กฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง และข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ รวมถึงสามารถบูรณาการกิจกรรมด้าน ส่งเสริมอนุรักษ์ ปันฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมร่วมกัน

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) พันธมิตรเชิงกลยุทธ์ (Strategic Partner) และส่งเสริม (Influencer)	บทบาทของหน่วยงานและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ที่ส่งผลต่อความสำเร็จ
สภาองค์กรชุมชน เครือข่ายสภาองค์กรชุมชน	เป็นองค์กรที่มีองค์ประกอบของผู้นำในพื้นที่ ซึ่งถือเป็น Key change ที่สำคัญที่งานวิจัยจะไปเชื่อมงาน เพื่อร่วมขับเคลื่อนกระบวนการวิจัยในพื้นที่ เป็นหน่วยงานที่รับการส่งต่อความช่วยเหลือเครือข่ายเรือนยาจนด้านที่อยู่อาศัยและอาชีพ โดยในปีนี้คาดว่าจะมีการ บูรณาการกันมากยิ่งขึ้น
EGAT /SCG	- ทั้ง 2 หน่วยงานถือว่าเป็นองค์กรที่สำคัญในทุกมิติในจังหวัดลำปาง เป็นกิจการที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ระดับประเทศ และให้ความสำคัญกับนโยบายสิ่งแวดล้อม - SCG ร่วมขับเคลื่อนประเด็นป่าชุมชนในพื้นที่ตำบลแม่เมอ อำเภอน้ำปาย โดยเชื่อมกับโครงการคาร์บอนเครดิต ของบริษัท SCG - การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) แม่เมาะมีนโยบายที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพลังงาน สิ่งแวดล้อม ภายใต้ “Maemoh Smart City” ทำให้โครงการวิจัยฯต้องไปเชื่อมงานเพื่อการขับเคลื่อนทั้ง 3 ด้านในพื้นที่อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปางต่อไป - นอกจากนี้ กิจการพลังได้ให้ความสำคัญกับตัวเลขของครัวเรือนยาจนในพื้นที่อำเภอแม่เมาะ มาตั้งแต่ปีที่ 1 สิ่งที่มาคือกระบวนการบริหารงบประมาณ “ตำบล 5 ล้าน”ในพื้นที่อำเภอแม่เมาะได้มีการปรับปรุงทำให้เอื้อต่อกลุ่มเป้าหมายที่เป็นคนยาจนในพื้นที่ได้เข้าถึงประโยชน์จากงบดังกล่าวมากขึ้น
สมัชชาสุขภาพจังหวัดลำปาง	เป็นองค์กรภาคประชาสังคมซึ่งรวบรวมภาคีเครือข่ายไม่น้อยกว่า 100 กลุ่ม เครือข่ายที่เข้า

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) พันธมิตรเชิงกลยุทธ์ (Strategic Partner) และส่งเสริม (Influencer)	บทบาทของหน่วยงานและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ที่ส่งผลต่อความสำเร็จ
	มาทำงานร่วมกันเพื่อขับเคลื่อนประเด็นสังคม สุขภาพ สิ่งแวดล้อม ฯลฯ รวมถึงได้มีการจัด เวทีสมัชชา สุขภาพจังหวัดเป็นประจำทุกปี เพื่อ นำประเด็นเร่งด่วนของจังหวัด มาสู่ กระบวนการสมัชชาจังหวัด และกำหนด เป็น ข้อเสนอเชิงนโยบาย เสนอต่อจังหวัดในทุกๆปี จึงเป็นโอกาสที่ทางโครงการวิจัยฯจะไปเชื่อม งาน /ข้อมูล เชื่อมคน เชื่อมกลไก และเชื่อม งบประมาณบางส่วน เพื่อขับเคลื่อนงานให้ก่อ เกิดประโยชน์ต่อกลุ่มเป้าหมาย เช่น การ ผลักดันประเด็นผู้สูงอายุ เป็นข้อเสนอเชิง นโยบายสู่จังหวัด เป็นต้น
สำนักงาน ป.วิ.รูป ที่ดิน เพื่อ การเกษตร (สปก.) จังหวัดลำปาง	ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการใช้ที่ดินทำกินของ ครัวเรือนยากจนที่เป็นเกษตรกรในที่ดินของ สปก. รวมถึงบูรณาการด้านการส่งเสริมการปลูก สมุนไพรในพื้นที่ครัวเรือนยากจนในพื้นที่ สปก. เป็นต้น
ปศุสัตว์จังหวัด	ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการเลี้ยงสัตว์ เช่น ปลา กบ เป็นต้น
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ (เทศบาลนคร เทศบาลตำบล องค์การบริหารส่วนตำบล)	ให้คำปรึกษา และเป็นหน่วยงานรองรับการส่ง ต่อครัวเรือนยากจน ในพื้นที่ รวมถึงสนับสนุน พื้นที่การประชุม และเข้าร่วมประชุม ตลอดจน บูรณาการด้านข้อมูล จปฐ. เป็นต้น และ ปลายทางคือการบรรจุโครงการ/กิจกรรมใน แผนขององค์กร
องค์การบริหารส่วนจังหวัดลำปาง	ให้ข้อเสนอแนะในการส่งต่อความช่วยเหลือ และ บูรณาการประเด็นสมุนไพรสู่แพทย์ทางเลือก
สภาอุตสาหกรรมจังหวัดลำปาง	ให้ข้อเสนอแนะ และร่วมขับเคลื่อน เช่น เป็น วิทยากรการส่งเสริมอาชีพ

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) พันธมิตรเชิงกลยุทธ์ (Strategic Partner) และส่งเสริม (Influencer)	บทบาทของหน่วยงานและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ที่ส่งผลต่อความสำเร็จ
● ทัณฑสถานบำบัดพิเศษลำปาง	● ให้ข้อเสนอแนะ/เพาะกล้าพืชผักสวนครัว เพื่อมอบให้นักวิจัยไปแจกจ่ายให้กับครัวเรือนเป้าหมาย รวมถึงเป็นศูนย์เรียนรู้ให้กับผู้ต้องโทษได้เรียนรู้อาชีพ
● มณฑลทหารบกที่ 32	● ให้ข้อเสนอแนะ และร่วมขับเคลื่อนการยกแปลงผักและเก็บเกี่ยวโพ่หญ้าคาให้กับกลุ่มเป้าหมาย
● พาณิชย์จังหวัดลำปาง	● ให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ ให้สถานที่/บุรุษขายของแก่ครัวเรือนยากจน
● วิทยาลัยเทคนิคพ.แม่เมะ	● ให้คำปรึกษา และร่วมกับ มรภ.ลำปางช่วยเหลือด้านที่อยู่อาศัยในพื้นที่อำเภอแม่เมะ

ภาคี เครือข่ายที่ร่วมขับเคลื่อนการจัดความยากจน พื้นที่จังหวัดลำปางมีมากมาย บทบาทมากน้อยต่างกัน ทั้งนี้ ส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับภารกิจของหน่วยงาน และช่วงจังหวะของเวลา ดังนั้น ทีมงานโครงการวิจัยฯ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง จึงใช้กลไกการประชุม/หารือแบบไม่เป็นทางการควบคู่ไปด้วย ซึ่งเป็นการประชุมกลุ่มเล็กๆเฉพาะภารกิจที่เร่งด่วนต้องการคำปรึกษาจากหน่วยงานหรือกลุ่ม องค์กรนั้น ๆ

ปีที่สามของการทำงาน ทำให้ทีมงานวิจัยได้เรียนรู้การบริหารจัดการการทำงานร่วมกับภาคี เครือข่ายมากขึ้น รวมถึงเกิดความไว้วางใจระหว่างกัน ทำให้การประสานความช่วยเหลือที่เร่งด่วน เช่น ข้อมูลบางอย่างสามารถดำเนินการได้โดยไม่ต้องรอหนังสืออย่างเป็นทางการ เป็นต้น

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย และอภิปรายผล

การพัฒนาและสนับสนุนพื้นที่วิจัย เพื่อขจัดความยากจน และสร้างโอกาสทางสังคม พื้นที่จังหวัดลำปาง ในปี 2566 นี้ ในสังคมไทยต้องยอมรับว่า การแก้ไขปัญหาความยากจนในประเทศไทย ในปัจจุบันกับ 10-20 ปีที่ผ่านมาสภาพปัญหาไม่แตกต่างกัน แม้ภาครัฐจะพยายามหาแนวทาง และแก้ไขมาตลอด แต่ก็ยังไม่สามารถแก้ไขได้อย่างเบ็ดเสร็จและแม่นยำ งานวิจัยเป็นทางออกหนึ่งที่ปัจจุบันภาครัฐนำมาใช้เป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาความยากจน ซึ่งอาจจะสำเร็จหรือไม่สำเร็จ แต่ทุกอย่างล้วนแต่มีคำตอบ อย่างน้อยทำให้สะท้อนปัญหา ข้อจำกัดที่ต้องการหาแนวทางแก้ไขทั้งในเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติการต่อไป **โครงการวิจัยเรื่องการพัฒนาและสนับสนุนพื้นที่วิจัย เพื่อขจัดความยากจน และสร้างโอกาสทางสังคม พื้นที่จังหวัดลำปาง** ครั้งนี้ มีความคาดหวังว่าจะเป็นส่วนหนึ่งในการหาคำตอบ สรุปผลการดำเนินงาน ดังนี้

5.1 สรุปผลการค้นหาและสอบทาน และการส่งต่อความช่วยเหลือครัวเรือนยากจน

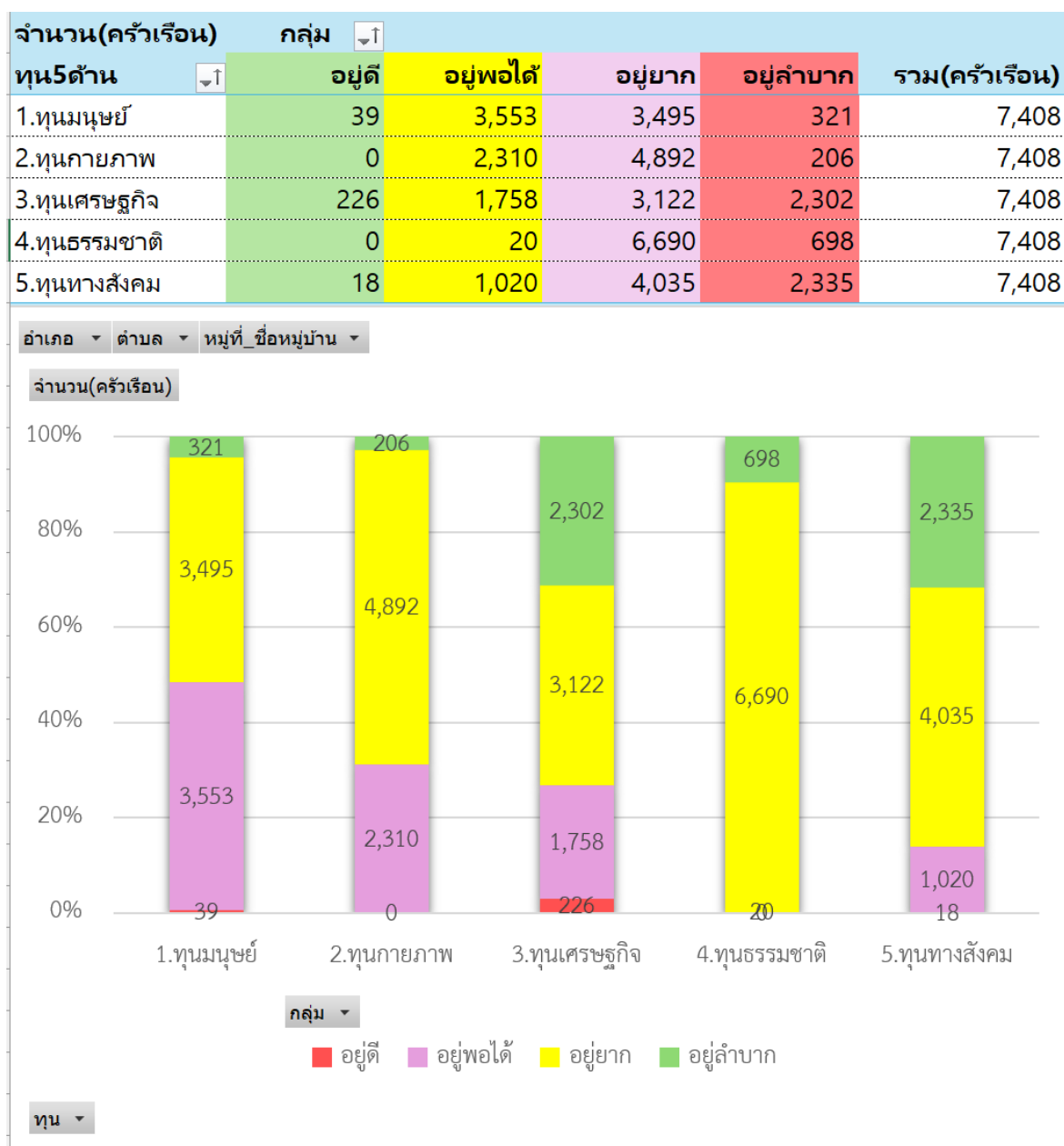
ผลจากการค้นหาและสอบทาน “ข้อมูลครัวเรือนยากจน ปีที่สาม (ปี พ.ศ.2566-2567) เป็นการนำประสบการณ์มาใช้ในการแก้ไขปัญหาหรือข้อจำกัดต่าง ๆ นักวิจัยมหาวิทยาลัยฯ ทำหน้าที่เป็น “ข้อต่อ” “ตัวเชื่อม” ทำให้เกิดการพูดคุย พบปะกันในเรื่องเฉพาะกิจนี้มากขึ้น ก่อเกิดความรู้จัก คำนึง ความไว้วางใจ เชื่อใจ มีมากขึ้น ถือเป็นการ “เชื่อมคน” “เชื่อมงาน” และ “เชื่อมข้อมูล” โดยนำข้อมูล TPMAF และข้อมูลความจำเป็นมูลฐาน (จปฐ.) ของสำนักงานพัฒนาชุมชน ข้อมูล กลุ่มเปราะบางของ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และข้อมูล ThaiQM ของอำเภอและพัฒนาการอำเภอ มาสอบทานร่วมกับข้อมูลในระบบ PPPAOS หรือ DSS เป็นต้น ทำให้การจัดเก็บข้อมูลในปีที่ 3 นี้ มีความถูกต้องและแม่นยำ มากขึ้น ที่สำคัญในปีนี้อำเภอมียุทธศาสตร์สำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อำเภอเมือง 5 อำเภอ โดยทำหน้าที่เชื่อมกับ “กลไกพื้นที่” และร่วมลงพื้นที่เพื่อชี้แจงผู้นำชุมชน ได้เห็นความสำคัญของการจัดเก็บข้อมูล และที่ถูกต้อง และแม่นยำ การค้นหาและสอบทาน ในช่วง 8 เดือนแรก บางพื้นที่มีความล่าช้า สาเหตุ หลักๆได้แก่ 1) กระบวนการค้นหา และสอบทานดำเนินการไปได้ช้า เนื่องจาก เป็นพื้นที่ภูเขาสูง เป็นครัวเรือนคนไทย ชชาติพันธุ์ เช่นที่ บางพื้นที่ของอำเภอแจ้ห่ม และพื้นที่อำเภองาว ที่ต้องใช้เวลาประสานกับผู้นำในพื้นที่ และหาช่วงเวลาที่พักที่สะดวก เพื่อขึ้นไปเก็บข้อมูล และต้องอาศัยล่ามในการแปลภาษา 2) เกิดจาก การคัดเข้า-ออก ครัวเรือนเป้าหมาย บางพื้นที่ผู้นำเห็นไม่ตรงกัน บางผู้นำระบุว่า ไม่จน บางผู้นำ ระบุว่า ยังยากจน ดังนั้น นักวิจัยต้องใช้เวลาในการไปดูสภาพความเป็นอยู่ที่แท้จริง รวมถึงได้พูดคุยกับ ผู้นำ รวมถึงกลุ่มเป้าหมาย กรณีที่เป็นพื้นที่ที่ เข้าร่วมกิจกรรม OM เช่น กรณีของตำบลทุ่งผึ้ง อำเภอแจ้ห่ม

ตารางที่ 19 แสดงสถานะข้อมูลการสำรวจปี 2564-2566 ประกอบด้วยพื้นที่สำรวจ ปีที่สำรวจ TMAP ปี 64-66 ข้อมูล Add-on

		สำรวจปี 2564-2565					สำรวจปี 2566						
พื้นที่	ปีที่สำรวจ	TPMAP ยอดเริ่มต้น 64-65	TPMAP ไม่สำรวจ 64-65	TPMAP สำรวจ 64-65	Add on สำรวจ 64-65	TPMAP + Add on รวมสำรวจ 64-65	TPMAP จนจริง 64-65	Add on จนจริง 64-65	Add on เพิ่มเติม 66	รวมทั้งหมด 64-65-66	Inclusion Error (คนจนไร้ тол)	Exclusion Error (คนจนที่ตกหล่น)	% ที่ลดลง จาก 14,373
เมืองลำปาง	2564	6,979	1,363	5,616	765	6,381	1,804	427	248	2,479	65.04%	3.89%	61.15%
แม่เมาะ	2564	133	30	103	418	521	29	265	72	366	43.57%	13.82%	29.75%
งาว	2564	651	241	410	546	956	169	262	242	673	54.92%	25.31%	29.60%
เถิน	2564	2,207	130	2,077	644	2,721	630	439	367	1,436	60.71%	13.49%	47.23%
ห้างฉัตร	2564	624	149	475	340	815	126	217	63	406	57.91%	7.73%	50.18%
เมืองปาน	2564	872	187	685	6	691	45	4	47	96	92.91%	6.80%	86.11%
รวมปี 2564		11,466	2,100	9,366	2,719	12,085	2,803	1,614	1,039	5,456	63.45%	8.60%	54.85%
เกาะคา	2565	68	32	36	244	280	30	199	30	259	18.21%	10.71%	7.50%
เสริมงาม	2565	909	403	506	74	580	157	51	73	281	64.14%	12.59%	51.55%
แจ้ห่ม	2565	1,461	1,186	275	158	433	242	145	176	563	10.62%	40.65%	-30.02%
วังเหนือ	2565	52	21	31	316	347	22	272	66	360	15.27%	19.02%	-3.75%
แม่พริก	2565	116	50	66	169	235	33	120	30	183	34.89%	12.77%	22.13%
แม่ทะ	2565	836	744	92	78	170	49	43	65	157	45.88%	38.24%	7.65%
สบปราบ	2565	143	19	124	118	242	32	70	47	149	57.85%	19.42%	38.43%
รวมปี 2565		3,585	2,455	1,130	1,157	2,287	565	900	487	1,952	35.94%	21.29%	14.65%
รวมทั้งหมด		15,051	4,555	10,496	3,876	14,372	3,368	2,514	1,526	7,408	59.07%	10.62%	48.46%
							5,882						
										8,490	1,526	6,964	
										จำนวนครัวเรือน ไม่จนจริง	จำนวนครัวเรือน ตกสำรวจ	จำนวนครัวเรือน ลดลง	
										TPMAP + Addon 64 และ 65	Addon 66	14,373 - 7,408	

จากตารางที่ 19 อธิบายได้ดังนี้ การค้นหาสอบทานครัวเรือนยากจนเชื่อมโยงมาจากปี พ.ศ.2564 และพ.ศ. 2565 โดยนำรายชื่อครัวเรือนในฐานTPMAP เป็นตัวตั้งต้นในการค้นหา สอบทานครัวเรือนยากจน ครบทั้ง 13 อำเภอในจังหวัดลำปาง โดยในปีที่ 1 (ปี พ.ศ.2564-2565) ดำเนินการเก็บข้อมูล 6 อำเภอ และปีที่ 2 (พ.ศ.2565-2566) ดำเนินการเก็บข้อมูล 7 อำเภอ ทำให้การค้นหาและสอบทานครัวเรือนยากจน ครอบคลุมทั้ง 13 อำเภอในจังหวัดลำปาง โดยมีจำนวนครัวเรือนยากจนทั้งสิ้น 14,372 ครัวเรือน และปีที่ 3 ปีนี้ (พ.ศ.2566-2567) เป็นการสอบทานข้อมูลทั้ง 13 อำเภอ เพื่อให้มีความเป็นปัจจุบัน พบครัวเรือนทั้งสิ้น 7,408 ครัวเรือน จำแนกเป็นครัวเรือนเดิมที่อยู่ในระบบจำนวน 5,882 ครัวเรือน ครัวเรือนที่ผู้นำชี้เป้าว่า ยากจนจำนวน 1,526 ครัวเรือน

ผลการวิเคราะห์ ข้อมูลที่ได้จากการค้นหาและสอบทาน ครัวเรือนยากจนทั้ง 13 อำเภอ จากต้นทุนทั้ง 5 ด้าน ประกอบด้วย ทุนมนุษย์ ทุนกายภาพ ทุนเศรษฐกิจ ทุนทรัพยากร และทุนสังคม พบว่า ครัวเรือนส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มที่อยู่ยาก โดยมีต้นทุนทุกด้านอยู่ระดับต่ำทั้งทุนธรรมชาติ ทุนกายภาพ ทุนทางสังคม ทุนมนุษย์ และทุนทางเศรษฐกิจ รองลงมาคืออยู่ในกลุ่มที่อยู่ลำบาก โดยมีต้นทุนด้านสังคม และด้านเศรษฐกิจที่ต่ำ ส่วนกลุ่มอยู่พอได้ โดยมีต้นทุนทางมนุษย์ ทุนกายภาพ ทุนเศรษฐกิจ และทุนทางสังคม ที่สามารถนำมาพัฒนา ยกระดับได้ และครัวเรือนยากจนที่อยู่ระดับอยู่ดี ซึ่งมีอยู่จำนวนน้อยมาก แสดงแผนภาพ ได้ดังนี้

5.2 สรุปผลการดำเนินงาน Operating Model ในพื้นที่นำร่อง 5 อำเภอ

การดำเนินงาน Operating Model ดำเนินการใน 5 อำเภอนำร่อง เป็นพื้นที่ขยายผลการดำเนินงานเมื่อปี 65 จำนวน 2 อำเภอ คืออำเภอเมืองลำปาง และอำเภอเถิน ส่วนอำเภอที่เป็นพื้นที่ใหม่ คือ อำเภองาว อำเภอแจ้ห่ม และอำเภอแม่เมาะ รวมพื้นที่ดำเนินการจำนวน 27 ตำบล ใน 5 อำเภอ ครัวเรือนทั้งหมดจำนวน 3,187 ครัวเรือน โดยมีครัวเรือนที่ยากจนเข้าร่วมกิจกรรม OM จำนวน 1,392 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 43.67 ของครัวเรือนยากจนที่มีอยู่ในพื้นที่นำร่องนั้นๆ จำแนกตามรายอำเภอได้ ดังนี้ อำเภอเมืองลำปาง มีจำนวนครัวเรือนยากจนเข้าร่วมกิจกรรมคิดเป็นร้อยละ 7.88 ของจำนวนครัวเรือนที่อยู่ในพื้นที่ตำบลนำร่องอำเภอแจ้ห่ม มีจำนวนครัวเรือนยากจนเข้าร่วมกิจกรรมคิดเป็นร้อยละ 44.37 อำเภองาวมีจำนวน

ครัวเรือนยากจนเข้าร่วมกิจกรรมคิดเป็นร้อยละ 50.52 อำเภอแม่เมาะมีจำนวนครัวเรือนยากจนเข้าร่วมกิจกรรมคิดเป็นร้อยละ 78.49 และอำเภอเถิน มีจำนวนครัวเรือนยากจนเข้าร่วมกิจกรรมคิดเป็นร้อยละ 39.21

การดำเนินงาน OM ในพื้นที่นาร่อง 5 อำเภอ อย่างน้อยมีจำนวนครัวเรือนที่เข้าร่วมจำนวน 1,392 ครัวเรือน กิจกรรมสามารถก่อเกิดรายได้ให้แก่ครัวเรือนยากจน และผู้ที่เกี่ยวข้อง บางกิจกรรมสามารถสร้างได้ทันที คือกิจกรรม Quick win เช่น การแปรรูปพืชผลทางการเกษตร กล้วย สมุนไพร ถั่วเหลือง ถ่านอัดแท่ง ยาหม่อง ยาต้ม น้ำพริก การแปรรูปผลิตภัณฑ์ไม้ไผ่ ฯลฯ ส่วนกิจกรรมที่ต้องใช้ระยะเวลา ไม่สามารถเร่งผลผลิตได้ ต้องอาศัยเวลา ให้ครบวงจร เช่น กิจกรรมไก่ไข่ เลี้ยงปลา เลี้ยงกบ เลี้ยงจิ้งหรีด หอยเชอร์รี่ทอง บางกิจกรรมต้องอาศัยระยะเวลา ไม่ต่ำกว่า 12 เดือน เช่น มันสำปะหลัง สับปะรด เป็นต้น ทั้งนี้ ยังมีรายได้ที่เกิดจากการลดรายจ่ายในครัวเรือน เช่น ครัวเรือนได้บริโภคพืชผัก สัตว์ที่เลี้ยงเป็นอาหาร ทำให้ไม่ต้องเสียเงินซื้อหา เป็นต้น ส่วนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดกับ ครัวเรือนยากจน ในมิติเศรษฐกิจ เกิดรายได้เพิ่มขึ้น บางครัวเรือนถือว่าเป็นรายได้เสริมจากเงินสวัสดิการของรัฐ เช่น เบี้ยผู้สูงอายุ เป็นต้น ด้านมิติทางสังคม กิจกรรม OM ก่อเกิดปฏิสัมพันธ์อันดีระหว่างคนในชุมชน รู้จักแบ่งปันและเอื้ออาทรกันมากขึ้น ส่วนใหญ่ได้รับการส่งเสริมมีคุณภาพชีวิตดีขึ้น มองเห็นคุณค่าของตนเอง ความภาคภูมิใจในตนเอง และหันมาพึ่งพาตนเองมากขึ้น แทนการรอรับการช่วยเหลือจากภาครัฐอย่างเดียว แต่ยังมีบางครัวเรือนที่ต้องคอยติดตามและกระตุ้นให้มีความขยันขันแข็งช่วยเหลือตนเองมากขึ้น

ผลการขับเคลื่อน Pro Poor Value Chain

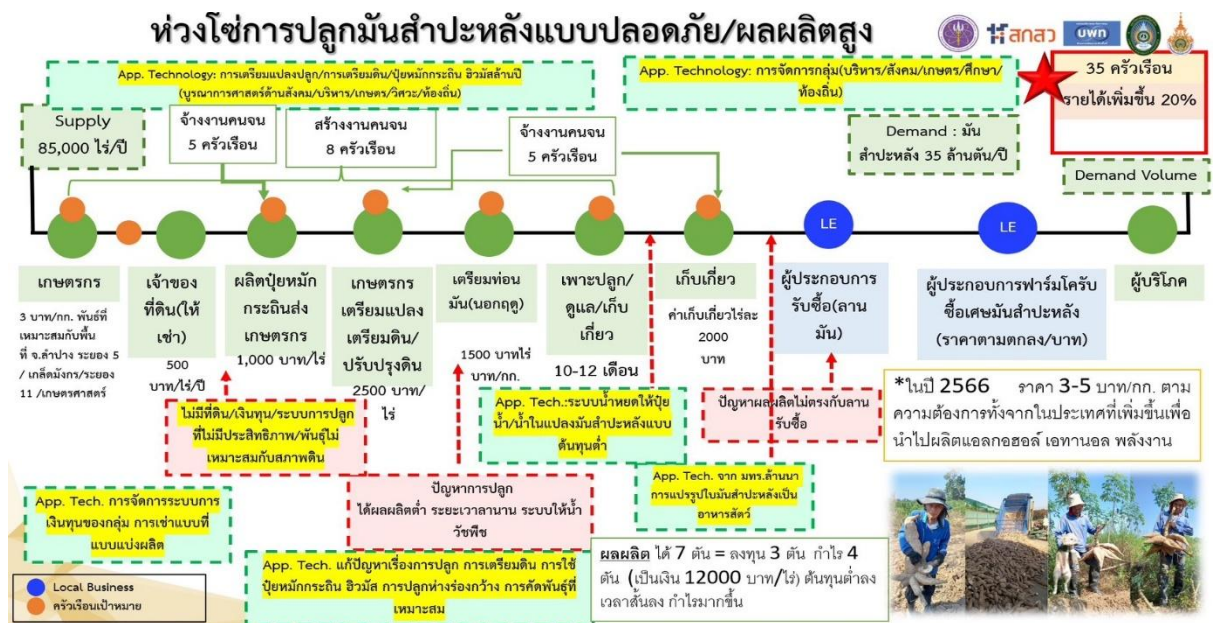
การดำเนินงาน “โมเดลแก๊จน” ดำเนินการในพื้นที่ 5 อำเภอนาร่อง คือ อำเภอเมืองลำปาง อำเภอเถิน อำเภอแจ้ห่ม อำเภอแม่เมาะ และอำเภองาว ขอบเขตพื้นที่ดำเนินการมาน้อยต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบริบทความเหมาะสมตัวอย่างของการนำคนจนเข้าสู่ห่วงโซ่ (Pro Poor Value Chain) จักรวาลไผ่ ดังนี้

ได้แก่ ข้าวไม่ไผ่มีการนำไปแปรรูปเป็นถ่านไม้ไผ่และถ่านอัดแท่งซึ่งใช้ในวัตรกรรมเตาเผาถ่านไร่คว้น และการถ่ายทอดองค์ความรู้การทำถ่านอัดแท่งจากผลงานวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง และเศษเหลือทิ้งอื่น ๆ อาทิ ใบไม้ ขี้เลื่อย และเศษผงถ่านนำมาผลิตดินปลูก โดยบทบาทการถ่ายทอดเทคโนโลยีของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ซึ่งมีการผสมไตรโคเดมา และฮิวมัส เพื่อสร้างมูลค่าและคุณค่าเพิ่มไปด้วย และผลิตจากไม้ที่เป็นอาหาร คือ หน่อไม้ อาหารท้องถิ่น ที่มีการนำไปแปรรูปได้หลากหลาย ทั้งหน่อไม้ต้มบรรจุถุงสุญญากาศ หน่อไม้แห้ง หน่อไม้อัดป๊อป สำหรับอำเภอมะเมาะมีการเก็บผลผลิตหน่อไม้และแปรรูปในเดือน กรกฎาคมถึงสิ้นเดือนกันยายนของทุกปี มีครัวเรือนเป้าหมายจำนวน 126 ครัวเรือน ที่สามารถสร้างรายได้จากหน่อไม้ ไม่ว่าจะเป็นการขายหน่อไม้ การรับจ้างตัดแช่ รับจ้างรวบรวม ตลอดจนแปรรูป และส่งขายให้กับโรงงานแปรรูป โดยมีความต้องการของผู้ประกอบการถึงปีละ 2,500 ตัน เป็นผู้ประกอบการในจังหวัดลำปางได้แก่ บ.อิน-อ่อง ฟู้ด จำกัด โรงงานหน่อไม้แก้วพรรณ และโรงงานหน่อไม้แม่จันทร์พอง

จาก“จักรวาลไม้” อำเภอมะเมาะ ทำให้เห็นถึงการใช้ไม้เป็นตัวขับเคลื่อนเกิดรูปธรรมของแนวคิด BCG กับไม้ในการพัฒนาเศรษฐกิจแบบองค์รวมที่มุ่งเน้นการพัฒนา 3 เศรษฐกิจไปพร้อมกัน ได้แก่ เศรษฐกิจชีวภาพ มุ่งสร้างมูลค่าเพิ่มของทรัพยากรชีวภาพ คือไม้ โดยการนำวัตรกรรมการแปรรูปอาหาร คือการทำหน่อไม้เส้นอบแห้ง ที่สะดวกต่อการรับประทานของลูกค้าที่มาในรูปแบบอาหารกึ่งสำเร็จรูป คือ เส้นหน่อไม้ต้มใบย่านาง และเส้นหน่อไม้ต้ม สำหรับนำไปแกง ผัด หรือทำเป็นซุพหน่อไม้ ทั้งนี้เป็นการถนอมอาหาร สะดวกและประหยัดค่าขนส่ง การเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจหมุนเวียน คำนึงถึงการใช้ทรัพยากรให้เกิดความคุ้มค่า โดยการนำวัสดุเหลือทิ้งจากการแปรรูปไม้ไผ่ในการผลิตไม้ตะเกียบไม้เสียบลูกชิ้น ได้แก่ ข้าวไม่ไผ่ และเศษจากการยิงไม้ มาทำเป็นถ่านไม้ไผ่และถ่านอัดแท่งที่มีคุณภาพ ทั้งนี้ จักรวาลไม้ เป็นการพัฒนาเศรษฐกิจที่พัฒนาควบคู่ไปกับการพัฒนาสังคมและการรักษาสิ่งแวดล้อมได้อย่างสมดุลให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืนไปพร้อมกัน เกิดการกระจายรายได้ลงสู่ชุมชน ลดความเหลื่อมล้ำ ชุมชนเข้มแข็ง มีความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาที่ยั่งยืน

ห่วงโซ่มันสำปะหลัง พื้นที่อำเภอเมืองลำปาง

จากภาพ แสดงถึง Pro Poor Value Chain การปลูกมันสำปะหลัง มีความต้องการ 35 ล้านตันต่อปีทั้งประเทศ โดยจังหวัดลำปางมีกำลังการผลิตที่ ประมาณ 3 แสนตัน เนื่องจากผลผลิตต่ำ 3 ต่อไร่ ซึ่งเป็น OM หลัก กลุ่มเป้าหมาย 8 ครอบครัว ซึ่งเป็นคนจนระดับอยู่ได้ และอยู่ดี และ อยู่ยากและอยู่ลำบาก 10 ครอบครัว รวม 18 ครอบครัว จาก 2 หมู่บ้านคือ หมู่ 3 และหมู่ 7 ตำบลบ่อแก้ว อำเภอเมืองลำปาง ซึ่งคนจนระดับอยู่ยาก ระดับอยู่ลำบากจะมีรายได้จากค่าแรงในการรับจ้างผลิตปุ๋ย 1000 บาท 5 ครอบครัว ขั้นตอนการเตรียมแปลงใส่มูลไก่ 2500 บาท/ไร่ เก็บเกี่ยว 5 ครอบครัว 2000 บาท/ไร่ ระบบแปลงกลางได้เข้าพื้นที่หรือหาพื้นที่ในชุมชนมาเป็นแปลงกลางในการปลูกมันสำปะหลังโดยจะมีคนจนระดับอยู่ได้ ระดับอยู่ดี การนำในการขับเคลื่อนตั้งแต่การเตรียมแปลงเตรียมดินและเตรียมพันธุ์มันสำปะหลัง ในการปลูกรวมถึงการปลูกและการบำรุงดูแลรักษา การให้ปุ๋ย ให้น้ำ จนถึงการเก็บเกี่ยว ซึ่งในระบบแปลงกลางคนจนระดับอยู่ยากและอยู่ลำบากจะมีส่วนในการช่วยในขั้นตอน เตรียมปุ๋ย การเตรียมแปลงและการเก็บเกี่ยว โดยตอบแทนเป็นค่าแรง ในกิจกรรมของ supply chain จนก่อให้เกิดได้ จากห่วงโซ่มันสำปะหลัง จะเริ่มต้นจากการเช่าที่ดินในการปลูกรวม 25 ครอบครัว จำนวน 8 ไร่ ซึ่งค่าใช้จ่ายต้นทุน การเช่าที่ดินในการปลูกราคา 500 บาท/ไร่ และทำการเตรียมแปลงและขั้นตอนต่างๆ ค่าเตรียมแปลง ไถเปิดและยกร่อง 1000 บาท/ไร่ ค่าเตรียมท่อนมัน 1,500 บาทต่อไร่ (เนื่องจากการปลูกเริ่มต้นยังไม่มีท่อนมันสำปะหลังจำเป็นต้องซื้อจากที่อื่น) ค่าอีเอ็มส์และซีไค 500 บาท/ไร่ ในขั้นตอนเพาะปลูก/ดูแลจะเป็นค่าแรงที่ต้องลงแรงเอง จากนั้นเป็นขั้นตอนการติดตั้งระบบน้ำหยดและให้ปุ๋ยน้ำผ่านระบบน้ำหยดโดยมีต้นทุน 600 บาทต่อไร่ ขั้นตอนการเก็บเกี่ยว ค่าเก็บเกี่ยวไร่ละ 2000 บาท/ไร่ จะหักหลังเก็บเกี่ยวจากรายรับการขายท่อนมัน รวมต้นทุนประมาณ 4,200 บาท/ไร่ รวม 33,600 บาท

จากความต้องการของมันสำปะหลังมีปริมาณสูงมากไม่พอต่อความต้องการ ในปี 2566 ตามความต้องการทั้งจากในประเทศที่เพิ่มขึ้นเพื่อนำไปผลิตแอลกอฮอล์ เอทานอล พลังงาน รวมถึงการใช้อุตสาหกรรมต่อเนื่อง ซึ่งการคาดการณ์สามารถประมาณการว่าได้ผลผลิต ได้ 7 ตัน/ไร่ หักค่าเกี่ยว 2,000 บาทต่อไร่

ซึ่งรายได้สรุปที่เกิดจากการดำเนินกิจกรรมของมันสำปะหลัง จากทั้งหมด 8 ไร่ และราคาตกต่ำลงจากการคาดการณ์ 3 บาท/กก. เหลือ 1.8 บาท/กก. และได้ผลผลิต 6 ตัน/ไร่ เกิดรายได้ 86,600 บาท สำหรับท่อนมันสำปะหลังสามารถแบ่งจำหน่าย (หลังเก็บไว้ปลูกรอบถัดไป) ได้ไร่ละ 2500 บาทจำนวน 5 ไร่ รวมเป็น 10,000 บาทและใบมันสำปะหลังเหมารวมคิดเป็น 5000 บาท รวมรายได้ 101,600 บาท หักต้นทุน 33,600 บาท เพื่อเป็นเงินทุนหมุนเวียนในรอบต่อไป หักค่า เก็บเกี่ยว 8,000 บาท เหลือ 60,000 บาท คิดเฉลี่ย 7,500 บาท/ครัวเรือน (8 ครัวเรือน)

สำหรับในห่วงโซ่การปลูกมันสำปะหลังแบบปลอดภัย ผลผลิตสูง มีปัญหาด้าน ไม่มีที่ดินที่เป็นแปลงกลางและไม่มีเงินทุนเริ่มต้นในการปลูกมันสำปะหลังที่ พันธุ์ไม่ได้คุณภาพ ให้ผลผลิตต่ำ รูปแบบการปลูกยังเป็นแบบดั้งเดิม ไม่มีองค์ความรู้ใหม่ สภาพดินเสื่อมไม่เหมาะสมกับการปลูก ไม่มีการปรับปรุง ซึ่งได้นำเทคโนโลยีที่เหมาะสม (App. Tech) ได้ใช้การจัดการระบบเงินทุนหมุนเวียนของกลุ่มเพื่อการเช่าแปลงกลาง และการนำเทคโนโลยีการปลูกมันสำปะหลังแบบปลูกห่าง ร่องกว้าง การปรับปรุงดินก่อนการปลูก และการใช้พันธุ์ที่เหมาะสมเช่นพันธุ์ระยะยง 11 เกษตรศาสตร์ 72 ในการปลูกเพื่อเพิ่มผลผลิต ทนโรค ทนแล้ง และมีการใช้ปุ๋ยหมักชีวภาพจากใบกระถินและฮิวมัสล้านปีในจังหวัดลำปาง ในการปรับปรุงดินและเป็นปุ๋ยทดแทนปุ๋ยเคมีเพื่อลดต้นทุน ในส่วนของระยะดำเนินการปลูกมีปัญหาการปลูกโดยใช้ระยะเวลานานมีวัชพืชและให้ผลผลิตต่ำ ในกระบวนการนี้ได้นำเทคโนโลยีที่เหมาะสมโดยใช้ระบบน้ำหยดและระบบให้ปุ๋ยผ่านระบบน้ำหยด ต้นทุนต่ำส่วนปัญหาผลผลิตออกไม่ตรงกับช่วงลานมันที่รับซื้อได้นำเทคโนโลยีที่เหมาะสม สามารถเก็บเกี่ยวได้ใน 10-12 เดือน การแปรรูปมันสำปะหลังเป็นอาหารสัตว์ ซึ่งเป็นอาหารแพะ สามารถจำหน่ายฟาร์มแพะ เนื่องจากเป็นใบมันสำปะหลังและผลผลิตมันสำปะหลังแบบอินทรีย์

5.3 ผลการเปลี่ยนที่เกิดขึ้น ต่อหน่วยงานภาคี

ผลการเปลี่ยนแปลงด้านการขับเคลื่อนกลไก เกิดการเปลี่ยนแปลงระดับสังคม ในระดับจังหวัด ระดับอำเภอและระดับพื้นที่ เกิด Platform การพูดคุยระหว่างหน่วยงาน กลุ่มต่างๆ รวมถึงการขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ มากขึ้นกว่าปีที่ผ่านมา ๆ มา อาทิ ร่วมกับเครือข่ายสมัชชาสุขภาพจังหวัดลำปาง (ประกอบด้วย หน่วยงาน องค์กรภาครัฐ ภาคประชาสังคม) จัดกระบวนการสมัชชาในประเด็นผู้สูงอายุให้เป็นประเด็นนโยบายสาธารณะผลักดันให้เป็นนโยบายของหน่วยงาน function เช่น หน่วยงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดลำปาง องค์กรบริหารส่วนจังหวัดลำปาง สาธารสุขจังหวัดลำปาง เป็นต้น (เอกสารในภาคผนวก) **ส่วนระดับอำเภอ** เกิดกลไกการขับเคลื่อนการจัดความยากจนในรูปแบบของคณะกรรมการฯใน

พื้นที่อำเภอนำร่อง 5 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองลำปาง อำเภอเถิน อำเภอแจ้ห่ม อำเภองาว และอำเภอแม่เมาะ โดยเชื่อมโยงกับ *โครงการบำบัดทุกข์ บำรุงสุขแบบบูรณาการ และโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งหมู่บ้านยั่งยืนเฉลิมพระเกียรติฯ* ด้วยใช้กิจกรรมในโครงการวิจัยฯเป็นส่วนหนึ่งของการขับเคลื่อนการทำงานในพื้นที่ส่วนอำเภอเถิน เกิดการพัฒนากระบวนการกลุ่ม เพื่อส่งเสริมอาชีพเลี้ยงไก่ไข่เล้าใหญ่ของสมาชิกกลุ่มเปราะบางบ้านดอนไชย ตำบลล่อมแรด ทำให้กลุ่มมีการวางแผนการจัดการโดยกระบวนการ **ส่วนระดับพื้นที่** สามารถเชื่อมโยงกลไกกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ ทั้งระดับชุมชนเมืองและชนบท **ชุมชนเมือง** โดยร่วมกับเทศบาลนครลำปาง และสภาองค์กรชุมชน ในการแก้ไขปัญหาการรुकล้ำเขตคูเมือง ขณะนี้อยู่ระหว่างการแต่งตั้งคณะทำงานขึ้นมา เพื่อดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าว นอกจากนี้ยังร่วมมือในการค้นหาครัวเรือนยากจน โดยนำร่องใน 7 ชุมชน (ทั้งหมดมี 85 ชุมชน) **ชุมชนชนบท** เช่น เชื่อมกับกลไกขององค์การบริหารส่วนตำบลส่วนท้องถิ่น (อบต.) เช่น ที่ อบต.บ้านอ้อน ผ่านมิติที่ประชุมสภาขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านอ้อน เพื่อก่อตั้งกองทุนสวัสดิการครัวเรือนยากจนในพื้นที่ โดยมีหัวหน้าสำนักงานปลัดมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนเรื่องดังกล่าว นอกจากนี้ ยังเชื่อมกับกลไกขององค์การบริหารส่วนตำบลนาแก เพื่อผลักดันผ่านสภาองค์การบริหารส่วนตำบลนาแก ในการขับเคลื่อนให้เกิดตลาดชุมชน เพื่อเป็นแหล่งรองรับสินค้าจากตำบลต่างในอำเภองาว นอกจากนี้ยังเชื่อมกับองค์การบริหารส่วนตำบลท่าซั่ว ผลักดันให้เกิดความร่วมมือในการส่งเสริมการปลูกมันสำปะหลังในพื้นที่รกร้างของเอกชน

การเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งแวดล้อม สังคม ในพื้นที่อำเภอนำร่อง มีผลการเปลี่ยนแปลงเล็กน้อยต่างกันขอยกตัวอย่างประเด็นด้านสิ่งแวดล้อม และสังคมที่ค่อนข้างโดดเด่น ดังนี้

อำเภอแม่เมาะ สามารถต่อยอดงานวิจัยที่เคยดำเนินการในพื้นที่ของมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปางในการส่งเสริมให้เกิดการใช้ประโยชน์จาก Waste ที่เกิดจากกระบวนการแปรรูปไผ่ เช่น ไม้ตะเกียบ ไม้จิ้มฟัน โครงการวิจัยฯในปี 66-67 จากปฏิบัติการ “จักรวาลไผ่” อำเภอแม่เมาะ โดยใช้ไผ่เป็นตัวขับเคลื่อนเกิดรูปธรรมของแนวคิด BCG กับไผ่ในการพัฒนาเศรษฐกิจแบบองค์รวมที่มุ่งเน้นการพัฒนา 3 เศรษฐกิจไปพร้อมกัน ได้แก่ เศรษฐกิจชีวภาพ การเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) และเศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy) เพื่อให้เกิดเศรษฐกิจ BCG ที่เติบโต เกิดการกระจายรายได้ลงสู่ชุมชน ลดความเหลื่อมล้ำ ชุมชนเข้มแข็ง มีความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาที่ยั่งยืน นอกจากนี้ ยังอยู่ระหว่างการขับเคลื่อนร่วมกับ “โครงการแม่เมาะเมืองน่าอยู่” ของ กฟผ.แม่เมาะ ร่วมกับ “Young Smart” เพื่อปรับเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้ปลูก จากการปลูกพืชเชิงเดี่ยว (ข้าวโพด) มาเป็นพืชพลังงาน (ไผ่) ซึ่งจะไปเชื่อมโยงกับกลุ่มเป้าหมาย “ครัวเรือนยากจน” ในพื้นที่ เกิดการรวมกลุ่มอาชีพ และเกิดกองทุนเพื่อช่วยเหลือคนยากจนในพื้นที่

อำเภอเถิน ในด้านสิ่งแวดล้อม ปี 2566-2567 ดำเนินการผ่านประเด็นป่าชุมชน ซึ่งจำแนกเป็น 2 ส่วน ส่วนที่ 1 เป็นเรื่องการขยายพื้นที่การพัฒนาระบบการจัดการป่าชุมชนอย่างมีส่วนร่วม ส่วนที่ 2 เป็นการต่อยอดและขยายผลการจัดทำคาร์บอนเครดิต โดยการจัดทำฐานข้อมูลป่าชุมชนเพื่อการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน การฝึกทักษะการเก็บข้อมูลไม้ยืนต้นในป่าชุมชนเพื่อเข้าสู่โครงการคาร์บอนเครดิต โดยนำร่องต้นแบบโครงการคาร์บอนเครดิต ของ SCG จะสนับสนุนงบในการดูแลป่าในอัตรา 100 บาท/ไร่/ปี ต่อเนื่องเป็นเวลา 1 ปีและจะสนับสนุนต่อไปและออกค่าใช้จ่ายในการตรวจรับรองแปลงไม้ยืนต้นในโครงการทั้งหมด

ให้กับชุมชน นอกจากนี้ ยังมีกิจกรรมด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟู เพิ่มมูลค่าทรัพยากรในป่าชุมชน เช่น การปลูกป่าตามหลักป่าสามอย่างประโยชน์สี่อย่าง การคืนไม้ยืนต้น/สมุนไพรมีค่าและหายากสู่ป่า การส่งเสริมการเพาะเห็ดป่า และกิจกรรมอาสาต่าง ๆ เป็นต้น โดยบูรณาการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

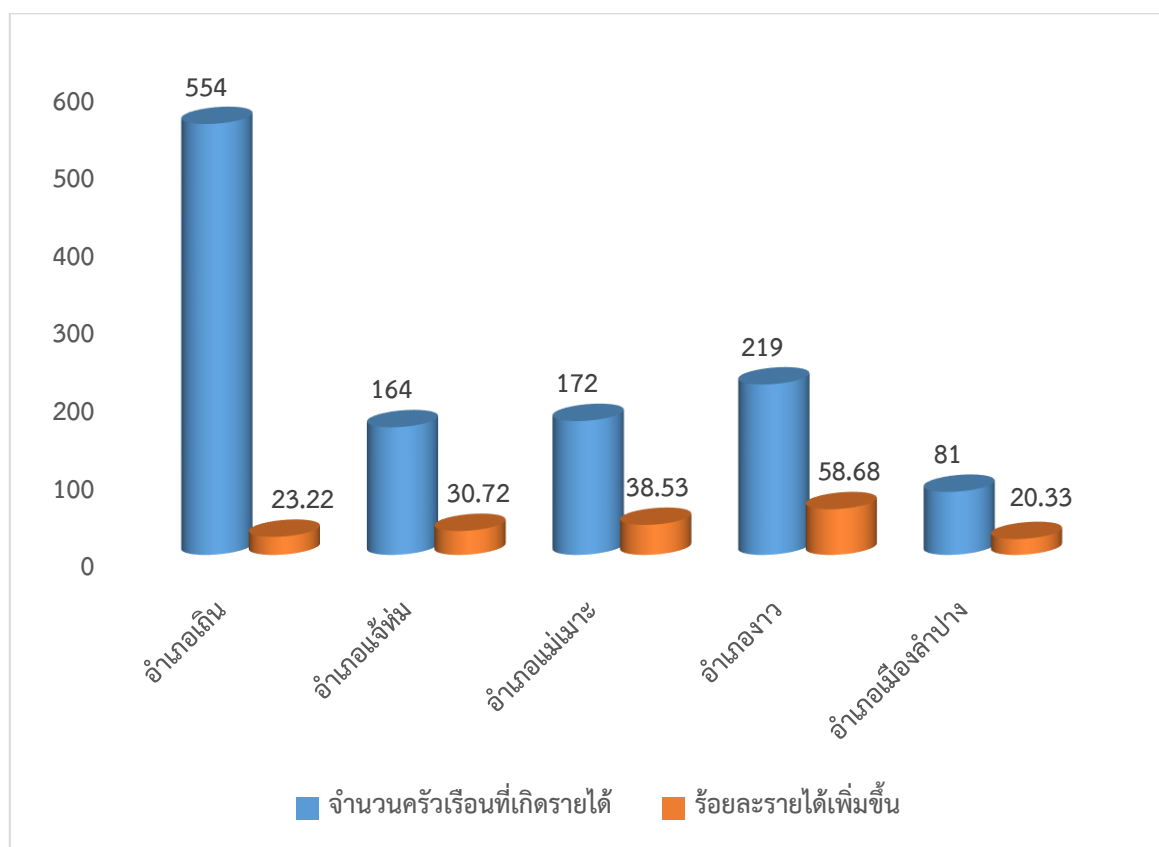
อำเภอเกาะยาว อยู่ระหว่างการดำเนินการ ร่วมกับ ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง /โคกหนองนาโมเดล ของลุงประดิษฐ์ นันทตา เกษตรกรต้นแบบ หรือปราชญ์ชาวบ้าน เพื่อส่งเสริมให้เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อม เช่น เป็นแหล่งการอบรม เพิ่มทักษะความรู้ให้กับ เกษตรกร และผู้สนใจทั่ว ๆ ไปและที่สำคัญสร้างโอกาสให้ครัวเรือนยากจนเป้าหมายได้เข้ามาเรียนรู้และมีรายได้ การส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่มของสมาชิกเกษตรกรที่เป็นครัวเรือนกลุ่มเป้าหมายและเกษตรกรพี่เลี้ยง ดำเนินกิจกรรมเพื่อก่อเกิดรายได้ ด้วยการนำเศษวัสดุเหลือใช้จากไผ่มาแปรรูปเป็นถ่าน เครื่องจักสาน และเฟอร์นิเจอร์ การรวมกลุ่มอาชีพแปรรูปผลิตผลทางการเกษตร รวมถึง อยู่ระหว่างการก่อตั้งกองทุนสวัสดิการเพื่อช่วยเหลือครัวเรือนยากจนในพื้นที่ตำบลบ้านอ้อนโดยร่วมกับผู้นำท้องที่ ท้องถิ่นในพื้นที่ นอกจากนี้ ยังได้ส่งเสริมพื้นที่โคกหนองนาพื้นที่ หมู่ 1 ตำบลบ้านอ้อนให้เป็นศูนย์เรียนรู้ เป็นแหล่งอาหารให้กับครัวเรือนยากจน รวมถึงด้านสิ่งแวดล้อม เช่น ฐานการเรียนรู้ไส้เดือน การทำปุ๋ยหมักจากต้นกระถิน และอยู่ระหว่างการพัฒนาให้มีฐานพลังงาน เตาเผาแบบไม่มีควัน เพื่อนำเศษไม้มาทำถ่าน เป็นต้น และพื้นที่ตำบลบ้านโป่งให้เป็นศูนย์เพาะชำกล้าผักเพื่อส่งต่อให้กับครัวเรือนยากจน รวมถึงเพื่อการจำหน่ายในอนาคต

อำเภอเมืองลำปาง กิจกรรม OM ที่ดำเนินการในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมคือ การส่งเสริมการทำปุ๋ยจากต้นกระถินซึ่งถือว่าเป็นอำเภอต้นแบบในเรื่องนี้ เนื่องจากเป็นสูตรใหม่ของนักวิจัยในโครงการวิจัยฯ และขยายไปยังอำเภออื่น ๆ เพื่อช่วยลดต้นทุนการผลิต รวมถึงเพิ่มขนาดและปริมาณน้ำหนักรวมของผลผลิต เช่น มันสำปะหลัง เป็นต้น

อำเภอแจ้ห่ม มีการส่งเสริมการเลี้ยงไส้เดือน เพื่อลดปริมาณขยะเปียก และนำมูลมาทำดินปลูกและเป็นปุ๋ยสำหรับพืชผักของครัวเรือนยากจนและชุมชน เป็นต้น

การเปลี่ยนแปลงต่อครัวเรือนยากจน

พื้นที่เป้าหมาย 5 อำเภอนำร่อง จำนวนครัวเรือนยากจนทั้งหมด และที่เข้าร่วม OM (เสริม รอง หลัก) จำนวนรายได้ที่เกิดขึ้น และร้อยละรายได้เฉลี่ยที่เพิ่มขึ้น สามารถนำเสนอตามแผนภูมิที่ 5 ดังนี้

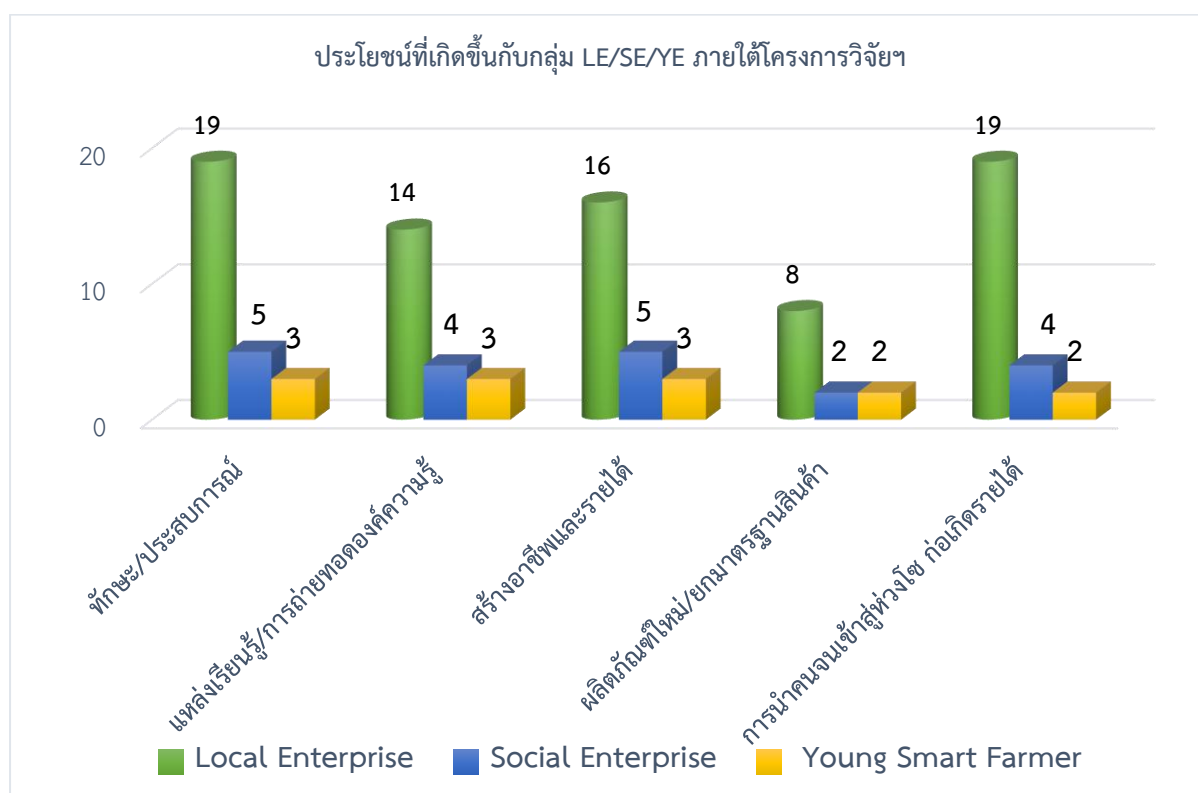
จากแผนภูมิที่ 5 อธิบายได้ว่าอำเภอพื้นที่นำร่อง 5 อำเภอดำเนินการกิจกรรม Operating Model (OM) ครวเรือนยากจนที่มีรายได้ที่เกิดจากการเข้าร่วมกิจกรรม OM เสริม OM รอง และ OM หลัก จำนวน 1,190 ครวเรือน จำแนกจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ อำเภอเถินจำนวน 554 ครวเรือน อำเภองาวจำนวน 219 ครวเรือน อำเภอแม่เมาะจำนวน 172 ครวเรือน อำเภอแจ้ห่มจำนวน 164 ครวเรือน และอำเภอเมืองลำปางจำนวน 81ครวเรือน และหากลำดับจำนวนร้อยละของรายได้ที่เพิ่มขึ้น ลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ อำเภอ งาวเพิ่มขึ้นร้อยละ 56.68 อำเภอแม่เมาะเพิ่มขึ้นร้อยละ 38.53 อำเภอแจ้ห่มเพิ่มขึ้นร้อยละ 30.72 อำเภอเถิน เพิ่มขึ้นร้อยละ 23.22 และอำเภอเมืองลำปางเพิ่มขึ้นร้อยละ 20.33 ตามลำดับ

หมายเหตุ:

- รายได้ดังกล่าวเป็นรายได้รวมที่เกิดจากกิจกรรมทั้งหมดทั้ง OM เสริม OM รอง และ OM หลัก
  - OM เสริม: เป็นการส่งเสริม การปลูกผัก และเลี้ยงสัตว์เพื่อบริโภคในครวเรือน “การลดรายจ่ายในครวเรือน”
  - OM รอง: เป็นการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร/จากผลิตภัณฑ์จากสัตว์ เพื่อจำหน่าย
  - OM หลัก: เป็นการส่งเสริมผู้ประกอบการ SE/LE และกระจายรายได้แก่ครวเรือนยากจน ด้วยการจ้างงาน หรือ การรับซื้อผลผลิต เป็นต้น หรือการส่งเสริมอาชีพที่ก่อเกิดรายได้เป็นรูปธรรม แก่ครวเรือนยากจน และสามารถ ต่อ ยอดเป็นรายได้ที่มั่นคงต่อไป

การเปลี่ยนแปลง: ประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับ SE /LE ในพื้นที่

การดำเนินงานภายใต้โครงการวิจัยเรื่อง การพัฒนาและสนับสนุนพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์ เพื่อขจัดความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคม พื้นที่จังหวัดลำปาง ในปีนี้ 3 นี้ ครั้วเรือนเป้าหมายเข้าร่วมกิจกรรม จำแนกตามอำเภอได้รับการส่งเสริม สนับสนุนกิจกรรมตามศักยภาพและบริบทของพื้นที่ โดยการส่งเสริมดังกล่าว ต้องเชื่อมโยงกับกลุ่มต่าง ๆ ที่ หรือผู้ประกอบการมีอยู่เดิมในพื้นที่ หรือบางพื้นที่มีการรวมกลุ่มสร้างแหล่งเรียนรู้ขึ้นมา ซึ่งกลุ่ม หรือผู้ประกอบการเหล่านี้ ได้รับความรู้ ทักษะ และสร้างรายได้ให้กับตนเอง และยังสามารถทำให้กลุ่มครัวเรือนยากจนในพื้นที่ได้มีรายได้ด้วย ผลลัพธ์ ผลกระทบจำแนกตามกลุ่มเป้าหมาย ตามแผนภูมิที่ 6 ด้านล่าง ดังนี้

จากแผนภูมิที่ 6 อธิบายได้ว่า กลุ่ม Local Enterprise หลัก ๆ จำนวน 19 แห่ง Social Enterprise จำนวน 6 แห่งและกลุ่ม Young Smart Farmer จำนวน 3 แห่ง ที่ร่วมขับเคลื่อนโครงการวิจัยฯได้รับการเพิ่มเติมทักษะ ความรู้ และประสบการณ์มากขึ้น กลุ่มเหล่านี้มีบทบาททำให้ครัวเรือนยากจนได้เข้ามาในห่วงโซการผลิต ทำให้ครัวเรือนยากจนมีรายได้ ในขณะที่ LE/SE/YE ก็ได้รับผลประโยชน์คือ ก่อเกิดรายได้เพิ่มขึ้น รวมถึงก่อเกิดผลิตภัณฑ์ใหม่ หรือสินค้าได้รับการยกระดับมาตรฐาน เป็นต้น บทบาทต่อไปของกลุ่ม LE/SE/YE คือการทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงให้กับครัวเรือนยากจนในพื้นที่ โดยนักวิจัยได้ ดำเนินการส่งเสริม และยกระดับกลุ่มดังกล่าวนี้ให้มีศักยภาพและมีความเชื่อมั่นในคุณค่าของกลุ่ม โดยกลุ่ม Young Smart Farmer ได้มีบทบาทในการขยายเครือข่าย นำความรู้ ทักษะที่ได้จากโครงการวิจัยฯไปต่อยอด ขยายผลในระดับพื้นที่ ส่วนกลุ่ม SE/LE ได้รับการส่งเสริมในเรื่องทักษะการผลิตให้มีความประณีตมากยิ่งขึ้น บางกลุ่มได้รับการจดทะเบียน ทำให้สามารถเข้าถึงแหล่งทุน และได้รับโอกาสการส่งเสริมจากหน่วยงานต่างๆ รวมถึงมีตลาดรองรับสินค้าในช่องทางต่างๆ

การนำองค์ความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรมมาใช้ในโมเดลแก๊จน

กิจกรรม	องค์ความรู้/เทคโนโลยี/นวัตกรรมที่ใช้
1) กิจกรรมการปลูกมันสำปะหลังอินทรีย์ ผลผลิตสูงต้นทุนต่ำ	1) เทคนิคการทำน้ำสูตรเร่งรากมันสำปะหลัง 2) เทคนิคการปลูกห่างร่องกว้าง 3) เทคนิคการทำระบบน้ำหยดและให้ปุ๋ยน้ำหมัก กระถิน 4) เทคนิคการปรับปรุงดินด้วยฮิวมัสและมูลไก่
2) กิจกรรมการเลี้ยงหอยเชอร์รี่สีทอง	5) เทคนิคการเลี้ยงหอยสีทองทั้งระบบ เช่นการเตรียมน้ำ การเตรียมบ่อ การเลี้ยง การขยายพันธุ์ การบำบัดน้ำ เบื้องต้น
3) กิจกรรมการปลูกผักไฮโดรโปนิคส์	6) นวัตกรรมเตรียมปุ๋ยไฮโดรโปนิคส์แบบอินทรีย์ เทคนิคการตรวจคุณภาพน้ำ และปุ๋ยเทคนิคการตรวจ สารไนเตรตตกค้างในผัก
4) กิจกรรมการปลูกผักบนแปลงดิน	7) เทคนิคการตรวจสอบสารไนเตรตตกค้างในผัก 8) เทคนิคการตรวจสอบสารธาตุอาหารในดินและกรด ต่างใน ดินด้วยดอกอัญชัน 9) เทคนิคการให้ปุ๋ยตามวัยและชนิดของพืช
5) กิจกรรมการทำปุ๋ยน้ำหมักจากกระถิน	10) นวัตกรรมการทำปุ๋ยน้ำหมักกระถินคุณภาพสูง 11) เทคนิคการตรวจธาตุอาหารในปุ๋ยน้ำ
6) การปลูกสับปะรดเพื่อรับประทานผลสด	12) การใช้เทคโนโลยีการปรับปรุงดินให้เหมาะสมกับการ ปลูกสับปะรด/การจัดการน้ำและธาตุอาหารที่ เหมาะสม 13) การใช้เทคโนโลยีการคลุมแปลงสับปะรด (การปลูก แบบประณีต) การใช้เทคโนโลยีการบำรุงผลสับปะรด (ขยายใหญ่ และรสชาติ)
7) การไฟฟ้าคา	14) การบริหารจัดการกลุ่ม
8) การเลี้ยงไก่พื้นเมือง	15) การใช้แผนแดงเพื่อลดต้นทุนด้านอาหาร
9) การเลี้ยงกบ	16) การเลี้ยงกบในกระชังแบบใช้น้ำน้อย
10) การเลี้ยงปลา	17) การเลี้ยงปลาในกระชัง/บ่อวงซีเมนต์แบบใช้น้ำน้อย
11) กิจกรรมการปลูกถั่วเหลือง	18) การใช้ปุ๋ยชีวภาพไรโซเบียมร่วมกับถั่วเหลือง

12) การเลี้ยงจิ้งหรีด	19) เทคนิคการให้น้ำจิ้งหรีด และอาหารทางเลือกของจิ้งหรีด เช่น ต้นกล้วย 20) เทคนิคการเพาะพันธุ์จิ้งหรีด (เก็บไข่จิ้งหรีด)
13) การจัดตั้งกลุ่มอาชีพ / ศูนย์เรียนรู้/ แหล่งเรียนรู้	21) กระบวนการจัดการกลุ่ม/นวัตกรรมทางสังคม
14) กิจกรรมไก่ไข่เอื้ออาทร	22) การใช้แผนผังเพื่อลดต้นทุนด้านอาหารการใช้จุลินทรีย์ลดกลิ่นในเล้าไก่
15) การผลิตปุ๋ย / ดินปลูกอินทรีย์/ สารชีวภัณฑ์	23) นวัตกรรมเตรียมปุ๋ย/ ดินปลูกอินทรีย์สูตรต่างๆ
16) การเลี้ยงไก่ไข่รายเดียว	24) สูตรการลดต้นทุนด้านอาหารด้วยแผนผัง/การใช้จุลินทรีย์ลดกลิ่นในเล้าไก่
17) กิจกรรมการเลี้ยงไส้เดือนดิน	25) เทคนิคการเตรียมเบตดิงสำหรับเลี้ยงไส้เดือนดิน
18) การอบรมความรู้และทักษะเกี่ยวกับคาร์บอนเครดิตและการวางแผนตัวอย่างเพื่อเก็บข้อมูลไม่ย่นต้นสำหรับป่าชุมชน	26) เทคนิคการใช้แอปพลิเคชัน และเครื่องมือ ในการเก็บข้อมูลนิเวศวิทยาไม้ของยืนต้น
19) การทำปุ๋ยใบไม้	27) เทคนิคการทำปุ๋ยใบไม้ การนำหมักทำจุลินทรีย์ชนิดต่างๆ
20) การเพาะกล้าสมุนไพร	28) เทคนิคการเก็บรักษา เมล็ดพันธุ์ เทคนิคการเพาะกล้าไม้และสมุนไพร
21) กิจกรรมการจัดทำธรรมนูญป่าชุมชนและแผนการจัดการป่าชุมชน	29) เทคนิคกระบวนการมีส่วนร่วม

การเปลี่ยนแปลงต่อมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปางและต่อนักวิจัย

การดำเนินงานภายใต้โครงการวิจัยฯ เกือบ 3 ปีที่ผ่านมา ทำให้ผลผลิตที่เกิดขึ้น ทั้งผลผลิตที่เป็นข้อมูล ผลิตภัณฑ์ ระบบเครือข่าย และตัวสถาบันหรือมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง ได้รับการยอมรับมากขึ้น บทบาทในระดับจังหวัดมีมากขึ้น ระดับภาค ระดับอำเภอ และระดับพื้นที่ ดังนี้

ด้านข้อมูล ก่อเกิดการสร้างความตระหนักในการให้ความสำคัญกับการจัดเก็บข้อมูล “ครัวเรือนยากจน” ตั้งแต่ระดับจังหวัด อำเภอ ลงมาถึงพื้นที่ เนื่องจาก กระบวนการดำเนินงานของ การค้นหาและสอบทานข้อมูลของโครงการวิจัยฯ ได้รับการยอมรับเป็นอย่างดี

ระบบ ไก่การขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาความยากจนจำแนกเป็น **กลไกระดับจังหวัด** ถือว่าสร้างการยอมรับ โดยมีกลไกที่ขับเคลื่อนอย่างสม่ำเสมอ คือ จังหวัดประกาศ แต่งตั้ง คณะกรรมการโครงการ การพัฒนา

และสนับสนุนการทำงานเชิงพื้นที่ เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำ พื้นที่จังหวัดลำปางที่สามารถดำเนินการมาตั้งแต่ ปี 65 มาถึงปัจจุบัน คณะกรรมการดังกล่าวมีองค์ประกอบ จากตัวแทนภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นที่ปรึกษา มีตัวแทนนักวิจัยทำหน้าที่เป็นเลขานุการ และตัวแทนสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดลำปาง และสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดลำปางเป็นเลขานุการร่วม และจัดให้มีการประชุมอย่างสม่ำเสมอ ทุก ๆ 3 เดือน เพื่อวางแผน กำกับ ติดตาม ผลการดำเนินงาน และแลกเปลี่ยน นอกจากนี้ **กลไกระดับอำเภอ** มีการแต่งตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนระดับอำเภอ ในพื้นที่นำร่อง 5 อำเภอ เพื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนงาน Operating Model (เอกสารในภาคผนวก) ระบบบกลไกดังกล่าวนี้ สร้างการยอมรับ ทั้งระดับจังหวัดและอำเภอ สังเกตได้จากการประชุมทุกครั้งจะมีกรรมการเข้าร่วมประชุมกันอย่างพร้อมเพรียง ให้ข้อเสนอที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงาน รวมถึงมีการพูดคุยประสานงานกันนอกกรอบ ส่วน**กลไกระดับพื้นที่** ปีที่ 3 ของการดำเนินงาน ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันทั้งนักวิจัยและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้นำชุมชนในพื้นที่ เกิดความร่วมมือในการขับเคลื่อนกิจกรรมในโครงการวิจัยฯ เช่น อบต.บ้านอ้อนประสานความร่วมมือในการส่งเสริมอาชีพในชุมชน ร่วมวางแผนให้เกิดสวัสดิการสำหรับครัวเรือนยากจน ที่ส่วนบ้านบางปวย ตำบลนาสัก ผลการขับเคลื่อนโครงการวิจัยฯ ในพื้นที่ทำให้เกิดกองทุนสาธารณะบ้านบางปวย หมู่ที่ 2 เพื่อนำไปช่วยผู้ป่วยติดเตียง และสาธารณะประโยชน์อื่น ๆ เช่นทำแนวกันไฟ บูรณปฏิสังขรณ์วัดวาอาราม เป็นต้น

การยอมรับระดับสถาบัน/ตัวบุคคล การดำเนินงานเฉพาะ ภายใต้โครงการวิจัยดังกล่าวนี้ ทำให้มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง ได้รับการยอมรับในระดับจังหวัดและระดับอำเภอ ในระดับจังหวัด มหาวิทยาลัยฯ โดยอธิการบดี ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นคณะกรรมการ ศูนย์อำนวยการขจัดความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจังหวัด (ศจพ.) จังหวัดลำปาง และต่อมาได้รับการยอมรับจากภาคประชาสังคม โดยประธานเครือข่ายสมัชชาสุขภาพจังหวัดลำปาง มอบเกียรติบัตรยกย่องมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปางว่า เป็นหน่วยงานที่ขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ด้านคุณภาพชีวิตของจังหวัดลำปาง ประจำปี 2566 (เอกสารในภาคผนวก) นอกจากนี้ ยังได้รับการยอมรับบุคคล เช่น นักวิจัยที่ขับเคลื่อนโครงการได้รับการแต่งตั้งในระดับอำเภอเมืองลำปาง ซึ่งเป็นตัวแทนอำเภอในจังหวัดลำปาง เพื่อเข้าอบรมในหลักสูตร CAST ของกระทรวงมหาดไทย และต่อมาอำเภอเมืองลำปางประกาศแต่งตั้งให้เป็นคณะทำงานการขับเคลื่อน CAST ของอำเภอในฝ่ายวิชาการ (เอกสารในภาคผนวก) นอกจากนี้ ยังได้รับการแต่งตั้งให้เป็นคณะกรรมการ ศูนย์อำนวยการขจัดความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจังหวัด (ศจพ.ทน.) ด้านคุณภาพชีวิตของเทศบาลนครลำปาง (เอกสารในภาคผนวก) การได้รับการแต่งตั้งเป็นประธานคณะทำงานพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศ เพื่อสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิตจังหวัดลำปาง (เอกสารในภาคผนวก) และล่าสุดได้รับการแต่งตั้งให้เป็นคณะทำงานพิจารณาโครงการกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน 1

5.4 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ

ปัจจัยในที่นี้ แบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 2 ประเด็น คือ 1) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จต่อการค้นหาและสอบทานข้อมูลครัวเรือนยากจน และ 2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการปฏิบัติการในพื้นที่นำร่อง OM: Operating Model

5.4.1 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จต่อการค้นหาและสอบทานข้อมูลครัวเรือนยากจน เนื่องจากการค้นหาและสอบความสำเร็จของการขับเคลื่อนการจัดความยากจน ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่างสรุปได้ดังนี้

1) ข้อมูล”ครัวเรือนยากจน” ต้องมีความถูกต้องแม่นยำ ซึ่งต้องอาศัยปัจจัยหลายอย่างเช่นกัน โดยแบ่งปัจจัยออกเป็นระดับนโยบาย ระดับแปลงนโยบาย และระดับน่านโยบายไปปฏิบัติ

1.1 ระดับนโยบาย ผู้กำหนดนโยบายต้องวาง Road Map การแก้ไขปัญหาความยากจนในประเทศไทย เชิงรุก โดยกำหนดเป็นแผนระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว

1.2 ระดับแปลงนโยบายสู่การปฏิบัติ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ต้องให้ความสำคัญความเป็นไปได้ในกระบวนการแปลงนโยบายสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม โดยคำนึงถึงบริบทพื้นที่ และศักยภาพคนจัดเก็บในพื้นที่ การจัดสรรงบประมาณในการจัดเก็บ การกำหนดระยะเวลาการจัดเก็บที่เหมาะสม สอดคล้องกับสภาพความเป็นไปได้ที่สำคัญคือ ภาครัฐที่เกี่ยวข้องต้องยอมซื้อเท็จจริงของจำนวนครัวเรือนยากจนที่มีอยู่จริงในพื้นที่

1.3 ระดับปฏิบัติการ ผู้นำท้องที่ ท้องถิ่น ผู้นำชุมชน รวมถึงผู้จัดเก็บข้อมูลต้องมีทัศนคติเชิงบวกต่อการจัดเก็บข้อมูล มีจรรยาบรรณ เห็นประโยชน์ และใช้ประโยชน์จากข้อมูล รวมถึงไม่ลำเอียง หรือเลือกปฏิบัติในการค้นหาสอบทานครัวเรือนยากจน มีจิตอาสา เสียสละเพื่อส่วนร่วม ผู้ปฏิบัติต้องมีความเข้าใจในเป้าหมายวัตถุประสงค์ ขั้นตอน กระบวนการที่ชัดเจน อย่างลึกซึ้ง รวมถึงได้การสนับสนุนงบ วัสดุ อุปกรณ์ ทักษะ เทคโนโลยีที่จำเป็นในการจัดเก็บข้อมูล

2) ความสัมพันธ์ระหว่างกลไกต่างๆที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลคนจน ครัวเรือนกลุ่มเปราะบาง ผู้ยากไร้ เป็นต้น มีหน่วยงานต้นสังกัดที่รับผิดชอบ รวมถึงข้อมูลที่มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปางดำเนินการจัดเก็บภายใต้โครงการวิจัยฯ ข้อมูลที่จัดเก็บมีกลุ่มเป้าหมายมีความเหลื่อมกัน แม้จะมีการบูรณาการกัน แต่ยังไม่สามารถบูรณาการให้มีการจัดเก็บเป็นทิศทางเดียวกัน ทำให้มีการจัดเก็บข้อมูลในพื้นที่เกิดขึ้นหลายครั้ง ชุมชนเกิดความสับสน สงสัยว่าทำไมหน่วยงานไม่บูรณาการการจัดเก็บข้อมูลให้ครอบคลุมทุกข้อมูลที่หน่วยงานต้องการ

3) หน่วยงานที่ได้รับการส่งต่อความช่วยเหลือ ต้องสามารถทำการช่วยเหลือได้ทันท่วงที ด้วยงบประมาณที่เพียงพอต่อความช่วยเหลือ ในปัจจุบันหลายๆหน่วยงานที่มีภารกิจ รับผิดชอบ ไม่สามารถช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมายได้อย่างทันต่อเวลา เนื่องจากขาดปัจจัยด้านงบประมาณ ด้านบุคลากรไม่เพียงพอ หรืองบที่ช่วยเหลือไม่เพียงพอต่อการดำเนินการทำให้ ผู้นำในพื้นที่ต้องใช้งบส่วนตัว หรือหาเงินบริจาคในชุมชนเพื่อสทบในการช่วยเหลือ เช่น การซ่อมแซมที่อยู่อาศัย เป็นต้น

5.4.2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการปฏิบัติการในพื้นที่นาร่อง Operating Model

- 1) การเลือกพื้นที่อำเภอนาร่องที่มีความพร้อม ทั้งหน่วยงานในพื้นที่ทั้งระดับอำเภอและระดับพื้นที่ เช่น นายอำเภอ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน และคนในชุมชนให้ความสนใจและเห็นความสำคัญของการแก้ไขปัญหาความยากจนด้วยกระบวนการวิจัย
- 2) การวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมาย และเลือกกลุ่มเป้าหมาย “ครัวเรือนยากจน” ต้องมีความพร้อม เช่น มีความพร้อมทั้งสุขภาพกาย ใจ ทักษะคิด ให้ความร่วมมือ เห็นความสำคัญ และมีเวลาให้กับกิจกรรม
- 3) พื้นที่มีศักยภาพ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการนำมาใช้ยกระดับครัวเรือนยากจน
- 4) การเชื่อมโยงระบบ กลไกกับอำเภอ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทำให้กิจกรรมภายใต้โครงการวิจัยสามารถหนุนเสริมภารกิจของอำเภอ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงาน
- 5) ในพื้นที่ โดยการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม ตั้งแต่ร่วมรับรู้ ไปจนถึงความรู้สึกความเป็นเจ้าของ ในการแก้ไขปัญหาความยากจนในพื้นที่
- 6) การนำเทคโนโลยี/นวัตกรรมพร้อมใช้ มายกระดับมาตรฐานผลิตภัณฑ์/สร้างอาชีพให้กับครัวเรือนยากจน เทคโนโลยี/นวัตกรรมต้องสอดคล้องกับศักยภาพกลุ่มเป้าหมาย และสอดคล้องกับสภาพแวดล้อม
- 7) การหาตลาดรองรับผลิตภัณฑ์ที่นักวิจัยไปส่งเสริมหรือยกระดับให้กับกลุ่มเป้าหมาย
- 8) การเชื่อมโยงกับ Local Enterprise หรือ Social Enterprise เพื่อเป็นแกนหลักในการช่วยเหลือครัวเรือนยากจน โดยทำให้ LE/SE ได้รับการยกระดับศักยภาพ มาตรฐาน มีช่องทางการตลาดมากขึ้น สามารถจ้างงานครัวเรือนยากจน หรือยกระดับครัวเรือนยากจนที่มีต้นทุนเดิมให้เป็นผู้ประกอบการ เป็นต้น
- 9) ระยะเวลาการดำเนินงาน ต้องมีเวลามากพอ เนื่องการแก้ไขปัญหาความยากจน ไม่สามารถดำเนินการให้แล้วเสร็จหรือแก้ปัญหาได้ภายในระยะเวลาอันสั้น อย่างน้อยต้องดำเนินการซ้ำในพื้นที่ 2-3 ปีเป็นอย่างน้อย ปีแรกเป็นการค้นพบ สร้างความเข้าใจ ปีสองเป็นการเรียนรู้ ซื่อใจ เข้าใจและเกิดการยอมรับ

5.5 การอภิปรายผล

การแก้ไขปัญหาความยากจนไม่สามารถดำเนินการด้วยหน่วยงานใดหนึ่งเพียงลำพัง แต่จำเป็นต้องร่วมมือ บูรณาการการทำงานเชิงรุกร่วมกัน กระบวนการวิจัยภายใต้ **โครงการวิจัยเรื่อง การพัฒนาและสนับสนุนการวิจัยเชิงยุทธศาสตร์ และสร้างโอกาสทางสังคม พื้นที่จังหวัดลำปาง** ครั้งนี้ ด้านภารกิจการ ค้นหาและสอบทานข้อมูล “ครัวเรือนยากจน” ก่อเกิดการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของหน่วยงานต่างๆ ทั้งระดับจังหวัด ระดับอำเภอ และระดับพื้นที่ (ตำบล และผู้นำชุมชน) สอดคล้องกับแนวคิดของวิเชียร ชื่นชอบ (2558) ที่ระบุว่า การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติต้องอาศัยหลายหน่วยงาน หลายสังกัด หลายระดับ เข้ามาเกี่ยวข้อง เพราะแต่ละหน่วยงานมีความชำนาญแตกต่างกัน แต่ละนโยบายต้องการคนที่มีความรู้หลายๆด้าน

ผลการค้นหาและสอบทานยังพบข้อจำกัดบางประการ เช่น การซ้ำซ้อนในการเก็บข้อมูล เนื่องจากมีหน่วยงานต่างเก็บข้อมูลตามวัตถุประสงค์ เป้าหมาย เพื่อตอบตัวชี้วัดของหน่วยงาน ทำให้เกิดความซ้ำซ้อนในการเก็บสะท้อนให้เห็นถึงข้อจำกัดในความสัมพันธ์ระหว่างกลไกต่างๆที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ (วรเดช จันทรศร, 2545) ที่ระบุว่า ปัญหาการนำนโยบายไปปฏิบัติคือ ปัญหาด้านอำนาจและความสัมพันธ์กับองค์กรอื่นๆที่เกี่ยวข้อง เช่น ลักษณะการติดต่อ และความสัมพันธ์ที่หน่วยปฏิบัติมีกับหน่วยงานที่ควบคุมนโยบายดังกล่าว ระดับความจำเป็นที่หน่วยงานปฏิบัติจะต้องแสวงหาความร่วมมือ พึ่งพาหรือทำความตกลงกับหน่วยงานอื่น ๆ และระดับของความเป็นไปได้ที่เจ้าหน้าที่ของแต่ละหน่วยสามารถทำงานร่วมกันได้

ข้อค้นพบของการค้นหาและสอบทาน สะท้อนให้เห็นว่า ครั้วเรือนที่ยากจน มีสาเหตุมาจากหลายสาเหตุ เช่น ไม่มีเงินที่จะดำรงชีพอย่างพอเพียง ไม่มีงบ ไม่มีที่ดินทำกินเพื่อเป็นต้นทุนประกอบอาชีพ หรือไม่มีการศึกษาเพียงพอที่จะหางานทำได้ หรือสาเหตุจากพฤติกรรมของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับ ชูจิต ขายทวีป ที่กล่าวถึงความยากจนว่า มิติความจนทางเศรษฐศาสตร์ ความยากจนมี 5 ความหมาย คือ ความอดัดคทางเศรษฐกิจ ซึ่งมี 2 นัย คือความอดัดคในการยังชีพหรือในการประทังชีพ และความอดัดคในการครองชีพ ความไม่เสมอภาคทางเศรษฐกิจ ความขาดแคลนปัจจัยพื้นฐาน ความต้องการพึ่งพา และความเป็นปัญหาในสังคม

ด้านการยกระดับคุณภาพชีวิต ครั้วเรือนยากจน ด้วยการส่งเสริมการปฏิบัติการ Operating Model: =OM 3 ลักษณะ สอดคล้องกับศักยภาพ ต้นทุนของครั้วเรือนเป้าหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การส่งเสริมที่ยึดหลักพอเพียง ที่ได้จากการวิเคราะห์ระบบ PPAOS โดยกลุ่มที่ 1 คือกลุ่มที่อยู่ลำบาก และกลุ่มที่อยู่ยาก ส่งเสริมด้วย OM เสริม ด้วยการลดรายจ่าย อันเป็นหลัก ทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ 9 ที่ส่งเสริมให้รู้จักดำรงชีวิต “พออยู่ พอกิน” มีอาหาร ที่อยู่อาศัยตามอัตภาพ พึ่งพาตนเอง ส่วน OM รองเป็นส่งเสริมให้เกิดการใช้ทรัพยากรในพื้นที่ให้เกิดรายได้ โดยนำองค์ความรู้ เทคโนโลยี นวัตกรรมมาผสมผสานกับภูมิปัญญาในพื้นที่ในการแปรรูปผลิตภัณฑ์ในชุมชน เพื่อก่อให้เกิดรายได้ และ OM หลัก ด้วยการส่งเสริมอาชีพ โดยไปเชื่อมโยงกับ LE/SE ตามหลักพอเพียงซึ่งประกอบด้วย 3 คุณลักษณะ คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุมีผล และการมีภูมิปัญญาที่ดี รวมถึงการส่งเสริมการออม ผลการดำเนินงาน ทำให้ “ครั้วเรือนยากจน” สามารถลดรายจ่าย และมีรายได้มาเสริม ทำให้การกินอยู่ดีขึ้น บางครั้วเรือนสามารถทำให้ คุณภาพชีวิตดีขึ้นเนื่องจาก ลูกหลานไม่ต้องไปทำงานไกลบ้าน ดังคำพูดของคุณยายที่พูดด้วยรอยยิ้มและน้ำตาว่า “โครงการวิจัยของอาจารย์เยฮื้อ (ทำให้) ลูกสาวแม่ ป่าต้อง (ไม่ต้อง) ไปทำงานที่นิคมอุตสาหกรรมลำพูน หลานยายอายุ 4 เดือนก็ได้อยู่กับแม่เขา ครอบครัวเขา (เรา) อบอุ่นดีขึ้นมากเจ้า” นอกจากนี้ การดำเนินงานยังทำให้ไปเชื่อมงานกับ ผู้นำหรือสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนต่าง ๆ ในพื้นที่ ทั้งระดับ Local enterprise และ Social enterprise ในมิติด้านวิชาการ ทำให้กลุ่มผู้ประกอบการ LE SE ได้เพิ่มพูนความรู้ เทคโนโลยี ทักษะ ประสบการณ์ ดังสะท้อนจากตัวอย่างคำพูดของกลุ่ม **มิตรรายได้และมิติด้านสังคม** การดำเนินโครงการวิจัยได้ส่งเสริมให้ผู้ประกอบการในพื้นที่ “โครงการนี้ช่วยได้นักขนาด เยฮื้อเจ้าลดรายจ่าย และขายครั้วได้” (โครงการนี้ช่วยได้มาก ทำให้สามารถลดรายจ่าย และขายผลผลิตได้) หรืออีกคำพูดที่กลุ่มเป้าหมายได้สะท้อนว่า “ที่ผ่านมา ภาครัฐจัดการอบรมเพิ่มทักษะ ความรู้ นวัตกรรม เทคโนโลยี เป็นสิ่งที่ดี กลุ่มหมู่เรามีใจ และมีความพร้อมที่จะเรียนรู้ แต่เราบ่มีทุนดีจะไปซื้อเครื่องมือ เครื่องมือที่มาใช้ในการแปรรูปได้” (.....พวกเรา

มีใจ และมีความพร้อมที่จะเรียนรู้ แต่หลังการอบรมเราไม่มีทุนที่จะซื้อเครื่องมือ เครื่องใช้ในการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากไผ่) คำพูดดังกล่าวสะท้อนให้เห็นข้อจำกัดของน่านโยบายไปปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องกับ (วรเดช จันทรศร, 2545) ที่ระบุว่า ปัญหาของการน่านโยบายไปปฏิบัติคือ การขาดปัจจัยด้านเงินทุน และปัจจัยด้านวัสดุ อุปกรณ์ นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังทำให้คนในชุมชน เกิดการรวมตัว เกิดกลุ่มอาชีพใหม่ และสร้างช่องทาง โอกาสมากขึ้นขึ้นมา ดังคำพูดของแกนนำในกลุ่มว่า “โครงการวิจัยทำให้ชุมชนมีเป้าหมายชัดเจนขึ้น เช่น จากที่เคยปลูกกล้วยแล้วต้องขายให้พ่อค้าคนกลางอย่างเดียว ทำให้มีความรู้ สามารถนำมาสร้างรายได้ทางอื่นได้อีก” “โครงการฯ เป็นมาช่วย ถ้าพื้นที่เขาป่าสานต่อ ก็ต้องมีคุณค่าหยั่ง” ความหมายโดยละเอียดคือ โครงการฯ เข้ามาช่วยส่งเสริม หากพวกเราพื้นที่ไม่มีการนำองค์ความรู้ ทักษะที่ได้รับมาดำเนินการต่อ กิจกรรมวันนี้ก็ไม่มีค่าอะไร ทั้งหมดนี้เป็นตัวอย่างของกลุ่มเป้าหมายที่ได้ร่วมสะท้อนความคิดเห็นในระหว่างดำเนินกิจกรรมในโครงการวิจัยฯ ส่วน **มิติด้านสิ่งแวดล้อม** โครงการวิจัยฯ ทำให้เกิดช่องทางการกำจัด และใช้ประโยชน์จากเศษ (Waste) วัสดุที่เกิดจากภาคการเกษตร เช่น การนำข้อไม้ไผ่ที่เหลือจากการแปรรูปไม้จิ้มฟัน ตะเกียบ นำมาเผาในเตาเผาไร้ควัน หรือการเผาประทีบ หรือการทำโคมล้านนาจากเศษวัสดุไม้ไผ่ ไม้ใช้หรือขายตามเทศกาล เป็นต้น ที่สำคัญ เศษวัสดุเหล่านี้ คือสิ่งที่มีอยู่ในพื้นที่ นอกจากนี้ มิติด้านสิ่งแวดล้อม ผลการวิจัยยังได้ส่งผลให้พื้นที่ หันมาให้ความสนใจกับทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ป่าชุมชน ตัวอย่าง ตำบลแม่หมอก อำเภอเถิน อันเป็นต้นแบบของการส่งเสริมการลดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมของจังหวัดลำปาง ที่ระบุในแผนพัฒนาจังหวัดลำปาง ปี พ.ศ. 2566-2570 ว่า จังหวัดลำปางประสบปัญหาไฟป่าและหมอกควัน ประชาชนขาดเอกสารสิทธิ์ที่ทำกิน มีการบุกรุกพื้นที่ป่า การลักลอบตัดไม้ทำลาย นอกจากนี้ ทีมงานวิจัยยังได้เตรียมแผนรับมือกับภัยพิบัติที่อาจเกิดขึ้นในพื้นที่ เน้นอนว่ากลุ่มที่จะได้รับผลกระทบมากที่สุด คือ กลุ่มครัวเรือนยากจนที่เป็นกลุ่มเปราะบาง ดังนั้น สิ่งที่ต้องดำเนินการในเบื้องต้นคือ การร่วมกับองค์กรต่างๆ โดยเฉพาะองค์กรภาคประชาสังคม ที่เกี่ยวข้อง กับ ภัยพิบัติที่จังหวัดลำปางต้องประสบอยู่ทุกปี คือ ประเด็นหมอกควันและไฟป่า โดยร่วมเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินงาน กับเครือข่ายสมัชชาสุขภาพจังหวัดลำปาง ขับเคลื่อนให้ประเด็นไฟป่าและหมอกควันเป็นวาระสำคัญของจังหวัด นอกจากนี้ ยังเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดตั้งองค์กรภาคประชาสังคม ที่ดำเนินการด้านไฟป่าและหมอกควัน คือ เครือข่ายฟ้าใส ลมหายใจลำปาง

จากผลการดำเนินงาน ทั้งหมดข้างต้น เป็นเพียงก้าวเล็กๆของความพยายามที่จะแก้ไขปัญหาความยากจนให้กับ กลุ่มเป้าหมายในพื้นที่จังหวัดลำปาง แต่ยังมีระยะทางอีกยาวไกลที่ต้องก้าวให้เร็ว และก้าวให้ทัน การแก้ไขปัญหาความยากจนไม่สามารถแก้ให้หมดไปได้ และไม่สามารถทำให้ลดลงได้ภายในระยะเวลาอันสั้น เนื่องจาก ปัญหาส่วนหนึ่งเกิดจาก “ตัวคน” ที่ต้องปรับกระบวนการคิด ซึ่งทำได้ไม่ง่าย ปัญหาในสังคมมีความซับซ้อนมากขึ้น ปัญหายาเสพติด ปัญหาในครอบครัว ปัญหาหนี้สินครัวเรือนที่เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ปัญหาการเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศ สิ่งแวดล้อม นำสู่ภัยธรรมชาติที่รุนแรงขึ้น ตลอดจน ภัยคุกคามจากสังคม online ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ จะต้องถูกแก้ไขไปพร้อมๆกัน ซึ่งคงเป็นโจทย์ให้กับผู้บริหารของประเทศ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และทุกคนต้องช่วยกันหาทางออก

5.6 ข้อเสนอแนะต่อประเทศ และต่อแนวทางการจัดความยากจน

เชิงนโยบาย

- 1) ภาครัฐต้องกำหนดให้ ประเด็นปัญหาความยากจน ให้เป็นวาระสำคัญของชาติ และวาง (Road Map) เป็นสามระยะ คือแผนระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว มีทิศทางการแก้ปัญหาความยากจนที่ครอบคลุมทุกมิติที่เกี่ยวข้อง
- 2) การกำหนดนโยบายดังกล่าว ต้องนำข้อมูลที่จัดเก็บในพื้นที่ ไปใช้ประกอบการพัฒนา และแก้ไข ปัญหาความยากจน ดังนั้น ข้อมูลต้องถูกต้อง และแม่นยำ เป็นข้อมูลที่สะท้อนสภาพปัญหา ข้อเท็จจริงในพื้นที่
- 3) การบูรณาการ เชื่อมโยงระบบข้อมูลครัวเรือนยากจน กลุ่มเปราะบางให้เป็น One DATA และ ออกแบบเครื่องมือ การจัดเก็บให้เป็น One system โดยกำหนดบทบาทหน่วยงานหลักในการ จัดเก็บ พร้อมสนับสนุนปัจจัยการบริหารจัดการให้เป็นระบบ
- 4) นโยบาย แผนงานการแก้ไขปัญหาความยากจน ต้องไม่ถูกแทรกแซง หรือใช้เป็นเครื่องมือของ การเมือง หรือหน่วยงานราชการใช้เป็นเครื่องมือเพื่อตอบสนองการเมือง
- 5) กฎระเบียบด้านงบประมาณเพื่อนำมาแก้ไขปัญหาความยากจน ต้องมีความยืดหยุ่นมากกว่านี้ ควรมี แนวทางการจัดสรรงบประมาณ หรือการจัดซื้อจัดจ้างที่เอื้อต่อการแก้ไขปัญหาความยากจนที่ แท้จริง
- 6) การสานต่อนโยบายการแก้ไขปัญหาความยากจนผ่านกลไก ศจพ.จ/ ศจพ.อำเภอ/และศจพ.น ยังมี ความจำเป็น และควรแสวงหากฎใหม่ เพื่อสร้างความยั่งยืน

เชิงปฏิบัติการ

- 1) ในทางปฏิบัติ นโยบายเป็นเครื่องมือในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาความยากจน การนำนโยบายมา ใช้เป็นกรอบในการดำเนินงาน ควรเป็นไปในทิศทางเดียวกัน
- 2) การบูรณาการ การวางแผนการทำงานร่วมกับของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กำหนดกลุ่มเป้าหมาย KPI ที่ชัดเจน ส่วนไหนแยกทำ ส่วนไหนทำร่วม เพื่อลดความซ้ำซ้อน และหากมีความจำเป็นต้องซ้ำควร เป็นซ้ำเพื่อเสริมในเชิงบวก
- 3) บุคลากรของหน่วยงานที่เป็นฝ่ายนำนโยบายไปปฏิบัติต้องมีทัศนคติเชิงบวก เข้าใจวัตถุประสงค์ เป้าหมาย กระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติสู่ความสำเร็จ
- 4) โครงการ/กิจกรรม ที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาความยากจน ควรมุ่งพัฒนาตัวบุคคลมากกว่า การสังเคราะห์อย่างผิวเผิน และควรกำหนดระยะเวลา งบประมาณที่สอดคล้องกับความเป็นไปได้
- 5) ความยากจนมีสาเหตุจากหลายปัจจัย ดังนั้น การแก้ไขปัญหามองแบบองค์รวม (Holistic Approach) ครอบคลุมทุกมิติ และสอดคล้องกับบริบทพื้นที่
- 6) ควรมีการวางกลไก ระบบการติดตาม ตรวจสอบ และสามารถเชื่อมโยงการช่วยเหลือ “ครัวเรือน ยากจน” กันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

- 7) ในทางปฏิบัติ ภาครัฐที่เป็นหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยง คอยกำกับดูแล ให้อำนาจการให้กับกลุ่ม องค์กรในพื้นที่ได้มีส่วนร่วมเป็นเจ้าของในการดำเนินการแก้ไขปัญหาความยากจน

ข้อเสนอแนะต่อแนวทางการจัดความยากจนในพื้นที่จังหวัดลำปาง

ข้อเสนอแนะต่อแหล่งทุน

- 1) การสนับสนุนการเชื่อมงานเชิงนโยบายกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องระดับกระทรวง/กรม ยังมีความจำเป็น เพื่อช่วยให้ระดับปฏิบัติ หรือทีมวิจัยระดับจังหวัด สามารถทำงานได้สะดวกขึ้น
- 2) ควรมีการนิยามศัพท์ “ครัวเรือนยากจน” ให้เป็นทิศทางเดียวกัน อย่างน้อยให้มีจุดร่วมที่สามารถเชื่อมโยงกันได้ทั้ง 20 จังหวัดที่เข้าร่วมโครงการฯ
- 3) การทบทวนเครื่องมือแบบสอบถามให้เป็นปัจจุบัน และสอดคล้องกับบริบทของแต่ละพื้นที่ ปรับเพิ่ม/ลด ประเด็นคำถามที่ซ้ำซ้อน หรือเพิ่มเติมประเด็นที่สำคัญๆ และควรรวบรวมทางบูรณาการเครื่องมือกับหน่วยงานหลักๆที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาความยากจน รวมถึงผลักดันให้หน่วยงาน เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นผู้จัดเก็บข้อมูลครัวเรือนยากจนในพื้นที่ ภายหลังที่โครงการยุติลง
- 4) KPI ของรายได้ ควรมีความสอดคล้องกับบริบทของแต่ละจังหวัด และสอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายครัวเรือนยากจน เช่น กลุ่มที่ 1 กลุ่มอยู่ลำบาก อยู่ยาก สองกลุ่มนี้บางอำเภอ บางจังหวัดมีจำนวนมากที่สุด และถือว่าเป็นกลุ่มที่มีความยากจนเชิงประจักษ์จริง ๆ การช่วยเหลือของภาครัฐที่ผ่านมาส่วนใหญ่คือ การแจกถุงยังชีพ ซึ่งไม่เพียงพอหรือทั่วถึงและไม่ได้แก้ปัญหาความยากจนให้หมดไป ดังนั้น KPI กลุ่มนี้ ไม่ควรเน้นเรื่องรายได้มากเกินไป แต่ทำอะไรให้กลุ่มนี้ได้อยู่ได้ เช่น KPI การเกิดกลไกในพื้นที่ เพื่อดูแลช่วยเหลือกลุ่มครัวเรือนยากจน เหล่านี้ ให้สามารถอยู่ในพื้นที่ได้ โดยไม่เป็นภาระให้กับภาครัฐ มากเกินไป เป็นต้น
- 5) กรอบระยะเวลาของการดำเนินงานควรกำหนดเป็น 18 เดือน มากกว่า 12 เดือน เนื่องจากเป็นการทำงานกับ “คน” ที่ต้องอาศัยระยะเวลา โดยเฉพาะพื้นที่ใหม่ ที่ต้องการ การบ่มเพาะความสัมพันธ์ระหว่าง คน และงาน รวมถึงบริบทโดยรวมของพื้นที่
- 6) การพัฒนาระบบ DSS ยังมีข้อจำกัดการนำข้อมูลของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาป้อนในระบบ เนื่องจากหน่วยงานดังกล่าวยังกังวลเรื่องการให้ข้อมูลครัวเรือนเป้าหมาย และแนะนำให้หน่วยงานที่สนับสนุนงบประมาณ หาแนวทางช่วยเหลือจังหวัดที่เป็นพื้นที่ดำเนินการ SRA โดยเชื่อมประสานกับกระทรวงต้นสังกัดของหน่วยงาน เพื่อหาทางออกร่วมกันในการเชื่อม แลกเปลี่ยนข้อมูลที่เกี่ยวข้องในระบบ
- 7) ควรกำหนดกรอบช่วง ระยะเวลาของกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง กับโครงการจังหวัดที่ชัดเจน เพื่อให้ทีมจังหวัดได้วางแผนช่วงเวลา หรือออกแบบกิจกรรมที่สอดคล้องกับทีมกลาง บพท.ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะทั่วไปต่อแนวทางการแก้ไขปัญหาคาความยากจนพื้นที่จังหวัดลำปาง

- 1) กลไก ศจพ.จังหวัด /ศจพ.อำเภอ/ศจพ.น. ยังมีความสำคัญ และจำเป็นสำหรับเป็นเครื่องมือหนึ่งในการแก้ไขปัญหาคาความยากจนในระดับจังหวัด ระดับอำเภอ และระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังนั้น ควรมีการดำเนินการสานต่อนโยบาย และดำเนินการอย่างต่อเนื่อง
- 2) การดำเนินการแก้ไขปัญหาคาความยากจนระดับพื้นที่ (ตำบล) ควรมีการทำแผนผังการดำเนินงานในพื้นที่ที่ชัดเจน โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทำให้เห็นภาพรวมของกิจกรรมตลอดโครงการวิจัยฯ และภาพกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นตามช่วงฤดูกาลในพื้นที่ดำเนินการ
- 3) การดำเนินการเชิงรุกร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งระดับจังหวัด ระดับอำเภอและโดยเฉพาะหน่วยงานระดับพื้นที่ เพื่อสร้างความเป็นเจ้าของข้อมูล เครื่องมือ และแนวทางการแก้ไขปัญหาคาความยากจนในระดับพื้นที่ และผลักดันสู่นโยบายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- 4) เพิ่มบทบาทของ บวร. (บ้าน/ชุมชน วัด โรงเรียน) ให้มีส่วนร่วมมากขึ้นในการแก้ไขปัญหาคาความยากจนในพื้นที่

บรรณานุกรม/เอกสารอ้างอิง

ดร.นงรัตน์ อีสโร. (2561). ยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏ ระยะเวลา 20 ปี. สืบค้น 25 พฤศจิกายน 2567.

ชมรมฟื้นฟูสุขภาพผู้ป่วยโรคมะเร็ง. (2553). ความหมายของสมุนไพร. สืบค้น วันที่ 5 ธันวาคม 2566.

จาก <https://www.siamca.com/article/detail/154>.

ศูนย์บริหารข้อมูลตลาดแรงงานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กองบริหารข้อมูลตลาดแรงงาน กรมการจัดหางาน

กระทรวงแรงงาน. (2564) รายงานวิจัย. การส่งเสริมการมีงานทำให้ครัวเรือนยากจน: กรณีศึกษาโครงการ “คู่เสีย เกียวก้อย แก้อ้นคนขอนแก่น”.

สมิต บุญเสริมสุข สุทัศน์ เล้าสกุล และสรารัฐ สังข์แก้ว. (2553). ฝ้ายในประเทศไทย. กรมป่าไม้ สำนักวิจัย

และ ฒ น ำ ก ำ ร ป ำ ไม้ https://kukr.lib.ku.ac.th/kukr_es/index.php?/BKN/search_detail/result/285507

สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย. (2564). การวิเคราะห์ห่วงโซ่มูลค่าของฝ้ายในประเทศไทย (Bamboo value chain analysis in Thailand) <https://www.tei.or.th>. > file > 2021-bamboo

สมชาย จิตสุขน และจิราภรณ์ แผลงประพันธ์. (2556) รายงานฉบับสมบูรณ์. โครงการศึกษาประเด็น

เชิงนโยบายด้านความยากจนและการกระจายรายได้. สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย

สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดสุโขทัย. (2560). เอกสารเลขที่ 10/2561. ถั่วเหลือง.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2562) ยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี

(พ.ศ. 2561-2580). พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎามนตรี. (2565). แผนพัฒนาเศรษฐกิจ

และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566—2570). ราชกิจจานุเบกษา. สืบค้น 5 ธันวาคม

2567. จาก http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2565/E/258/T_0001.PDF

สำนักงานจังหวัดลำปาง. กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด. แผนพัฒนาจังหวัด

(พ.ศ. 2566-2570) ฉบับทบทวนประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567. สืบค้น วันที่ 5 ธันวาคม

2567. จาก https://www.lampang.go.th/strategy/index_pl.htm.

สำเนาเอกสารยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ระยะเวลา 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579).

ฉบับปรับปรุง 11 ตุลาคม 2561.

บรรณานุกรม/เอกสารอ้างอิง

- สฤณี อาชวานันทกุล ภัทราพร แยมลออ.(2560) คู่มือการประเมินผลลัพธ์ทางสังคม และผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน.ฉบับปรับปรุง. กรุงเทพฯ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- สืบสานสู่ปฏิบัติการ เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศไทย.(2562) ศูนย์ศึกษาการพัฒนาที่ยั่งยืนและเศรษฐกิจพอเพียง.เมษายน. <http://sudsesc.nida.ac.th/main/images/books/Inside%20A%20CALL%20TO%20ACTION.pdf>
- โอภาส เอี่ยมสิริวงศ์.(2548). การวิเคราะห์และออกแบบระบบ ฉบับปรับปรุงเพิ่มเติม . สำนักพิมพ์ซีเอ็ดยูเคชั่น.. กรุงเทพฯ
- โอภาส เอี่ยมสิริวงศ์.(2555) การวิเคราะห์และออกแบบระบบ (Systems analysis and design). ฉบับปรับปรุงเพิ่มเติม. ซีเอ็ดยูเคชั่น.
- โอภาส เอี่ยมสิริวงศ์. (2549) โครงสร้างข้อมูล (Data structures)เพื่อการออกแบบโปรแกรมคอมพิวเตอร์ .ซีเอ็ดยูเคชั่น.
- เอกสารสำเนาแผนพัฒนาอำเภอเถิน ระยะ 5 ปี (พ.ศ.2566-2570)
- เอกสารสำเนาแผนพัฒนาอำเภอแม่เมาะ ระยะ 5 ปี (พ.ศ.2566-2570)
- เอกสารสำเนาแผนพัฒนาอำเภอาง ระยะ 5 ปี (พ.ศ.2566-2570)
- เอกสารสำเนาแผนพัฒนาอำเภอแจ้ห่ม ระยะ 5 ปี (พ.ศ.2566-2570)
- เอกสารสำเนาแผนพัฒนาอำเภอเมืองลำปาง ระยะ 5 ปี (พ.ศ.2566-2570)
- Sustainable Development Goals 2018-2020 Report. Siam University. <https://e-library.siam.edu/e-journal/article/sustainable-development-goals-2018-2020-report/>

ภาคผนวก

รูปภาพกิจกรรมต่างๆตลอดระยะการดำเนิน
โครงการวิจัย การพัฒนาและสนับสนุนพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์ เพื่อ
ขจัดความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคม พื้นที่จังหวัดลำปาง

(QR CODE สำหรับภาพกิจกรรมต่างๆ ของชุดโครงการ)